

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЧИЙПЕШ НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК [330.341.1:004]:336.77(477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

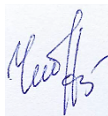
**РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ В
СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

051 Економіка

05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Н. М. Чийпеш

Науковий керівник: **Дубина Максим Вікторович**, доктор економічних наук,
професор

Чернігів – 2024

АНОТАЦІЯ

Чийнеш Н. М. Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». – Національний університет «Чернігівська політехніка», Міністерство освіти і науки України, Чернігів, 2024.

У дисертації поглиблені теоретико-методичні засади та розроблені практичні рекомендації щодо розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки.

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють важливу роль у функціонуванні фінансових систем країн та їх окремих елементів. Активне впровадження таких технологій кредитними установами змінює основні принципи та умови функціонування всього сектора фінансових послуг та сприяє трансформаційним процесам на кредитному ринку, відіграючи важливу роль у розвитку кредитних установ. Використовуючи цифрові інновації у своїй діяльності, банки та небанківські установи постійно підвищують ефективність своєї діяльності та забезпечують підвищення якості фінансових послуг. Використання кредитними установами потенціалу цифрових інновацій впливає як на діяльність цих установ, так і на їх функціонування на кредитному ринку, що створює умови для інноваційного розвитку країни загалом.

Врахування вищезазначених тенденцій розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку висуває на перший план дослідження особливостей функціонування кредитного ринку, його цифрової трансформації та обґрунтування ролі такого ринку в розвитку національної економіки.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки.

Об'єктом дослідження є процес розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку з метою стимулювання розбудови національної економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення функціонування та прикладні аспекти розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки.

Серед основних теоретико-методичних та науково-практичних результатів наукового дослідження варто виокремити наступні.

Розкрито сутність кредитних інновацій та їхню роль в інноваційному розвитку національної економіки. Проведено дослідження змісту категорій «інновація», «фінансова інновація» та висвітлено наукові підходи до визначення поняття «кредитна інновація», яке обґрунтовано як інновація, що використовується для вдосконалення продуктів, послуг та процесів в кредитуванні, спрямовані на підвищення якості та доступності кредитних послуг; підвищення ефективності процесу кредитування та підвищення конкурентоспроможності кредитних установ. Отже, основна роль кредитних інновацій полягає в удосконаленні діяльності установ кредитного ринку, а отже, розвитку національної економіки загалом.

Поняття «кредитний ринок» визначено як одну зі складових фінансового ринку, яка тісно взаємодіє з усіма елементами фінансового ринку. Це дозволило обґрунтувати особливості функціонування кредитного ринку в сучасній економічній системі та його зв'язок з іншими структурними складовими національної економіки, зокрема: здатність залучати, об'єднувати фінансові ресурси та надавати їх у позику, забезпечувати зростання виробництва і товарообігу національної економіки, стимулювати інвестиції, розвиток підприємництва, а також здійснювати вплив на процес інтернаціоналізації світового господарства.

Виявлено та систематизовано види інновацій на кредитному ринку, які згруповано за такими ознаками: за технологічною ознакою; за глибиною змін; за масштабами впровадження; за темпами здійснення інновацій; за результативністю; за ефективністю; за фактом наступності; за інноваційним

потенціалом; за причинами виникнення; за часовою ознакою; за силою впливу; за сутністю потреб, які необхідно задовольнити; за джерелами виникнення; за специфікою діяльності кредитної установи. Зазначені класифікаційні ознаки доповнено такими: за впливом на розвиток національної економіки, за рівнем цифровізації.

Проведено діагностику стану функціонування кредитного ринку України та визначено основні сучасні тенденції його розвитку, серед яких можна виділити такі: інновації в системі дистанційного обслуговування, біометричну ідентифікацію (система BankID НБУ), впровадження штучного інтелекту та роботизація кредитних процесів, хмарні сервіси та пірингове кредитування. Дослідження цих трендів засвідчило, що поточний стан кредитного ринку країни спрямований на цифровізацію і роботизацію процесів кредитування, впровадження новітніх технічних засобів і передових кредитних технологій.

Виявлено перешкоди впровадження цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки. Зокрема, вони розподілені за рівнями впливу на кредитні установи, а саме перешкоди на макrorівні та мікрорівні. Серед перешкод на державному рівні виділяються нормативно-правові обмеження, недостатнє фінансове забезпечення цифрових інновацій, відсутність стабільного інтернет-зв'язку в Україні та відсутність доступної фінансової інфраструктури. На рівні окремих суб'єктів кредитного ринку вказані такі перешкоди для розвитку інновацій: фінансові та технологічні перешкоди, відсутність достатньої кількості кваліфікованого персоналу, забезпечення безпеки персональних даних, ризикованість впровадження кредитних інновацій, дефіцит фінансових ресурсів.

Розглянуто світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку та визначено країни-лідери розвитку цих технологій. Серед світових трендів розвитку інновацій на кредитному ринку виділено: відкриття цифрового рахунку, відеоспівпраця, хмарні сервіси, використання штучного інтелекту та машинного навчання, р2р-кредитування. Дослідження

цих трендів підтвердило активний розвиток цифрових інновацій у світі та їх поширення на українському ринку, що позитивно впливає на розвиток національної економіки.

Дослідження розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку дало змогу визначити основні наукові положення механізму розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, а саме мету, цілі та функції, основні принципи побудови механізму, ресурсне забезпечення його формування та реалізації. Враховуючи сучасний стан кредитного ринку та виявлені перешкоди в його розвитку, запропоновано заходи щодо покращення умов для розвитку інновацій на кредитному ринку України.

Досліджено інституційне забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, в якому виділено наступні складові: нормативно-правове забезпечення, інфраструктурне забезпечення, освітньо-наукове забезпечення, а також Fintech-екосистему кредитного ринку. Розроблено структурну схему екосистеми кредитного ринку, в якій визначено суб'єктів, їх функції та сфери діяльності. Запропоновано заходи щодо вдосконалення інституційного забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку з метою створення сприятливого економічного простору для функціонування кредитних установ.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, можуть бути використані в науково-дослідній роботі, навчальному процесі, а також у практичній діяльності кредитних установ, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування

Ключові слова: інновація, кредитна інновація, цифрова кредитна інновація, інформаційно-комунікаційні технології, кредитна установа, кредитний ринок, національна економіка, інноваційний розвиток, фінансова грамотність, інституційне забезпечення, Fintech-екосистема.

ABSTRACT

Chyipesh N.M. Development of digital innovations in the credit market in the national economy structure of Ukraine. – Qualification scientific paper as a as a manuscript.

Dissertation for the Degree of the Doctor of Philosophy by specialty 051 “Economics”. – Chernihiv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernihiv, 2024.

In the dissertation, theoretical and methodological foundations are deepened, and practical recommendations for the development of digital innovations in the credit market in the national economy structure are develop.

Information-communication technologies play an important role in the functioning of financial systems of the countries and their individual elements. Active introduction of these technologies by credit institutions changes the basic principles and conditions of the functioning of the entire financial services sector and contributes to transformation processes in the credit market, playing an important role in the development of credit institutions. Using digital innovations in their activities, the banks and non-banking institutions constantly improve the efficiency of their activities and ensure the improvement of the quality of financial services. The use of the potential of digital innovations by credit institutions affect both the activities of these institutions and their functioning in the credit market, which creates the conditions for innovative development of the country as a whole.

Taking into account the above-mentioned trends in the development of digital innovations in the credit market highlights the study of the features of the credit market functioning, its digital transformation and justification of the role of this market in the national economy development.

The purpose of the dissertation is to substantiate theoretical and methodological foundations and develop practical recommendations for the development of digital innovations in the credit market in the national economy structure.

The object of research is the process of developing digital innovations in the credit market to stimulate the national economy development.

The subject of the research is theoretical and methodological provisions of the functioning and applied aspects of the development of digital innovations in the credit market in the national economy structure.

Among the main theoretical, methodological and scientific-practical results of scientific research, it is worth highlighting the following ones.

The essence of credit innovations and their role in the innovative development of the national economy are revealed. A study of the content of the categories “innovation” and “financial innovation” is conducted, and scientific approaches to the definition of the concept of “credit innovation” are highlighted, which is justified as an innovation used to improve products, services and processes in lending, aimed at improving the quality and availability of credit services; improving the efficiency of the lending process and increasing the competitiveness of credit institutions. Therefore, the main role of credit innovations is to improve the activities of institutions in the credit market, and thus, the development of the national economy as a whole.

The concept of “credit market” is defined as one of the components of the financial market, which closely interacts with all elements of the financial market. This made it possible to substantiate the peculiarities of the credit market functioning in the modern economic system and its connection with other structural components of the national economy, in particular: the ability to attract, combine financial resources and lend them, ensure the growth of production and trade turnover of the national economy, stimulate investment, business development, and influence the internationalization of the world economy.

The types of innovations in the credit market are identified and systematized, which are grouped according to the following criteria: by technological feature; by the depth of changes; by the scale of implementation; by the rate of innovation; by effectiveness; by efficiency; by the fact of continuity; by the innovation potential; by the reasons of occurrence; by time; by the strength of impact; by the essence of

the needs to be met; by the sources of occurrence; by the specifics of the activities of credit institutions. These classification features are supplemented with the following: by the impact on the national economy development, by the level of digitalization.

Diagnostics of the state of the credit market functioning in Ukraine was carried out, and the main current trends of its development were identified, among which the following can be distinguished: innovations in the remote service system, biometric identification (NBU BankID system), introduction of artificial intelligence and robotization of credit processes, cloud services and peer-to-peer lending. The study of these trends has shown that the current state of the credit market in Ukraine is aimed at digitalization and robotization of lending processes, introduction of the latest technical means and advanced credit technologies.

Obstacles to the introduction of digital innovations in the credit market in the national economy structure are identified. In particular, they are distinguished according to the impact on credit institutions, namely obstacles at the macro and micro levels. Among the obstacles at the state level are regulatory restrictions, insufficient financial support for digital innovations, lack of stable Internet communication in Ukraine and lack of affordable financial infrastructure. At the level of individual subjects of the credit market, the following obstacles to the development of innovations are identified: financial and technological obstacles, lack of a sufficient number of the qualified personnel, ensuring the security of the personal data, riskiness of implementing credit innovations, lack of financial resources.

The world experience of developing digital innovations in the credit market is considered and the leading countries in the development of these technologies are identified. Among the global trends in the development of innovations in the credit market are: opening a digital account, video communication, cloud services, using artificial intelligence and machine learning, p2p lending. The study of these trends confirmed active development of digital innovations in the world and their spread in the Ukrainian market, which has a positive impact on the national economy development.

The study of the development of digital innovations in the credit market allowed us to determine the main scientific provisions of the mechanism for the development of digital innovations in the credit market, namely the purpose, goals and functions, the main principles of building the mechanism, resource support for its formation and implementation. Taking into account the current state of the credit market and identification of the obstacles to its development, the measures are proposed to improve the conditions for the development of innovation in the credit market of Ukraine.

Within the article, the institutional support for the development of digital innovations in the credit market are examined, which identified the following components: regulatory support, infrastructure support, educational and scientific support, as well as the Fintech ecosystem of the credit market. A block diagram of the credit market ecosystem has been developed, which defined subjects, their functions and areas of activity. Measures are proposed to improve the institutional support for the development of digital innovations in the credit market to create a favourable economic space for the functioning of credit institutions.

Practical significance of the results obtained lies in the fact that the results of scientific provisions, conclusions and recommendations formulated in the dissertation work can be used in the research work, educational process, as well as in practical activities of credit institutions, executive authorities and local self-government.

Keywords: innovation, credit innovation, digital credit innovation, information-communication technologies, credit institution, credit market, national economy, innovation development, financial literacy, institutional provision, Fintech-ecosystem.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації****розділи у монографіях:*

1. Дубина М., **Чийпеш Н.**, Осторовська Н. Розвиток ринку кредитних послуг України. *Розвиток ринку фінансових послуг в умовах становлення цифрової економіки* : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. В. Дубини. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 126-152. URL: <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/26918> (1,06 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено стан функціонування ринку банківських кредитних установ в Україні (0,7 д.а.).

*статті в закордонних та наукових фахових виданнях України,**включених до міжнародних наукометричних баз:*

2. Dubyna M, Zhavoronok A., Nitchenko K., Sadchykova I., **Chiipesh N.**, Murashkovska I. Current Trends in the Development of the Credit Services Market of the European Union. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21(10). Pp. 59-66. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.10.8> (0,67 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено стан функціонування кредитних спілок Європейського Союзу (0,15 д.а.) (*представлено в таких наукометричних базах даних: Web of Science, Electronic Journal Service, ProQuest, Cite Factor, Thomson Reuters*)

3. Дубина М., Садчикова І., **Чийпеш Н.** Концептуальні положення розгляду сутності дефініцій «інновація», «фінансова інновація» та «кредитна інновація». *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4 (20). С. 320-334. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4\(20\)-320-333](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4(20)-320-333) (0,97 д.а.). Особистий внесок здобувача: розглянуто розвиток теоретичних підходів до визначення категорії «інновація» (0,51 д.а.) (*представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), URAN, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*)

4. Чийпеш Н. Наукові підходи до класифікації інновацій кредитних установ. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 2 (21). С.155-162. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-155-162](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-155-162) (0,56 д.а.) (представлено в таких наукометричних базах даних: *Google Scholar*, *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*)

5. Чийпеш Н., Поцелуйко І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку кредитного ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-78> (0,5 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено сучасні тенденції розвитку інновацій в дистанційному обслуговуванні, біометрична ідентифікація (BankID), хмарні сервіси (0,4 д.а.) (представлено в таких наукометричних базах даних: *Index Copernicus*, *Directory Indexing of International Research Journals (CiteFactor)*, *Scientific Indexing Services (SIS)*, *Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)*, *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*)

6. Чийпеш Н., Белінській Ю. Інституційне забезпечення інноваційного розвитку кредитного ринку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4(36). С. 352-365. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-352-364](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-352-364) (0,6 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено функції органів державного регулювання кредитним ринком (0,47 д.а.) (представлено в таких наукометричних базах даних: *Index Copernicus*, *Bielefeld Academic Search Engine (BASE)*, *URAN*, *Google Scholar*, *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Чийпеш Н. Інновації на ринку кредитних послуг. *Соціально-трудова відносина в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку*: матеріали VI міжвуз. наук.-практ. конф. (Чернігів, 5 груд. 2019 р.). Чернігів, 2019. С. 45-47 (0,11 д.а.).

8. Чийпеш Н. Поліморфність інноваційної діяльності та її вплив на соціум. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: збірник тез Міжнародної науково-практичної

конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 687-689 (0,13 д.а.).

9. Дубина М., **Чийпеш Н.** Особливості виникнення інновацій на ринку кредитних послуг. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 86-89 (0,2 д.а.). Особистий внесок здобувача: розглянуто особливості виникнення інновацій в діяльності кредитних установ (0,14 д.а.).

10. Chiipesh N. Prospects for innovative development in the credit market. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 755-757 (0,18 д.а.).

11. Чийпеш Н. Тенденції розвитку інновацій на ринку кредитних послуг України. *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 9 жовтня 2020 р.). Маріуполь, 2020. С. 112-114. (0,13 д.а.).

12. Чийпеш Н. Наукові аспекти класифікації інновацій на ринку кредитних послуг України. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я* : тези доповідей XXIX міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків : НТУ «ХПІ», 2021. С. 231 (0,06 д.а.).

13. Чийпеш Н. P2P-кредитування – інноваційна технологія ринку кредитних послуг. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України*: збірник тез доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Мукачєво, 24 березня 2021 р.). Мукачєво : Вид-во МДУ, 2021. С. 68-71 (0,12 д.а.).

14. Chiipesh N. Innovations as a basis for development of the credit services market of Ukraine. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та*

гуманітарні аспекти розвитку суспільства : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р.). Чернігів : НУЧП, 2021 (0,16 д.а.).

15. Chiipesh N. Innovative development of the credit services market as a basis sustainability in Ukraine. *The Baltic University Programme VIII PhD Students Training*: Lodz, Poland, November 24-28 2021. Pp.8-9 (0,07 д.а.).

16. Чийпеш Н. Штучний інтелект у розвитку ринку кредитних послуг. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). Чернігів : НУЧП, 2023. С. 62-64 (0,12 д.а.).

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ	25
1.1. Сутність цифрових кредитних інновацій та їх місце в інноваційному розвитку національної економіки	25
1.2. Особливості виникнення і розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку	43
1.3. Види інновацій на кредитному ринку України та їхня роль у розвитку національної економіки.....	66
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ	86
2.1. Діагностика стану функціонування кредитного ринку в Україні... 86	
2.2. Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку України.....	113
2.3. Перешкоди інноваційного розвитку кредитному ринку України	131
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ	151
3.1. Світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку	164
3.2. Механізму розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в системі національної економіки	155
3.3. Інституційне забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку	179
ВИСНОВКИ	201
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	205
ДОДАТКИ	231

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток національної економіки сьогодні відбувається в умовах активно використання суб'єктами господарювання сучасних цифрових технологій фактично в усіх її сферах та галузях. Важливу роль інформаційно-комунікаційні технології відіграють у функціонуванні фінансових систем країн та окремих їхніх компонентів. Активне використання таких технологій банківськими, парабанківськими установами змінює основні принципи та умови функціонування всієї сфери фінансових послуг та сприяє трансформаційним процесам на кредитному, депозитному, страховому та інвестиційному ринках. Особливу роль зазначені технології відіграють у розвитку кредитних установ, які, їх використовуючи, постійно підвищують власну ефективність функціонування та забезпечують зростання якості фінансових послуг.

Використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій кредитними установами впливає не лише на господарську діяльність цих установ та їх функціонування на висококонкурентному кредитному ринку, але й поступово формує умови для інноваційного розвитку країни загалом. Впровадження зазначених технологій активізує процеси цифрової трансформації національної економіки, що, беззаперечно, у підсумку впливає на діяльність усіх суб'єктів господарювання. Таким чином, роль кредитного ринку в забезпеченні цифрової трансформації національної економіки в сучасних умовах лише зростає. При цьому роль кредитних відносин у забезпеченні загалом економічного розвитку країн залишається об'єктивно високою та безальтернативною.

Сьогодні цілком зрозуміло, що вплив кредитного ринку на інноваційний, зокрема цифровий розвиток національної економіки України, буде й надалі посилюватися, незважаючи на війну, зовнішні та внутрішні збурення, які відбуваються в межах такого ринку. Проте в межах його функціонування сформувалася низка перешкод, які стримують процес цифрової трансформації кредитного ринку й не дозволяють надалі підвищувати його роль у розбудові

національної економіки. Серед них варто виокремити такі: макроекономічна нестабільність, низький рівень фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності, низька довіра економічних суб'єктів до кредитних установ, їхній недостатній фінансовий потенціал, відсутність системних заходів від органів державної влади щодо підтримки функціонування кредитного ринку та стимулювання процесу кредитування національної економіки, низький рівень цифрової фінансової, у тому числі кредитної грамотності громадян, суб'єктів підприємницької діяльності, високі відсоткові ставки й досить низький рівень доходів населення. Наявність окреслених проблем актуалізує пошук шляхів їх вирішення, напрямів ефективної адаптації кредитних установ до нових економічних умов їх функціонування. Це своєю чергою потребує поглиблення теоретичних, методичних та прикладних положень функціонування кредитного ринку, особливостей його цифрової трансформації та обґрунтування ролі такого ринку у розвитку національної економіки.

У науковій літературі питання інноваційного розвитку національної економіки активно досліджуються вітчизняними та закордонними вченими. Серед них доцільно насамперед виокремити таких: О. Амоша, Ю. Бажал, Н. Вдовенко, А. Ворона, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гонта, Ж. Дерій, О. Диба, В. Ільчук, С. Квак, О. Кириченко, І. Кичко, І. Косач, В. Маргасова, Н. Ткаленко, О. Федірко, Л. Федулова, А. Чухно, С. Шкарлет та ін.

Дослідженню розвитку кредитного ринку, сучасних тенденцій впровадження інформаційно-комунікаційних технологій банківськими та парабанківськими установами присвятили наукові праці такі вчені: Г. Буга, В. Вовк, С. Глущенко, О. Донець, А. Мещеряков, Г. Миськів, О. Панченко, О. Парубець, О. Осадець, С. Онишко та ін.

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку та його роль у процесах цифрової трансформації національної економіки розглядаються в працях Т. Васильєвої, О. Базилінської, М. Дубини, С. Єгоричевої, М. Забаштанського, Д. Завадської, А. Іващенко, С. Козьменка, Н. Пантелєєвої, О. Попело, Л. Примостки, А. Рогового, П. Рубанова, І. Садчикової, О. Шишкіної та ін.

Попри наявність значної кількості наукових робіт у напрямку дослідження впливу кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки, визначення особливостей диджиталізації кредитних установ, недостатньо обґрунтованими залишаються питання щодо пошуку інструментів активізації цифрового розвитку такого ринку в сучасних умовах та вивчення його ролі в процесах цифрової трансформації національної економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України за темами: «Стратегічні пріоритети та механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства» (№ державної реєстрації 0118U004407), у межах якої авторкою досліджено сутність таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація»; «Формування інноваційно-інвестиційних засад сталого розвитку суб'єктів підприємництва в умовах євроінтеграції» (№ державної реєстрації 0121U113249), де дисертанткою обґрунтовано особливості інноваційного розвитку кредитних установ у національній економіці; «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (№ державної реєстрації 0121U113250), у межах якої авторкою проведено аналіз сучасних тенденцій функціонування та розвитку кредитних установ в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки.

Досягнення мети дослідження зумовило необхідність постановки і вирішення таких завдань:

- розкрити сутність кредитних інновацій та їх роль в інноваційному розвитку національної економіки;
- обґрунтувати особливості функціонування кредитного ринку та забезпечення його інноваційного розвитку в структурі національної економіки;

- виокремити та систематизувати види інновацій на кредитному ринку;
- виявити сучасні тренди розвитку кредитного ринку в Україні та його роль у розвитку національної економіки;
- дослідити актуальні тенденції впровадження кредитними установами цифрових інновацій в Україні;
- конкретизувати перешкоди впровадження цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки;
- розглянути світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку та їх вплив на розвиток національної економіки;
- дослідити механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки та запропонувати заходи його удосконалення;
- розробити заходи удосконалення інституційного забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку та формування сприятливого економічного простору для функціонування кредитних установ.

Об’єктом дослідження є процес розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку з метою стимулювання розбудови національної економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення функціонування та прикладні аспекти розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань було використано спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: історико-логічний – для дослідження наукових теорій щодо розвитку інновацій, їхньої ролі в розбудові національної економіки; контент-аналіз – для конкретизації сутності таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація»; порівняння та абстрагування – при деталізації змісту кредитного ринку та визначенні особливостей його функціонування; систематизації та класифікації – під час розгляду видів інновацій та кредитних інновацій; статистичні методи – для аналізу сучасних трендів функціонування кредитного ринку, актуальних

тенденцій його цифрового розвитку; узагальнення – при обґрунтуванні основних напрямів трансформації кредитного ринку в умовах цифровізації національної економіки. Також використані елементи системного підходу, аналізу і синтезу, індукції та дедукції – для дослідження ролі кредитного ринку в структурі національної економіки, його вплив на процеси цифрової трансформації економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, що стосуються питань розвитку кредитного ринку, впровадження цифрових інновацій кредитними установами; монографії, наукові публікації в періодичних виданнях вітчизняних і закордонних авторів; матеріали науково-практичних конференцій; статистична та фінансово-економічна інформація Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, міжнародних фінансових організацій, ресурси офіційних вебсторінок органів виконавчої влади України, а також результати досліджень, виконаних особисто авторкою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу практичних питань, пов'язаних із пошуком та обґрунтування напрямів розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки. У процесі проведеного дослідження отримано результати, яким притаманна наукова новизна, а саме:

вперше:

– обґрунтовано теоретико-прикладні положення моделі *впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки*, що реалізовано на основі виокремлення та опису основних напрямків такого впливу, конкретизації ефектів від впровадження кредитними установами інформаційно-комунікаційних технологій для прискорення цифрової трансформації економіки; це дало можливість розглянути роль зазначеного ринку у такій трансформації з двох позицій: невід'ємна частина

економіки країни, яка формує імпульси до інноваційної модернізації національного господарства на основі використання цифрових технологій; окрема складова, яка стимулює диджиталізацію інших сфер та галузей економіки, впроваджуючи нові технології та поширюючи їх на діяльність інших суб'єктів господарювання;

удосконалено:

– наукові підходи щодо обґрунтування видів інновацій в системі кредитного ринку, які були поділені за такими ознаками: за технологічною ознакою; за глибиною змін; за масштабами впровадження; за темпами здійснення інновацій; за результативністю; за ефективністю; за фактом наступності; за інноваційним потенціалом; за причинами виникнення; за часовою ознакою; за силою впливу; за сутністю потреб, які необхідно задовольнити; за джерелами виникнення. На відміну від уже сформованих підходів, зазначений перелік був розширений новими ознаками та відповідними до них видами інновацій: за *специфікою діяльності кредитної установи* (інновації комерційних банків, інновації небанківських кредитних установ), *впливом на розвиток національної економіки* (інновації системного впливу, інновації сегментного впливу, інновації інституціонального впливу), *рівнем цифровізації* (цифрові кредитні інновації, нецифрові кредитні інновації), що дозволило конкретизувати сутність та роль цифрових кредитних інновацій у загальній системі їх видів;

– концептуальний підхід до розгляду сутності та основних компонентів інституційного забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, у межах якого, крім традиційних складових такого забезпечення (нормативно-правове забезпечення, інфраструктурне забезпечення, освітньо-наукове забезпечення), також виокремлено *Fintech екосистему кредитного ринку* як об'єктивно необхідну складову формування сприятливого простору для розробки нових інноваційних продуктів у сфері кредитування на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, обґрунтовано сутність такої складової, виділено її функції, напрями та основних суб'єктів;

– механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку через дослідження мети, функцій, методів та інструментів такого механізму, а також системи його базових принципів функціонування і розвитку, яка, на відміну від інших підходів до розгляду принципів такого механізму, була розширена двома новими принципами: *принцип цифрової обізнаності* (економічні суб'єкти повинні постійно підвищувати рівень власної цифрової та/або фінансової грамотності, що сприяє підвищенню транспарентності кредитних операцій та впливає на рівень довіри між кредитними установами і їхніми клієнтами); *принцип дифузії цифрових інновацій* (цифрові інновації на кредитному ринку повинні гармонійно поєднуватися з використанням таких інновацій суб'єктами господарювання в інших сферах національної економіки при здійсненні інших господарських операцій);

набули подальшого розвитку:

– розширення категоріального апарату у сфері пізнання сутності інноваційного розвитку національної економіки та особливостей його забезпечення через дослідження змісту таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація», виокремлення наукових підходів щодо розгляду сутності кредитної інновації (новий кредитний продукт, процес розробки кредитного продукту, нова ідея у сфері кредитування), що дало можливість надалі обґрунтувати зміст дефініції «цифрова кредитна інновація» і запропонувати розглядати її як нововведення, яке використовується кредитними установами у процесі надання позик економічним суб'єктами й пов'язане з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а саме нових методів, підходів, процесів, продуктів та моделей для роботи з інформаційними ресурсами, які виникають у результаті діяльності цих установ;

– обґрунтування сутності дефініції «цифровий розвиток кредитного ринку», що реалізовано на основі детального вивчення сутності такого ринку, конкретизації основних його функцій, специфічних рис функціонування та розгляду змісту дефініції «цифровий розвиток», що в підсумку дозволило запропонувати розглядати таку дефініцію як процес якісних трансформацій

простору кредитних відносин, які виникають між економічними суб'єктами щодо руху фінансових відносин у результаті надання кредитних послуг та зумовлені активним використанням фінансовими установами інформаційно-комунікаційних технологій у кредитній діяльності з метою удосконалення якості зазначених послуг та підвищення ефективності такої діяльності;

– напрямки розвитку кредитного ринку та активізації його цифрової трансформації, які були виокремлені на основі результатів аналізу сучасних тенденцій розробки та впровадження цифрових кредитних інновацій, визначення перешкод на мікро- та макrorівнях використання таких інновацій; серед таких напрямів виокремлено: удосконалення інституціонального забезпечення для поступової цифровізації кредитного ринку, сприяння органами державної влади формування інноваційного середовища у фінансовій сфері, покращення інвестиційного клімату в країні, підвищення довіри між кредитними установами та їхніми клієнтами, забезпечення зростання доходів громадян, поступова трансформація моделі кредитної поведінки економічних суб'єктів, сприяння розвитку кадрового потенціалу у сфері диджиталізації фінансових послуг, підвищення цифрової фінансової грамотності населення, модернізація цифрової архітектури кредитних установ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати наукових положень, висновків і науково-практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, можуть бути безпосередньо використані в науково-дослідній роботі, навчальному процесі, а також у практичній діяльності фінансових установ, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Достовірність результатів підтверджується довідками про практичне впровадження пропозицій авторки в діяльності:

- навчальному процесі Національного університету «Чернігівська політехніка» під час викладання навчальних дисциплін «Макроекономічний аналіз», «Банківські операції», «Фінансові технології» (довідка № 600/07-589/ВС від 04.03.2024 р.);

- банківської установи ПУМБ (довідка № CG1-50.4/122 від 06.03.2024 р.);
- акціонерного банку «Південний» (довідка № 2407/2407/3245/2024 від 05.03.2024 р.)
- кредитної спілки «Чернігівська» (довідка № 17/05 від 11.03.2024 р.)

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, теоретичні підходи, розробки, висновки та пропозиції отримані авторкою самостійно на основі проведеного наукового дослідження і опубліковані у наукових виданнях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише ті ідеї та положення, що є результатом особистих досліджень здобувачки. Внесок авторки в колективні наукові роботи конкретизований у списку публікацій. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані авторкою в результаті самостійного аналізу та безпосереднього використання в роботі наукових, нормативно-правових джерел, статистичних даних.

Окремі положення дисертації оприлюднювалися на науково-практичних конференціях: Міжвузівській науково-практичній конференції студентів, викладачів «Соціально-трудова відносина в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку» (м. Чернігів, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Юність науки 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Чернігів, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку» (Маріуполь, 2020 р.); PhD Students Training «The Baltic University Programme» [Lodz, Poland, 2021]; Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (м. Харків, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Фінансове регулювання зрушень у економіці України» (Мукачево, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Юність науки 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Чернігів, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих

вчених «Юність науки 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Чернігів, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах» (м. Ірпінь, 2024 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації знайшли відображення у 16 наукових працях, серед них: одна стаття, що індексується у наукометричній базі Web of Science, 4 статті в наукових фахових виданнях України, 1 розділ в колективній монографії, десять публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,64 д.а., з яких авторці належить – 4,53 д.а.

Структура й обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, які охоплюють 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дисертація містить 15 таблиць, 57 рисунків, 5 додатків. Основний текст дисертації викладено на 204 сторінках. Список використаних джерел налічує 309 найменувань і викладений на 26 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ

1.1. Сутність цифрових кредитних інновацій та їх місце в інноваційному розвитку національної економіки

Розвинений кредитний ринок є одним із показників економічного розвитку країни. Цей ринок стрімко розвивається у всьому світі, а послуги кредитування є одними з найбільш поширеними серед фінансових послуг.

Кредитування це відносини щодо мобілізації тимчасово вільних коштів підприємств, організацій, бюджету та населення, використання яких відбувається на умовах повернення для задоволення економічних і соціальних потреб [85, с. 78]. Кредитні відносини є невід'ємною частиною ринкової економіки. Кредитний ринок створює умови для цілеспрямованого руху кредитів у ті сфери національної економіки, де вони можуть бути використані найбільш ефективно. Попри те, що криза в економічній системі негативно вплинула на фінансову стійкість більшості вітчизняних підприємств, внаслідок чого кількість надійних позичальників різко скоротилася, кредитування залишається основним видом активних операцій як банківських, так і небанківських установ.

У ринкових умовах кредитні відносини реалізуються діяльністю незалежних конкуруючих кредитних установ. Конкуренція на кредитному ринку стимулює пропозицію якісно нових послуг, створення нових кредитних продуктів і відіграє важливу роль у системі інноваційної діяльності кредитних установ. Висока концентрація конкурентів на ринку змушує банківські й небанківські установи шукати нові шляхи залучення та утримання клієнтів. Такими шляхами є впровадження нових технологій у кредитну діяльність, розробка нових кредитних продуктів і послуг, а також покращення умов кредитування, тобто впровадження інновацій.

Необхідність впровадження інноваційних технологій, що постійно удосконалюються, потребує всебічного вивчення нових ідей, досвіду їх застосування у діяльності кредитних установ. Закордонний досвід у сфері інноваційних розробок є актуальним та має стати предметом комплексного дослідження. У країнах, які мають передовий досвід створення інновацій, існує окремий напрямок науки – «інноватика», що вивчає інноваційний процес в різних галузях національної економіки, включаючи і фінансову сферу. Розглянемо детальніше питання інноваційного розвитку економіки, особливості його здійснення та активізації в сучасних умовах постійної зміни зовнішнього середовища, в якому функціонують економічні суб'єкти [61].

У XVIII ст. А. Сміт у своїй праці «Дослідження природи та причин багатства народів» вказував на провідну роль технологічних інновацій у забезпеченні зростання продуктивності праці [178, с. 13-19]. Подальшого розвитку поняття «інновація» зазнало у XIX столітті, коли з'явилася перша згадка поняттєвої категорії в науковій літературі й означала введення аспектів однієї культури в іншу. Тут йшлося про проникнення європейських звичаїв і способів організації в традиційні азійські та африканські суспільства. І лише на початку XX ст. дослідники почали вивчати особливості технічних нововведень.

Початкові інноваційні теорії належать західноєвропейським дослідникам В. Зомбарту, В. Мітчерліху. В. Зомбарт вважав капіталістичне підприємство основою економічного механізму. На його переконання, головною функцією підприємства є отримання прибутку за рахунок реалізації на ринках технічних нововведень у матеріалізованому вигляді. Вважаючи процес розповсюдження нововведень основоположним для капіталістичної економіки, В. Зомбарт характеризував підприємця як носія технічного прогресу. Тоді як В. Мітчерліх змінював панівні погляди на роль підприємця в економічному процесі [289].

Утворення сучасної теорії інноваційного розвитку є результат роботи вчених, які вивчали економічний розвиток і виявляли нерівномірність темпів економічного зростання. Серед них англійські економісти Х. Кларк і В. С. Джевонс, німецький економіст К. Маркс, голландські економісти

Я. Ванн Гельдерен і С. Де Вольф, український економіст М. Туган-Барановський. Ці науковці схилилися до думки, що причинами економічних коливань є екзогенні чинники [217; 73].

Поштовхом до виникнення цих теорій послужило вчення економічного розвитку Й. Шумпетера, який перший запровадив поняття «інновація» та класифікував інновації за критерієм новизни. Вчений намагався дослідити можливість впровадження інновацій і висунув ідею «ефективної конкуренції», яка описувала ринковий механізм як взаємодію монополії та конкуренції на основі інновацій, тим самим пояснював коливання ринкової кон'юнктури, інноваційно зорієнтовані економічні зміни та процеси розвитку капіталізму через поняття «інноваційних хвиль». Основна ідея полягає в тому, що інновації, нові технології, продукти та методи виробництва, є основними джерелами розвитку та змін в економіці. Циклічність економічного розвитку розглядалася Й. Шумпетером як закономірність. Згідно із зазначеною концепцією рушійною силою економічного розвитку капіталістичного суспільства є масові інвестиції в основний капітал. Відповідно до висновків Й. Шумпетера, які базуються на емпіричному аналізі характерних етапів науково-технічного прогресу, саме технологічні інновації є підставою коливань економічної активності [218].

Наступники Й. Шумпетера (С. Кузнець, Р. Менш, А. Кляйкнехт, Дж. ван Дейн, Р. Фостер та ін.) довели правомірність опортуністичних циклів капіталістичної економіки в результаті «припливу та відпливу інновацій», що призвело до фаз зростання та занепаду в економіці. Однак не провели статистичного дослідження зазначених явищ. Безсумнівною заслугою Й. Шумпетера стало введення в науковий обіг поняття «інновація» і проведення його аналізу [284; 255].

Отже, дослідивши розвиток теорії нововведень, було з'ясовано, що теорія розвивалася протягом тривалого часу і включає різноманітні підходи, а її розвиток важливий для розуміння та впровадження інновацій у різних сферах економіки. Тому розглянемо більш детально сутність категорії «інновація».

Поняття «інновація» науковці часто ототожнювали з такими категоріями, як «новизна» і «нововведення». За змістом поняття «нововведення» означає впровадження якоїсь нової речовини, тобто нового. Нововведення – це нова процедура, новий метод, винахід, патент, торгова марка, раціоналізаторська пропозиція тощо. Новизна – формалізований результат фундаментальних досліджень, дослідно-конструкторських робіт у будь-якій сфері діяльності з метою підвищення її ефективності [261].

Новація (лат. novation — зміна, оновлення) це новинка, якої раніше не було. Поняття «новизна» та «новація» схожі. Нововведення передбачає використання новизни. З моменту прийняття рішення щодо впровадження нововведення набуває стану інновації. Таким чином, інновація в матеріальному сенсі є результатом, отриманим від інвестування капіталу в новітні технології, процеси, методи тощо. Інновацію можна також назвати інноваційним продуктом [61].

З поняттям «інновація» також пов'язують категорії «відкриття» і «винахід». «Винахід» – нові пристрої, механізми, інструменти, створені людиною, тобто поняття "винахід" пов'язане зі створенням нових ідей, продуктів або процесів, які раніше не існували. Винахід є однією з ключових складових інноваційного процесу і відіграє роль стимулятора новаторського розвитку у різних галузях і є джерелом змін та вдосконалення [70].

«Відкриття» – процес отримання раніше невідомих даних або спостереження за раніше невідомим природним явищем, тобто виявлення, розкриття чогось раніше невідомого, що вже існувало або існує в науці, культурі чи інших областях. Поняття «відкриття» тісно пов'язане з розвитком науки та технології. Основні відмінності між відкриттям та інновацією представлені на рис. 1.1.

ВІДКРИТТЯ	ІННОВАЦІЯ
робиться, як правило, на фундаментальному рівні	проводиться на технологічному (прикладному) рівні
зроблене винахідником-одинаком	розробляється в лабораторіях, відділах, інститутах і втілюється у вигляді інноваційного проекту
не має за мету отримати вигоди	за мету отримати яку-небудь помітну вигоду, зокрема прибуток, підвищити продуктивність праці й знизити собівартість виробництва за рахунок застосування нововведень в техніці та технології
може відбутися випадково	завжди є результатом пошуку, її випадково не створюють, оскільки вона потребує певної чіткої мети і техніко-економічного обґрунтування

Рис. 1.1 – Відмінності між відкриттям та інновацією

Джерело: [10, 61].

Сьогодні автори використовують різноманітні визначення терміна «інновація» відповідно до цілей і специфіки досліджуваного об'єкта. У Додатку А наведені погляди науковців на визначення поняття «інновація», наукові підходи до розгляду зазначеної категорії згруповані на рис. 1.2.

ІННОВАЦІЯ	
підходи до трактування	як кінцевий результат → у роботах Е. Менсфілда, Л. Гохберга, М. Гамана, М. Йохна, С. Ілленкової
	як зміни характеристик → у роботах А. Гриньова, Н. Поповенко, Й. Шумпетера
	як процес → у роботах К. Найта, Дж. Тідда, Дж. Бессанта, Х. Рігса, В. Хіпеля, Б. Санто, Б. Твісса

Рис. 1.2 – Наукові підходи до трактування сутності категорії «інновація»

Джерело: узагальнено на основі [42, 73; 218; 284; 261; 68; 256; 278; 142; 64; 267; 269; 293; 32; 26; 296; 290].

Представлені в рис. 1.2 підходи до визначення терміна «інновація» відображають багатогранність інновації як економічної категорії та її універсальний характер. Відповідно до об'єкта і предмета вивчення інновації розглядаються як кінцевий результат (у роботах М. Гамана, М. Йохна, С. Ілленкової), як зміни характеристик (у роботах А. Гриньова, Н. Поповенко, Й. Шумпетера), як процес (у роботах Дж. Тідда, Дж. Бессанта, Б. Санто, Б. Твісса).

Беручи до уваги представлені у рис. 1.2 підходи до трактування категорії «інновація» вважаємо, що найбільш ґрунтовним визначенням є визначення Євразійської ради зі стандартизації, метрології та сертифікації [68]. Це визначення охоплює всю багатогранність видів новизни, які лежать в основі інноваційного процесу, враховує той факт, що будь-яка новизна набуває становища інновації тільки в результаті практичної реалізації. При визначенні поняття були враховані основні властивості, які притаманні для інновацій: новизна, затребуваність ринку, отримання прибутку.

Нововведення як скерована зміна становища об'єкта і як процес створення новизни – предмет дослідження інноватики. Інноватика – галузь науки, що вивчає різні аспекти теорії нововведень, – формування новизни, її розповсюдження, супротив нововведенням, пристосування до них інноваційних організацій, вироблення інноваційних рішень та ін. Інноватика має практичну направленість, дозволяє пояснити причину успіху (невдачі) при реалізації різних нововведень [251].

Інновацією вважаємо впроваджену на ринку технологію, отримана від інвестицій. При впровадженні інновації відбувається її комерціалізація. Отримана винагорода покриває витрати на створення та впровадження інновації, приносять прибуток від продажів, а також виступають стимулом для створення нових інновацій.

Підсумовуючи можна виділити наступні функції інновації, що представлені на рис. 1.3.

Рис. 1.3 – Функції інновації

Джерело: [91, 192].

Згідно з рис. 1.3 інновації виконують різні функції, а саме:

1) стимулювання розвитку, тобто інновації спричиняють зростання продуктивності, підвищення ефективності та розвиток економіки в тих галузях, де впроваджена інновація;

2) підвищення конкурентоспроможності за допомогою інновацій, що передбачає створення і впровадження у свою діяльність нових продуктів, послуг або процесів, тим самим залучаючи клієнтів і зберігаючи лідерство на ринку;

3) вирішення соціальних проблем, а саме застосування інновацій для контролю захворювань, зміни клімату, покращення якості життя тощо;

4) впровадження нових продуктів, послуг може призвести до створення нових сегментів ринків товарів, послуг;

5) інновації стимулюють інвестиції в дослідження, розробки та створювати нові робочі місця;

6) впровадження інновацій призводить до покращення якості життя шляхом підвищення доступності та якості продуктів і послуг, а також розвитку нових технологій.

Отже, функції інновацій відіграють важливу роль у сприянні економічному розвитку, соціальному прогресу та вирішенню сучасних проблем і можуть діяти окремо або взаємодіяти одна з одною залежно від контексту та мети впровадження інновацій. Вони взаємодіють та можуть поєднуватися, створюючи сприятливе середовище для зростання економіки та соціального прогресу.

Інновації стали одними із головних факторів розвитку фінансових ринків і фінансових установ зокрема. Їх впровадження пояснюється пошуком банківських і небанківських установ високорентабельних напрямів вкладення капіталу та отримання високих доходів [105; 111]. При цьому в сучасних умовах вже помітну роль у розвитку фінансових інновацій відіграють і цифрові технології, які вже стали невід'ємною складовою розробки сучасних фінансових інновацій. Розглянемо сутність категорії «фінансова інновація».

П. Туфано в роботі «Financial Innovation and First Mover Advantages» дослідив і визначив 58 фінансових інновацій за період з 1974 по 1986 роки, відмітив ексклюзивність їх створення для найбільших інвестиційних банків [2, с. 219]. Він визначив фактори інтенсивного зростання інновацій на перспективу, зокрема:

1) високий рівень розвитку телекомунікаційних і комп'ютерних технологій, що дозволяє оперативно працювати з цінними паперами та значно знизити собівартість трансакцій;

2) специфіка фінансової галузі, де, на думку автора, теоретичні дослідження найлегше знаходять практичне втілення;

3) специфіка фінансових інновацій, зокрема їх клієнтоорієнтованість [295]. У подальших своїх дослідженнях він також відмітив фактори, що відображають сферу розробки та функціонування фінансових інновацій.

Американські дослідники Р. Мертон (Robert C. Merton) [270] та Т. Кемпбелл (T. Campbell) [229] дотримувалися подібної думки щодо факторів інтенсивного зростання інновацій на перспективу, що зазначав П. Туфано, та додали ще фактори впливу зовнішнього середовища: макроекономічні, державне регулювання, податкова система держави, система захисту інтелектуальної власності [229, с. 16].

Американський економіст Ф. Мишкін (Frederic S. Mishkin) стверджував, що зміна економічних умов стимулює пошук нововведень, які можуть бути прибутковими, а виникнення фінансових інновацій є:

1) наслідком зміни факторів попиту (ризик зміни процентних ставок - заставні з гнучкою ставкою, ринок фінансових ф'ючерсів, опціонний ринок для фінансових інструментів тощо);

2) відповіддю на зміну структури пропозиції (трансакційні технології, комп'ютерні та телекомунікаційні технології - АТМ, пластикові картки, інтернет-банкінг тощо; державне регулювання - зростання ринку V4 комерційних цінних паперів, інтернаціоналізація фінансових ринків, сек'юритизація тощо);

3) реакцією на посилення законодавчого тиску (резервні вимоги та обмеження на розмір процента, що сплачуються за депозитами - євродолари, комерційні папери, рахунки типу NOW і ATS, одноденні репо-угоди, пайові фонди грошового ринку) [22, с. 242-260].

Фінансові інновації виступали об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та закордонних учених, серед яких – П. Туфано, М. Міллер, В. Федоренко, Х. Мертон, Дж. Сінкі-мол., В. Крилов, Г. Азаренкова, а також О. Мозговий, Р. Наполі, О. Волков, О. Орлюк, Г. Белінська, Н. Пантелєєва. Результатом дослідження наукових робіт зазначених дослідників, є значної кількості підходів до розгляду сутності категорії «фінансова інновація». На рис. 1.4 систематизовано такі підходи.

З рис. 1.4 можна зробити висновок, що основними характеристиками поняття «фінансова інновація» є виявлення її об'єкта, рівня новизни та мети запровадження. Водночас слід відзначити, що в науковій літературі мало досліджені причини й фактори впровадження фінансових інновацій установами [36].

Результати дослідження наукової літератури свідчать, що переважна кількість учених вважають основними чинниками виникнення фінансових інновацій науково-технічний прогрес. Проте є дослідники, які виділяють фактори, які властиві фінансовій системі [111].

ФІНАНСОВА ІННОВАЦІЯ	
М. Міллер	зміни у фінансових інститутах та інструментах
П. Туфано	створення й поширення нових фінансових інструментів, а також фінансових технологій, інститутів і ринків.
В. Федоренко	процеси конструювання й запровадження в обіг нових фінансових інструментів, технологій фінансового інвестування.
Р. Мергтон	сила, що рухає глобальну фінансову систему до її мети збільшення економічної ефективності.
Дж. Сінкі-мол	використання нових продуктів або процесів, які приносять прибуток.
Л. Колінець	фінансова технологія, яка забезпечує більш ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, прибутковості, ризиків, ліквідності й інформації з метою отримання додаткового прибутку, але така, яка поки що не отримала широкого поширення на ринку.
Г. Азаренкова	це методи, застосовувані підприємствами для здійснення операцій із новими видами фінансових активів або нових операцій із уже наявними активами
Фінансово-економічний словник	методи, застосовувані підприємствами для здійснення операцій із новими видами фінансових активів або нових операцій із уже наявними активами.
О. Мозговий	нові фінансові інструменти та фінансові технології.
О. Волков	реалізований у формі нового продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності у фінансовій сфері.
Р. Наполі	нововведення продукту чи послуги або суттєві поліпшення їх характеристик; нове або значне вдосконалення методу, обладнання або навичок; суттєве поліпшення характеристик запропонованого продукту (послуги), методів, обладнання або навичок, що використовувалися раніше.
Г. Белінська	виникнення нових ідей або вдосконалення (комбінація) вже відомих, які мають на меті збільшення прибутковості або зниження ризиковості фінансових операцій та реалізуються у формі фінансового продукту чи технології.
О. Орлюк	результат процесу створення нових фінансових методів, інструментів, видів операцій, платіжних систем і технічних прийомів, які сприяють поліпшенню функціонування фінансових установ, прискоренню фінансових потоків, поліпшенню фінансування передбачуваних витрат, а також зниженню ризиків і підвищенню загальної ефективності.
Н. Пантелєєва	результат творчого пошуку нового підходу до вирішення проблеми у фінансовій галузі, який реалізується шляхом створення та дифузії нових фінансових продуктів, послуг, інструментів, технологій, процесів і організаційних форм, орієнтованих на ефективне управління фінансовими ресурсами та ризиками, забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах мінливості, невизначеності й інформаційної асиметрії економічного середовища

Рис. 1.4 - Наукові підходи вчених до розгляду сутності категорії «фінансова інновація»

Джерело: систематизовано авторкою на основі [275; 132; 58; 102; 191; 272; 295; 266; 270; 2; 8; 42, 79; 117; 47].

Отже, під категорією «фінансова інновація» слід розглядати будь-яку нову ідею, метод, продукт або послугу, впроваджену у фінансовій галузі з метою покращення фінансових процесів, забезпечення кращої фінансової доступності до фінансових послуг, покращення фінансової ефективності. Таке тлумачення надає можливість врахувати головні структурні складові фінансових інновацій, їх значення та функції у діяльності фінансових установ.

Багатогранність фінансових інновацій в функціонуванні фінансових установ відображає їх класифікація. Впровадження фінансових інновацій ґрунтується на світовому досвіді й законодавстві України. У світовій практиці виділяють різні види фінансових інновацій (рис. 1.5) [88].

Рис. 1.5 – Види фінансових інновацій

Джерело: [107, 231, 260].

Оскільки різновидом фінансових інновацій є нові кредитні продукти (послуги), то варто виокремити та дослідити сутність кредитної інновації. На сучасному етапі розвитку кредитний ринок характеризується різноманіттям кредитних послуг і продуктів. За даних обставин, посилюється конкуренція між кредитними установами. Значну перевагу можуть отримати тільки ті установи, які розробляють і впроваджують

новітні технології, розширюють канали обслуговування, модернізують асортимент пропонованих власних кредитних продуктів.

Конкуренція є процесом суперництва між установами на кредитному ринку. У цьому контексті вона розглядається як змагання, що характеризується досягненням кращих результатів. Конкурентне середовище, в якому веде свою діяльність кредитна установа, визначає її конкурентоспроможність на кредитному ринку. Донедавна кредитні установи прагнули до універсального спектра послуг, то тепер прагнуть спеціалізуватися на наданні одній або декількох (роздрібні банки, лізингові, іпотечні і інші), що приносить їм високий прибуток і дозволяє завоювати певну долю на відповідному сегменті кредитного ринку.

Нині багато кредитних установ ставлять поруч з питанням вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності питання зростання ефективності методами зниження витрат, розширення лінійки пропонованих послуг, підвищення дохідності, досягнення близької до монопольної позиції на ринку.

Кредитні інновації виступали об'єктом дослідження наступних учених: А. Андрєєва, Д. Родін, М. Хаммермеш, В. Бхатт, С.Серебряков, Ш. Грінстайн, Ф. Янсен, К. Крістесен. Результатом дослідження наукових робіт зазначених дослідників, є різні підходи до розгляду сутності категорії «кредитна інновація». У табл. 1.1 наведені такі підходи.

Отже, кредитна інновація є багатогранною економічною категорією. Сьогодні існують такі погляди на сутність цього визначення: інновація розглядається як новий кредитний продукт або послуга (у працях А. Андрєєвої, Д. Родіна, Ш. Грінстайна, Ф. Янсена), як процес (у дослідженнях М. Хаммермеша) і як ідея (у працях В. Бхатта, К. Крістесена).

Наукові підходи вчених до розгляду сутності категорії «кредитна інновація»

Автор поняття	Визначення поняття «кредитна інновація»
А. Андрєєва [3]	новий кредитний інструмент, як форма перерозподілу грошових ресурсів, що несе певний рівень ризиків, прибутковості і ліквідності, які відповідають потребам, позичальників, кредиторів, інвесторів і інших учасників кредитного ринку.
Д. Родін [170]	реалізований у формі нового кредитного продукту, послуги кінцевий результат інноваційної діяльності кредитної установи
М. Хаммермеш [259]	процес розробки та впровадження нових кредитних продуктів, послуг або підходів, спрямованих на покращення доступності кредиту, зниження ризиків і збільшення ефективності діяльності кредитних установ.
Бхатт В. [227]	нова ідея в процесі кредитування, що покращує властивості послуги або поліпшує якість кредитного процесу і сприяє розвитку кредитної установи
С. Серебряков [175]	новий метод, продукт, який змінює традиційні методи кредитування, створюючи нові можливості для боротьби з фінансовими проблемами та стимулювання економічного розвитку.
Ш. Грінстайн [257]	новий продукт, послуга або підхід, який створює цінність для усіх учасників кредитного процесу.
Ф. Янсен [253]	будь-який інноваційний продукт, послуга, метод у сфері кредитування.
К. Крістенсен [202]	будь-яка нова ідея, метод, пов'язані з вдосконаленням існуючих кредитних послуг.

Процес створення кредитної інновації пов'язаний з їх розробкою та поширенням, враховуючи всі аспекти діяльності кредитної установи: від розробки концепції чи ідеї до її практичної реалізації [92]. На рис. 1.6 представлено етапи створення кредитної інновації.

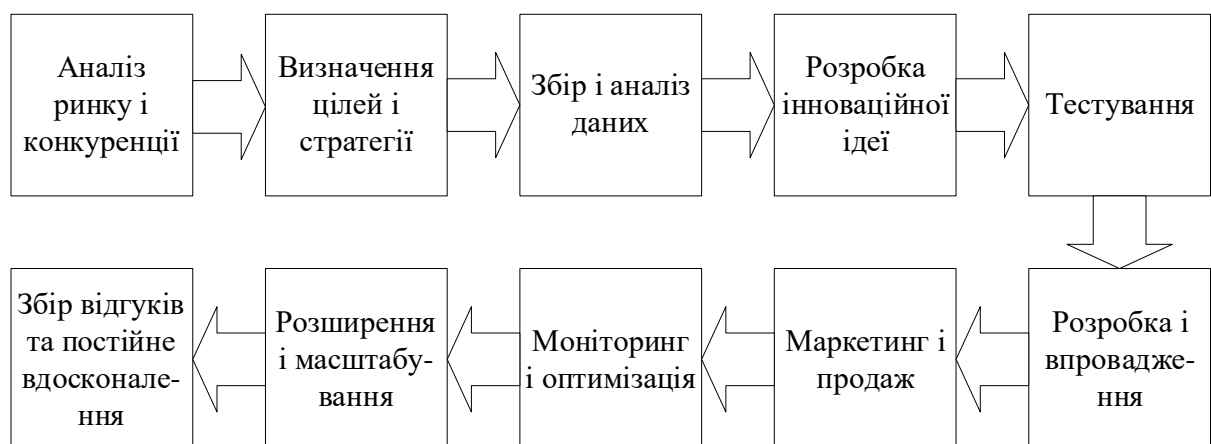

Рис. 1.6 – Етапи створення кредитної інновації

Джерело: розроблено авторкою на основі узагальнення [70; 71; 109, 169, 185, 265, 277].

Згідно з рис. 1.6 створення кредитних інновацій є складним і довготривалим процесом, першим етапом якого є *аналіз ринку і конкуренції*. У цій фазі відбувається дослідження кредитного ринку для визначення можливих ніш, аналіз конкурентів та їхніх пропозицій. Наступним етапом є *визначення цілей і стратегії*, де встановлюються конкретні цілі для кредитної інновації (наприклад, покращення доступності кредитів, зниження ризиків тощо); здійснюється розробка стратегії, яка допоможе досягти цих цілей. Третій етап: *збір і обробка даних* про клієнтів, їхню кредитну історію, фінансовий стан тощо. Після збору даних необхідно провести перевірку їх достовірності, нормалізацію та стандартизацію. Далі здійснюється *розробка інноваційної ідеї*, тобто виникнення конкретної ідеї або набору ідей, які можуть вдосконалити кредитний продукт або послугу. Наступний етап *тестування*, на якому відбувається створення прототипу інновації для подальшого тестування. Тестування на обмеженій аудиторії, збір фідбеку та внесення необхідних корекцій. Шостий етап: *розробка і впровадження*. На цьому етапі відбувається розробка кінцевої версії кредитної інновації з урахуванням результатів тестування та фідбеку клієнтів; впроваджується кредитна інновація на ринку. Наступний етап – *маркетинг і продаж* – здійснюється розробка маркетингової стратегії для просування нового кредитного продукту або послуги; запуск кампаній з продажу і просування. Восьмий етап *моніторинг і оптимізація*, де відбувається постійний моніторинг результатів кредитної інновації та збір аналітики; оптимізація на основі зібраної інформації та зміни умов ринку. Наступний етап – *розширення і масштабування* – розгляд можливостей для розширення інновації на інші ринки або до інших сегментів клієнтів. І кінцевим етапом є *збір відгуків та постійне вдосконалення*, на якому здійснюється збір відгуків від клієнтів та співробітників для постійного вдосконалення кредитної інновації [70; 71; 185].

Цілісний підхід до вивчення діяльності кредитних установ дозволяє виявити проблеми їх функціонування, вирішення яких сприятиме розвитку цих установ. Це також дає можливість визначити ефекти від впровадження

інновацій у діяльність зазначених установ (рис. 1.7).

*Рис. 1.7 – Види ефектів від впровадження інновацій
у діяльність кредитних установ*

Джерело: розроблено авторкою.

Розглянемо окреслені ефекти більш детально.

Удосконалення кредитних продуктів і послуг – це розробка нових, покращених кредитних продуктів і послуг, що включають у себе більш вигідні умови для позичальників, нові типи кредитів, а також удосконалення процесу кредитування шляхом його автоматизації.

Підвищення ефективності операційних процесів – використання нових технологій і інноваційних підходів допомагає кредитним установам оптимізувати свої операційні процеси, зменшити витрати та підвищити ефективність. Наприклад, автоматизовані системи прийняття рішень можуть значно скоротити час розгляду кредитних заявок і прискорити прийняття рішень щодо видачі кредиту.

Залучення нових клієнтів – інновації сприяють залученню нових клієнтів, оскільки нові технології приваблюють молоду аудиторію та технологічно орієнтованих позичальників.

Підвищення конкурентоспроможності – кредитні установи, які успішно впроваджують у свою діяльність кредитні інновації, стають більш конкурентоспроможними на кредитному ринку. У конкурентній боротьбі за клієнтів пропонують нові та привабливіші умови кредитування.

Підвищення інформаційної безпеки – захист персональної інформації позичальників від шахраїв. Використання біометричних даних та технології штучного інтелекту може зменшити ризик фінансового шахрайства.

Забезпечення відповідності нормативно-правовим вимогам – наприклад, використання блокчейн-технологій та штучного інтелекту може покращити відстеження неправових транзакцій.

Розширення міжнародної діяльності – сприяє налагодженню співпраці з клієнтами з різних країн, розширюючи територіальне охоплення своєю діяльністю, відкриваючи нові ринки збуту.

Важливо відзначити, що кредитні інновації можуть приносити як позитивні, так і негативні наслідки, і кредитні установи повинні ретельно розглядати всі можливі ризики та вигоди перед впровадженням нових інноваційних рішень. Однак при належному плануванні та виконанні такі інновації можуть значно покращити конкурентоспроможність та рентабельність кредитних установ.

Використання сучасних цифрових інновацій у діяльності кредитних установ дає можливість отримати значні переваги для їх подальшого функціонування, сприяє інноваційному розвитку кредитного ринку і загалом позитивно впливає на загальне функціонування національної економіки в країні.

Таким чином, апелюючи науковими підходами, які були створені вченими в результаті своєї роботи, до розгляду сутності категорій «інновації», «фінансові інновації» можемо констатувати, що кредитна інновація – це нововведення, яке використовується для вдосконалення продуктів, послуг і процесів у сфері кредитування, що спрямоване на вдосконалення якості та доступності кредитних послуг, підвищення ефективності процесу кредитування і зростання конкурентоспроможності кредитних установ. На рис. 1.8 представлено концепцію взаємозв'язку між окремими категоріями у

сфері забезпечення інноваційного розвитку кредитного ринку.

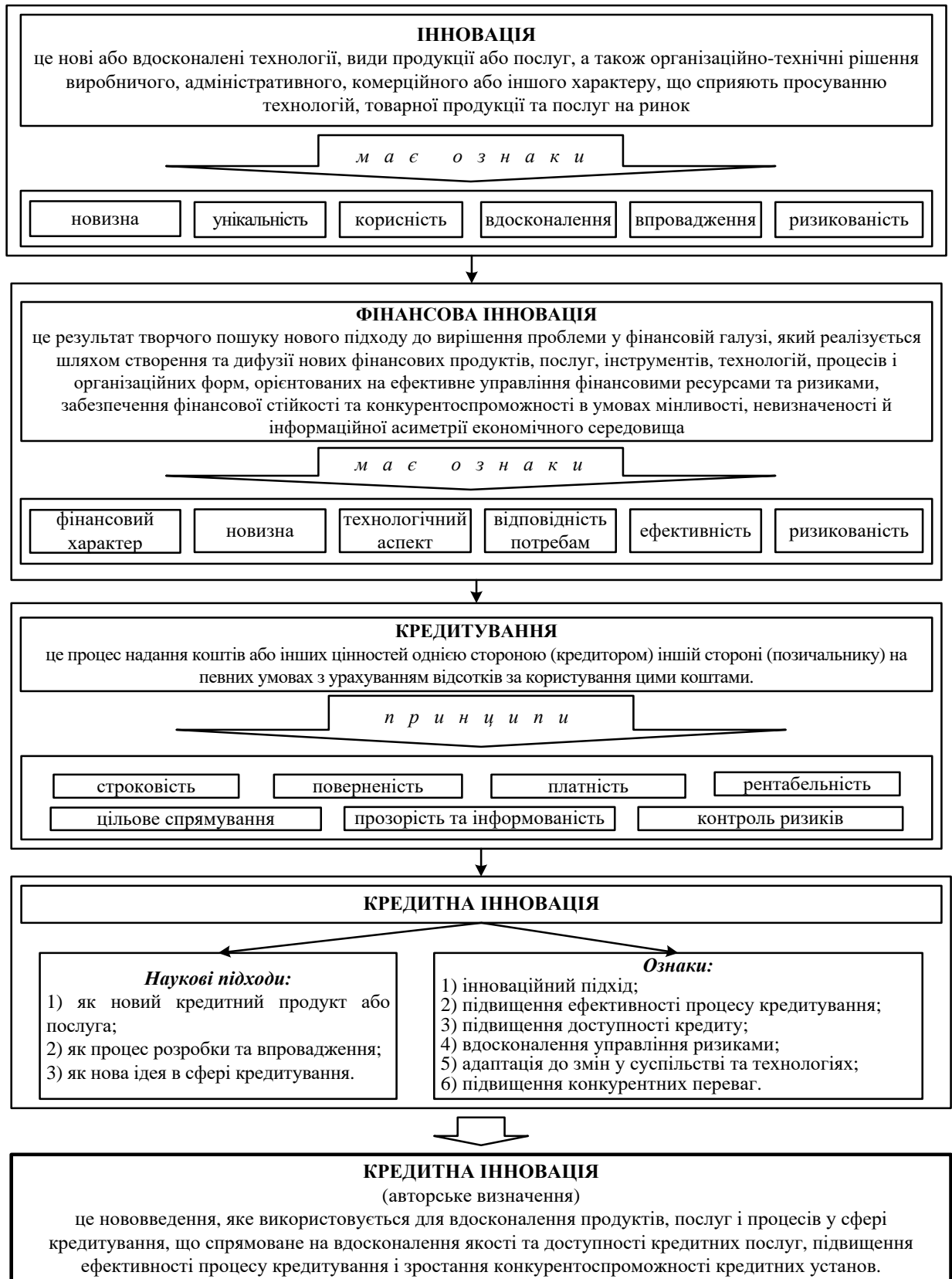

Рис. 1.8 – Сутність категорій «інновація», «фінансова інновація» та «кредитна інновація»

Джерело: розроблено авторкою.

Зазначимо також, що кредитні інновації постійно розвиваються, змінюються відповідно до трансформаційних процесів, які загалом відбуваються в національній економіці, у суспільстві. На наше переконання, саме кредитна інновація безпосередньо пов'язана зі створенням нових кредитних продуктів для окремих видів економічних суб'єктів. Такі продукти можуть бути інноваційними по своїй сутності через зміну підходів до видачі позик, зміною методів формування вартості кредитних ресурсів та підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників. Також інновації в кредитній сфері можуть бути пов'язаними з удосконаленням процесу управління кредитними ризиками.

Отже, поняття «кредитна інновація» можна застосовувати до всіх інновацій у сфері функціонування кредитної установи, які мають певний позитивний економічний або стратегічний ефект, прикладом якого можна вважати збільшення частки ринку, здешевлення кредитних операцій або створення умов для цього. Вони спрямовані на задоволення потреб клієнтів і суспільства, несуть певну вигоду і пов'язані з переміщенням інвестиційно-фінансових активів і наданням фінансової інформації.

Інновації стали одним із головних чинників економічного розвитку фінансових ринків. Нововведення та зміни в галузі фінансів можуть включати нові технології, послуги, інструменти та методи, які змінюють усталену модель надання фінансових послуг. Вони відіграють важливу роль у вдосконаленні фінансового сектору, покращенні доступності та зручності використання фінансових послуг, зниженні ризиків [36].

Фінансові інновації є невід'ємними складовими кредитного ринку. Сучасний розвиток технологій, зміни в поведінці споживачів та розвиток глобальних трендів вимагають від кредитного сектору постійної адаптації та впровадження інновацій для задоволення потреб клієнтів. У процесі дослідження з'ясували, що кредитні інновації являють собою новаторські

зміни у сфері кредитування, які можуть включати нові технології, послуги та методи. Ці інновації спрямовані на поліпшення якості та доступності кредитних послуг для клієнтів, оптимізацію процесів видачі та управління кредитами, а також зменшення ризиків для кредитних установ.

Подальше розуміння сутності інновацій та їх впровадження в діяльність кредитних установ, варто розглянути через вивчення особливостей виникнення і розвитку інновацій на кредитному ринку. Ці питання будуть розглянуті в наступному підрозділі дисертаційної роботи.

1.2. Особливості виникнення і розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку

Виникнення інновацій на кредитному ринку спричинене об'єктивними процесами диджиталізації суспільства, виникненням нових форм надання кредитних послуг, підвищенням конкуренції між банківськими і небанківськими кредитними установами. Оскільки кредитні інновації є важливою складовою функціонування кредитного ринку, то їх розвиток та особливості виникнення необхідно досліджувати з урахуванням особливостей цього ринку, його функцій, ролі та структури. Наукові підходи до розгляду категорії «кредитний ринок» зображені на рис. 1.9.

Наведені визначення поняття «кредитний ринок» засвідчують його багатоаспектність та різноманітність підходів учених до розгляду сутності такого ринку. Зокрема, вчені М. Савлук [171] та А. Загородній [58] вживають термін «ринок позичкових капіталів». О. Василик використовує «ринок кредитних ресурсів» [17]. Американські економісти Х. Мертон [270] і Г. Марковіц [27] застосовували поняття «ринок капіталу і ризику». К. Рейнхарт і К. Рогофф [230] вживають «ринок розподілу ресурсів».

Переважаюча кількість вчених схиляються до використання терміна «кредитний ринок», яке представляє сутність відносин між кредитором і позичальником. Загальна думка дослідників полягає в тому, що вони

виокремлюють кредитний ринок як одну зі складових фінансового ринку [100].

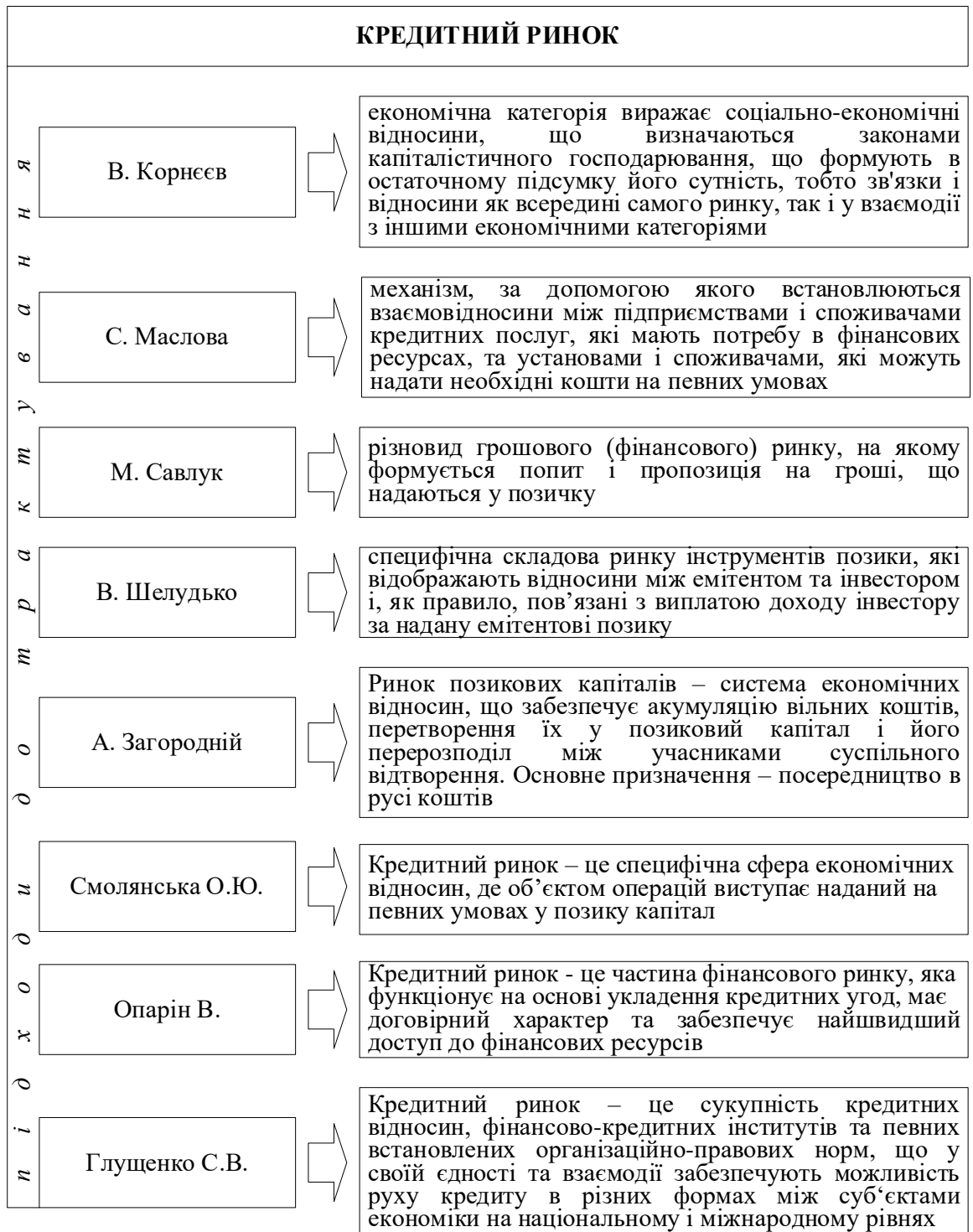

Рис. 1.9 – Наукові підходи до розгляду категорії «кредитний ринок»

Джерело: [58; 83; 97; 171; 214; 116; 179; 28].

Визначення сутності кредитного ринку допомагає з'ясувати роль такого ринку в структурі національної економіки, і визначити його зв'язок зі структурними компонентами національного господарства.

Насамперед економічна роль кредитного ринку полягає в його здатності об'єднувати грошові ресурси від кредиторів і надавати їх у позику позичальникам, створюючи таким чином механізм фінансового посередництва та розподілу ресурсів [114, с. 420]. У цьому й проявляється трансформаційна сутність кредитного ринку. Тобто за допомогою кредитного ринку відбувається накопичення і перерозподіл капіталу між галузями економіки [9]. Капітал у вигляді позикових коштів шляхом його перерозподілу скеровується в ті галузі економіки, які здатні забезпечити найбільший прибуток [103, 104].

Кредитний ринок сприяє зростанню виробництва, забезпечує трансформацію грошових заощаджень у капітальні вкладення, здійснення інноваційної діяльності. Ефективне функціонування такого ринку сприяє розвитку всіх галузей економіки, надаючи можливість суб'єктам підприємництва отримувати додаткові кошти для розвитку власної діяльності [147 А].

Економічна особливість кредитного ринку проявляється в організації відносин позичальників і кредиторів, у результаті якої визначається ціна на позикові кошти. Проте кредитний ринок забезпечує не лише внутрішні кредитні взаємовідносини. На його функціонування впливає зовнішнє економічне середовище [23, с. 43]. Здійснення зазначеного впливу відображають функції, які виконує кредитний ринок як економічна категорія.

Сьогодні існують різні підходи щодо визначення функцій, які виконує кредитний ринок, а саме: врахування особливостей діяльності кредитного ринку та важливість ринку для розвитку національної економіки.

Враховуючи особливості діяльності кредитного ринку в науковій літературі виокремлено п'ять основних функцій такого ринку (рис. 1.10):

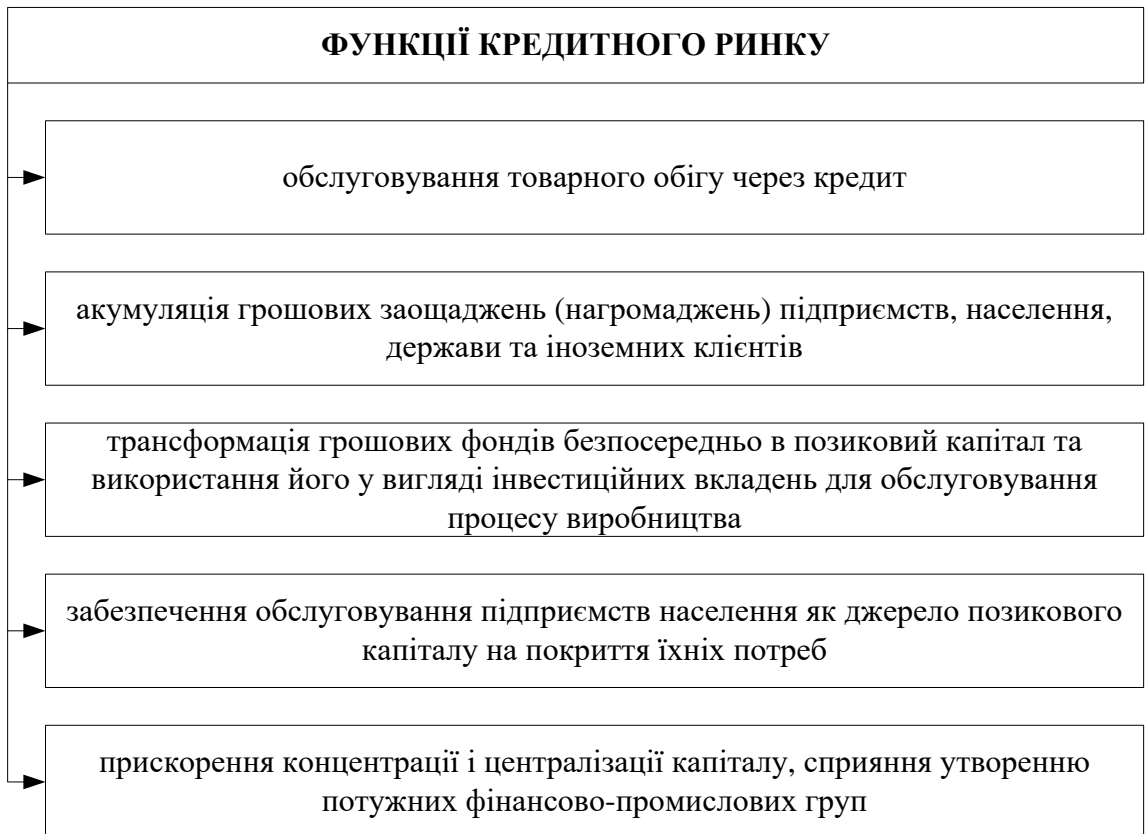

Рис. 1.10 – Функції кредитного ринку

Джерело: узагальнено на основі[90; 62; 48; 176].

З огляду на важливість кредитного ринку для розвитку національної економіки, підвищення його ролі у фінансових процесах, такому ринку притаманні такі функції:

- 1) забезпечення міграції капіталу;
- 2) макроекономічне регулювання економічних процесів;
- 3) перерозподільна;
- 4) посередницька;
- 5) забезпечення економії витрат обігу;
- 6) інноваційна [100].

Забезпечення міграції капіталу в рамках світової економіки, як одна з вагомих функцій кредитного ринку, виокремилась завдяки зростанню глобалізації світової економіки. Процес інтернаціоналізації економік призвела до збільшення масштабів і темпів переміщення капіталу. Безперешкодна міграція капіталу є важливою складовою економіки країни, оскільки

допомагає підвищити розвиток національної економіки, покращуючи її інвестиційний клімат, сприяє активізації створення нових робочих місць, а значить і підвищення рівня життя населення [131].

Макроекономічне регулювання економічних процесів – функція кредитного ринку, яка передбачає вплив такого ринку на макроекономічні показники країни, тобто за допомогою нормативно-правових, монетарних, валютних та інших заходів здійснюється контроль та стабілізація кредитної системи країни, що своєю чергою урівноважує економіку країни загалом [180, с. 32; 172].

Функція перерозподілу фінансових ресурсів – передбачає рівнозначне накопичення фінансових ресурсів у галузях національного господарства країни, за допомогою інвестиційного кредитування суб'єктів господарювання [131].

Функцію посередництва на кредитному ринку виконують кредитні установи, такі як банки, кредитні спілки, фінансові компанії та інші фінансові посередники, які забезпечують зв'язок між тими, хто має надлишкові фінансові ресурси (вкладники, інвестори), і тими, хто потребує фінансування (підприємства, домогосподарства). Таким чином, кредитні установи виступають посередниками у забезпеченні процесу кредитування [184].

Функція економії витрат обігу – зумовила появу такого виду кредитування, як короткострокові кредити для забезпечення необхідних оборотних коштів, що прискорює оборотність капіталу суб'єктів господарювання [100].

Інноваційна функція – передбачає створення новітніх продуктів та послуг на кредитному ринку, забезпечуючи розвиток діяльності суб'єктів господарювання різних галузей національної економіки й фінтех-компаній, що сприяє вдосконаленню процесу кредитування, пришвидшує темпи науково-технічного прогресу та розвитку суспільства [100].

Отже, функції кредитного ринку конкретизують роль такого ринку в структурі національної економіки й в економіці світового масштабу. Зазначені функції з одного боку властиві кредитному ринку, а з іншого – пов'язані з діяльністю кредитних установ.

Кредитні установи, які є елементом структури кредитного ринку, взаємодіють з іншими його складовими. Взаємозв'язок елементів досліджуваного ринку є вирішальним аспектом для з'ясування його сутності та особливостей функціонування.

Питання структури кредитного ринку досліджували такі науковці, як: О. Вовчак, Г. Вознюк, А. Гальчинський, О. Гриценко, О. Дзюблюк, С. Еш, А. Загородній, Ю. Коробов, Б. Луців, І. Лютий, М. Михайловська, В. Пахомов, М. Савлук, Ф. Мишкін, І. Сухораба, І. Трахтенберг, В. Ходаківська, А. Щетинін, та ін. Досліджуючи літературні джерела, можна констатувати, що єдиного підходу до розгляду структури кредитного ринку немає, що пов'язано з розгалуженістю, багатогранністю і великою кількістю складових елементів такого ринку (рис. 1.11).

У загальносвітовій практиці структуру кредитного ринку визначають за такими ознаками: за терміновістю та інституційністю. Залежно від терміну кредитних операцій та ліквідності фінансових активів кредитний ринок прийнято поділяти на грошовий ринок та ринок капіталу [99].

Дослідники І. Трахтенберг, А. Загородній, Г. Вознюк, Ф. Мишкін, І. Лютий у своїх працях зазначають розподіл на грошовий ринок і як ринок капіталів [58; 274, с. 78–79; 94]. Водночас Й. Шумпетер уподібнював ринок грошей і ринок капіталів [218]. Але існують думки таких вчених, як А. Щетинін, В. Пахомов, С. Еш, В. Ходаківська, які отожднили фінансовий ринок із кредитним ринком та розділили його на ринок грошей, де здійснюються короткострокові угоди та ринок капіталів, на якому виконують операції довгострокового характеру [49; 219; 134].

СТРУКТУРА КРЕДИТНОГО РИНКУ			
н н н н н н н н н н н н н	І. Трахтенберг	⇒	ринок позикових капіталів розрізняє як грошовий ринок і як ринок капіталів.
	А. Загородній та Г. Вознюк	⇒	ринок позикових капіталів поділяє на грошовий ринок та ринок капіталів.
	Ф. Мишкін	⇒	розділяє ринок грошей і ринок капіталів.
	І. Лютий	⇒	грошовий ринок як частина ринку позичкових капіталів.
	Й. Шумпетер	⇒	«ринок капіталу є тим, що будь яка ділова людина називає грошовим ринком».
	О. Гриценко	⇒	грошовий ринок як самостійна частина фінансового ринку, де здійснюють короткострокові операції.
	А. Щетинін	⇒	прирівнює фінансовий ринок із кредитним ринком і поділяє його на ринок грошей та ринок капіталів.
	В. Пахомов	⇒	фінансовий ринок поділяє на ринок грошей (до 1 року) та ринок капіталів.
	С. Еш	⇒	ринок капіталів – це частина фінансового ринку.
	В. Ходаківська	⇒	фінансовий ринок поділяє на грошовий ринок і ринок середньострокових та довгострокових капіталів.
	А. Гальчинський	⇒	грошовий ринок – це самостійний механізм урівноваження попиту і пропозиції грошей.
	М. Савлук	⇒	грошовий ринок – це особливий сектор ринку, на якому здійснюється купівля та продаж грошей як специфічного товару.
	М. Михайловська	⇒	у структурі монетарного ринку, якому надає функції фінансового, поділяє на ринок грошей та ринок капіталів.

Рис. 1.11 – Наукові погляди дослідників до розгляду структури кредитного ринку

Джерело: узагальнено авторкою на основі [218; 58; 171; 49; 186; 94; 33; 219; 134; 196; 25; 101; 288].

Ще один підхід до структури кредитного ринку зустрічається у працях А. Гальчинського, М. Савлука і М. Михайловської, які вважають грошовий ринок механізмом рівноваги попиту і пропозиції грошових коштів, де формується ціна на гроші [171; 25; 101]. Таким чином, за терміновістю розподіл кредитного ринку відбувається на ринок короткострокових угод (грошовий) і ринок довгострокових угод (ринок капіталів).

Друга ознака класифікації кредитних ринків – інституціональна. Є безліч думок науковців щодо інституціонального розподілу такого ринку. Розглянемо їх більш детально.

В. Опарін у дослідженні інституціональної структури кредитного ринку виокремив дві основні складові (банківську систему і небанківські кредитні установи). До банківської системи вчений відніс Національний банк України, комерційні банки, а до небанківських кредитних установ страхові, інвестиційні, факторингові, лізингові компанії, інвестиційні, пенсійні фонди [116]. В. Шелудько охарактеризувала структуру ринку та виокремила так і його елементи: держава, в особі центрального банку, кредитні установи, які функціонують відповідно до нормативно-правових актів центрального банку країни [214].

Враховуючи погляди на структуру кредитного ринку В. Опаріна, В. Шелудько, дійшли висновку, що вона включає значну кількість елементів, а саме центральний банк, кредитні установи, позичальників, що взаємодіють між собою для забезпечення кредитного процесу. На рис. 1.12 представлено модель кредитного ринку.

З'ясувавши особливості кредитного ринку, його функції та структуру розглянемо передумови та специфічні риси виникнення кредитних інновацій, тобто причини та фактори, що впливають на їх створення і впровадження в діяльність кредитних установ.

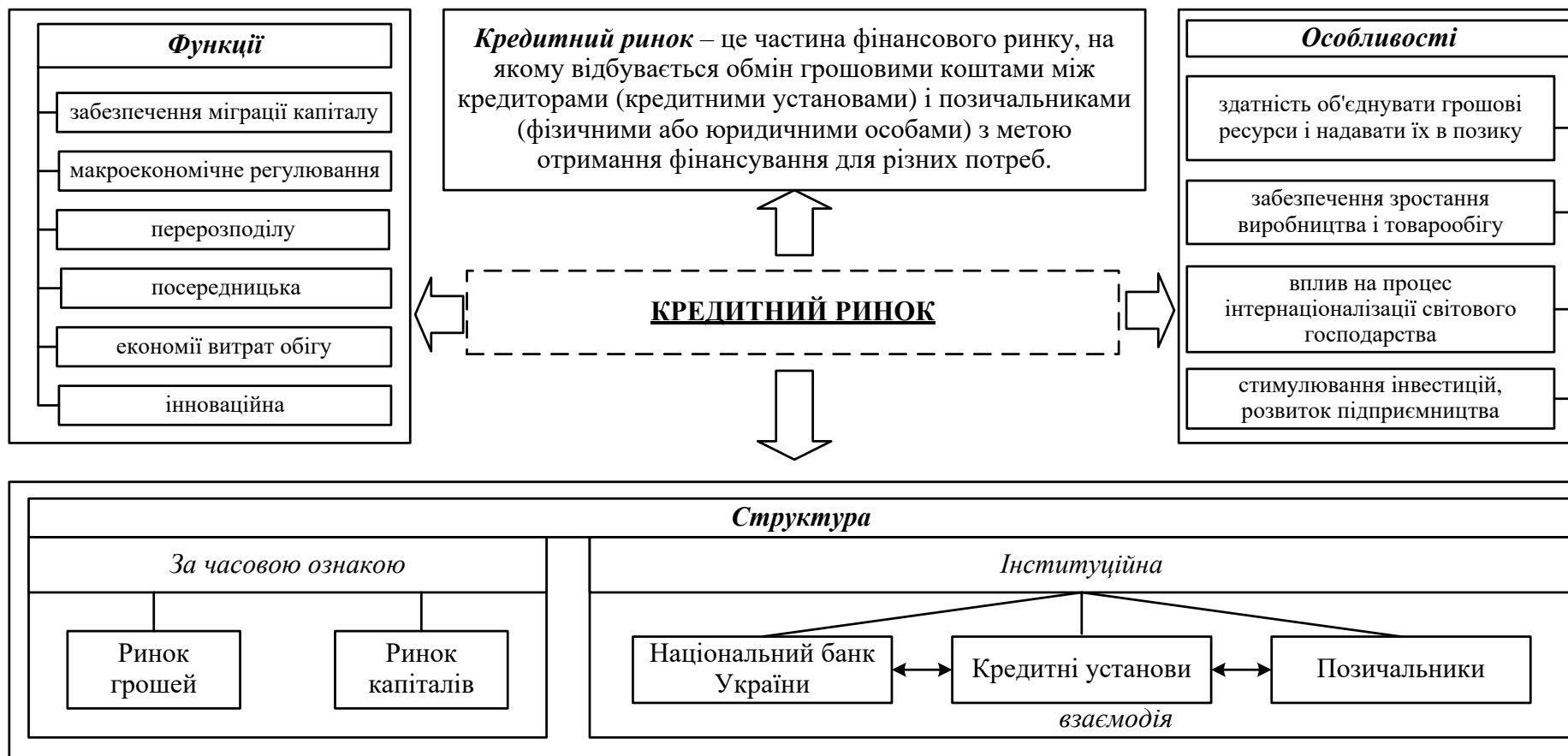

Рис. 1.12 – Особливості, функції та структура кредитного ринку

Джерело: систематизовано авторкою на основі [116; 214; 101; 171].

Дослідження причин виникнення кредитних інновацій є складним завданням, оскільки вони можуть бути спричинені різними факторами, що впливають на цей процес. Ф. Мишкін вважає, що «кредитні установи розробляють нові продукти, щоб максимізувати прибуток, задовольняючи як свої потреби, так і потреби клієнтів» [274, с. 295]. П. Хауелз та К. Бейн визначають причиною виникнення інновацій отримання прибутку [262, с. 488]. Цілком згодні з такою позицією вченого, оскільки розробка та впровадження інновацій у свою діяльність кредитними установами підвищує конкурентні переваги на ринку, приваблює клієнтів на обслуговування, що тим самим забезпечує зростання прибутку установи.

Дж. Сінкі мол. розширює причини виникнення інновацій в фінансових послугах, створивши формулу фінансової інновації, яка враховує: нормативно-правове регулювання, виникнення ризиків при впровадженні інновацій, зростання конкуренції на ринку та отримання прибутку [108].

Взявши за основу в подальших дослідженнях наведені положення, необхідно пояснити поняття «причина» і «фактор». Згідно з тлумачним словником, причиною називають явище, яке викликає або породжує інше явище; підстави для чогось. Фактор – це умова, рушійна сила будь-якого процесу, суттєва обставина в будь-якому процесі, явищі, що визначає його розвиток, характер або окремі особливості. Умова – необхідна обставина, яка сприяє здійсненню, створенню, становленню чогось або сприяє чомусь [58].

Отже, причинами виникнення кредитних інновацій можна вважати подію або факт, що спонукає виникнення ідеї про створення нововведення, а факторами – чинники, які впливають на інноваційну діяльність кредитних установ.

Причини виникнення інновацій, зокрема й цифрових інновацій у кредитній сфері можна вважати детермінованими зовнішнім середовищем, у якому кредитні установи здійснюють свою діяльність (рис. 1.13).

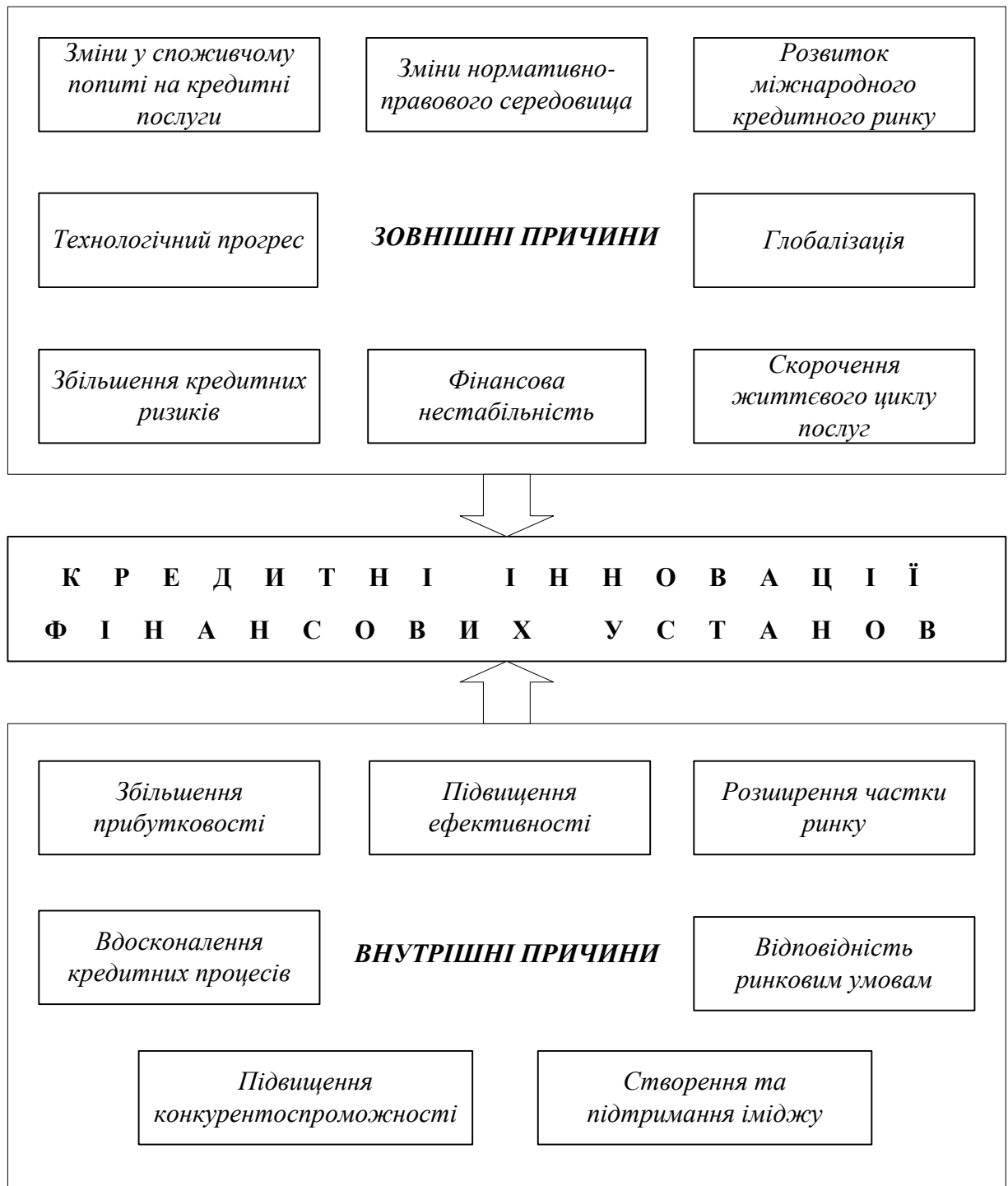

Рис. 1.13 – Причини виникнення інновацій у діяльності кредитних установ

Джерело: розроблено авторкою на основі [274; 80; 288; 2364; 50].

Отже, основною внутрішньою причиною виникнення інновацій в діяльності кредитних установ є *необхідність забезпечення їх прибуткової діяльності*, як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. Можливість отримання прибутку залежить від конкуренції в бізнес-секторі.

На кредитному ринку панує висококонкурентна боротьба за клієнта, і тому модернізація власної діяльності, впровадження новітніх технологій забезпечує перевагу на ринку кредитній установі [50].

В умовах гострої нецінової конкуренції вирішальним фактором є здатність кредитних установ генерувати нові джерела доходів шляхом впровадження інноваційних продуктів, забезпечуючи особливу якість обслуговування клієнтів, що також є результатом впровадження інноваційних рішень, які відрізняють одну кредитну установу від інших. Таким чином, виведення на ринок інноваційних послуг, що задовольняють певні суспільні потреби, означає створення для суб'єкта господарювання ситуації інноваційної монополії, яка дозволяє отримувати «інноваційну ренту» або шляхом збільшення ціни нової послуги, або за рахунок збільшення обсягу продажу, захоплення більшого сегмента ринку [253].

Аналізуючи вплив інноваційних послуг на кредитну діяльність фінансових установ, зазначимо, що за кредитними продуктами підвищення процентної ставки за кредитом обмежене ситуацією на ринку, але стає можливим встановлення вищих комісій та інших платежів за послуги у процесі кредитування, які є додатковою цінністю для клієнтів. Отже, встановлення підвищених тарифів на інноваційні кредитні послуги безпосередньо призводить до підвищення прибутковості кредитної установи. Інноваційні кредитні послуги можуть викликати у споживачів настороженість, тому для стимулювання попиту потрібно встановлювати тарифи на рівні аналогів або навіть нижче. Подальше збільшення попиту автоматично збільшить доходи кредитної установи [50].

Підвищення операційної ефективності, яке не може бути результатом лише економії ресурсів, а потребує впровадження технологічних та управлінських інновацій. Це може включати автоматизацію процесів кредитування, використання штучного інтелекту для аналізу даних або розробку нових кредитних продуктів. Такі технології сприяють зменшенню витрат на виконання окремих операцій при одночасному підвищенні якості

пропонованих послуг [80, с. 55]. Інновації, впроваджені в кредитний процес, сприяють збільшенню прибутку кредитної установи. Отже, інновації у кредитній сфері викликані необхідністю отримання прибутку в конкурентному середовищі [288, с. 810].

Наступною внутрішньою причиною появи інновацій можна вважати *розширення частки ринку*. Кредитні установи можуть впроваджувати інноваційні продукти, послуги для охоплення більшої частки ринку збуту [80].

Відповідність ринковим умовам, що постійно змінюються через посилення конкуренції, нормативно-правові зміни або зміни в кредитній поведінці населення. Це дає стимул кредитним установам швидко адаптуватися до цих змін [288].

Підвищення конкурентоспроможності за допомогою впровадження нових продуктів, послуг, які швидше задовольняють потреби ринку.

Вдосконалення внутрішніх кредитних процесів, а саме наявність непогашених кредитів, неефективне управління ризиками. Впровадження інновацій сприяють вирішенню зазначених проблем.

Ще однією внутрішньою причиною впровадження інновацій кредитними установами є прагнення *створити та підтримувати імідж сучасної, динамічної установи*, яка реагує на зміну потреб клієнтів, зацікавлена у вирішенні їх фінансових проблем, надає комфортне та доступне обслуговування. Відомо, що для кредитних установ імідж і довіра мають велике значення, а в наш час суспільна свідомість формується під впливом змін у характері сучасної економіки, ознакою якої є інноваційність [50].

Причини виникнення кредитних інновацій зосереджені на змінах і зовнішнього середовища діяльності кредитних установ. Для підтримання прибутковості, кредитним установам потрібно слідкувати за світовими трендами розвитку цифрових технологій, кредитними новинками інноваційних країн. Значного впливу на модернізацію кредитного ринку

спричинив розвиток цифрових технологій, які здешевлюють кредитні операції, забезпечують захист персональних даних, поширюють кредитування у важкодоступних місцях.

Досліджуючи зовнішні чинники виникнення інновацій, І. Ансофф зазначає: «на даний момент будь-яка історично стабільна галузь може миттєво перетворитися на «мінливу» завдяки розвитку суміжних технологій» [225, с. 150]. Кредитні установи впроваджують новітнє технологічне, телекомунікаційне обладнання та програмне забезпечення, які сприяють удосконаленню процесів їх операційної діяльності [50]. Важливою причиною появи інновацій є ризикованість кредитних операцій, що сприяло виникненню інноваційних технологій для їх зниження [274, с. 296]. Отже, зміна ринкового середовища стимулюватиме пошук новітніх технологій, які відповідатимуть вимогам, і спонукатимуть кредитні установи до розробки нових інструментів.

Таким чином, зовнішніми причинами впровадження кредитних інновацій можуть бути:

– *зміни у структурі та характері потреб споживачів кредитних послуг*, що відбулися протягом останніх десятиліть. Специфіка роботи кредитних установ завжди передбачала тісне переплетіння інтересів установи та її клієнтів, тому для успішного функціонування на сучасному ринку кредитні установи повинні реагувати на демографічні, освітньо-культурні, матеріальні зміни потенційного клієнта, шляхом пропозиції нових продуктів, технологій обслуговування, методів комунікацій та продажів;

– *технологічний прогрес* – розвиток нових цифрових технологій, а саме штучного інтелекту, створює можливості для розвитку інновацій у кредитуванні;

– *зміни в нормативно-правовому середовищі* – запровадження нових правил або нормативних стандартів, можуть спонукати кредитні установи вдосконалювати способи кредитування, адаптуватися до нових вимог;

– *збільшення кредитних ризиків* – вимагає вдосконалення систем управління ризиками в кредитних установах. Це може включати впровадження нових методів кредитного скорингу, використання аналітики даних для визначення ризиків або розробку нових стратегій зменшення ризиків;

– *скорочення життєвого циклу послуг* – зміна вимог позичальників до отримуваних послуг вимагає швидкої адаптації до цих змін, щоб утримати клієнта. Швидкий розвиток технологій і зміни в економічному середовищі прискорюють цей процес;

– *глобалізація* – сприяє розвитку і впровадженню кредитних інновацій шляхом залучення нових суб'єктів на ринок, введення в дію міжнародних стандартів на вітчизняному ринку;

– *розвиток міжнародного кредитного ринку* – умови глобальної конкуренції змушують кредитні установи шукати нові шляхи залучення клієнтів і розвитку власної діяльності на міжнародному ринку;

– *фінансова нестабільність* – кризи та економічна нестабільність спонукають кредитні установи розробляти нові продукти та стратегії управління ризиками, щоб залишатися конкурентоспроможними та платоспроможність у складних умовах [80; 264; 50].

Кредитна установа в процесі своєї діяльності стикається з певними інституційними, економічними, соціальними, технологічними та організаційними обставинами, і з цього погляду її інноваційна діяльність є не довільною, а історично зумовленою. Систематизація причин виникнення кредитних інновацій дає змогу чіткіше охарактеризувати фактори впливу на ступінь інноваційної активності кредитних установ [50].

Таким чином, дослідники виділяють наступні фактори, що впливають на створення інновацій на кредитному ринку (рис. 1.14).

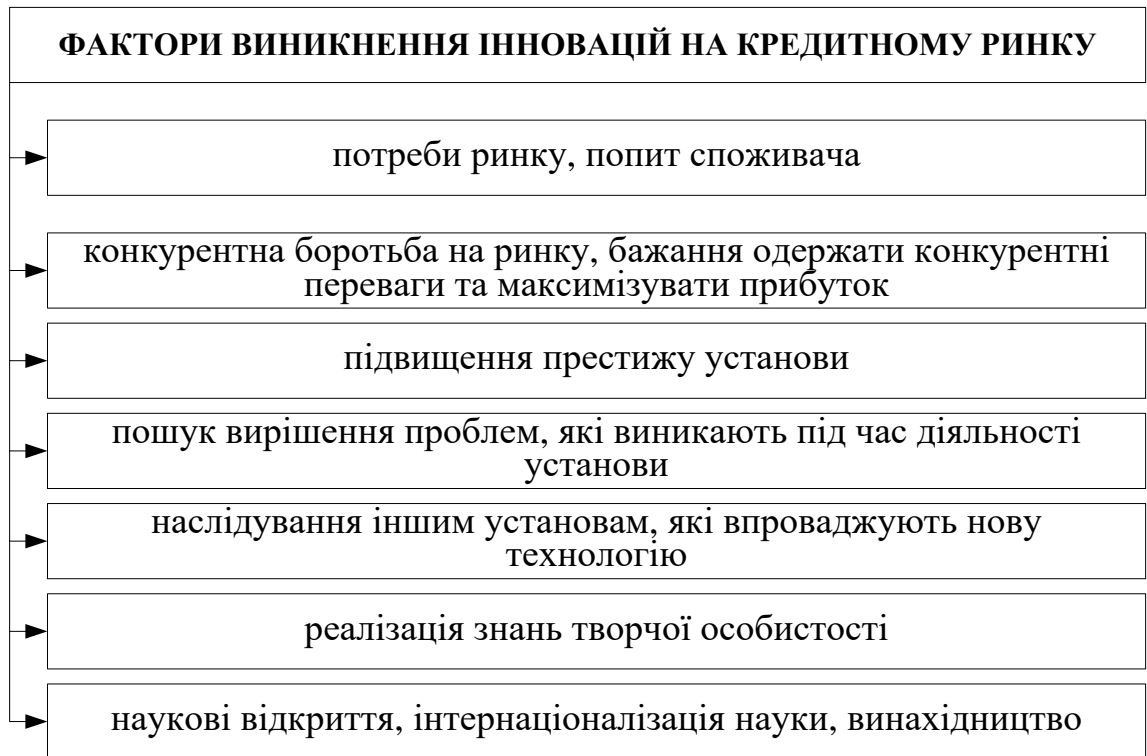

Рис. 1.14 – Фактори виникнення інновацій на кредитному ринку

Джерело: [45, 63, 74, 77, 207].

Підсумовуючи зазначимо, що одним з головних факторів виникнення інновацій є потреби ринку. Споживачі змушують кредитні установи не тільки підвищувати стандарти якості пропонованих послуг, а й змінювати продукти, удосконалювати їхню конструкцію, створювати нові. Зміни у зовнішньому середовищі стимулюють появу інновацій, що призводить до появи нових потреб або засобів задоволення існуючих потреб. Споживач є основною рушійною силою інноваційного розвитку кредитного ринку. У системі кредитування для корпоративних клієнтів 60 % інновацій запропонував сам споживач. У випадку приватних клієнтів відносно половини інновацій клієнт був ініціатором [98]. Отже, рушійною силою розвитку інновацій на кредитному ринку є споживач кредитних послуг.

Впровадження, надання та супровід інноваційних кредитних послуг потребують відповідної підготовки професійного персоналу кредитної установи. Такий персонал повинен здійснювати інноваційну діяльність, забезпечувати ефективну інноваційну діяльність на основі використання

власного інноваційного потенціалу. Впроваджена цифровізація потребує розробки програм навчання персоналу та тренінгів. Так, провідні установи, що впроваджують інновації, своєчасно проводять навчання своїх співробітників. Наприклад, у 2021 році АТ «Укрсиббанк» провів понад 1,5 тис. заходів для своїх співробітників у формі мікрольорнінгу, змішаного навчання та гейміфікації. Крім того, у цьому банку діє «Школа менеджерів» з підготовки молодих директорів. Подібні програми діють і в інших кредитних установах. Однак часто проблемою є небажання та відсутність мотивації співробітників до навчання та отримання нових знань. Для подолання цього негативу використовуються бонусні програми, кар'єрне зростання тощо [1].

Тому слід зазначити, що впровадження інновацій в діяльність кредитних установ є першочерговим напрямком їхнього розвитку і встановлення конкурентних переваг на кредитному ринку. Чинники, які впливають на впровадження інновацій: підвищення прибутковості діяльності кредитної установи, підвищення ефективності процесів кредитування, формування сучасного іміджу провідної установи.

Особливу роль в сучасних умовах у розвитку кредитного ринку відіграють цифрові інновації, тобто інноваційні продукти, які були розроблені для кредитних установ на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних послуг. Серед таких технологій, насамперед, варто виокремити такі:

- 1) дистанційне обслуговування;
- 2) впровадження штучного інтелекту та роботизація процесів;
- 3) хмарні обчислення;
- 4) пірингове кредитування [232, 235, 236, 309].

Враховуючи розвиток інновацій у сфері кредитування, можна стверджувати, що відвідування відділення кредитної установи не є обов'язковим для отримання кредиту, сплати відсотків та обов'язкових платежів. Сьогодні це можна зробити за допомогою послуги дистанційного обслуговування. *Дистанційне обслуговування* – це інноваційна система

обслуговування, яка полягає в обслуговуванні клієнтів шляхом передачі дистанційних розпоряджень через канали віддаленого доступу на сервер кредитної установи. Використання клієнтами даної системи створює можливість дистанційно керувати своїми рахунками, оперативно відстежувати операції, а також отримувати повний комплекс послуг у будь-який час і в будь-якому місці без фізичної присутності в кредитній установі [38].

Дистанційне кредитування забезпечує більш високу доступність цієї послуги для фізичних і юридичних осіб у будь-який час. Крім того, процес кредитування потребує підтримки кредитного спеціаліста та серії консультацій. За умов дистанційного кредитування кредитна установа може надати позичальнику зручний сервіс отримання кредиту. При прийнятті позитивного рішення і ведення кредитної справи позичальника важливо застосовувати технології, оснащені штучним інтелектом. А саме роботизовані інструменти, які нагадують про щомісячний платіж за кредитом, кількість платежів, що ще не оплачені тощо.

Штучний інтелект і роботизація процесів кредитування стали невід'ємними аспектами діяльності банківських і небанківських установ. Вони почали інтегрувати технології ШІ у свої бізнес-процеси. Напрямки використання технології штучного інтелекту в діяльності кредитних установ представлені на рис. 1.15.

Таким чином, можливості штучного інтелекту використовуються в наступних процесах кредитних установ:

- аналіз великих обсягів даних і використання алгоритмів машинного навчання для швидкої та об'єктивної оцінки кредитоспроможності клієнтів;
- моніторинг транзакцій і виявлення підозрілих або незвичайних дій, які можуть вказувати на шахрайство;
- аналіз даних про попередні транзакції та поведінку клієнтів, щоб надавати персоналізовані фінансові поради та пропозиції;
- проведення кредитного скорингу і аналізу фінансових показників позичальника, що допомагає швидше й точніше приймати кредитні рішення;

- аналіз даних про кредитні ризики та прогноз їх зміни, що дозволяє кредитним установам ефективніше управляти ризиками та приймати зважені рішення [292].

Рис. 1.15 – Використання штучного інтелекту кредитними установами

Джерело: систематизовано авторкою на основі [292].

У фінансовому секторі відбувається багато онлайн-транзакцій, таких як внесення та зняття коштів, оплата рахунків і виконання транзакцій через онлайн-рахунки або мобільні додатки. Таким чином, створений попит на заходи з виявлення шахрайства та кібербезпеки, щоб зберегти дані клієнтів від потенційних кіберзагроз. Саме тут можуть допомогти машинне навчання та штучний інтелект. Технології штучного інтелекту в кредитному секторі підвищують безпеку в Інтернеті та можуть краще виявляти шахрайські дії, сповіщаючи клієнтів і кредитні установи [226].

Біометрична автентифікація може бути ідеальним прикладом безпеки та комфорту. Процес біометричної перевірки є унікальним і індивідуальним, тому кіберзловмисникам важко обманювати клієнтів. Крім того, завдяки надійній процедурі перевірки автентичності, біометрія пропонує кредитним установам конкурентну перевагу, забезпечуючи їм кращу безпеку та чіткість [16].

Кредитні установи почали інтегрувати методи на основі штучного інтелекту, щоб приймати більш обґрунтовані, безпечні та сприятливі рішення щодо кредитів. Сьогодні існують банки та небанківські установи, які обмежуються використанням кредитних балів і записів для визначення кредитоспроможності особи чи компанії, що звернулись за позикою. Існують безліч помилок системи кредитної звітності, які неправильно класифікують потенційних клієнтів. Ці помилки уникає система штучного інтелекту. Кредитний комітет зі штучним інтелектом може краще відстежувати та визначати моделі та поведінку клієнтів, щоб визначити їхню платоспроможність і кредитоспроможність [226].

Хмарні сервіси забезпечують основу цифрової трансформації для багатьох галузей. Враховуючи важливість негайної обробки значних обсягів даних і забезпечення широкого доступу до статистичних даних між установами, потреба у використанні хмари зростає.

Хмарні сервіси — це інструмент, який дозволяє накопичувати, інтегрувати та аналізувати всі ваші дані одночасно, незалежно від їх джерела, типу, розміру чи формату [237]. Хмара сприяє створенню інформації, необхідної для виконання завдань, визначати нові потенційні джерела прибутку, здійснювати точний аналіз та прогнозування, вчасно відповідати на мінливість зовнішнього середовища та мати конкурентну перевагу на ринку.

Хмарні обчислення використовуються в кредитних установах для різних цілей, а саме для управління інформацією про клієнтів, ведення фінансового обліку тощо. Однак все частіше використання хмари поширюється на управління платежами, кредитним рейтингом тощо, що з кожним роком все більше проникає у діяльність кредитних установ.

P2P-кредитування (peer-to-peer або person-to-person) досить нове для українського кредитного ринку. Його суть полягає в тому, що фінансові потреби позичальника (одного користувача) задовольняються інвестором (іншим користувачем) без залучення кредитних установ за допомогою спеціальних онлайн-платформ. Потенційні учасники р2р-кредитування реєструються на відповідних платформах – інтернет-ресурсах чи онлайн-платформах, встановлюють їх на власні пристрої та укладають кредитні договори. Відмінність від кредитних установ полягає в тому, що учасники р2р-кредитування самостійно домовляються про суму договору, відсотки та умови повернення. Тобто інвестори та позичальники реєструються на платформі, після чого позичальники отримують доступ до заявок кредиторів. Інвестор вибирає найвигіднішу із заявок, враховуючи процентну ставку, умови та рейтинг позичальника. Рейтинг формується за допомогою кредитних бюро. Кредитний договір укладається з р2р-платформою, діяльність якої базується на комісійних доходах (відсотках від суми кредиту). Кредитором по одній позиції може бути як одна особа, так і декілька. Кредитні кошти позичальнику зазвичай перераховуються на картку [163].

На відміну від кредитних установ, P2P-платформа виступає лише як організатор процесу кредитування, а не як безпосередній його учасник. Вона об'єднує кредиторів і позичальників, проводить оцінку ризиків за кредитами та може запропонувати ринок для позик. Однак кредити надаються децентралізовано одним учасником платформи іншому. Це головна особливість P2P-платформ. Незважаючи на відсутність у схемі кредитування кредитних установ, це кредитування по суті виконує ті ж функції. Трансформація здійснюється за обсягами, строками та ризиками, зменшується інформаційна асиметрія [133].

У світі обсяги р2р-кредитування вже сягають десятків мільярдів доларів і з кожним роком зростають. Першою платформою децентралізованого кредитування стала британська Zora, запущена у 2005 році. Цей вид діяльності мав великий успіх, про що свідчить стрімке поширення по світу і зростання обсягів кредитів. У 2018 році новостворена американська платформа Lending

отримала майже 42 мільярди доларів. На сьогодні найбільшими платформами у світі є Funding Circle (Великобританія), RateSetter (Великобританія), Prosper (США), Market invoice (США) [39], в Україні можна було скористатися сервісом пірингового кредитування в АТ «ПриватБанк», на платформах Finhub, AFA, MOCash, Finstream, Ucredit і Taplend.

P2P-кредитування є одним з напрямів, який почав стрімко розвиватися в результаті використання інформаційних технологій на кредитному ринку. Організаційно p2p-платформи не є безпосередніми учасниками процесу кредитування, але виконують низку функцій, властивих традиційним кредитним установам. Загалом взаємозалежності між обсягами кредитів, відсотковими ставками, умовами позик, доходами позичальників подібні до тих, що виникають у традиційній кредитній системі. Це може свідчити про значний потенціал однорангового кредитування щодо заміни кредитних установ на кредитному ринку [133].

Таким чином, при вивченні розвитку інноваційних кредитних послуг визначили, що сучасний стан розвитку кредитного ринку спрямований на цифровізацію, роботизацію процесів кредитування, дистанційне кредитування, впровадженням найновіших технічних засобів і передових кредитних технологій для просування на кредитний ринок, а також із пошуком інструментів, що підвищують привабливість кредитних послуг, чому і сприяють інновації. Це потребує залучення інноваційно активного персоналу кредитних установ, необхідних фінансових, технічних та інформаційних можливостей. Запровадження інноваційних кредитних послуг надасть установам конкурентні переваги, дозволить сформуванню якісної клієнтоорієнтованої політики надання цих послуг, а також пристосуватись до змін ринкової кон'юнктури, досягти високих показників надійності та платоспроможності.

Відповідно цифровізація кредитних відносин приводить до загалом цифрового розвитку кредитного ринку та його позитивного впливу на процеси цифрової трансформації всієї національної економіки. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в сучасних умовах є

одним з найбільш важливих напрямків інноваційного розвитку національного господарства. Таким чином для забезпечення такого розвитку важливо забезпечити в країні також цифровий розвиток економічних суб'єктів, сформувавши умови для поступової цифровізації економічних відносин. Відповідно окреслені процеси повинні відбуватися і на кредитному ринку насамперед через цифровізацію діяльності кредитних установ. Отже, підтримка цифрового розвитку кредитного ринку позитивно впливатиме загалом на функціонування сфери фінансових послуг, національну економіку. Розглянемо сутність такого розвитку.

Насамперед цифровий розвиток кредитного ринку визначається тенденціями функціонування кредитних установ та умовами, в яких формуються та розвиваються кредитні відносини між економічними суб'єктами. З іншої сторони, цифровий розвиток обумовлюється виключно використанням окресленими установами цифрових технологій у кредитній діяльності. Окреслені підходи до розуміння категорії «цифровий розвиток» представлені у додатку Б.

Отже, враховуючи окреслене, можна стверджувати, що *«цифровий розвиток кредитного ринку* – процес якісних трансформацій простору кредитних відносин, які виникають між економічними суб'єктами з приводу руху фінансових відносин в результаті надання кредитних послуг та обумовлюються активним використанням фінансовими установами інформаційно-комунікаційних технологій у кредитній діяльності з метою удосконалення якості зазначених послуг та підвищення ефективності такої діяльності.

Подальше розуміння сутності цифрового розвитку кредитного ринку пов'язане з розглядом окремих видів кредитних послуг та розумінням сутності саме цифрової кредитної послуги. Ці питання будуть детальніше розглянуті у наступному підрозділі дисертаційної роботи.

1.3. Види інновацій на кредитному ринку України та їхня роль у розвитку національної економіки

В умовах динамічного розвитку кредитного ринку та економіки країни банки та небанківські установи змушені застосовувати різноманітні інновації для підвищення своєї конкурентоспроможності та мінімізації ризиків. У таких умовах суттєву перевагу мають ті установи, які модернізують пропоновані послуги, розвивають альтернативні канали обслуговування клієнтів, впроваджують новітні технології у свою діяльність. Впровадження інновацій є необхідною умовою для стійкості кредитних установ, а їх класифікація дуже важлива для розуміння різноманіття та аналізу їх впливу на кредитний ринок і економіку в цілому.

Класифікація — багатоступеневий поділ окремого поняття з метою його систематизації та отримання нових знань; її результатом є система відповідних понять [194]. М. Денисенко, А. Гречан, М. Гаман у своїй праці “Провайдинг інновацій” визначають основні вимоги до класифікації інновацій: наукова новизна та практична цінність; системний характер ознак, необхідних для аналізу; можливість кількісної або якісної оцінки запропонованих ознак [159, с. 35].

Необхідною умовою є те, що класифікація обов’язково має відображати ознаки, які зафіксовані у міжнародних документах. Класифікації окремих видів інновацій, у тому числі кредитних, повинні ґрунтуватися на загальних теоретичних підходах до типології нововведень. Тому, багатогранність кредитних інновацій буде призводити до перетину класифікаційних ознак між собою, що є не недоліком цієї класифікації, а її особливістю.

На цей час ще не створено єдиної загальноприйнятої класифікації кредитних інновацій, що пояснюється певною теоретичною невизначеністю цієї категорії, а також недостатнім рівнем узагальнення та систематизації теоретичного матеріалу стосовно інноваційної діяльності кредитних установ.

З практичного погляду, класифікація кредитних інновацій повинна сприяти оптимальному вирішенню кредитними установами трьох завдань управління інноваційним розвитком:

- 1) вибору об'єкта інновації;
- 2) вибору характеру його зміни;
- 3) вибору методів здійснення цих змін [50].

Характер організаційно-фінансового механізму управління інноваційними процесами також залежить від планованого впровадження інновацій. Класифікація надає фахівцям кредитної установи базу для вибору виду інновацій, що планується до впровадження, а самій установі надає переваги на ринку, забезпечуючи домінантне положення. Також класифікація сприятиме формуванню основ здійснення державних статистичних спостережень за впровадженням інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки [218; 50].

Дослідження класифікації кредитних інновацій забезпечує цілісне розуміння предмета дослідження і дає змогу виявити суперечливі зв'язки, взаємовідношення різних їх ознак. Посилаючись на дослідження у сфері інновацій таких дослідників, як А. Муравйова, Ю. Морозов, В. Бхатт, А. Васильєв, В. Вікулов та ін., структуруємо їх. Проаналізуємо класифікації кредитних інновацій в економічній літературі.

Варто зазначити, що вітчизняний досвід розробки кредитних інновацій опирається на світовий досвід та законодавство України. Це значить, що кредитні установи можуть одержувати додаткові доходи від здійснення угод та операцій, які передбачені законодавством. Отже, прийнято виділяти такі види інновацій у кредитному секторі:

- 1) продукти на нових сегментах кредитного ринку;
- 2) впровадження цифрових інновацій;
- 3) нові технології для зниження операційних витрат;
- 4) нові продукти ринку позичкових капіталів [7].

Сьогодні існує безліч типів інновацій на кредитному ринку, які можна класифікувати за великою кількістю ознак. Такі класифікаційні ознаки в окремих випадках повторюють ознаки типології інновацій, їх класифікаційну модель. Це цілком логічно, оскільки кредитні інновації і загалом цифрові кредитні інновації, є окремими видами інновацій загалом, які створюються в суспільстві в різних сферах його розвитку. На рис. 1.16 представлено класифікацію кредитних інновацій та визначено роль цифрових кредитних інновацій в цій системі.

Розглянемо представлені види кредитних інновацій детальніше. Так, А. Муравйова виділяє продуктові інновації, до яких відноситься зміна продукції та технологічні зміни у засобах та методах виробництва [108]. Інша думка висвітлена в навчальному посібнику за редакцією С. Ілленкової. Дослідниця виокремлює радикальні або базові, покращуючі та модифікаційні інновації. Радикальні інновації – створення та впровадження принципово нових товарів, послуг і технологій, що є основою діяльності установи. Покращуючі кредитні інновації – це покращення вже існуючих продуктів, послуг, технологій, а модифікаційні – удосконалення вже наявного продукту, технології. Принциповою відмінністю покращуючих інновацій від модифікаційних є відношення до об'єкта зміни. У першому випадку – може бути кілька продуктів чи технологій, у другому – один продукт, послуга чи технологія [64].

За *масштабами впровадження*, інновації поділяються на локальні та системні. Характеризуючи взаємозв'язок цих видів інновацій, дослідник Ф. Янсен зазначав, що якщо впроваджується одна інновація, вона може викликати появу іншої [253].

Локальні інновації – нові продукти або послуги, які впроваджуються на рівні окремого процесу або установи для вдосконалення процесу кредитування. Системні інновації – технології, які впроваджуються в мережу установ, оскільки впровадити їх опосередковано неможливо. Прикладом системних інновацій можна назвати впровадження національної системи електронних платежів, яка докорінно змінила принципи ведення фінансового обліку кредитних установ [50].

Рис. 1.16 – Класифікація кредитних інновацій

Джерело: розроблено авторкою на основі узагальнення [108; 253; 257; 66; 22; 35, 175].

За темпами впровадження виокремлюють такі види кредитних інновацій: швидкі, уповільнені, наростаючі, затухаючі, рівномірні та стрибкові. Вони характеризують темпи впровадження інноваційних процесів у діяльність кредитної установи. Швидкі – інновації, які швидко впроваджуються у діяльність кредитних установ і дають швидкі результати. Наприклад, нові платіжні системи чи мобільні додатки для отримання кредитів. Уповільнені – інновації, що характеризуються повільним темпом впровадження через різні обставини, такі як технічні обмеження, правові чи нормативні перешкоди, складні процедури змін або відсутність необхідних ресурсів. Вони вимагають ретельного аналізу та стратегічного управління, щоб подолати перешкоди та забезпечити успішне впровадження. Наростаючі – інновації, які набирають обертів і отримують значну популярність, інтерес з боку учасників ринку завдяки своїй високій актуальності та потенційним перевагам. Затухаючі – інновації, які були успішними, але з часом втратили свою актуальність. Це може статися через розвиток нових технологій, зміни в уподобаннях споживачів або зміни в законодавстві. Головною особливістю рівномірних інновацій є їх збалансованість і відносно швидкий процес впровадження. До таких інновацій можна віднести нові методи аналізу кредитоспроможності клієнтів, розроблені з використанням новітніх технологічних та аналітичних інструментів. Стрибкові інновації характеризуються раптовими, значними змінами або нововведеннями в кредитній сфері. Прикладом є впровадження штучного інтелекту, який раптово змінює спосіб надання позик, кредитний аналіз та управління ризиками [66].

За рівнем цифровізації можна виокремити такі кредитні інновації:

Нецифрові кредитні інновації – кредитні інновації, зміст яких полягає саме у створенні нових кредитних продуктів, методів їх продажу, наданні кредитних послуг клієнтам, управління кредитними ризиками; такі інновації також пов'язані з використанням елементів цифрових технологій, проте головною в них є ідея щодо створення нового кредитного продукту.

Цифрові кредитні інновації – нововведення, яке використовується кредитними установами у процесі надання позик економічним суб'єктам й пов'язане з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а саме нових методів, підходів, процесів, продуктів та моделей для роботи з інформаційними ресурсами, які виникають в результаті діяльності цих установ.

Змістовними ознаками цифрової кредитної інновації є наступні:

- обов'язкове використання цифрових технологій при наданні кредитних послуг і такі технології відіграють важливу роль в такому процесі;
- наявність кредитора та позичальника, які взаємодіють між собою в процесі руху фінансових ресурсів від одного до іншого;
- наявність нетипових рішень у наданні кредитних послуг клієнтам, впровадження яких пов'язано з обов'язковим використанням цифрових технологій.

За ефективністю кредитні інновації поділяються на економічні та соціальні. Економічна інновація – це інновація, яка використовується в економіці для покращення процесів виробництва, управління та інших економічних процесах. Соціальні інновації – зміни у соціальній сфері суспільства, забезпечення фінансової інклюзії [66].

В. Вікулов пропонує класифікувати інновації за фактом наступності та за інноваційним потенціалом, ступенем новизни.

За фактом наступності розрізняють заміщаючі, скасовуючі, зворотні, відкриваючі і ретро-нововведення. Заміщаючі – інновації, які замінюють існуючі методи, продукти чи процеси в кредитуванні. Наприклад, інтернет-кредитування, яке замінює традиційний процес оформлення позики через візит до кредитної установи, надаючи клієнтам можливість здійснювати кредитні операції онлайн. Скасовуючі інновації ті, які призводять до витіснення або ліквідації існуючих методів, продуктів або процесів у кредитуванні. Зворотні – це інновації, спрямовані на відновлення або усунення недоліків, які виникають у звичайних кредитних продуктах,

процесах або послугах. Відкриваючі – інновації, які розширюють доступ до кредитних послуг для нових категорій клієнтів або покращують умови доступу до кредитів для існуючих клієнтів. Наприклад, кредитування за допомогою мобільних додатків кредитних установ. Ретро-нововведення – рішення або продукти в кредитуванні, що відновлюють попередні методи, які вже використовувалися в минулому, але застосовуються за допомогою сучасних технологій [203].

За інноваційним потенціалом та ступенем новизни В. Вікулов виділяє радикальні, комбінаторні та вдосконалюючі кредитні інновації. Радикальні (базові) передбачають впровадження принципово нових видів товарів та послуг, застосування якісно нових технологій, їх реалізацію та використання абсолютно нових методів управління. Діагностика даних щодо інноваційної діяльності зарубіжних кредитних установ, свідчить, що поява радикальних кредитних інновацій найчастіше не є наслідком ринкового попиту, поштовхом до їх виникнення є розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій, постійне вирішення ними завдань із забезпечення ліквідності, мінімізації ризиків тощо [22].

Вдале впровадження нових кредитних продуктів або процесів залежить від рівня фінансової та технічної грамотності потенційних клієнтів. У кредитних установах прикладом радикальних інновацій, вважатимуться впровадження CRM – системи (Customer relationship management), спрямованої на співпрацю з клієнтами. Для цього клієнтів сегментують за низкою ознак, збирають необхідну інформацію, щоб краще розуміти потреби діючих і потенційних клієнтів [50].

Комбінаторні інновації передбачають поєднання різноманітних елементів. Прикладом комбінаторних інновацій стали лізингові схеми, що увібрали у собі ознаки кредитних, орендних, найманих відносин і запропоновані банками та лізинговими компаніями як самостійний продукт.

Вдосконалюючі інновації – це інноваційні підходи до кредитування, спрямовані на оптимізацію процесів, підвищення ефективності та покращення доступу до кредитних послуг. Ці інновації створені, щоб забезпечити краще функціонування кредитних ринків і задовольнити зростаючі потреби клієнтів. Прикладом можуть бути видача додаткових кредитних карток або кредит під депозит. Крім того, це можуть бути різні нові кредитні продукти та послуги. Ще одним прикладом вдосконалюючих кредитних інновацій можна вважати експрес-кредитування. За своїм змістом воно є покращеним класичним кредитом. Відмінності полягають у терміні розгляду заявки та спрощеному пакеті документів. Кредитні установи у такий спосіб створили продукт, який відповідає новим потребам клієнтів, які цінують час [22].

За рівнем впливу на розвиток національної економіки доцільно кредитні інновації поділити на такі групи:

- інновації системного впливу – кредитні інновації, які при їх використанні фінансовими установами формують потужний вплив на функціонування національної економіки (нові види позик, технології управління кредитними ризиками, банківські страхові послуги і т. ін.);

- інновації сегментного впливу – кредитні інновації, які розробляються і використовуються для забезпечення фінансовими ресурсами економічних суб'єктів у певній галузі національної економіки (наприклад, в кредитуванні малих, середніх підприємств, надання позик під державні програми іпотечного кредитування і т. д.);

- інновації інституціонального впливу – кредитні інновації, які впливають на кредитну поведінку як фінансових установ, так і їх клієнтів, рівень довіри між ними (використання цифрових інновацій призводить до формування нових моделей фінансової поведінки економічних суб'єктів, зміни усталеної моделі функціонування кредитних установ), формування концепції клієнтоорієнтованості кредитної діяльності і т. ін.

В. Вікулов зауважує, що класифікувати кредитні інновації можна за ознакою *причин виникнення таких інновацій*. Для цього виділяються реактивні та стратегічні інновації. Реактивні інновації – інновації, створені

для збереження кредитною установою своїх позицій на кредитному ринку. Як зазначає дослідник, вони є переважно реакцією на нововведення конкурента. Це так звана оборонна стратегія. З метою подолання втрати значної частки прибутку інші кредитні установи, зазнаючи додаткових витрат, зобов'язані зробити необхідні оновлення технологічних процесів чи діапазону запропонованих товарів задля досягнення нового співвідношення витрат та прибутковості. Відповідно до змісту інноваційного процесу, реактивні інновації можуть бути інноваціями, які відразу впровадили після новатора та інноваціями, які значно відрізняються від її початкового виду. Прикладом можна вважати впровадження інтернет-банкінгу. Використання цієї інновації в одній кредитній установі змусило інші, які бажають зберегти свої позиції на кредитному ринку, впровадити її у свою діяльність [22].

Стратегічні інновації – інновації, що дозволяють отримати конкурентні переваги в перспективі. Впровадження стратегічних інновацій має проактивний характер з метою отримання конкурентних переваг [50]. Прикладом такого роду інновацій може бути впровадження системи віддаленого управління рахунками.

Ще однією групою інновацій, виділених *за ознакою часу появи* можуть бути інновації-лідери та інновації-послідовники. Так, інновації – лідери-інновації, що впроваджуються кредитними установами самостійно, за наявності лише вкрай неточних розрахункових ризикових показників можливої невдачі. Це інновації нові у сфері застосування, що, у разі успішної розробки, можуть зумовити появу в кредитній установі конкурентних переваг. За своїм змістом вони нагадують реактивні інновації, які також як інновації-лідери раніше не мали аналогів на кредитному ринку. Інновації-послідовники або нововведення, що здійснюються кредитними установами з певним проміжком у часі після впровадження попередньої групи інновацій у бажанні зберегти вже наявні конкурентні переваги [22].

Ці інновації мають менш ризиковий характер, оскільки реакція ринку на них вже була виявлена. Ця група інновацій ідентична модифікуючим.

За обсягом впливу кредитні інновації поділяються на точкові та системні. Точкові інновації впроваджуються в конкретному випадку вдосконалення окремого процесу кредитування. Вони є дорогими та можуть включати підвищення ефективності однієї операції, не маючи впливу на загальний процес кредитування. Системні інновації означають зміну всього процесу кредитування [22]. Прикладом, точкових інновацій є онлайн-заявка на отримання кредиту Цю послугу пропонують усі кредитні установи. Онлайн-заявка на отримання кредиту дозволяє заощадити час споживача.

Актуальною для стратегічного управління інноваційною діяльністю кредитних установ є класифікаційна ознака інновацій *з погляду на характер потреб, що задовольняються*, яка визначає тип та умови успішності реалізації інноваційних стратегій. За даною ознакою кредитні інновації можуть бути пов'язані із задоволенням вже наявних потреб, а можуть бути спрямовані на формування нових [257, с. 11]. В основі кредитних інновацій, які задовольняють вже наявні потреби, тобто ті, що не задоволені повністю, а спрямовані на формування нових запитів відображають майбутні вподобання споживачів [50].

Фінансові потреби позичальників, які ще виконуються, можуть бути ідентифіковані соціологічними дослідженнями, проведеними самою кредитною установою. Це сприяє активізації розвитку кредитних продуктів та новітніх технологій кредитування. Прикладом таких інновацій на кредитному ринку є встановлення овердрафту на рахунку, споживче кредитування та надання іпотеки у кредит.

Кредитні інновації, спрямовані на формування нового попиту, потребують від кредитної установи присутності інноваційного потенціалу та значного фінансового забезпечення. У разі невірному прийняття рішення

щодо впровадження нововведення, кредитна установа зазнає значних ризиків, причиною чого може бути недостатній рівень фінансової грамотності населення та суб'єктів господарювання [50].

С. Серебряков пропонує виділяти інновації *щодо кредитної установи* – внутрішні та зовнішні інновації. Внутрішні кредитні інновації – це інновації, які реалізуються самою установою з метою перетворення вже існуючих відносин, що становлять адміністративно-управлінський ланцюг. Це можуть бути нові технології, переорієнтація на нові сегменти ринку тощо. Зовнішні інновації – це методи реалізації власних продуктів та винахід нових маркетингових технологій [175].

За специфікою діяльності кредитних установ вирізняють:

- інновації комерційних банків – інновації банківських установ, які ними розроблені або запозичені (придбані) і використовуються в кредитній діяльності, як у напрямку надання кредитних послуг, так і у сфері організації кредитної діяльності, аналізу її впливу на фінансовий стан банківських установ;

- інновації небанківських кредитних установ – інноваційні продукти, які здебільшого розробляються FinTech компаніями для використання у своїй діяльності ломбардами, кредитними спілками та фінансовими компаніями. Такі інновації є більш специфічними та адаптуються під кредитну діяльність небанківських кредитних установ з урахування специфіки їх функціонування.

Прикладом кредитних інновацій комерційних банків можна вважати кредитування «Оплата частинами». Це вид кредиту, призначений для фінансування покупок або послуг, які клієнт може сплачувати частинами протягом певного періоду часу і дозволяє клієнту отримати товар або послугу, навіть якщо він не має необхідної суми коштів. Прикладом інновації небанківських кредитних установ можна вважати діяльність р2р-платформ, за допомогою яких можна отримати кредит без участі банку.

Однак слід зазначити, що є інновації, які можна запровадити і в банках, і небанківських кредитних установах. Прикладом може бути лізингові програми, трастові послуги та інші. Ці інновації є універсальними щодо кредитних установ в цілому. Універсальні інновації – інновації, які одночасно належать до діяльності комерційних банків та небанківських кредитних установ.

Вищеперераховані види інновацій дають змогу більш точно структурувати інноваційні процеси в кредитній установі та дають більш чітке уявлення про те, що саме змінюється, який характер змін, а також який плануємо отримати кінцевий результат. Отже, детальна класифікація кредитних інновацій дозволяє більш точно розрахувати ефективність змін, що впроваджуються, також дозволяє виявити закономірності виникнення та проходження інноваційних процесів у кредитних установах. Перевага того чи іншого типу інновацій визначає тип і напрямок її розвитку. Банки та парабанки в процесі впровадження системного підходу до визначення інноваційного розвитку та враховуючи свою інноваційну діяльність з урахуванням наведеної класифікації, отримують можливість більш чітко позиціонувати себе на ринку.

Залишена поза увагою дослідників, на нашу думку, і важлива ознака класифікації, яка недостатньо відображена в економічній літературі, є *розподіл кредитних інновацій за характером установи, що впроваджує нововведення*. За даної ознаки можна виділити установи-новатори та установи-послідовники за новаторами.

Установи-новатори – це установи, які відкривають нове, корисне для своїх клієнтів, або ж створюють ідеї для розробки нововведень, тобто служить джерелом ідей для створення унікальних проєктів. Це установи, що здатні отримати комерційну вигоду від реалізації інновації. При цьому вони самостійно організують процес розробки інновації та її подальшої комерціалізації. Прикладом є вітчизняні кредитні установи ПАТ КБ "Приватбанк", ПАТ "Sense-банк", ПАТ "ПУМБ".

Установи, що запозичують кредитні інновації – це установи, що слідуєть за новаторами, впроваджуючи в свою діяльність вже апробовану інновацію, яка менш ризикова, але більш коштовна для даних кредитних установ. Вони слідуєть за новаторами, однак більш інтегровані в свою кредитну діяльність.

Беззаперечно більшість окреслених видів кредитних інновацій були визначені на основі аналізу загальних підходів до розгляду взагалі типів інновацій, які можуть створюватися та впроваджуватися суб'єктами господарювання в межах національної економіки. Такі види інновацій звичайно розвиваються і в межах кредитного ринку.

Зв'язок між інноваційним розвитком національної економіки та інноваційним розвитком кредитного ринку є досить складним і взаємообумовленим. Ще складнішим є така взаємодія при розгляді впливу саме цифрових кредитних технологій на процеси цифрової трансформації національної економіки. Беззаперечно така взаємодія існує і в багатьох випадках активна роль кредитних установ у напрямку розробки та використання цифрових технологій позитивно впливає на цифрову трансформацію діяльності різних економічних суб'єктів, впливає на рівень їх залученості до цифрового світу, підвищує їх попит на цифрові технології. На рис. 1.17 представлено модель впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки.

Отже, аналіз представленої на рис. 1.17 моделі засвідчує, що розробка та впровадження цифрових інновацій кредитними установами загалом позитивно впливають на цифрову трансформацію національної економіки.

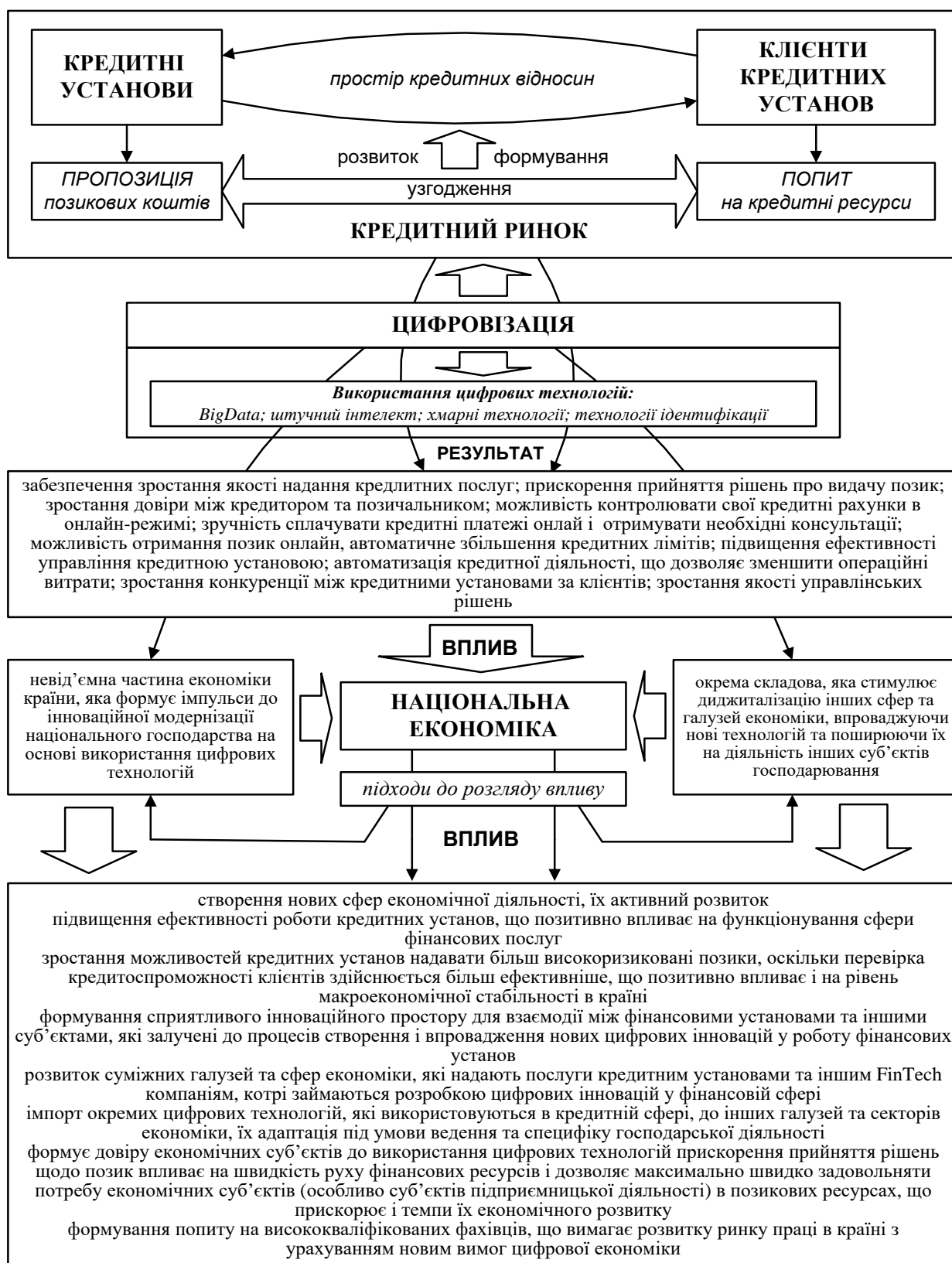

Рис. 1.17 – Модель впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки

Джерело: складено авторкою.

Важливим аспектом дослідження розвитку цифрових інновацій кредитного ринку в структурі національної економіки є аналіз такого розвитку, який здійснюватимемо шляхом визначення загальних показників розвитку. Оскільки об'єкт дослідження комплексний, виділимо його окремі підсистеми, що містять власні елементи. Тому доцільно проводити визначення загальних показників розвитку цієї системи шляхом застосування індексного методу оцінки розвитку підсистем цифровізації кредитного ринку в структурі національної економіки. Методика оцінки загальних індексів розвитку підсистем досліджуваного об'єкта здійснюється в 3 етапи:

1 етап – визначення показників виокремлених підсистем, а саме показників кредитного ринку, показників цифровізації, макроекономічних показників;

2 етап – обчислення індексів показників підсистем, визначених на 1 етапі за досліджуваний період;

3 етап – визначення загальних індексів розвитку підсистем досліджуваного об'єкта.

Використовуючи наведену методику, можна розрахувати загальну оцінку розвитку підсистем цифровізації кредитного ринку в структурі національної економіки за окремі роки та, порівнюючи їх між собою, визначити вплив підсистем на загальний розвиток усієї системи та з'ясувати основні тенденції її діяльності.

Розглянемо детальніше кожний етап. На першому етапі необхідно визначити елементи підсистем, тобто їх показники, а саме:

- показники кредитного ринку (обсяг наданих кредитів банківськими установами (Cr^B), капітал банків (K^B), обсяг наданих кредитів небанківських кредитних установ (Cr^{NONB}), капітал парабанків (K^{NONB}));

- показники цифровізації (глобальний індекс інновацій (GII), індекс мережевої готовності (NRI), рейтинг світової цифрової конкурентоспроможності (GDK));

- макроекономічні показники (ВВП (GDP), середньомісячна заробітна

плата (S), золотовалютні резерви країни (GCR), обсяг експорту країни (E).

Таким чином, важливим аспектом оцінки загального показника розвитку цифрових інновацій кредитного ринку в структурі національної економіки є визначення показників, за якими здійснюватиметься аналіз розвитку підсистем. При визначенні показників необхідно враховувати статистичну інформацію про розвиток окремих елементів, що дозволить у майбутньому оцінити заальні показники їх розвитку.

На другому етапі необхідно розрахувати показники розвитку окремих елементів за показниками, наведеними на першому етапі. В методиці застосовуються середні індекси, а значить формула індексу обсягу наданих кредитів банківськими установами (1.1) і відповідно небанківських установ (1.2) матиме вигляд:

$$I_{Cr^B} = \frac{Cr^B(t)}{Cr^B(t-1)}, \quad (1.1)$$

де, $Cr^B(t)$ - обсяг наданих кредитів банківськими установами за поточний період;

$Cr^B(t-1)$ - обсяг наданих кредитів банківськими установами за попередній період.

$$I_{Cr^{NONB}} = \frac{Cr^{NONB}(t)}{Cr^{NONB}(t-1)}, \quad (1.2)$$

де, $Cr^{NONB}(t)$ - обсяг наданих кредитів небанківськими установами за поточний період;

$Cr^{NONB}(t-1)$ - обсяг наданих кредитів небанківськими установами за попередній період.

Аналогічний вигляд матиме формула розрахунку індексу капіталу кредитних установ (1.3, 1.4):

$$I_{K^B} = \frac{K^B(t)}{K^B(t-1)}, \quad (1.3)$$

$$I_{K^{NONB}} = \frac{K^{NONB}(t)}{K^{NONB}(t-1)}, \quad (1.4)$$

де, $K^B(t)$, $K^{NONB}(t)$ – обсяги капіталів банків і небанківських установ відповідно за поточний період;

$K^B(t-1)$, $K^{NONB}(t-1)$ – обсяги капіталів банків і небанківських установ відповідно за попередній період.

Визначення індексів показників цифровізації, а саме глобального індексу інновацій (I_{GII}), індексу мережевої готовності (I_{NRI}), індексу рейтингу світової цифрової конкурентоспроможності (I_{GDK}), проводитиметься за формулами (1.5, – 1.7)

$$I_{GII} = \frac{GII(t)}{GII(t-1)} \quad (1.5)$$

$$I_{NRI} = \frac{NRI(t)}{NRI(t-1)} \quad (1.6)$$

$$I_{GDK} = \frac{GDK(t)}{GDK(t-1)} \quad (1.7)$$

Визначення індексів макроекономічних показників, а саме індексу ВВП (I_{GDP}), індексу середньомісячної заробітної плати (I_S), індексу золотовалютних резервів (I_{GCR}), індексу обсягу експорту (I_E), здійснюватиметься за формулами (1.8 – 1.11)

$$I_{GDP} = \frac{GDP(t)}{GDP(t-1)} \quad (1.8)$$

$$I_S = \frac{S(t)}{S(t-1)} \quad (1.9)$$

$$I_{GCR} = \frac{GCR(t)}{GCR(t-1)} \quad (1.10)$$

$$I_E = \frac{E(t)}{E(t-1)} \quad (1.11)$$

Таким чином, провівши розрахунки індексів окремих елементів підсистем, переходимо до третього етапу методики, тобто розрахунку загальних індексів розвитку підсистем. Тому загальний індекс розвитку кредитного ринку має наступний вигляд:

$$I_{CM}^d = \sqrt[2]{I_B^d * I_{NONB}^d} \quad (1.12)$$

де, I_B^d – індекс розвитку банківських установ, який можна розрахувати за допомогою окремих показників розвитку зазначених установ за формулою:

$$I_B^d = \sqrt[2]{I_{Cr^B} * I_{KB}} \quad (1.13)$$

I_{NONB}^d - індекс розвитку небанківських установ, який можна

розрахувати за допомогою окремих показників розвитку зазначених установ за формулою:

$$I_{NONB}^d = \sqrt[2]{I_{Cr^{NONB}} * I_{K^{NONB}}} \quad (1.14)$$

Загальний індекс розвитку цифровізації має наступний вигляд:

$$I_{Dig}^d = \sqrt[3]{I_{GII} * I_{NRI} * I_{GDK}} \quad (1.15)$$

Загальний індекс розвитку національної економіки має наступний вигляд:

$$I_{NE}^d = \sqrt[4]{I_{GDP} * I_S * I_{GCR} * I_E} \quad (1.16)$$

Слід зазначити, при розрахунку індексів розвитку окремих елементів підсистем, у разі необхідності, перелік показників може бути розширений. У дисертації відібрано найважливіші показники, які найкраще характеризують розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки на певний момент часу. Розрахунок загальних індексів досліджуваних підсистем дозволяє простежити вплив кожної підсистеми, як одна на одну, так і на досліджуваний об'єкт в цілому. Визначивши цей показник за окремі роки, можна отримати інформацію про темпи зростання кредитного ринку.

Отже, визначивши методику оцінювання розвитку цифровізації кредитного ринку в структурі національної економіки за допомогою загальних індексів, важливим стає дослідження сучасного стану функціонування кредитного ринку в Україні.

Таким чином, формування умов для активізації цифрової трансформації кредитного ринку позитивно впливає на розвиток національної економіки, сприяє підвищенню її інноваційності та конкурентоспроможності передусім на світових ринках фінансових послуг. Проте для розуміння, а які саме заходи варто впровадити для стимулювання кредитних установ використовувати сучасні цифрові інновації у своїй діяльності, доцільно провести аналіз сучасних тенденцій цифровізації роботи зазначених установ і загалом визначити актуальні тренди цифрової трансформації національної економіки України. ці питання будуть розглядатися у другому розділі дисертаційної роботи.

Висновки до першого розділу

1. Проведено дослідження сутності понять «інновація» і «фінансова інновація» та виділено наукові підходи щодо їх трактування. Досліджено різні погляди щодо визначення понять «інновація» і «фінансова інновація» та визначено найбільш ґрунтовне. Встановлено види фінансових інновацій та фактори їх виникнення, що дозволило виокремити поняття «кредитна інновація» та дослідити її зміст.

2. Досліджено поняття «кредитна інновація» та виявлено, що її можна застосовувати до всіх інновацій у кредитній сфері функціонування кредитної установи, які мають певний позитивний економічний або стратегічний ефект. Досліджено процес створення кредитної інновації, який включає десять етапів. Встановлено види можливих ефектів від впровадження кредитної інновації в діяльність кредитних установ. Це дозволило виявити особливості, характерні і не притаманні кредитним інноваціям. Дослідження категорій «інновація», «фінансова інновація» та «кредитна інновація» дозволило встановити концепцію взаємозв'язку між поняттями у сфері забезпечення інноваційного розвитку кредитного ринку і запропонувати авторське визначення категорії.

3. Досліджено особливості кредитного ринку та його економічна роль. Наведено погляди вчених на визначення функцій кредитного ринку та встановлено, що основними з них є: ринкові, фінансові та специфічні, які впливають із механізму його функціонування. Окреслено структуру кредитного ринку, яка є складною і розгалуженою, у якій взаємодіють велика сукупність елементів. До структурних суб'єктів ринку відносять: центральний банк, кредитні установи, позичальники, що співпрацюють між собою для надання та отримання кредитних послуг. Дослідження зазначених положень спрягло формулюванню змісту цифрового розвитку кредитного ринку, систематизації причин виникнення інновацій на кредитному ринку і виокремлення сучасних цифрових інновацій на кредитному ринку.

4. Визначено види інновацій на кредитному ринку, серед яких виділено такі ознаки їх класифікації: за технологічною ознакою, за глибиною змін, за

масштабами впровадження, за етапами науково-дослідних робіт, за темпами здійснення інновацій, за результативністю, за ефективністю інновацій, за фактом наступності, за інноваційним потенціалом та ступенем новизни, за причинами виникнення, за часовою ознакою, за обсягом впливу, за потребами, що необхідно задовольнити, за відношенням до установи, за специфікою діяльності установ. Це дозволило виявити нові ознаки класифікації, а саме: специфікою діяльності кредитної установи (банківські, небанківські кредитні інновації); впливом на розвиток національної економіки (системного, сегментного, інституціонального впливу); рівнем цифровізації (цифрові, нецифрові кредитні інновації).

5. Окреслено теоретичні засади впливу процесу впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у кредитні установи на розвиток цифрової економіки, що реалізовано через обґрунтування моделі впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки. В моделі визначено два підходи до розгляду зазначеного впливу, а саме як процес цифровізації кредитного ринку, що є одним із напрямів цифрової трансформації економіки країни; та як процес цифровізації, в рамках якої відбувається взаємодія між кредитними установами та розробниками інформаційно-комунікаційних технологій, що створює нові імпульси для розвитку національної економіки.

6. Запропоновано методичний підхід до оцінки розвитку цифровізації кредитного ринку в структурі національної економіки, який ґрунтується на закономірностях і принципах функціонування кредитного ринку, національної економіки та рівня цифровізації, та враховує показники, які найкраще характеризують розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки, що дало змогу провести аналіз сучасних тенденцій розвитку досліджуваного об'єкта. Методичний підхід передбачає триетапний алгоритм дій, а саме: формування системи показників кредитного ринку, цифровізації та національної економіки, розрахунок індексів зазначених показників, визначення загальних показників розвитку кредитного ринку, цифровізації та національної економіки.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ

2.1. Діагностика стану функціонування кредитного ринку в Україні

Кредитний ринок в Україні являє собою сформовану систему кредитних відносин, що зароджуються між фінансовими установами та їхніми клієнтами. Ці відносини регулюються чинним у країні нормативно-правовим забезпеченням. Кредитні відносини спонукають рух фінансових ресурсів від тих економічних суб'єктів, які мають їх надлишок, до тих із них, які потребують таких ресурсів для власного розвитку. В Україні кредитний ринок є одним із найбільш розвинутих ланок фінансового ринку й відіграє ключову роль в економічному розвитку країни. Розвинений та добре функціонуючий кредитний ринок сприяє розвитку підприємницької діяльності в країні, збільшенню кількості робочих місць та зростанню рівня соціально-економічного забезпечення громадян [287].

Значну роль у розвитку кредитного ринку в Україні відіграє банківський сектор. Саме ці кредитні установи на сьогодні видали найбільші обсяги позик різним типам економічних суб'єктів, мають можливість надавати значні обсяги кредитування для розвитку й активізації діяльності насамперед суб'єктів підприємницької діяльності. Враховуючи вищевикладене, для детального аналізу сучасних тенденцій розвитку кредитного ринку в Україні важливим є дослідження основних напрямів функціонування банківських установ у країні. Проведемо таке дослідження.

Передусім розглянемо базові кількісні показники розвитку банківських установ в Україні за останні десять років, використовуючи аналітичну та статистичну інформацію, яку надає Національний банк України. Таким чином, у табл. 2.1 представлено дані про кількість банківських установ у 2012-2023 рр.

Кількість банківських установ в Україні у 2012-2023 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Загальний темп приросту, 2023 до 2012р., %
Загальна кількість, од. з них:	176	180	163	117	96	82	77	75	73	71	67	63	-64,20
Банки з державною часткою	2	2	2	3	3	4	4	4	4	4	4	5	150,00
Банки з приватним капіталом:	174	178	161	114	93	78	73	71	69	67	63	58	-66,67
у т.ч. банки з іноземним капіталом	53	49	51	41	38	38	37	35	33	33	29	27	-49,06

Джерело: розроблено авторкою за даними [113].

Отже, аналізуючи дані табл. 2.1, можна стверджувати, що протягом 2012-2023 рр. кількість банківських установ у країні зменшилася майже на 65 % – з 176 установ у 2012 році до 63 установ у 2023 році. Зменшення кількості банків у цей період є наслідком реформування банківської системи в країні, яке почалося ще у 2015 р. А також з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації і окупацією територій України. За кількістю діючих структурних підрозділів в Україні лідирують:

- Київська область та м. Київ – 20,09 % всіх банківських установ;
- Дніпропетровська область – 9,48%;
- Одеська область – 7,30 %;
- Львівська область – 7,22 %;
- Харківська область – 6,08 %.

Зрозумілим є те, що в найбільших за кількістю мешканців містах країни сфокусована й найбільша кількість комерційних банків. Розглянемо активи комерційних банків в Україні, їхні обсяги та структуру. Відповідна інформація представлена в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка активів банківської системи України, млрд грн

Назва показника	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Загальний темп приросту, 2023 до 2012 р., %
Активи	1127,2	1278,1	1316,9	1254,4	1256,3	1333,8	1359,7	1493,3	1822,8	2053,2	2351,7	2942,8	161,07
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1267,9	1408,7	1520,8	1571,4	1737,3	1840	1910,6	1981,6	2205,9	2358,3	2716,8	3308,6	16,95
Готівкові кошти та банківські метали	30,3	36,4	28,3	34,4	36,5	44,4	47,2	56,7	73,8	75,8	74,9	79,9	163,22
Кошти в НБУ	33,7	47,2	27,5	27,4	40,8	37,4	35,5	76,1	37,6	35	82,3	213,5	532,75
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	99,5	78,1	99,8	129,6	121,8	96,3	86,7	118,2	176,0	172,9	315,1	347,7	249,59
Кредити надані клієнтам	815,3	911,4	1006,4	1009,8	1005,9	1036,7	1118,9	1033,4	960,6	1065,3	1036,2	1024,9	25,7
кредити, що надані суб'єктам господарювання	609,2	698,7	802,6	830,6	847,1	864,4	919,1	821,9	749,3	795,5	801,4	783,9	28,67
кредити, що надані фізичним особам	161,8	167,8	179,0	175,7	157,4	170,8	196,9	206,7	199,6	242,6	209,9	222,6	37,59
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	96,3	138,3	168,9	201,5	332,3	425,8	480,6	539,5	791,4	830	1022,7	1466,4	1422,11
Резерви за активними операціями банків (у т. ч. резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	141,3	131,3	204,9	321,3	484,4	511,1	556,4	492,2	388,5	308,3	369,9	370,6	162,24

Джерело: розроблено авторкою за даними [113].

Таким чином, загальна сума активів банківської системи за період 2012–2023 рр. зросла на 161,08 % і у 2023 році становила 2942,8 млрд грн. Зростання відбулося за рахунок збільшення:

- коштів в НБУ (на 532,75 %);
- вкладень у цінні папери (на 1422,11 %);
- коштів на кореспондентських рахунках в інших банках (на 249,59 %);
- готівки та банківських металів (на 163,22 %);
- резервів за активними операціями банків (на 162,24 %).

Зростання обсягів виданих кредитів у 2012–2023 рр. на 25,7 % пов'язане не так зі зростанням кредитної активності банківських установ, як зі знеціненням гривні та перерахунком валютних позик у національній валюті. Водночас занепад кредитної активності банків є закономірним явищем після економічної та політичної кризи у 2013-2014 рр. та після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році, що спричинило погіршення фінансового становища потенційних позичальників, особливо суб'єктів підприємницької діяльності, знизилася купівельна спроможність населення країни.

Однак номінальне зростання обсягу активів банківського сектору не є свідченням його активного та ефективного розвитку. Важливішим є ефективність використання сформованих активів, якість управління ними та їхня дохідність. Саме тому актуальним є аналіз структури активів банківських установ в Україні. Відповідна інформація представлена на рис. 2.1.

Як свідчать дані рис. 2.1, у структурі активів банків України у 2023 р. найбільшу питому вагу займали вкладення у цінні папери – 46,81 %, надані кредити – 32,7 %, кореспондентські рахунки в інших банках – 11,1 %, кошти в НБУ – лише 6,82 %.

Рис. 2.1 – Структура активів банківської системи 2023 року, %
 Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Проаналізуємо тепер зміни в пасивах банківських установ. Відповідна інформація представлена у табл. 2.3.

Отже, за даними, які представлені в табл. 2.3, можна констатувати, що загальний обсяг пасивів банківської системи України у 2012-2023 рр. збільшився на 161,07 %. Зростання обсягу пасивів банківських установ відбулося за рахунок зростання:

- розміру статутного капіталу – на 131,02 %;
- банківських зобов'язань – на 176,25 %;
- коштів суб'єктів господарювання – на 1258,13 %;
- коштів фізичних осіб – на 197,88 %.

При цьому з 2016 року обсяг строкових коштів суб'єктів господарювання зменшився на 66 %, що можна пояснити погіршенням фінансового стану таких суб'єктів, вилученням своїх депозитів для фінансування господарської діяльності, зростанням курсу національної валюти, зниженням доступності кредитних ресурсів через підвищення вимог банківських установ до кредитоспроможності комерційних банків [12].

Таблиця 2.3

Динаміка пасивів банківської системи України, млрд грн

Назва показника	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Загальний темп приросту, 2023 до 2012р., %
Пасиви	1127,2	1278,1	1316,9	1254,4	1256,3	1333,8	1359,7	1493,3	1822,8	2053,2	2351,7	2942,8	161,07
Капітал	169,3	192,6	148,1	103,7	123,8	161,1	155	200	209,5	255,5	215,8	296,8	75,29
з нього: статутний капітал	175,2	185,2	180,2	206,4	414,7	495,4	465,5	470,7	479,9	481,5	407,1	404,8	131,02
Зобов'язання банків	957,9	1085,5	1168,9	1150,7	1132,5	1172,7	1204,7	1293,4	1613,4	1797,7	2135,8	2646,0	176,24
Кошти суб'єктів господарювання	92,8	104,7	102,5	96,2	369,9	404	406,4	498,2	646,5	758,4	889,5	1260,2	1258,13
Кошти фізичних осіб (з ощадними сертифікатами)	364,0	433,7	416,4	389,1	437,2	478,1	508,5	552,1	681,9	726,9	933,2	1084,3	197,88

Джерело: розроблено авторкою за даними [113].

Не менш важливою складовою аналізу результативності та якості функціонування банківської системи є вивчення структури пасивів комерційних банків. Відповідна інформація представлена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Структура ресурсів банківської системи України, %

Назва показника	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023 до 2012 р.
Капітал	15,0	15,1	11,2	8,3	9,85	12,08	11,40	13,39	11,49	12,44	9,18	10,09	-4,91
зобов'язання банків:	85,0	84,9	88,8	91,7	90,15	87,92	88,60	86,61	88,51	87,56	90,82	89,91	4,91
кошти підприємств	18,0	18,4	19,8	25,3	29,44	30,29	29,89	33,36	35,47	36,94	37,83	42,82	24,82
кошти фізичних осіб	32,3	33,9	31,6	31,0	34,80	35,84	37,39	36,97	37,41	35,40	39,68	36,85	4,55
пасиви, усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	-

Джерело: розроблено авторкою за даними [113].

У структурі ресурсів банків України найбільшу питому вагу у 2023 р. займали кошти суб'єктів господарювання – 42,82 %, кошти фізичних осіб дещо менше – 36,85 %. На частку капіталу припадало 10,09 %. За цей період зменшення частки капіталу у структурі становило 4,91 %, а частки зобов'язань збільшилась на 4,91 %.

Дослідивши основні напрями зміни обсягів активів і пасивів банківського сектору країни, слід також провести аналіз доходів і витрат банківських установ в Україні у 2012-2023 рр. Необхідна для такого аналізу інформація представлена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка доходів та витрат банківських установ в Україні у 2012-2023 рр., млрд грн

Показники	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019	2020	2021*	2022	2023	Загальний темп приросту, 2023 до 2012 р., %
ДОХОДИ	150,4	168,9	210,2	199,2	190,7	178,1	204,6	243,1	128,6	273,9	357,5	446,3	196,61
процентні доходи	117,5	129,9	151,3	135,1	135,8	124,0	140,8	153,0	75,1	168,7	217,1	304,5	159,05
комісійні доходи	21,2	25,0	28,3	28,4	31,4	37,1	51,0	62,1	31,2	93,2	85,6	97,1	358,81
результат від торговельних операцій	3,2	3,3	15,5	21,5	8,2	7,2	1,9	16,2	17,8	-0,1	43,5	30,3	836,65
інші операц. доходи	5,8	5,1	10,1	9,6	9,6	7,3	8,6	8,1	3,2	7,5	8,1	9,9	70,75
інші доходи	1,1	2,4	2,2	2,7	3,9	1,3	1,8	2,8	1,0	3,2	2,4	2,4	132,10
повернення списаних активів	1,7	3,2	2,9	1,8	1,7	1,1	0,5	0,9	0,4	1,4	0,9	2,1	23,93
ВИТРАТИ	145,6	167,5	263,2	265,8	350,1	204,6	182,2	184,7	104,8	196,5	335,6	359,7	147,14
процентні витрати	68,2	80,9	97,2	96,1	91,6	71,0	67,8	74,1	34,2	51,1	65,4	103,1	51,09
комісійні витрати	3,1	4,0	4,9	5,8	7,2	9,7	13,2	18,1	10,7	35,2	35,4	46,9	1424,19
інші операційні витрати	13,2	12,3	15,6	13,0	10,9	11,7	16,8	11,8	6,7	18,2	17,9	18,1	37,18
загальні адміністративні витрати	37,3	40,7	44,6	36,7	42,5	59,3	55,7	65,3	33,7	83,2	82,4	92,2	147,42
відрахування в резерви	23,4	28,0	103,3	114,5	198,3	49,2	23,8	10,7	17,8	3,4	121,2	17,4	-25,67
податок на прибуток	0,4	1,6	-2,4	-0,4	-0,4	3,7	5,1	4,8	1,7	6,4	7,4	73,5	19280,47

Примітка: * без урахування неплатоспроможних банків.

Джерело: розроблено авторкою за даними [113].

Загальний обсяг доходів банківського сектору України збільшився за 2012-2023 рр. на 196,61 % і становив у 2023 році 446,3 млрд грн. Слід зазначити, що найвизначніші зміни спостерігалися в розмірі комісійних доходів. Темп їх приросту становив 358,81 % та процентних доходів – 159,05 %. Загальний обсяг витрат також збільшився за досліджуваний період на 147,14 % і у 2023 році становив 359,7 млрд грн. У порівнянні 2023 р. з 2012 р. знизилися витрати на відрахування в резерви – на 25,67 %, але у 2022 році було значне збільшення цієї статті витрат у 25 разів, що пояснюється початком повномасштабного вторгнення країни агресора на територію України. Банками були введені кредитні канікули для позичальників. І вже у 2023 році банківській системі вдалося стабілізувати ситуацію на кредитному ринку, що підтверджується зниженням відрахувань у резерви у 7 разів. Враховуючи, що сукупні витрати не перевищували сукупні по банківській системі доходи, за винятком кризових 2014-2016 рр., де збиток був незначний, то можна стверджувати, що загалом комерційні банки в досліджуваний період працювали ефективно та змогли отримати прибуток від своєї діяльності.

На рис. 2.2 представлено структуру доходів та витрат банківських установ в Україні 2023 року.

Згідно з даними, зображеними на рис. 2.2, у структурі доходів комерційних банків у 2023 р. процентні доходи займали найбільшу частку – 68,2 %. Тобто кредитування залишається головним трендом діяльності банків, який їм забезпечує основний дохід. Меншою була частка комісійних доходів – 21,8 %. Частка інших операційних доходів становила 2,2 %. Щодо структури витрат банківської системи України, то найбільшою була частка відрахувань на процентні витрати – 28,6 %. Значна частка припадала також на долю загальних адміністративних витрат – 25,6 %. Великою зафіксували питому вагу податку на прибуток, що становила 20,4 %, що свідчить про збільшення прибутку банківських установ.

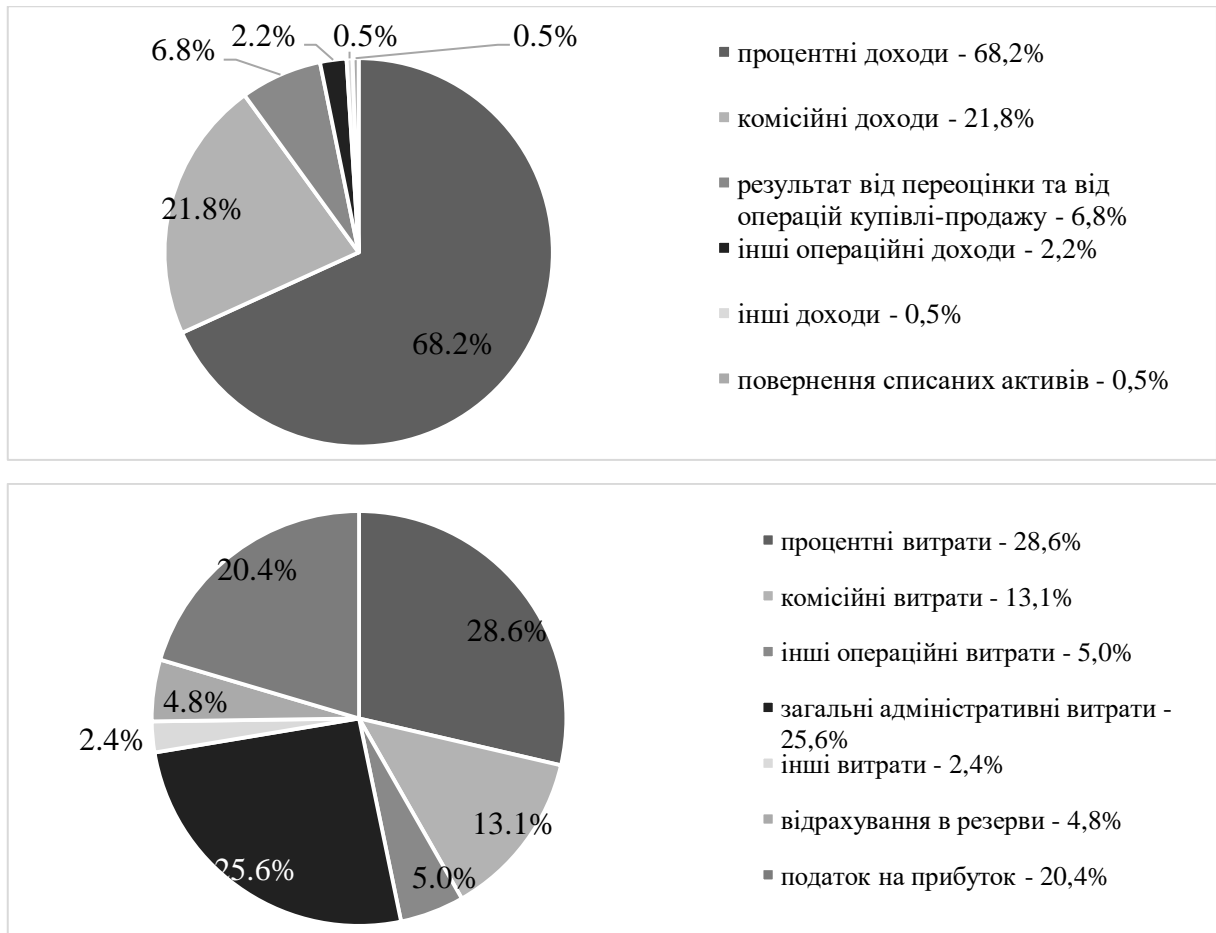

Рис. 2.2 – Структура доходів і витрат банківської системи України у 2023 р.
Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Аналізуючи розвиток банківських установ, необхідно звернути увагу на основні фінансові показники їхньої діяльності (табл. 2.6.)

Таблиця 2.6

*Фінансові результати діяльності банківських установ
в Україні у 2012-2021 рр. в Україні*

Назва показника	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Чистий прибуток (збиток), млрд грн	4,9	1,4	-53,0	-66,6	-159,4	-26,5	22,3	58,4	39,7	77,4	21,9	86,6
Чистий прибуток (збиток), млрд дол. США	0,6	0,2	-3,4	-2,8	-6,2	-1,0	0,9	2,1	1,4	2,8	0,6	2,3
Рентабельність активів, %	0,45	0,12	-4,07	-5,46	-12,6	-1,93	1,69	4,26	2,44	4,09	1,04	3,38
Рентабельність капіталу, %	3,03	0,81	-30,46	-51,91	-116,74	-15,84	14,67	33,45	19,22	35,08	9,68	31,61

Джерело: розроблено автором за даними [113].

Отже, аналізуючи дані табл. 2.6, можна стверджувати, що протягом 2016-2023 рр. діяльність банківських установ приносила їх власникам прибуток і відбувся поступовий вихід цих установ з кризового стану. Збиток було зафіксовано за підсумками 2014-2016 рр., причому розмір збитку у 2016 році суттєво збільшився з 53 млрд грн у 2014 році до 159,4 млрд грн у 2016 році. Від'ємний фінансовий результат цих років було отримано передусім у зв'язку зі збільшенням обсягу відрахувань у резерви на випадок можливих втрат від активних операцій. Отже, у 2016 р. комерційні банки зафіксували сукупний збиток у розмірі 159,4 млрд грн, то вже у 2023 р. було продемонстровано цими установами чистий прибуток у розмірі 86,6 млрд грн. Конвертуємо отримані результати чистого прибутку (збитку) у долари США за офіційним курсом НБУ на дату встановлення рівня показника. Наочно динаміка зростання представлена на рис. 2.3.

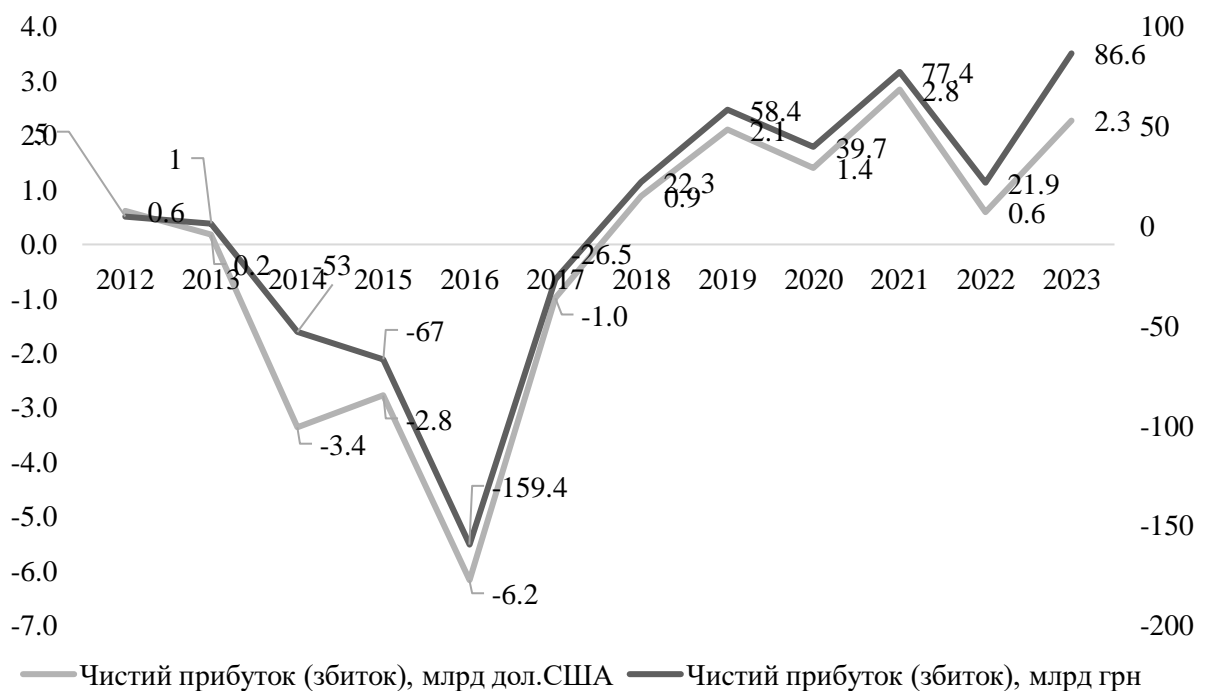

Рис. 2.3 – Динаміка чистого прибутку (збитку) 2012-2021 рр.

Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Як видно з рис. 2.3 лінії тренду чистого прибутку (збитку) в національній та в іноземній валютах синхронні протягом досліджуваного періоду, що свідчить про стабілізацію діяльності банківської системи країни. Насамперед

такі зміни відбулися за рахунок збільшення процентних та комісійних доходів та зменшення обсягу відрахувань у резерви на випадок можливих втрат від активних операцій. Прибуток, що було зафіксовано з 2018 року, можна також пояснити ліквідацією деяких проблемних банків та переходом їхніх клієнтів до інших банківських установ. Рентабельність активів та капіталу також змінювалася у 2012–2023 рр. синхронно зі збільшенням обсягів чистого прибутку і наприкінці 2023 р. становила – 3,38 та 31,61 % відповідно.

Отже, розвиток банківських установ в Україні у 2023 р. можемо вважати стабільним. Поступово ці установи вийшли з кризового стану і змогли адаптуватися під нові економічні реалії функціонування національної економіки після Революції гідності, АТО та анексії Криму, під час пандемії COVID-19, повномасштабного вторгнення країни-агресора. Варто зауважити, що зазначені політичні події призвели також до втрати банківськими установами своїх відділень, підрозділів, які функціонували до 2022 р. в АРК та в окупованих областях України.

Слід відзначити, що війна 2022 р. з Російською Федерацією знову деструктивно вплине на розвиток усього банківського сектору країни. Значні руйнування, окупація територій, внутрішня та зовнішня міграції негативно впливають на функціонування комерційних банків. Проте, як свідчать результати їхньої діяльності за 2022-2023 рр., ці установи змогли досить швидко адаптуватися до нових реалій воєнного стану, вже здійснюють кредитування економічних суб'єктів, забезпечують ефективну роботу всієї платіжної системи в країні. Реформа банківської системи 2015-2016 рр. сприяла підвищенню фінансової стійкості комерційних банків, перегляду їхніми власниками та топменеджерами стратегій розвитку таких установ з урахуванням високої ймовірності виникнення непередбачуваних кризових явищ в економічному розвитку країни.

Проведемо більш детальний аналіз розвитку кредитного ринку в Україні. Насамперед основну увагу звернемо на напрями кредитування економічних суб'єктів банківськими установами.

З 2017 року, згідно з Рішенням Правління НБУ від 10 лютого 2017 року № 76-рш, були визначені нові критерії розподілу банків на окремі групи [127]. Враховуючи це Рішення, проведемо структурний аналіз загального обсягу виданих окремими групами комерційних банків кредитних коштів. Відповідна інформація за 2023 р. представлена на рис. 2.4.

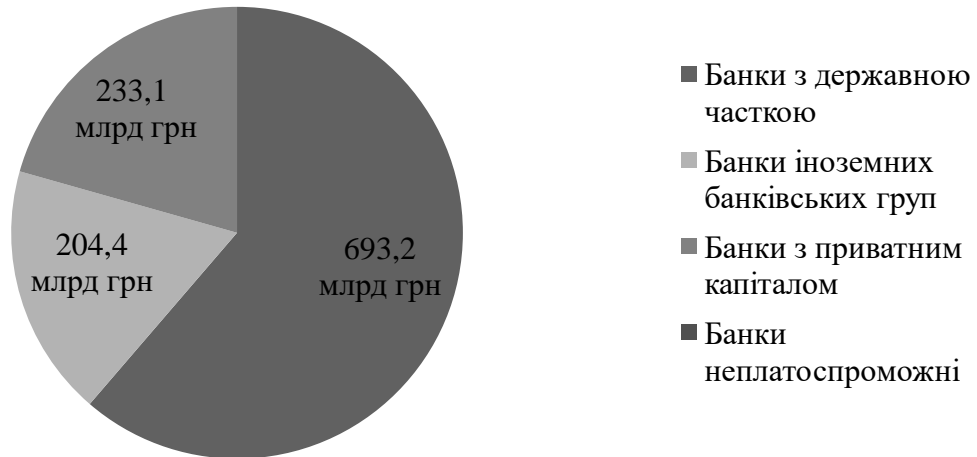

Рис. 2.4 – Структура кредитних ресурсів банків України 2023 року

Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Згідно з представленими на рис. 2.4 даними, найбільше позик економічним суб'єктам у 2023 р. видали банківські установи з державною формою власності. Питома вага цих установ в сукупному обсязі сформованих кредитних коштів становила 51,31 або 693,2 млрд грн. Найменшу питому вагу займають іноземні банківські групи – 18,08 %. Частка неплатоспроможних банків у структурі становить 0 %, що є цілком закономірним.

На рис. 2.5 представлено інформацію про обсяги банківських кредитів у різних валютах. Зазначимо, що частка позик, номінованих у національній валюті, становить 67,33 % (761,5 млрд грн), позик в іноземній валюті – 32,67 %.

Варто зазначити, що саме після періоду фінансової кризи у 2007-2008 рр. обсяги позик, які банківські установи видавали економічним суб'єктам в іноземній валюті поступово зменшувався. Причиною цього також є певні законодавчі обмеження щодо видачі валютних кредитів позичальникам.

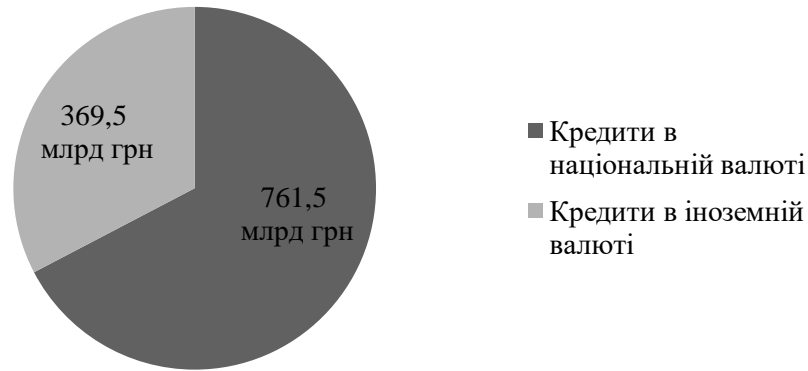

Рис. 2.5 – Структура наданих кредитів за валютою 2023 р.

Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Якщо розглядати структуру виданих банківськими установами позик за типами економічних суб'єктів, то найбільше кредитних ресурсів надавалося для підприємств в оптовій та роздрібній торгівлі (38 %, або 221,8 млрд грн), у сфері сільського господарства (23 %, або 134,2 млрд грн) (рис. 2.6). Найменше – банківськими установами фінансувалися сфера державного управління і оборони (0,01 %, або 0,06 млрд грн).

Рис. 2.6 – Структура наданих кредитів

за видами економічної діяльності 2023 року, млрд грн

Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Розвиток кредитного ринку України в сучасних умовах відбувається в нестабільних умовах. Сьогодні перед банківською системою України стоїть питання підвищення ефективності кредитної діяльності, оскільки саме кредитний сектор є основою всіх активів банків країни і базовим джерелом формування прибутку. Проаналізуємо показники динаміки розвитку кредитного ринку у 2012-2023 рр. Відповідна інформація представлена в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка наданих кредитів в Україні 2012-2023 рр. (млрд грн)

Рік	Кредити, млрд грн	Абсолютний приріст, млрд грн		Темпи зростання, %		Темпи приросту, %	
		Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний
2012	815,3	-	-	-	-	-	-
2013	911,4	96,1	96,1	111,78	111,78	11,78	11,78
2014	1006,4	191,0	95,0	122,20	110,42	22,2	10,42
2015	1009,8	194,4	3,4	122,54	100,34	22,54	0,34
2016	1005,9	190,6	-3,8	122,16	99,62	22,16	-0,38
2017	1036,7	221,4	30,8	125,22	103,06	25,22	3,06
2018	1118,9	303,5	82,1	133,14	107,92	33,14	7,92
2019	1033,4	218,1	-85,4	125,50	92,36	25,50	-7,64
2020	960,6	145,3	-72,8	118,45	92,95	18,45	-7,05
2021	1065,3	250,0	104,8	129,35	110,90	29,35	10,90
2022	1036,2	220,9	-29,1	126,62	97,27	26,62	-2,73
2023	1024,9	209,5	-11,4	125,52	98,90	25,52	-1,10

Джерело: розроблено авторкою за даними [113].

Отже, враховуючи інформацію табл. 2.7, можна констатувати, що за 2012 рік у банківській системі України кредитні залишки зросли на 96,1 млрд грн, або на 11,78 %. Така тенденція прослідковується протягом всього досліджуваного періоду. Обсяги кредитування залишаються майже на одному рівні, але відбувся спад у 2020 році. Наступного 2021 року показник кредитування досяг найбільшого значення і становив 1065,3 млрд грн (29,35 %). Починаючи з 2022 року прослідковується зменшення обсягів виданих кредитів – у 2023 році 1024,9 млрд грн (25,52 %).

Розглянемо детальніше основні тенденції кредитування окремих груп позичальників, які здійснювалися банківськими установами в Україні у 2012-2023 рр. На рис. 2.7 представлено дані про обсяги кредитування насамперед фізичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності.

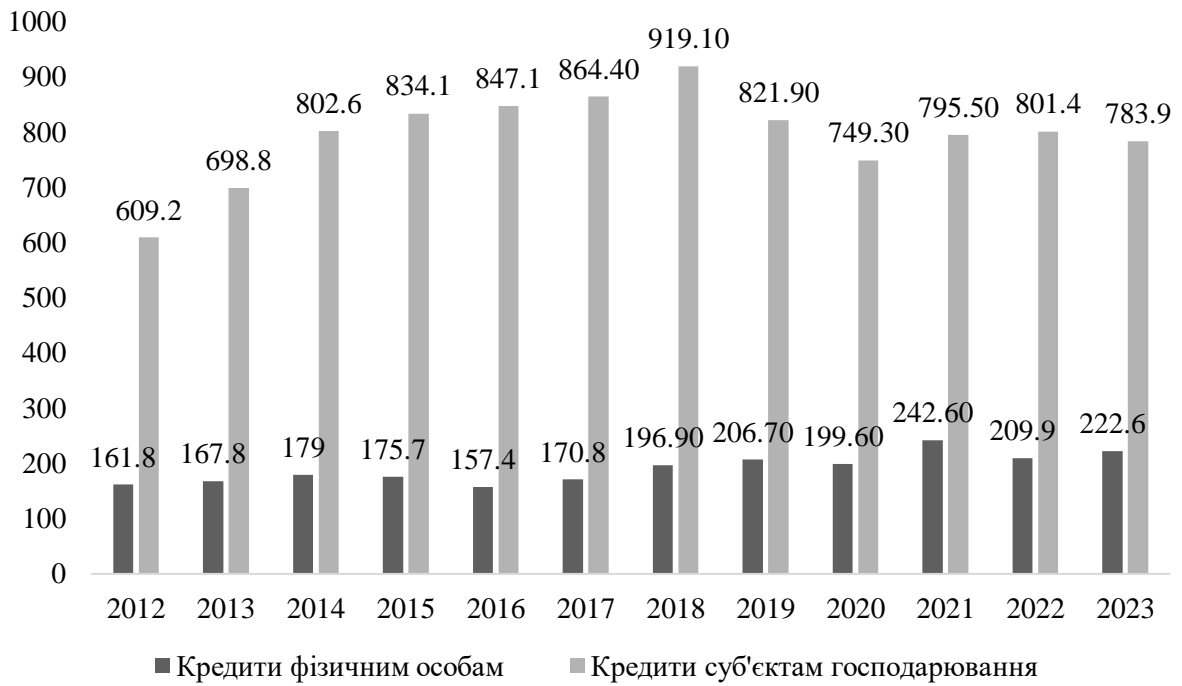

Рис. 2.7 – Зміни обсягів кредитування фізичних та юридичних осіб, млрд грн
 Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Беручи до уваги, інформацію рис. 2.7, можна стверджувати, що починаючи з 2018 р. кредитування юридичних осіб до 2021 р. помірно зменшувалось. Натомість збільшився обсяг виданих позик населенню. Однією з причин такого може бути пандемія коронакризи, після якої економіка в усьому світі почала поступово відновлюватися. Це, у свою чергу, стимулювало й розвиток кредитних операцій банківських установ, відновлення кредитування реального сектору економіки. Проте також спостерігаємо, що у 2021 р. обсяги позик, виданих суб'єктам підприємницької діяльності, не досягли показників 2017-2018 рр.. При цьому значними темпами за дванадцять років збільшилося кредитування населення. Причини цього безпосередньо пов'язані зі зміною бізнес-моделей багатьох банків, переходу до кредитування фізичних осіб, яким притаманний менший ризик неповернення позик. Однак у 2022 році кредитування фізичних осіб зменшилося, що можна пояснити переміщенням населення з територій, де велись активні бойові дії, і у 2023 році збільшилось на 12,7 млрд грн.

Важливий внесок у зростання обсягів кредитних ресурсів комерційних банків вносить вартість позикових коштів. Цілком зрозуміло, що при високій вартості таких ресурсів охочих брати позики стає менше, і навпаки. Також важливу роль у формуванні ціни на позикові кошти відіграє політика НБУ щодо розміру облікової ставки та встановлення норми обов'язкового резерву. На рис. 2.8 представлено дані про вартість кредитних ресурсів, які пропонувалися комерційними банками в Україні суб'єктам підприємницької діяльності та фізичним особам у 2012-2023 рр.

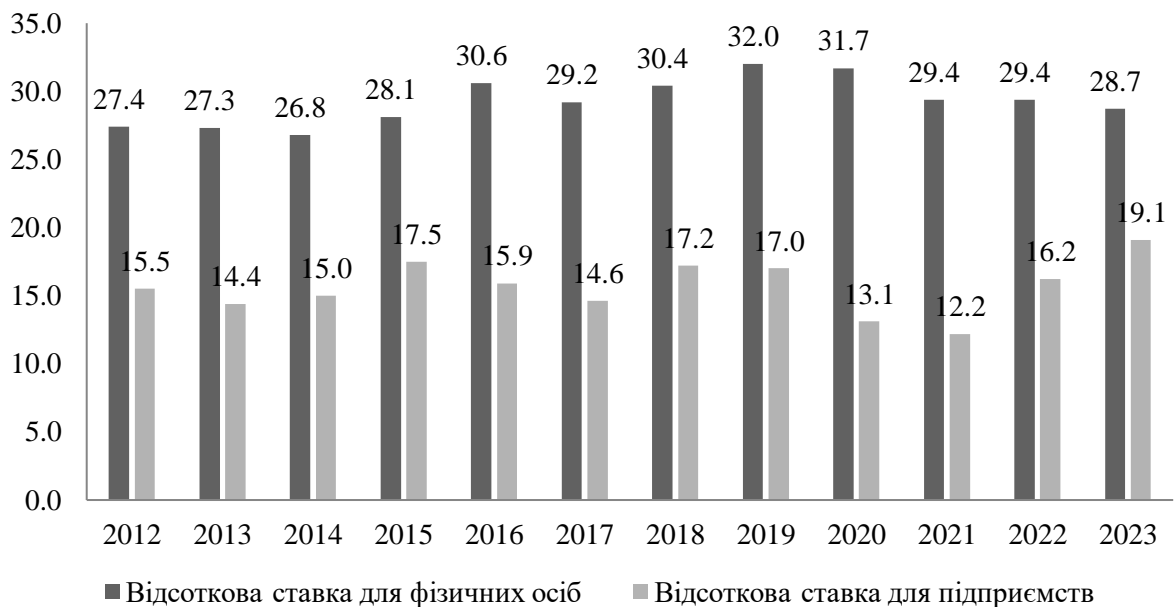

Рис. 2.8 – Динаміка розміру відсоткової ставки за кредитами фізичних осіб та підприємств за 2012-2021 роки, %

Джерело: побудовано авторкою за даними [113].

Отже, у 2012-2023 рр. спостерігаються постійні коливання розміру облікової ставки. З 2012 по 2013 рік та з 2015 по 2017 рік облікова ставка знизилася на 0,25% та 11,9% відповідно, що позитивно вплинуло на кредитування суб'єктів господарювання. Зниження процентних ставок завжди приводить до зростання економічної активності в країні. У 2014 році збільшення облікової ставки спричинили кризові явища в країні, що тривало до 2015 року. Щодо кредитування фізичних осіб, то у 2015-2016 рр. відсоткова ставка за кредитами фізичним особам зросла на 2,6%. Однак

наприкінці 2017 року рішенням НБУ було підвищено облікову ставку, що вплинуло на рівень відсоткових ставок для кредитування як фізичних, так і юридичних осіб. Так кредитування фізичних осіб здорожчало на 5,26 %, а юридичних осіб – на 17,81 %. Починаючи з 2019 року рівень облікової ставки поступово знижувався, що позитивно вплинуло на зниження вартості кредитних ресурсів банківських установ. З 2022 року відсоткова ставка за кредитами для юридичних осіб почала стрімко зростати (темп зросту становив 25,3 %), для фізичних осіб – була незмінною з незначною тенденцією до зниження.

На кредитному ринку, крім банківських установ, свою діяльність також здійснюють і небанківські кредитні установи, а саме фінансові компанії, кредитні спілки та ломбарди. З 1 липня 2020 року НБУ отримав функції регулятора діяльності і окремих установ небанківського кредитного ринку. З цього моменту почалось оновлення законодавства з регулювання небанківського кредитного ринку, спрямоване на підвищення його прозорості, платоспроможності кредитних установ, належне управління ними власними ризиками [198].

Слід зазначити, що після фінансової кризи кількість небанківських установ в Україні постійно зростала, оскільки комерційні банки на певний час згорнули кредитування взагалі. Сьогодні роль небанківських установ у розвитку кредитного ринку є помітнішою, ніж це було до 2008 р. Проте комерційні банки залишаються лідерами у кредитуванні суб'єктів господарювання. Небанківські установи в переважно зайняли окремі ніші на кредитному ринку, де банки не працюють з різних причин. В окремих сегментах кредитного ринку діяльність небанківських кредитних установ може виявитися більш ефективною, ніж банків. Це стає можливим унаслідок концентрації кредитної діяльності на одному-двох видах операцій, що дозволяє підвищити їхню якість і максимально наблизити до споживачів [29; 37].

Розглянемо кількісні показники розвитку небанківських кредитних установ у 2012-2023 рр. У табл. 2.8 представлено інформацію про кількість таких установ в Україні.

Таблиця 2.8.

Кількість діючих небанківських кредитних установ у межах України

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Загальний темп приросту, 2023 до 2012р., %
Кількість кредитних спілок	617	624	589	588	462	378	358	337	316	278	162	143	-76,82
Кількість ломбардів	473	479	477	482	456	415	359	324	292	261	183	158	-66,60
Кількість фінансових компаній	312	377	415	711	809	818	940	986	977	935	760	594	90,38
Кількість зареєстрованих лізингодавців	243	254	267	268	202	183	167	157	144	137	98	82	-66,26

Джерело: розроблено авторкою за даними [113; 72].

Відповідно до даних табл. 2.8 можна зазначити, що кількість зареєстрованих кредитних спілок у країні зменшилася на 76,82 % – з 617 установ у 2012 році до 143 установ у 2023 році. Кількість зареєстрованих фінансових компаній, навпаки, зростала до 2020 року, а у зв'язку зі зміною регулятора їх чисельність почала знижуватись, загальна тенденція за досліджуваний період позивна і становила 90,38 % – з 312 кредитних установ у 2012 р. до 594 установ у 2023 р. Зменшення кількості небанківських кредитних установ свідчить про підвищення регуляторних вимог до небанківських фінансових установ з боку НБУ, низький рівень адаптації установ до постійно змінюючого ринку (інноваційні дистанційні та онлайн-технології, автоматизовані системи ухвалення рішень), нездатність конкурувати з банківськими установами.

У 2023 році в країні працювало 143 кредитні спілки, 594 фінансових компаній і 158 ломбард. Разом з ними кредитні послуги в країні надавали 82 юридичних осіб-лізингодавців, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але отримали право на лізингові послуги відповідно до вимог законодавства.

Слід зазначити, що є відмінності між діяльністю небанківських кредитних установ в Україні. Наприклад, кредитні спілки є неприбутковими фінансовими установами, які одночасно із залученням коштів на депозитні рахунки надають кредитні послуги виключно своїм членам. Фінансовий і соціальний захист членів кредитної спілки є основною метою діяльності таких кредитних установ. Не сплачуючи податку на прибуток, кредитні спілки можуть встановлювати значно нижчі процентні ставки за кредитами порівняно з банками, надавати їх на довший термін, з мінімальною заставою або без неї, а також для ширшого спектра потреб споживачів [84]. Члени кредитної спілки самі визначають напрями кредитної політики своєї фінансової установи більшою мірою, ніж банки враховують інтереси громадян-позичальників коштів. Діючи не тільки як фінансові, а і як соціальні інститути, профспілки забезпечують належний захист своїх членів.

На відміну від банківських установ, кредитні спілки надають кредити лише громадянам, які входять до них. Кредитні спілки можуть кредитувати селянські та фермерські підприємства, приватні підприємства, але тільки їхніх власників-членів кредитних спілок. З метою підтримки ліквідності та надійності пов'язаних фінансових установ і за наявності вільних ресурсів ці установи можуть також кредитувати інші кооперативні союзи. Тому склад отримувачів кредитних послуг від кредитних спілок досить широкий і може продовжувати зростати в міру зміни законодавства [51]. Проте в переважній більшості випадків основними клієнтами цих фінансових установ є громадяни, які проживають або на певній території, або працюють у спільній сфері економіки, малі підприємці.

Останнім часом в Україні спостерігається незначне зростання обсягів виданих кредитними спілками позик. За 2023 рік такий обсяг становив 1,2 млрд грн. За досліджуваний період цей показник зменшився вдвічі. До 2021 року кредитні спілки демонстрували в Україні поступове збільшення власної економічної активності, обсяги позик збільшувались, а кількість кредитних установ зменшувалась. З 2022 року спостерігалось значне зниження наданих позик у зв'язку з нестабільною ситуацією в країні, жорстких вимог регулятора до діяльності кредитних спілок.

Споживчі кредити становлять близько 60 % кредитного портфеля спілок. Ці установи практикують надання короткострокових кредитів на придбання обладнання, ремонт нерухомості, транспортних засобів, лікування, навчання, відпочинок, святкування. Найбільшим попитом серед членів кредитних спілок користуються кредити на термін понад 12 місяців, що становить 70,5 % кредитного портфеля. У складі кредитів позики на термін від 3 до 12 місяців становлять 29,2 %, на термін до 3 місяців – 0,3 %.

Діапазон середньозважених процентних ставок за кредитами, наданими членам профспілки, широкий. Половина діючих кредитних спілок (53,3 %) надають позики своїм членам під процентну ставку від 30 до 50 % річних. Третина кредитних спілок (35,6 %) надають кредити за ставкою від 40 до 50 % річних [198]. Такі значення показників свідчать про те, що більшість кредитних спілок не виконують свою місію фінансового захисту громадян та здешевлення споживчих кредитів. Показник простроченої заборгованості за позиками у кредитних спілках становив 27,24 %. У структурі цієї заборгованості на кінець досліджуваного періоду переважають неповернені кредити на термін понад 12 місяців, що свідчить про наявність недоліків в оцінці кредитоспроможності позичальників зазначеними установами.

На відміну від кредитних спілок, основною метою здійснення кредитної діяльності для ломбардів і фінансових компаній є отримання доходу. Завдяки встановленим високим відсотковим ставкам такі кредитні установи покривають свої витрати та забезпечують високу прибутковість свого бізнесу. Так, середні відсотки за ломбардними кредитами та кредитами фінансових компаній можуть досягати 2-3 % на день. А середньозважена річна ставка за фінансовими кредитами ломбардів у 2023 році становила 322,6 %.

Ломбарди освоїли окремий сектор кредитного ринку, де сформувалася пропозиція короткострокових грошових кредитів, які пропонуються населенню під заставу цінних речей, таких як вироби з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, побутова техніка, автомобілі, цінні папери і т. ін.

Ломбардний кредит цікавий тим громадянам, які мають низькі доходи, або тим, кому необхідно негайно отримати готівку для покриття споживчих витрат, а інших можливостей отримати позикові ресурси вже немає.

У 2023 р. до Державного реєстру фінансових установ було внесено 158 ломбардів. Загальна сума кредитного портфеля ломбардів становила 10,3 млрд грн. На рис. 2.9 представлено структуру кредитного портфеля ломбардів.

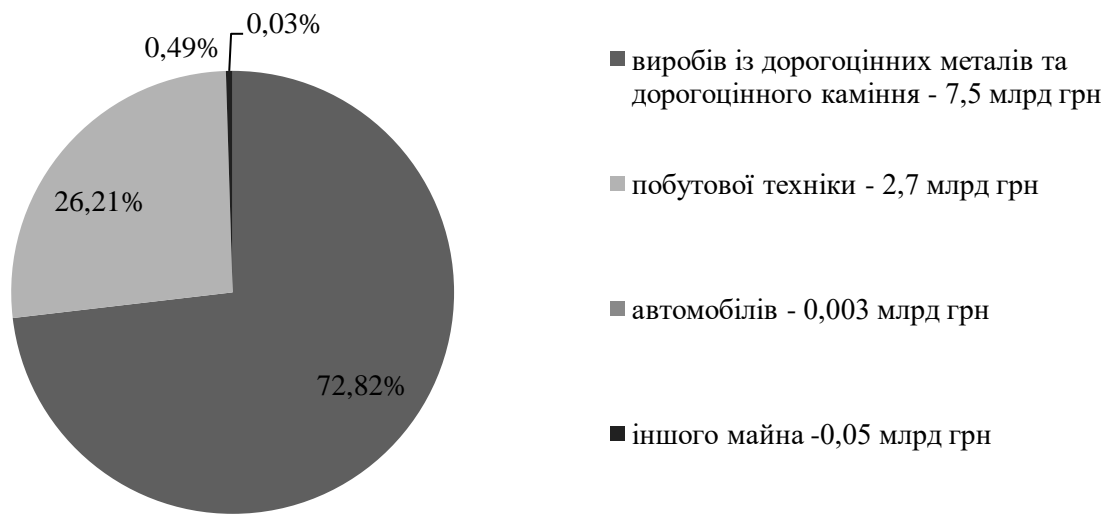

Рис. 2.9 – Структура наданих фінансових кредитів під заставу

Джерело: побудовано авторкою за даними [113; 72].

Таким чином, аналізуючи дані рис. 2.9, можна констатувати, що найбільшу питому вагу в портфелі виданих ломбардами кредитів у 2023 р. займали кредити під заставу ювелірних виробів – 72,82 %. Кредити під заставу побутової техніки склали 26,21 %. Кредити під заставу автомобілів та іншого майна склали менш як 1 %. Такий розподіл свідчить про те, що ломбарди обирають найбільш ліквідну заставу, яку досить легко продати у випадку, коли боржник не повертає позику.

Ломбардні кредитні продукти, на відміну від банківських, характеризуються більшою гнучкістю, оперативністю, швидкістю. Ломбарди не висувають вимог до кредитоспроможності позичальників у зв'язку з тим, що заставне майно, яке є обов'язковим для кредитування, виступає засобом

покриття потенційних кредитних ризиків. У разі непогашення кредиту заставлене майно переходить у власність ломбарду й підлягає продажу, що дозволяє покрити витрати ломбарду за таким кредитом.

Стандартний термін ломбардного кредитування в Україні не перевищує трьох місяців. Останнім часом не лише громадяни, а й підприємці почали активно використовувати позики ломбардів, щоб швидко отримати кошти на придбання сировини чи товарів.

На відміну від сучасної практики банківських установ і кредитних спілок за ломбардними кредитами відповідальність позичальників за неповернені кредити відсутня. Відсоток погашених кредитів за рахунок застави становив 7,67 % від загальної суми погашених кредитів. Вітчизняні ломбарди не звертаються за стягненням кредитів до колекторських компаній, що робить їх позики більш привабливим інструментом кредитування.

В Україні сформувалися мережі ломбардних закладів з великою кількістю їхніх відділень по всій країні. Серед них «Скарбниця», «Дешева готівка», «Благо», «Діамантовий дім» та інші.

Останніми роками активний розвиток кредитної діяльності в небанківському секторі стали забезпечувати фінансові компанії, в тому числі факторингові, лізингові та інші кредитні компанії. Саме такі установи змогли забезпечити швидке зростання власних активів у досить короткостроковий період у порівнянні з кредитними спілками та ломбардами (рис. 2.10).

Дані рис. 2.10 засвідчують, що у 2023 році загальні активи фінансових компаній в Україні становили 0,2511 млрд грн, збільшившись на 566,05 % у порівнянні з 2012 роком. Стрімкими темпами протягом досліджуваного періоду зростали активи лізингодавців (у 2023 році становили 0,0039 млрд грн, що на 129,4 % більше ніж у 2012 році) й ломбардів (у 2023 році становили 0,0046 млрд грн, що на 187,5 % більше у порівнянні з 2012 р.). Активи кредитних спілок зменшувались протягом досліджуваного періоду і у 2023 році становили 0,0014 млрд грн, що майже вдвічі менше в порівнянні з 2012 роком.

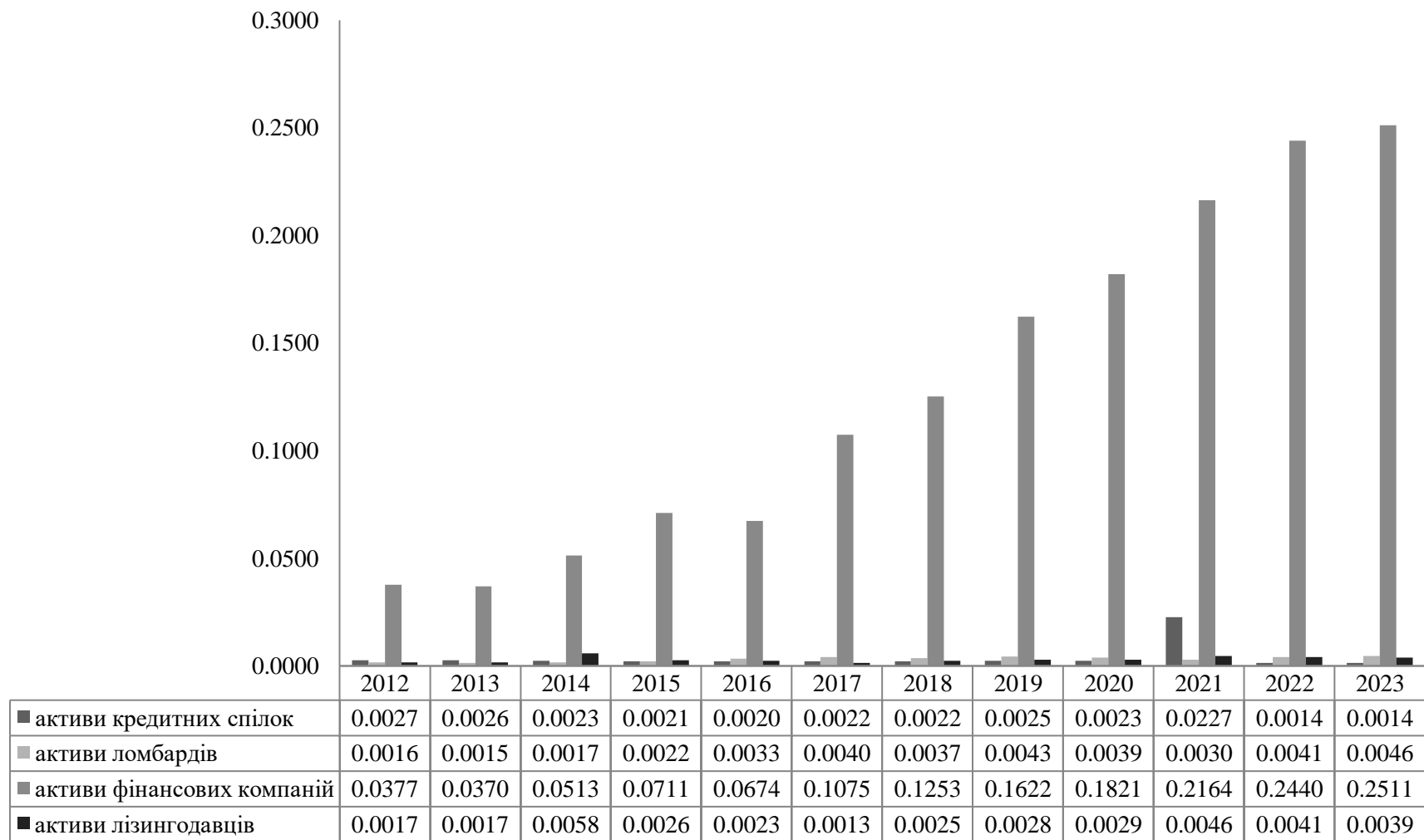

Рис. 2.10 – Загальні активи кредитних спілок, ломбардних установ, фінансових компаній та лізингодавців в Україні у 2012–2023 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [113; 72].

Майже 80 % фінансових послуг, які надаються фінансовими компаніями, становлять кредитні послуги. Отже, сьогодні фінансові компанії є лідерами кредитної діяльності на небанківському кредитному ринку, які мають найбільший кредитний потенціал і здатні значно прискорити розвиток кредитного бізнесу в Україні. Переважна більшість договорів із наданням кредитів у 2023 році укладалася з фізичними особами, що становить 99 % від загального обсягу виданих позик. Найбільшими позичальниками серед юридичних осіб були підприємства, які здійснюють свою діяльність у сфері сільського господарства – 1,6 % від загальної суми договорів, сфери послуг – 0,07 % та інших галузей – 97,02 %.

Значний розвиток фінансових компаній зумовлений відсутністю суттєвих законодавчих обмежень їх діяльності з боку регулятора. Зі зміною моделі державного регулювання небанківського кредитного ринку у 2020 році та передачею функцій регулювання та нагляду за фінансовими компаніями НБУ процеси консолідації їх діяльності, виходу з ринку стали частішими. Водночас регулятор посилив вимоги до фінансового стану цих установ та до складання, оприлюднення і подання їх фінансової звітності.

У табл. 2.9 представлено інформацію про сукупний кредитний портфель небанківських кредитних установ в Україні.

Таблиця 2.9

Структура сукупного обсягу кредитування небанківськими установами

Показник	Обсяги кредитування, %												Зміна показника 2023 р./ 2012 р., %
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Кредитні спілки	6,3	4,1	4,5	4,2	3,5	2,1	1,4	1,3	1,0	0,8	0,8	0,7	-5,6
Ломбарди	21,9	14,8	19,0	29,3	32,7	18,3	11,7	10,1	7,4	4,7	6,4	5,7	-16,2
Лізингові компанії	36,6	55,5	16,1	14,6	19,2	14,3	15,4	13,6	12,3	17,8	25,9	21,9	-14,7
Фінансові компанії	35,1	25,6	60,4	51,9	44,5	65,2	71,5	75,1	79,3	76,7	66,9	71,8	36,6
Разом:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-

Джерело: розроблено автором за даними [113; 72].

Отже, з даних табл. 2.9 зрозуміло, що за досліджуваний період загальний обсяг кредитного портфеля, сформованого установами небанківського сектору, зріс на 451,8 % і у 2023 році становив 181,3 млрд грн. Провідні позиції на небанківському кредитному ринку в сучасних умовах посідають фінансові компанії, які надають різні види кредитів готівкою. Частка фінансових компаній у загальному обсязі виданих відповідних позик у 2023 році досягла 71,8 %, частка лізингових компаній – 21,9 %. Частка ломбардів у загальному кредитному портфелі небанківського сектору знизилася з 21,9 % у 2012 році до 5,7 % у 2023 році. Також спостерігається зменшення питомої ваги обсягів виданих позик кредитними спілками.

Розвиток кредитної діяльності на небанківському кредитному ринку має важливе значення для економіки країни, адже сприяє конкуренції на ринку та дозволяє задовольняти попит у позикових ресурсах різних категорій клієнтів. Розвиток небанківських кредитних установ, особливо у сфері споживчого кредитування, кредитування готівкою змушує і банківські установи, які сфокусували власну діяльність на видачі позик населенню, підвищувати рівень обслуговування, оперативності видачі позик і загалом досить часто конкурувати з фінансовими компаніями, незважаючи на власні більші можливості в частині здійснення кредитної діяльності.

Зростання обсягів кредитування на небанківському кредитному ринку свідчить про доступність і цікавість кредитних продуктів відповідних фінансових установ для споживачів. У цьому випадку досить часто фінансові установи не конкурують з банківськими установами, а навпаки здійснюють свою діяльність у тих сферах, де комерційні банки або не можуть відповідно до чинного законодавства здійснювати власну діяльність, або не бажають це робити у зв'язку з неможливістю отримати очікуваний рівень доходу.

Як засвідчують результати проведеного аналізу, роль небанківських кредитних установ у наданні кредитів суб'єктам господарювання та населенню в сучасних умовах поступово зростає. Тому небанківські кредитні установи мають і надалі забезпечувати активний розвиток кредитної

діяльності, розробку нових кредитних продуктів, що цікавлять споживачів, використовувати ефективні засоби обмеження фінансових ризиків з метою підтримки своєї фінансової стабільності.

Впровадження нової моделі державного регулювання за діяльністю небанківських кредитних установ створює можливості для органів державної влади щодо впровадження системного підходу до нагляду за їхнім фінансовим станом, сформованими системами ризик-менеджменту, якістю управління та рівнем інформаційної прозорості. Також зміна моделі регулювання в цьому секторі сприятиме і підвищенню якості фінансових послуг загалом, забезпеченню дотримання прав користувачів фінансових послуг [299].

Слід зазначити, що темпи зростання обсягів виданих позик на небанківському кредитному ринку за останні роки випереджало аналогічні темпи збільшення обсягів кредитування банківськими установами, але в абсолютних показниках позики, які видані комерційними банками, значно перевищують обсяги кредитування небанківськими кредитними установами.

Небанківські кредитні установи мають і у подальшому активно розвиватися, адаптуватися під нові виклики процесів цифровізації фінансових відносин, використовувати всі переваги сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення як якості кредитних послуг, так і ефективності управління кредитною діяльністю. Поступове впровадження нової моделі регулювання діяльності цих установ дасть можливість забезпечити зростання рівня їхньої фінансової стабільності, платоспроможності, дозволить сформулювати умови для довгострокового розвитку в межах ринку фінансових послуг України.

Отже, під час дослідження сучасних тенденцій розвитку кредитного ринку в Україні, з'ясували, що найбільшими кредиторами національної економіки нашої країни є комерційні банки різних типів власності. Саме від ефективності функціонування та фінансових можливостей цих установ залежить подальший розвиток зазначеного ринку.

Результати аналізу засвідчили, що кредитний ринок є одним із найбільш динамічних ринків у сфері фінансових послуг і буде розвиватися в Україні й надалі, оскільки є стабільний попит з боку клієнтів кредитних установ на позикові кошти. Відповідно, забезпечення можливостей для таких установ здійснювати власну діяльність, стимулювання подальшої розбудови цього ринку сприятиме його активному розвитку, що позитивно впливатиме й на стан національної економіки.

2.2. Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку України

Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку України відбувається в контексті загальних трендів глобальної цифрової трансформації фінансового сектору, що сприяє підвищенню доступності та якості кредитних послуг, підвищенню ефективності кредитного ринку, стимулюванню економічного розвитку країни. Цифровізація кредитного ринку набула значної уваги в міжнародних рейтингах оцінки рівня розвитку та інноваційності фінансового сектору економіки. Найвідоміші міжнародні рейтинги, що аналізують цифровізацію кредитного ринку, це Global Innovation Index, Networked Readiness Index та Global Digital Competitiveness Index. Проаналізуємо динаміку показників цифровізації економіки країни у 2012-2023 роках. Відповідна інформація представлена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Показники світових індексів цифровізації кредитного ринку України

Показник	Роки											
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Global Innovation Index	36,1	35,8	36,2	36,5	35,7	37,6	38,5	37,4	36,3	35,6	31	32,8
Networked Readiness Index	55,0	55,3	55,3	57,1	60,0	48,8	48,9	48,9	49,4	55,7	55,7	55,1
Global Digital Competitiveness Index	46,9	54,2	59,1	59,1	56,5	58,7	58,7	57	51,9	50,0	-	-

Джерело: розроблено авторкою на основі [181]

Таким чином, згідно даних табл.2.10 глобальний індекс інновацій України, який рейтингує країни світу за їх інноваційними зусиллями в

багатьох сферах, включаючи фінансові технології та цифрову економіку, за досліджуваний період коливається, а починаючи з 2018 року має тенденцію до зниження, що пояснюється зниженням фінансової підтримки наукових досліджень та розвитку нових технологій, нестабільністю в економіці та політиці країни, зниження співпраці з міжнародними фінтех-компаніями.

Щодо індексу мережевої готовності країни (характеризує рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій), то даний показник має тенденції до зростання. Зниження показника у 2017 році пояснюється зміною у методиці оцінювання країн. Починаючи з 2018 року індекс зростає і у 2023 році Україна посіла 43 місце.

Global Digital Competitiveness Index оцінює готовність країн до цифрової трансформації. Даний показник зростає до 2016 року, а починаючи з 2017 року має тенденцію до зниження. Дану ситуацію можна пояснити низьким рівнем цифрової грамотності серед населення, недостатнім фінансуванням старпапів, політичною та економічною нестабільністю.

У час диджиталізації економічних процесів та надшвидких темпів розвитку технологій у всіх сферах суспільного життя запровадження інновацій кредитними установами стало не лише необхідним і першочерговим фактором забезпечення їх ефективності в кредитній сфері, а і ключем до виживання на кредитному ринку. Інтерес до інновацій зумовлений тим, що вони дають змогу залучити більшу кількість клієнтів, підвищити рівень конкурентоспроможності кредитної установи, виділити її з-поміж інших, створити позитивний імідж і впізнаваність на ринку, допомогти відповідати швидко мінливим потребам клієнтів, зменшити витрати установи та підвищити її прибутковість. Важливим фактом для забезпечення економічної безпеки держави є те, що саме інноваційна діяльність сприяє розвитку кредитного ринку та сприяє накопиченню капіталу всередині країни, що забезпечує економічне зростання.

Найбільш інноваційними установами на кредитному ринку України за версією FinAwards у 2020-2023 роках стали ПриватБанк, КонкордБанк, Monobank, Moneyveo, CreditKasa, MyCredit [254].

Беззаперечним лідером серед банківських установ став ПриватБанк, який за 45 днів переніс усі ІТ-процеси у хмару й запустив усі програми та сервіси з хмарного середовища. Банк активно впроваджує сучасні цифрові технології для максимально швидкого розгляду та опрацювання кредитних заявок. Друге місце посів ConcordBank, який пропонує своїм клієнтам «Кредитні рішення на будь-який смак». Monobank посів третє місце.

Серед небанківських установ перше місце в номінації «Провідні технології та інновації» зайняла кредитна спілка Moneyveo з проєктами: додаток для миттєвих кредитів Veomini, розробки Comfort (Installment), видачі та виплати кредитів через термінали Нової пошти. Зазначимо, що Moneyveo стала одним із лідерів ринку небанківського онлайн-кредитування в Україні. Сервіс Moneyveo дозволяє дистанційно отримати кредит на картку банку до 15 тис. грн (до 10 тис. грн при першому зверненні) на термін до 30 днів. Друге місце посіла спілка CreditKasa, яка запустила новий вебсайт, мобільний додаток і персональний кабінет клієнта. Також компанія запустила BankID, Liveness Detection, сервіс порівняння фотографій від світового лідера в цій галузі FaceTec і повноцінну систему відеоверифікації. Третім призером стала компанія MyCredit із проєктами мобільний сервіс ClickCredit, Data Science Lab, повноцінний кешбек, вихід на новий ринок, довгостроковий кредит.

Серед ломбардів України найбільш інноваційною визнано мережу «Скарбниця» [177], яка пропонує такі послуги:

- 1) особистий кабінет, у якому доступні основні фінансові операції: погашення кредиту, зняття кешбеку на картку, отримання доступу до клубних пропозицій коштовностей;

- 2) мобільний ломбард, коли кредитний експерт виїжджає в зручне місце та час до клієнта додому, приймає заставу на зберігання та видає гроші;

3) «Кредитний кур'єр». Це новий формат отримання кредиту в ломбарді, яким активно користуються українці. Заповнюючи онлайн-заявку, відправляється товар, на який необхідно взяти кредит, кур'єрською доставкою «Нова Пошта». Коли посилка доставлена у відділення, кредитний експерт оформляє договір і перераховує гроші на картку.

Фінансові та лізингові компанії також впроваджують інноваційні технології для оптимізації своєї діяльності й поліпшення обслуговування клієнтів. Серед найбільших компаній, що представлені на кредитному ринку України, є Укрлізинг, OTP Leasing, UniCredit Leasing, Raiffeisen Leasing, UkrAgroLeasing Приват-Лізинг.

Таким чином, проаналізувавши кредитні установи, виявили, що лідерами впровадження у свою діяльність передових технологій є банківські установи. Вони відзначаються своєю інноваційною спрямованістю і намаганням надавати клієнтам сучасні кредитні послуги за допомогою цифрових технологій та інноваційних підходів. Інноваційність небанківських кредитних установ стає дедалі більш важливою на кредитному ринку. Ці установи впроваджують нові технології та підходи для поліпшення своїх послуг та забезпечення конкурентоспроможності.

Дослідивши найінноваційніші кредитні установи кредитного ринку України можемо виокремити загальні тенденції розвитку інновацій, які представлені на рис. 2.11.

Рис. 2.11 – Тенденції розвитку інновацій на кредитному ринку України

Джерело: узагальнено авторкою на основі [5,6, 40, 46, 55, 63, 139, 197, 201, 205, 206, 208, 210, 211, 279].

Розглянемо зазначені на рис. 2.11 напрями розвитку інновацій більш детально:

1. Дистанційне обслуговування. Сьогодні кредитні установи пропонують досить широкий спектр послуг із використанням технологій дистанційного обслуговування. Найбільш поширеними є:

- інтернет-банкінг, тобто надання послуг дистанційного обслуговування на основі системи платежів через Інтернет;

- мобільний банкінг, тобто надання послуг дистанційного обслуговування з використанням мобільних технологій [213].

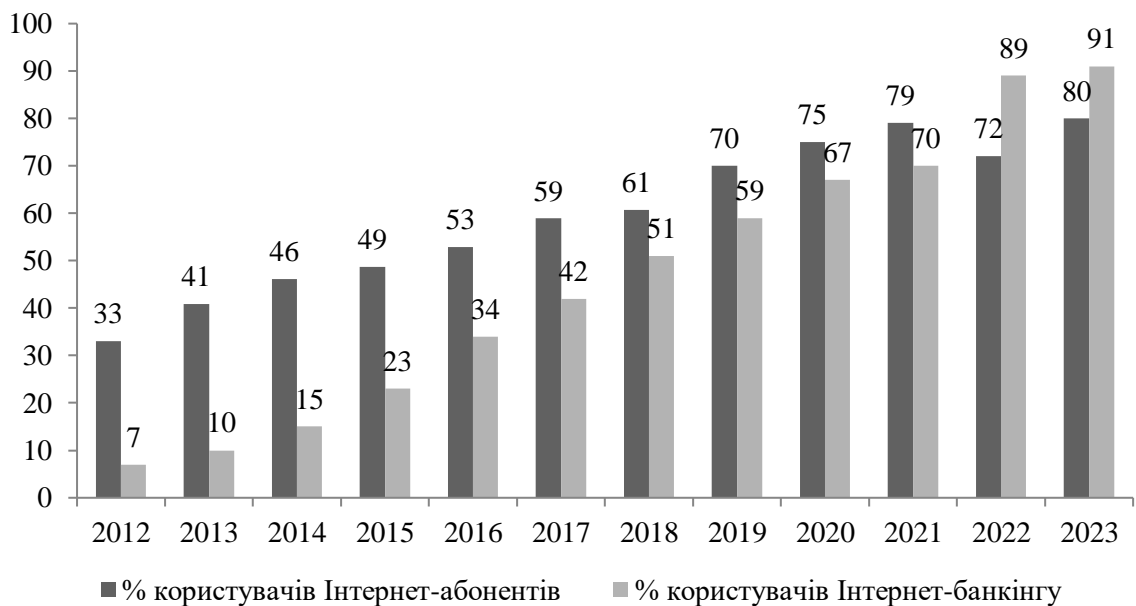

Рис. 2.12 – Динаміка кількості інтернет-абонентів та користувачів Інтернет-банкінгу України

Джерело: розроблено автором за даними [86; 181].

Як видно з рис. 2.12 інтенсивність зростання користувачів послуг інтернет-банкінгу в Україні можна визначити швидкістю розповсюдження Інтернету на її території. За досліджуваний період рівень використання мережі Інтернет зріс у 2,75 раза (з 33 % у 2012 р. до 91 % у 2023 р.), що супроводжувалося зростанням рівня користування інтернет-банкінгом в 11,4 раза (з 7 % у 2012 р. до 80 % у 2023 р.). Стрімке збільшення кількості користувачів Інтернет-банкінгу припало на 2022-2023 рр. через вторгнення

агресора, що спричинило значне переміщення населення як у країні, так і за її кордон, тому стала необхідність контролювати власні рахунки за допомогою засобів дистанційного обслуговування кредитних установ. Загалом за досліджуваний період динаміка інтернет-банкінгу в Україні має позитивну тенденцію, з кожним роком дедалі більше стає користувачів цих послуг.

Зважаючи на широке охоплення дистанційним обслуговуванням своїх клієнтів, кредитні установи постійно розширюють діапазон можливих операцій через систему. Найпопулярнішими сьогодні визнано такі види інтернет-послуг, як запит залишків за рахунком; отримання кредиту, погашення заборгованості по кредитах, грошові перекази; отримання виписок за рахунками; виставлення і сплата рахунків; оформлення депозиту; конвертація валюти; додаткові послуги по платіжних картках. Згідно зі звітом НБУ [128] Топ-10 операцій через систему дистанційного обслуговування зображені на рис. 2.13.

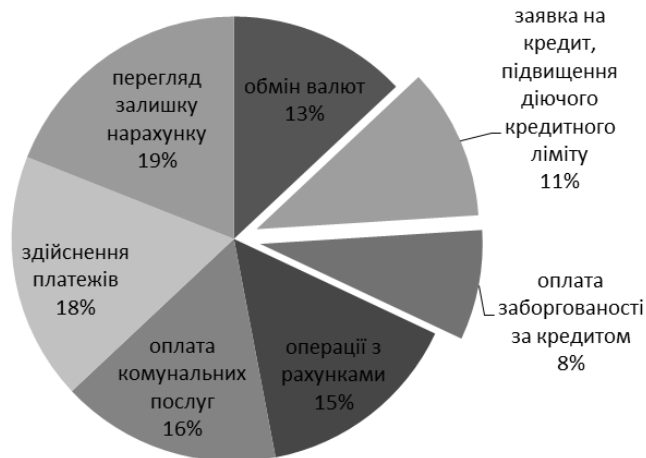

Рис. 2.13 – Популярні операції через систему дистанційного обслуговування

Джерело: розроблено авторкою за даними [128].

Аналізуючи рис. 2.13, можна зробити висновок, що найпопулярнішою послугою системи дистанційного обслуговування є перегляд стану рахунку в режимі реального часу, її частка становить 19 %. Це пояснюється тим, що ця операція здійснюється без будь-яких труднощів, без додаткових відсотків і

комісій. Також досить велика частка (18 %) припадає на здійснення платежів. Здійснення взаєморозрахунків, оплати клієнтами комунальних рахунків та мобільного зв'язку економить час клієнта й робітників кредитної установи, оскільки немає потреби відвідувати відділення з платіжками для здійснення оплати. Також популярними є операції з власними рахунками та здійснення валютнообмінних операцій.

Що стосується кредитних операцій, то подача заявки на отримання кредиту (підвищення діючого кредитного ліміту) та оплата заборгованості за кредитними зобов'язаннями становлять відповідно 11 та 8 %. Простота та легкість оформлення цих операцій у системі забезпечують збільшення кредитного портфеля без відвідування позичальників відділень кредитних установ.

Отже, система дистанційного обслуговування на кредитному ринку України є важливою частиною сучасного фінансового сектору і надає клієнтам зручний спосіб управляти своїми фінансами без необхідності відвідувати фізичні відділення установ. Клієнтам банківських установ дозволяє отримувати доступ до кредитних послуг та керувати своїми фінансами через Інтернет або інші дистанційні канали, такі як мобільні додатки та телефони. Небанківським установам важко адаптуватися до змін, а саме впровадження новітніх технологій дистанційного обслуговування та запровадження систем прийняття кредитних рішень та Soft Collection. Основні їхні клієнти – люди похилого віку через неготовність до дистанційного обслуговування через орієнтацію на готівкові розрахунки, відсутність електронних продуктів. Найбільш інноваційними небанківськими установами, які впровадили у свою діяльність системи дистанційного обслуговування, є Moneyveo, Credit Kasa, MyCredit, Кредит-союз, Кредит-Експерт, Вигода та мережа ломбардів «Скарбниця». Ці установи використовують системи дистанційного банківського обслуговування, такі як мобільні додатки та онлайн-банкінг, для зручності своїх клієнтів.

Таким чином, здійснення кредитних операцій за допомогою систем

дистанційного обслуговування є важливою складовою розвитку кредитного ринку й відіграють вагомую роль у функціонуванні кредитних установ. Для забезпечення належного рівня власної конкурентоспроможності мають слідувати сучасним трендам диджиталізації суспільства. Банківські установи, маючи інноваційний потенціал, дуже часто стають каталізаторами нових змін у розвитку ринку, що змушує інші кредитні установи активно розвиватися та підвищувати якість надання послуг своїм споживачам.

2. *Біометрична ідентифікація (BankID)*. Система BankID Національного банку – це державна система віддаленої ідентифікації, яка забезпечує передачу персональних даних користувачів від банку, у якому відкрито рахунок, до суб'єкта, який надає користувачу послугу. Національний банк у 2015 році започаткував проєкт BankID Національного банку – Єдиної національної системи електронної дистанційної ідентифікації фізичних і юридичних осіб. Динаміка приєднання до системи абонентів зображено на рис. 2.14.

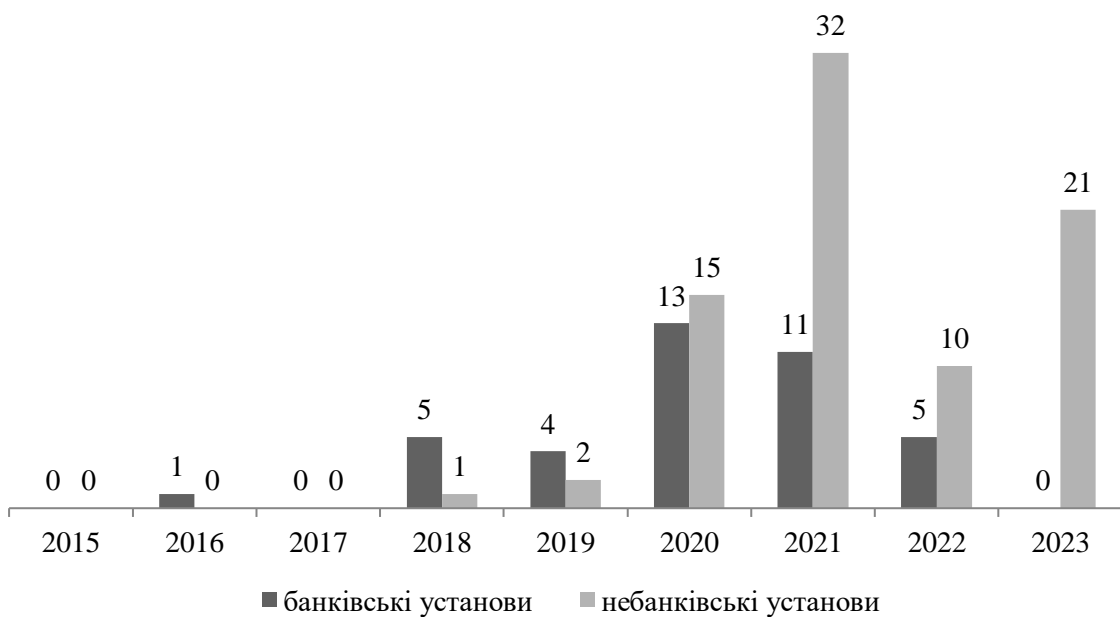

Рис. 2.14 – Динаміка зросту абонентів системи BankID

Джерело: узагальнено на основі [113, 143].

Таким чином, згідно з даними рис. 2.14 можна зазначити, що кількість зареєстрованих абонентів у системі збільшується і у 2023 році становила 39

абонентів системи серед банківських установ і 81 абонент – серед небанківських установ. Проте зважаючи на питому вагу абонентів банківських установ у 2023 році, яка становила 61,9 % у загальній кількості банків, а небанківських установ – 8,3 % у загальній кількості небанківських установ. Такий розподіл зумовлений увагою регулятора до питань безпеки під час передавання даних користувачів і перевірки претендентів перед підключенням до Системи BankID НБУ.

Важливо зазначити, що Національний банк України продовжує активний розвиток системи та вдосконалює процес до її приєднання. Важливими змінами до порядку приєднання абонентів до Системи BankID НБУ стали вимоги щодо дотримання претендентами вимог законодавства в частині розкриття інформації про банківські або фінансові послуги, які надаються установою. Регулятор уточнив перелік документів, що повинні подаватися перед підключенням до Системи BankID НБУ, визначив терміни підключення абонентів до тестового середовища, детально описав процес підключення додаткових абонентських вузлів та порталів послуг, оновив форму заяви про намір приєднання до Системи BankID НБУ та запровадив нову форму заяви про намір підключення додаткового абонентського вузла [113].

Важливим показником розвитку системи BankID є кількість здійснених ідентифікацій, таких як:

- 1) підтвердження своєї особи за допомогою біометричних даних під час авторизації в мобільних додатках кредитної установи;
- 2) використання електронного підпису для підтвердження ідентифікації користувача в онлайн-середовищі;
- 3) використання біометричних даних, таких як відбитки пальців, розпізнавання обличчя або голосу, для ідентифікації користувачів;
- 4) використання електронних документів із відповідними електронними підписами для підтвердження ідентифікації.

Зазначені вище приклади електронних ідентифікацій можуть бути використані при отриманні кредиту, лізингу, здійсненні валютних операцій,

дорученні здійснити платежі та інші фінансові операції. Згідно з даними НБУ за 2023 рік загалом у системі BankID здійснено понад 429 млн успішних електронних ідентифікацій, що в 5,6 раза більше, ніж за 2022 рік (7,6 млн шт.), та в 143 рази більше, ніж за 2021 рік (300 тис. шт.), графічно представлено на рис. 2.15.

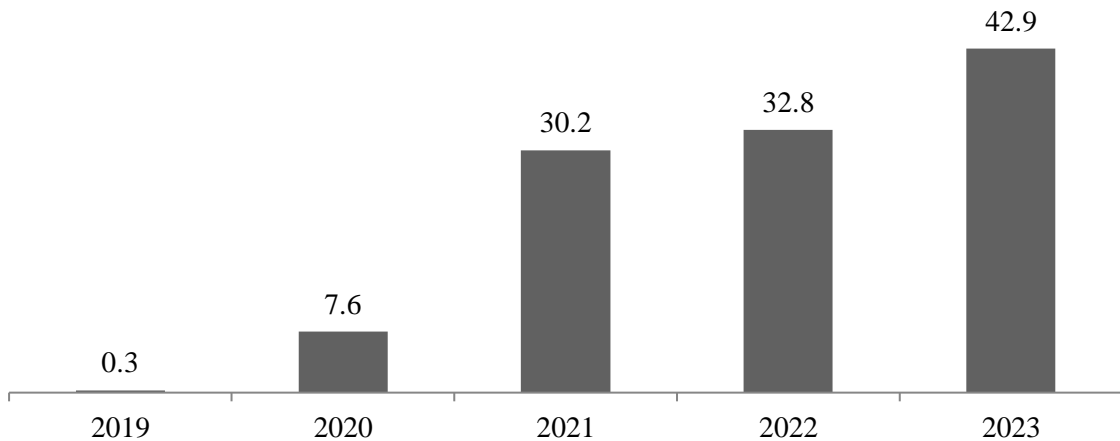

Рис. 2.15 – Кількість віддалених ідентифікацій, млн шт.

Джерело: розроблено автором за даними [54, 113].

Таким чином, система BankID Національного банку України є інноваційною системою, яка дозволяє покращити зручність та безпеку кредитних послуг для користувачів. Електронна дистанційна ідентифікація фізичних осіб відбувається шляхом передачі персональних даних такої особи від абонента ідентифікатора (установи, у якій відкрито рахунок) до абонента постачальника послуг, який надає послугу користувачеві та є безпечним для користувачів. Тільки власник персональних даних може ініціювати передачу даних. Інформація передається у зашифрованому вигляді відповідно до вимог законодавства України.

3. Хмарні сервіси. В Україні хмарні сервіси активно почали використовувати у 2014 році. Після анексії Криму та Донбасу багато компаній зі сходу переїхали до Києва або інших міст і вирішили не будувати знову свої дата-центри (бо це дорого), а орендувати місце у хмарах. Основними постачальниками хмарних послуг в Україні є іноземні провайдери – Amazon

Web Services, Microsoft Azure, Tet (ex-Lattelecom). Їхня частка на ринку становить понад 60 %. В Україні у 2023 році, крім глобальних хмарних провайдерів, також працювали локальні оператори: понад 50 дата-центрів та майже 40 хмарних провайдерів, найбільші з яких De Novo, GigaCloud, UCloud, NetAssist, DataGroup [220]. Динаміка розвитку українського хмарного ринку представлено в рис. 2.16.

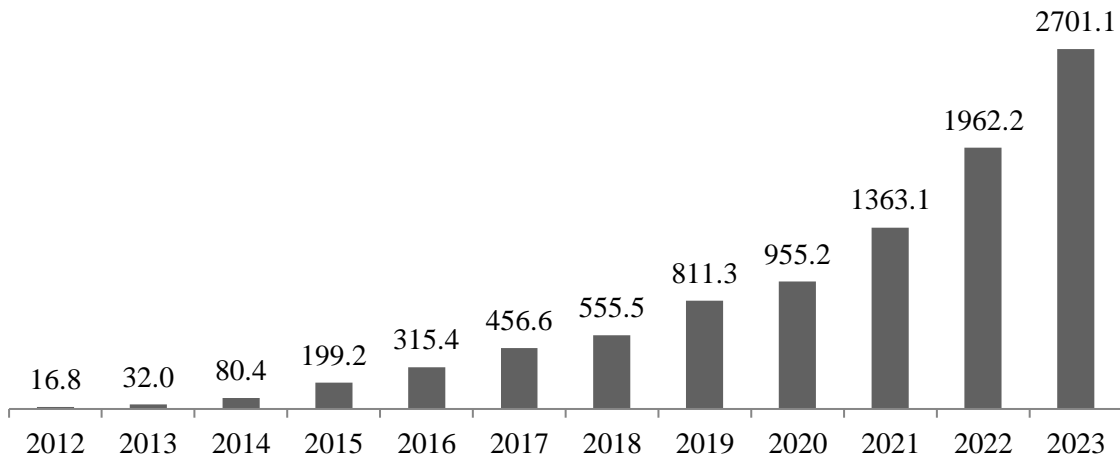

Рис. 2.16 – Обсяг ринку хмарних сервісів України, млн грн

Джерело: узагальнено на основі [220; 221].

Аналізуючи рис. 2.16, робимо висновок у 2023 році хмарний ринок в Україні зріс на 64% у порівнянні з 2022 роком і у 160 разів в порівнянні з 2012 роком. Стрімкий розвиток хмарних сервісів в Україні спричинений в першу чергу зі збільшення об'ємів даних, з яким сервери установ уже не могли впоратись. Також важливим моментом було забезпечення безперервності надання послуг. Загалом, хмарні сервіси стали необхідною складовою інфраструктури для українських установ, і сприяють їхньому розвитку та ефективному функціонуванню. У 2022–2023 роках ринок, реагуючи на військову агресію, стрімко трансформувався за допомогою нових для України хмарних операторів із Європейського Союзу, а саме EU-Cloud, VMware, Oracle Cloud та ін.

Визначивши обсяг українського хмарного ринку, слід дослідити сфери впровадження технології. Хмарні сервіси можуть бути впроваджені в різних сферах діяльності, де вони мають значні переваги в ефективності,

доступності та безпеки. Питома вага впроваджених хмарних сервісів установами у свою діяльність зображено на рис. 2.17.

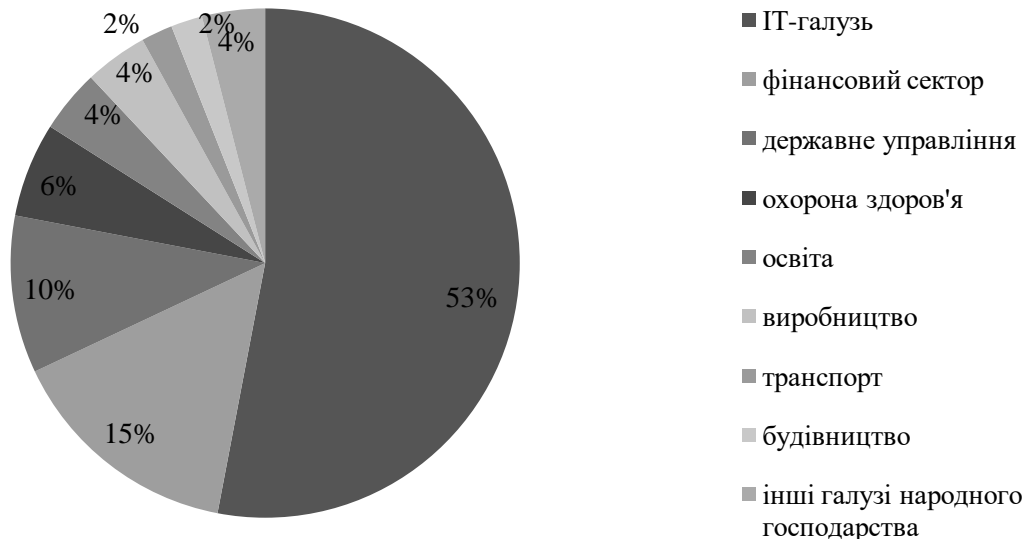

Рис. 2.17 – Впровадження хмарних сервісів за галузями народного господарства

Джерело: узагальнено авторкою на основі [238].

Отже, за даними рис. 2.17 за галузевим розподілом найбільшу питому вагу займає ІТ-галузь, що становить 53% від ринку, 15% у сфері фінансових послуг, і 10% в державному секторі. Хмарні сервіси можуть бути використані в практично будь-якій галузі, де потрібен доступ до обчислювальних ресурсів, зберігання та обробка даних. Вони роблять бізнес-процеси більш ефективними та сприяють інноваціям.

Перейдемо до дослідження впровадження технології хмарних обчислень в фінансовому секторі, а саме на кредитному ринку України.

Впровадження технології хмарних обчислень у кредитних установах України стає все більш популярним і важливим процесом, оскільки дозволяє забезпечити більш гнучку та ефективну інфраструктуру, покращення доступу до даних, зниження вартості обслуговування і забезпечення вищої безпеки даних. Для небанківських установ, таких як кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії та інші установи, хмарні сервіси можуть стати важливим інструментом для оптимізації своїх процесів та послуг. Впровадження у свою діяльність

хмарних сервісів банківськими установами графічно зображено на рис. 2.18.

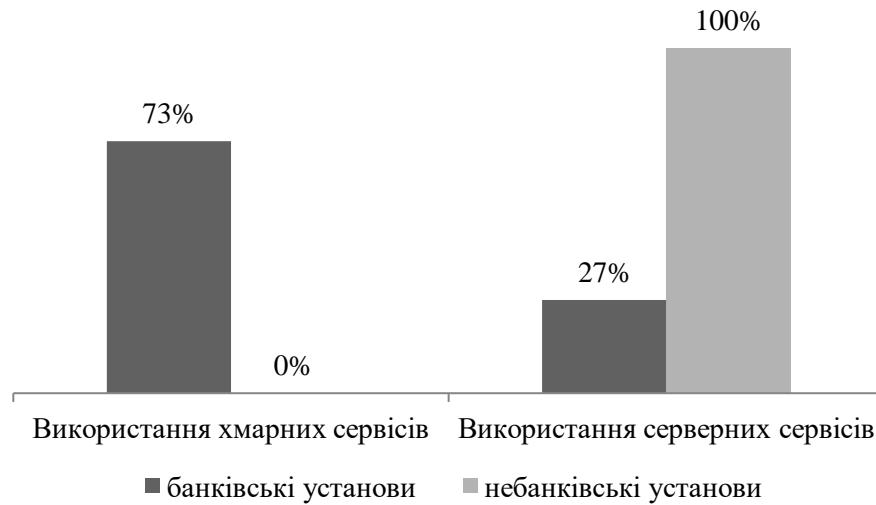

Рис. 2.18 – Використання кредитними установами хмарних сервісів

Джерело: розроблено автором за даними [113].

Виходячи з даних рис. 2.18, можливістю релокації на хмарний ресурс скористались 46 банківських установ, що становить 73%. Щодо небанківських кредитних установ, то можливість впровадити у свою діяльність хмарні сервіси станом на 2023 рік не скористались, що призводить до погіршення ефективності їхньої діяльності.

Отже, впровадження хмарних сервісів на кредитному ринку України є актуальним і може мати значний вплив на цю сферу. Їх використання сприяє зберіганню та обробці великих обсягів фінансових даних зі збільшеною ефективністю і доступністю; автоматизації процесів обробки кредитних заявок, що прискорить розгляд і прийняття рішень; забезпеченню конфіденційності та цілісності фінансової інформації; стимулює інновації та розвиток нових кредитних продуктів та послуг.

4. Штучний інтелект та роботизація процесів. Впровадження штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (МН) на кредитному ринку України вже ведеться декілька років. Ці технології допомагають банківським і небанківським установам оптимізувати процеси, забезпечити кращий сервіс клієнтам та знизити ризики. Кредитні установи України впроваджують

штучний інтелект (ШІ) у свої процеси з метою покращення ефективності, підвищення рівня обслуговування клієнтів та зниження ризиків.

Найпоширенішими способами використання штучного інтелекту є:

- кредитний аналіз та прийняття рішень. Кредитні установи використовують алгоритми машинного навчання для аналізу кредитоспроможності клієнтів на основі їхньої кредитної історії, доходів та інших факторів. Це допомагає зробити більш точне прийняття рішень щодо видачі кредиту та визначення вартості кредитних продуктів. У цьому процесі використовують ШІ ПриватБанк, ОщадБанк, УкрСиббанк, Монобанк, Манівео [106; 113; 130; 144; 189; 195].

Впровадження ШІ в наявні скорингові моделі цими кредитними установами дозволяє проводити поглиблений аналіз позичальника. На додаток до наданої довідки про доходи та кредитної історії наявної у відкритому доступі, ШІ може сканувати, які покупки робить клієнт і на які послуги він користується;

- антишахрайство та кібербезпека. Штучний інтелект використовується для виявлення підозрілих транзакцій та незвичайних активностей на рахунках клієнтів, що може свідчити про шахрайство або кібератаку. Кредитні установи використовують ШІ для швидкого реагування на потенційні загрози та захисту клієнтів. У цьому процесі використовують ШІ ПриватБанк, ОщадБанк, Райффазен Банк та Креді Агріколь Банк [87; 113; 130; 144; 164]. Штучний інтелект, обробляючи значно більше інформації ніж людина, може ідентифікувати приховані взаємозв'язки не лише між відправником коштів та отримувачем, але й з третіми особами, які можуть виступати як посередники під час несанкціонованих переказів коштів. Тоді система попереджає кредитну установу про підозрілу транзакцію;

- клієнтський сервіс. Віртуальні асистенти та чат-боти на базі штучного інтелекту використовуються для надання клієнтам персоналізованої підтримки, відповіді на запитання та розв'язання проблем. Штучний

помічник впроваджений у всіх банківських і майже в усіх небанківських установах України. Донедавна чат-боти були запрограмовані на використання типових фраз-відповідей та стандартних запитань до клієнта. Проте нині штучний інтелект навчений розв'язувати складніші клієнтські проблеми і повністю замінює кредитного працівника в онлайн-консультуванні;

- автоматизація процесів. Штучний інтелект допомагає кредитним установам автоматизувати рутинні завдання та процеси, такі як обробка заявок на кредит, відправлення повідомлень клієнтам тощо. Це допомагає зменшити час і оптимізувати операційні витрати у сфері кредитування фізичних осіб та малого бізнесу – завдяки розпізнаванню тексту на документах і фотографіях та створенню кредитних досьє в електронному вигляді. У цьому процесі використовують ШІ ПриватБанк, ОщадБанк, Райффазен Банк та інші банківські та небанківські кредитні установи [113; 130; 144; 164];

- прогнозування та аналітика. Штучний інтелект допомагає банкам аналізувати великі обсяги даних для прогнозування попиту на фінансові послуги, оцінки ризиків, планування бізнес-стратегій та інвестиційних рішень. В даному процесі використовують ШІ ПриватБанк, ОщадБанк, Райффазен Банк та інші кредитні установи [113; 130; 144; 164].

Отже, впровадження штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (МН) на кредитному ринку України може призвести до позитивних змін та вдосконалення кредитних послуг, а саме: автоматизації процесів кредитування (ШІ та МН можуть використовуватися для автоматичного аналізу кредитних заявок, визначення ризиків та встановлення кредитоспроможності клієнтів. Це допомагає прискорити розгляд заявок та знизити рівень підсумкового ризику), аналізу кредитного портфеля (ШІ можуть використовуватися для аналізу кредитного портфеля, виявлення ризикових активів та прогнозування надходжень), покращення обслуговування клієнтів (ШІ може бути використаний для розробки віртуальних асистентів та чат-ботів, які надають клієнтам інформацію та відповідають на їхні запитання), антифрод-системи (машинне навчання допомагає виявляти підозрілі та аномальні транзакції, що допомагає попередити фінансові шахрайства), персоналізації продуктів і

послуг (за допомогою аналізу даних та МН, кредитні установи можуть пропонувати індивідуально кредитні продукти та умови для кожного клієнта) і аналізу кредитних історій (машинне навчання допомагає аналізувати кредитні історії клієнтів та виявляти зразки, які можуть бути корисні при прийнятті рішень). Тобто для успішного впровадження ШІ та МН у кредитних установах важливо мати доступ до якісних даних, розробляти ефективні алгоритми та дотримуватися регуляторних вимог. Також важливо навчати персонал і забезпечувати високий рівень безпеки даних.

5. *Пірингове кредитування*. P2P-кредитування в Україні ще повністю не сформувалося. Воно перебуває у стадії свого становлення. Першим прикладом P2P-кредитування в Україні стала платформа Credery, заснована у 2010 році IVEKSE Innovation Ventures, яка є проєктом спільного фінансування з платформою Credery.com. За рік було накопичено кредитів на загальну суму понад 5000 доларів США. Потім платформу Credery інтегрували в систему MoneyXy. У 2016 році ця послуга була припинена через банкрутство Фідобанку, який був емітентом електронних грошей [200].

Ще одним прикладом українського p2p-майданчика є проєкт від ПриватБанку, який стартував у березні 2016 року. Банк виступив регулятором і оператором P2P-кредитування. Умови, які пропонувала установа вкладникам, полягали у збільшенні відсоткової ставки по депозиту на 5%, якщо буде згода направити кошти на кредитування інших фізичних осіб. Прибутковість таких вкладень становила 23 % річних. Прибуток щомісяця виплачувався на картку Приватбанку. Мінімальна сума депозиту 1000 грн, а максимальна сума кредиту не могла перевищувати 300 тис. грн, відсоткова ставка за кредитом становила 28,8 % річних. Послуга розроблена для підтримки розвитку малого бізнесу. Щоб захистити вкладників, ПриватБанк виступив гарантом і взяв зобов'язання рефінансувати виплати позичальникам, якщо вони не будуть погашені вчасно. Програма стала дуже популярною і сформувала кредитний портфель у 5 млрд грн. Але на початку 2017 року p2p-майданчик закритися через регулятивну вимогу НБУ, суть якої полягав у не відображенні операцій платформи у звітності ПриватБанку.

Вклади та зобов'язання учасників цього проєкту відобразили на балансі банку у вигляді банківських депозитів і кредитів [200].

Наведений досвід створення і функціонування р2р-майданчиків сприяв удосконаленню платформ і створенню нових р2р-компаній. Ринок Р2Р-кредитування став популярним, коли бізнесу стала необхідність отримувати кредити швидше, ніж у банках, а інвестори могли отримувати вищу дохідність, ніж за депозитами. Відмова від посередників і пряма співпраця – світовий тренд. Сьогодні найпопулярніші р2р-майданчики наведені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Характеристика умов Р2Р-майданчиків України

Р2Р майданчик	Мінімальна сума інвестиції, грн	Мінімальна сума кредиту, грн	Максимальна сума кредиту, грн	Прибутковість	Терміни інвестування	Гарантії
Finhub (споживчі кредити/кредити для бізнесу)	500	5100	20 000	від 20 % річних	3-12 місяців	-
AFA (кредити для бізнесу)	10 000	-	500 000	10-20 % річних	-	Застава
MOCash (кредити для бізнесу)	1000	50	500 000	35 % річних	6-18 місяців	Страхування
Finstream (кредити для бізнесу)	-	50000	100 0000	Індивідуально залежно від конкретного проєкту та термінів	Визначає інвестор	Застава
uCredit (кредити для бізнесу)	-	-	50 000	30 % річних	До 12 місяців	-
Tarplend (споживчі кредити)	-	-	3000	1 % від суми позики + 5 грн	30 днів	-

Джерело: розроблено авторкою за даними [11; 162].

Згідно з інформацією, наведеною в табл. 2.11, доходимо висновку, що в Україні цей ринок починає розвиватися. Існуючі р2р-платформи пропонують різноманітні умови як для інвесторів, так і для позичальників. Подальший розвиток українського пірингового кредитування може сприяти більшій доступності кредитних послуг, забезпечуючи інвесторам і позичальникам нові можливості. Проте це також вимагає дотримання високих стандартів

безпеки, регуляторних вимог та контролю за ризиками.

Таким чином, розвиток інновацій на кредитному ринку України – це складний та багатогранний процес, який визначається різними напрямками та факторами. Серед тенденцій розвитку інновацій основними визначили:

1) диджиталізація установ, що включає в себе розвиток мобільних додатків, інтернет-банкінгу, онлайн-кредитування;

2) інтернет-ідентифікація, тобто впровадження системи BankID Національного банку, яка дозволяє клієнтам ідентифікувати себе в Інтернеті для здійснення кредитних операцій та отримання послуг від кредитних установ;

3) впровадження штучного інтелекту в операційну діяльність, що допомагає поліпшити кредитний аналіз, автоматизувати процеси видачі кредитів та покращити роботу з клієнтами;

4) використання хмарних сервісів, впровадження яких сприяє підвищенню ефективності, безпеці та доступності фінансових послуг, а також допомагає кредитним установам підтримувати конкурентоспроможність та відповідати змінам в сучасному фінансовому середовищі;

5) p2p-кредитування, розвиток якого дозволяє клієнтам обходити традиційні кредитні посередники і взаємодіяти безпосередньо один з одним, забезпечити більший доступ до кредитів для тих, хто раніше міг бути відхилений кредитними установами, дозволяє вибирати умови кредитування, які є найпривабливіші. Однак важливо враховувати, що P2P-кредитування також може призвести до певних ризиків, таких як вищий рівень кредитних ризиків для інвесторів і можливість зловживання платформою. Тому регулювання та нагляд є важливими аспектами розвитку P2P-кредитування для забезпечення стабільності та довіри на ринку.

Отже, розвиток інновацій на кредитному ринку сприяє полегшенню доступу до кредитних ресурсів, підвищенню ефективності процесів та покращенню фінансової грамотності серед населення.

2.3. Перешкоди інноваційного розвитку кредитному ринку України

Важливою складовою аналізу розвитку цифровізації кредитного ринку є дослідження не лише абсолютних показників діяльності кредитних установ, але й оцінювання відносних показників. З цією метою в першому розділі дисертації розроблена методика визначення загальних показників розвитку зазначеної системи, який розраховується на основі індексів розвитку підсистем досліджуваного об'єкта і обчислюються за допомогою визначення індексів розвитку окремих його елементів.

Визначати загальні індекси розвитку цифровізації кредитного ринку в структурі національної економіки можна за допомогою поступового знаходження індексів розвитку окремих елементів, окремих підсистем. Поступове встановлення індексів дає можливість зрозуміти динаміку розвитку кредитного ринку, цифровізації і національної економіки протягом певного періоду, тому перейдемо до здійснення етапів розробленої методики.

Таким чином, згідно з методикою необхідно розрахувати індекси окремих показників згідно формул другого етапу. Вихідні дані для обчислення індексів показників згруповані в Додатку В. Використовуючи статистичну інформацію було розраховано індекси окремих показників, що наведені у табл.2.12.

Таблиця 2.12

Індекси показників окремих елементів кредитного ринку, цифровізації, національної економіки

Показники	Роки										
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кредитний ринок (банківські установи)											
Індекс обсягу наданих кредитів	-	1,12	1,10	1,00	1,00	1,03	1,08	0,92	0,93	1,11	0,97
Індекс капіталу	-	1,14	0,77	0,70	1,19	1,30	0,96	1,29	1,05	1,22	0,85
Кредитний ринок (небанківські установи)											
Індекс обсягу наданих кредитів	-	1,41	0,79	0,95	1,20	1,75	1,57	1,29	1,08	1,32	0,62
Індекс капіталу	-	0,92	0,87	1,57	0,93	1,13	0,92	1,14	0,91	1,62	1,62

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Цифровізація											
Індекс глобального показника інновацій	-	0,99	1,01	1,01	0,98	1,05	1,02	0,97	0,97	0,98	0,87
Індекс показника мережевої готовності	-	1,01	1,00	1,03	1,05	0,81	1,00	1,00	1,01	1,13	1,00
Індекс світової цифрової конкурентоспроможності	-	1,16	1,09	1,00	0,96	1,04	1,00	0,97	0,91	0,96	-
Національна економіка											
Індекс ВВП	-	1,04	1,07	1,27	1,20	1,25	1,19	1,12	1,06	1,29	0,96
Індекс середньомісячної заробітної плати	-	1,08	1,06	1,21	1,24	1,37	1,25	1,18	1,10	1,21	1,06
Індекс золотовалютних резервів	-	0,83	0,73	2,69	1,26	1,26	1,03	1,34	1,18	1,02	1,24
Індекс обсягу експорту	-	0,95	1,13	1,36	1,12	1,22	1,12	1,02	1,00	1,36	0,83

За допомогою даних табл. 2.12 та формул (1.12 – 1.16) обчислимо загальні індекси розвитку підсистем розвитку цифрових інновацій кредитного ринку в структурі національної економіки та отримані результати представимо графічно на рис. 2.19.

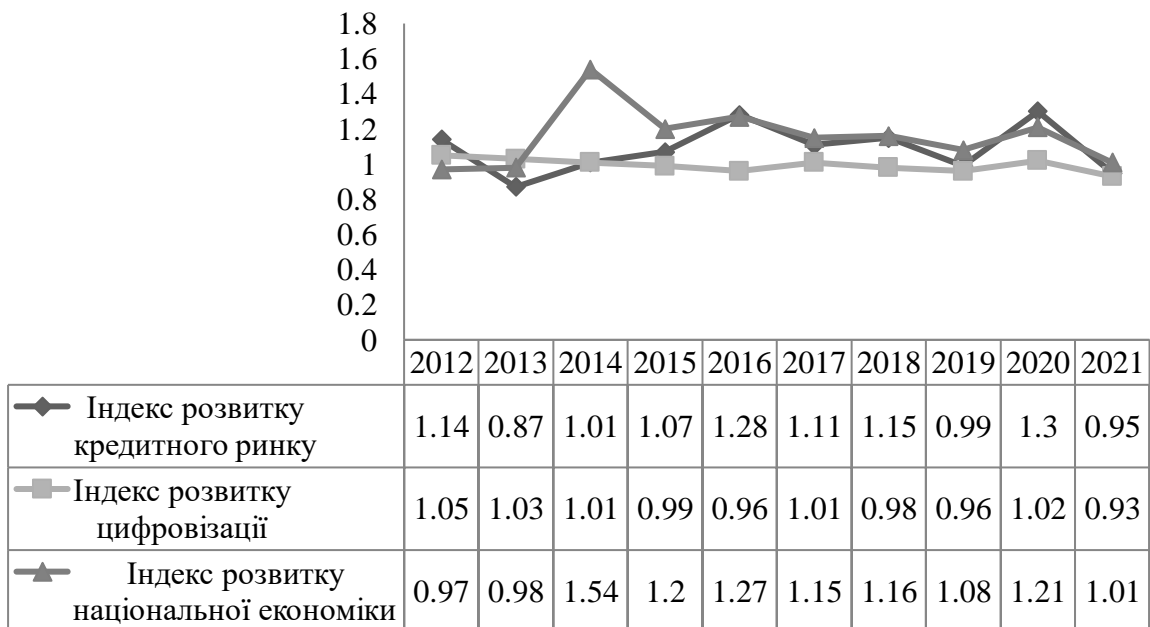

Рис. 2.19 – Загальні індекси розвитку кредитного ринку, цифровізації, національної економіки

Джерело: побудовано авторкою

Аналізуючи рис. 2.19, розвиток кредитного ринку в Україні протягом останніх десяти років переживав різні етапи розвитку під впливом політичних, економічних та соціальних факторів. У період 2012-2014 років ринок активно розвивався, але починаючи з 2014 року економічна нестабільність та політична турбулентність призвели до зниження довіри до кредитних установ.

Криза 2014-2015 років, а саме анексія Криму та початок війни на сході країни, призвели до великих труднощів для української економіки. Країна зіткнулася зі значним падінням виробництва, знеціненням національної валюти та зростанням інфляції. Після кризи український уряд провів реформи фінансового сектору, спрямовані на покращення його стабільності та прозорості, які включали ліквідацію неплатоспроможних банків та запровадження нових стандартів регулювання та нагляду.

З появою нових технологій та інновацій у фінансовому секторі українські кредитні установи активно впроваджують цифрові рішення для полегшення доступу до фінансових послуг, зокрема кредитів, через онлайн-платформи та мобільні додатки. У 2020 році пандемія призвела до серйозних викликів для українського кредитного ринку. Уряд і Національний банк вжили низку заходів для підтримки економіки та стабільності фінансового сектору.

Зазначені фактори (політична нестабільність, реформування кредитного сектору, пандемія COVID-19) значно вплинули і на розвиток національної економіки в цілому. Період з 2012 по 2022 рік був складним для української економіки, але країна докладала значних зусиль для реформування та покращення свого економічного стану. Значним поштовхом до розвитку цифрових технологій на кредитному ринку стала пандемія COVID-19 та поява новітніх технологій, що спростили процес надання кредитів. Цифровізація кредитного ринку посприяла полегшенню доступу до кредитних послуг для фізичних осіб і підприємств, покращенню ефективності кредитних установ і зниженню ризиків для всіх учасників

ринку.

Таким чином, розрахунок загальних індексів розвитку кредитного ринку, цифровізації та національної економіки необхідно зазначити, що найбільш динамічний розвиток зазначених підсистем спостерігався у другій половині 2010-х – на початку 2020-х років. У цей період Україна активно впроваджувала реформи в економіці та фінансовому секторі, спрямовані на покращення бізнес-клімату, стабілізацію фінансової системи та залучення інвестицій. Це сприяло збільшенню кредитного портфеля банків, розробці нових кредитних продуктів та послуг, а також підвищенню доступності фінансових послуг для населення та підприємств. Водночас стрімко розвивалася цифровізація кредитного сектору, що сприяло підвищенню ефективності та доступності кредитних послуг. Впровадження цифрових технологій у кредитні процеси дозволило прискорити видачу кредитів, удосконалити систему кредитного моніторингу та знизити витрати на обслуговування клієнтів.

Важливою складовою аналізу розвитку цифрових інновацій кредитного ринку в структурі національної економіки є дослідження перешкод, які гальмують такий розвиток в Україні, тому перейдемо до їх дослідження.

Сьогодні інноваційний розвиток на кредитному ринку супроводжується впровадженням новітніх цифрових технологій. Однак з при модернізації процесів кредитування, виникають нові проблеми й перешкоди, які необхідно вирішити. Тому перейдемо до дослідження перешкод розвитку інновацій на кредитному ринку і поділимо їх за рівнями впливу на установи, а саме на перешкоди на макро- і мікрорівні.

Розвиток інновацій на кредитному ринку стикається з певними перешкодами на рівні держави, які впливають на його ефективність та швидкість. Основні макроперешкоди розвитку інновацій на кредитному ринку зображені на рис. 2.20.

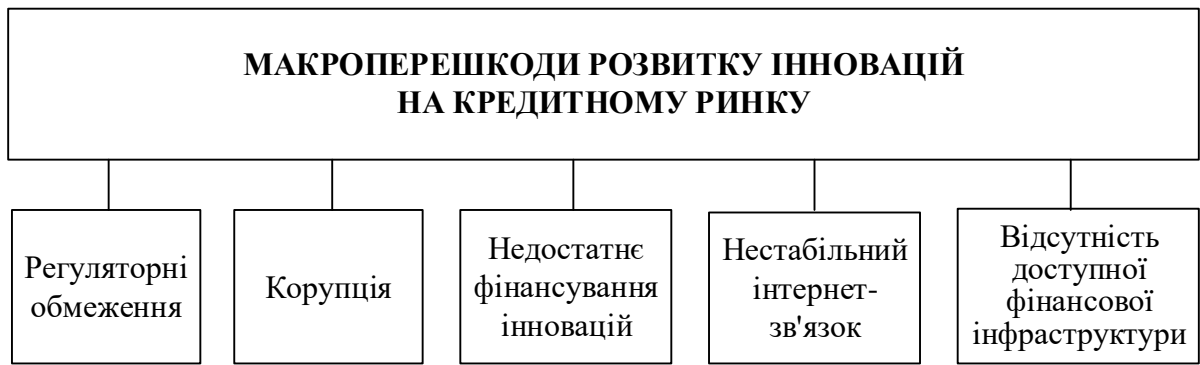

Рис. 2.20 – Перешкоди розвитку інновацій на кредитному ринку на макрорівні

Джерело: розроблено авторкою.

Розглянемо більш детально наведені на рис. 2.20 перешкоди:

1) регуляторні обмеження. Суворі регуляторні обмеження гальмують інновації на кредитному ринку. Дана перешкода є серйозною на етапі впровадження інновацій у діяльність кредитних установ, оскільки вимагає значних зусиль на вивчення та дотримання регулятивних норм та вимог, створює бар'єри при реєстрації та ліцензування кредитної діяльності. Недосконалість законодавства та недостатньо гнучкі норми обмежують розвиток нових кредитних послуг та технологій. Враховуючи швидкий розвиток інновацій, відсутність сприятливого регуляторного середовища стримує здатність кредитних установ адаптуватися до нових умов і змінювати кредитні продукти та послуги. Також виконання вимог регулятора щодо норм достатності капіталу й управління кредитними ризиками ускладнює фінансування інноваційних стартапів.

Серед світових лідерів з питань законодавчого регулювання кредитного ринку є США, Велика Британія, Сінгапур. Ці країни приділяють велику увагу розвитку інновацій та активно впроваджують рішення для підтримки інновацій на ринку. Наприклад, у США законодавці проводять слухання та консультації з участю зацікавлених сторін, включаючи представників кредитної галузі, споживачів та експертів. Це дозволяє з'ясувати потреби та обговорити питання, пов'язані з регулюванням кредитного ринку. Кожен штат має свої власні органи, які відповідають за регулювання кредитного ринку в

межах штату. Вони мають власні відділи, які вивчають інновації на рівні штату. Ці відділи вивчають нові технології та інновації, які впливають на кредитний ринок, і аналізують їхні наслідки та ризики. На основі результатів аналізу та консультацій законодавці можуть розробляти нові закони та положення, які враховують сучасні реалії. Це може включати внесення змін до чинних законів або прийняття нових [276].

Отже, у США процес регулювання є динамічним та відкритим для змін, щоб краще відповідати викликам і можливостям, які виникають на кредитному ринку;

2) корупція. Ця перешкода має місце в управлінні та діяльності кредитного ринку України і призводить до недовіри інвесторів у вкладанні коштів в інноваційні проекти. Тобто корупція підвищує ризик як для інвесторів, так і для споживачів на кредитному ринку, що спричинює низький рівень довіри до кредитних установ та обмежує інвестиції в інновації. Також зазначена перешкода негативно впливає на конкурентоспроможність кредитного ринку України в порівнянні з іншими країнами, що також відлякує інвесторів.

Показником, який відображає рівень корупції в країні, є індекс сприйняття корупції. Цей індекс включає оцінки, надані підприємцями, вченими і ризик-аналітиками щодо зловживання владою з метою отримання особистої вигоди, максимальне значення якого становить 100 [52]. Динаміка стану рівня корупції в Україні представлена на рис. 2.21.

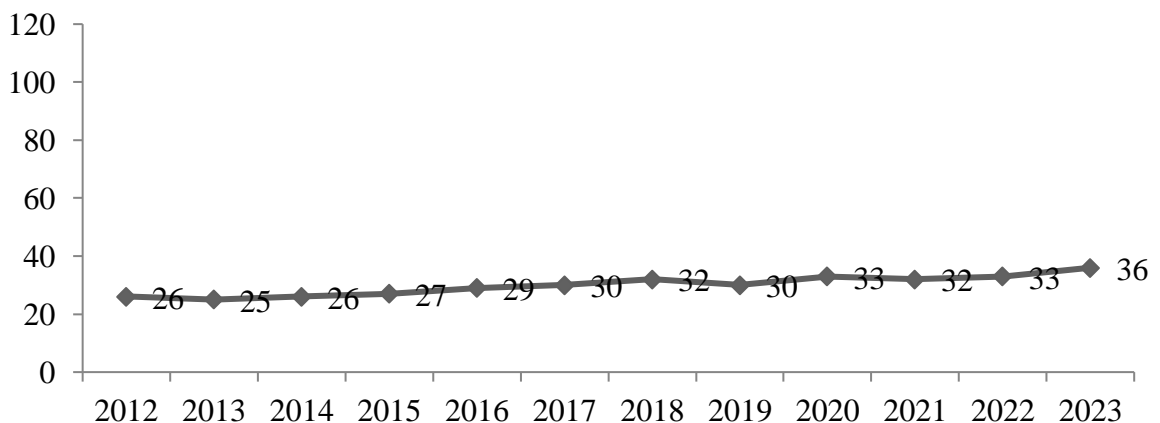

Рис. 2.21 – Динаміка стану індексу сприйняття корупції за 2012-2023 рр.

Джерело: складено авторкою на основі [188].

Відповідно до рис. 2.21 індекс сприйняття корупції в Україні знаходиться в нижній частині графіка, займаючи місце серед країн з високим рівнем корупції. У 2023 році Україна посіла 104-те місце зі 180 країн, отримавши 36 балів зі 100 можливих за індексом сприйняття корупції, піднявшись на три пункти. Загалом за 12 років корупція в Україні знизилася, оскільки індекс у 2023 році зріс порівняно з 2012 роком на 10 пунктів з 26 до 36 балів. Проте це зростання досить незначне, в середньому становить 0,8 пункту на рік. Результати дослідження свідчать, що попри російське вторгнення наша країна довела, що її прогрес в боротьбі з корупцією – це сталий процес, який продовжується навіть у найскладніший період існування держави.

Створюючи загрозу національній безпеці держави, корупція створює загрозу її економічному розвитку, соціальну напругу в суспільстві і є суттєвою перешкодою для розвитку інноваційної діяльності на кредитному ринку. Боротьба з корупцією і зміцнення державних інституцій є важливими завданнями для просування інновацій та сталого розвитку кредитного ринку в Україні;

3) недостатнє фінансування інновацій. Брак фінансування для стартапів обмежують можливості для розвитку і впровадження нових інновацій на кредитному ринку. Тобто інноваційні проєкти виявляються надто складними для отримання кредиту через високі вимоги до них. Також інноваційні проєкти часто несуть у собі високий ризик, що може відлякувати потенційних інвесторів від їх фінансування.

З 2008 року у світі формується рейтинг інвестиційної привабливості країни, що формується ЕВА (European Business Association) на основі опитування представників бізнесу. Результатом опитування є індекс інвестиційної привабливості країни, оцінений за п'ятибальною шкалою. Динаміка індексу зображена на рис. 2.22.

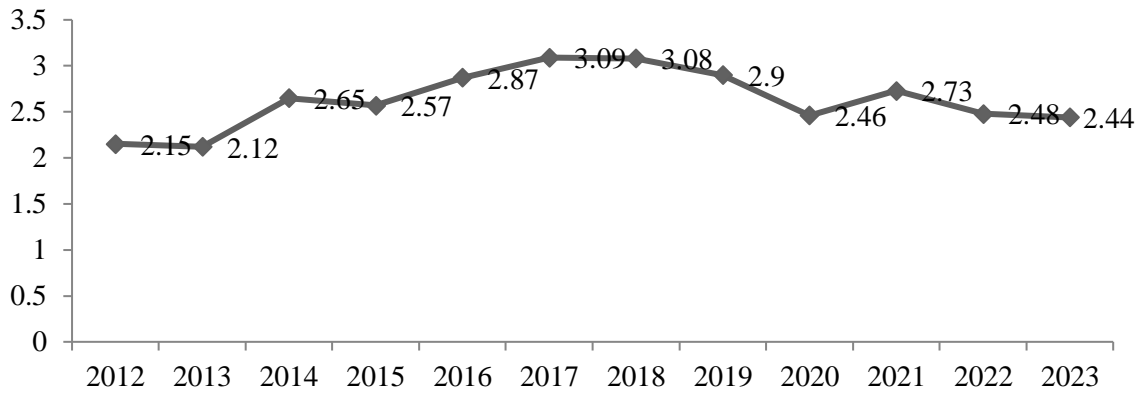

Рис. 2.22 – Динаміка індексу інвестиційної привабливості України

Джерело: складено на основі [67].

Аналізуючи дані рис. 2.22, зазначимо найвищий рівень інвестиційної привабливості України був у 2017 році і становив 3,08 бали, тобто мав нейтральний рівень. З 2017 по 2020 рік спостерігається зниження показника. У 2021 році зріс і досягнув нейтрального рівня. Проте воєнна агресія РФ проти України негативно вплинула на інвестиційний клімат країни і з 2022 року індекс мав тенденцію до зниження.

Отже, інвестиційна привабливість країни грає важливу роль у стимулюванні розвитку інновацій на ринку, створюючи сприятливі умови для розвитку нових технологій та покращення кредитних послуг;

4) нестабільний інтернет-зв'язок. Не всі регіони України можуть мати стабільний та достатньо швидкий Інтернет, що впливає на доступність та якість кредитних послуг, особливо в малорозвинених або віддалених регіонах України. Недостатність інфраструктури Інтернету може обмежувати можливості використання електронних сервісів та онлайн-транзакцій, які стали невід'ємною частиною фінансового обслуговування. Нестабільний Інтернет призводить до проблем з безпекою та конфіденційністю транзакцій, що впливає на довіру клієнтів до онлайн-систем.

У 2023 році у світовому рейтингу доступності Інтернету Україна посіла 16-те місце серед 110 країн, поліпшивши його на 57 % в порівнянні з 2022 роком. Середня швидкість інтернету становила 69,92 Мбіт/с, що дало

змогу посісти 47-ме місце серед 224 країн. Загальний рівень покриття території країни Інтернетом – 93 %. Такий розвиток Інтернет-зв'язку відбувся через підключення до високошвидкісного мобільного Інтернету 1789 населених пунктів країни. Зокрема, у 460 містах і селах, у яких проживає 126,6 тис. українців, Інтернет з'явився вперше. Загалом у країні 22,73 тис. міст і сіл уже мають доступ до Інтернету. Війна в Україні значно вплинула на розвиток Інтернет-мережі й підкреслила його важливість. З березня 2022 року інтернет-провайдери під'єднали сотні бомбосховищ до фіксованого Інтернету Wi-Fi [165; 167; 247].

Досліджуючи регіональний розподіл покриття Інтернетом території України, слід зазначити, що у 2023 році регіонами з найбільшим відсотком охоплення населених пунктів були м. Київ, Чернігівська, Харківська, Сумська, Житомирська, Полтавська, Хмельницька, Львівська та Вінницька області, а з найменшим – Луганська, Донецька, Чернівецька та Закарпатська області, що зазначено на рис. 2.23.

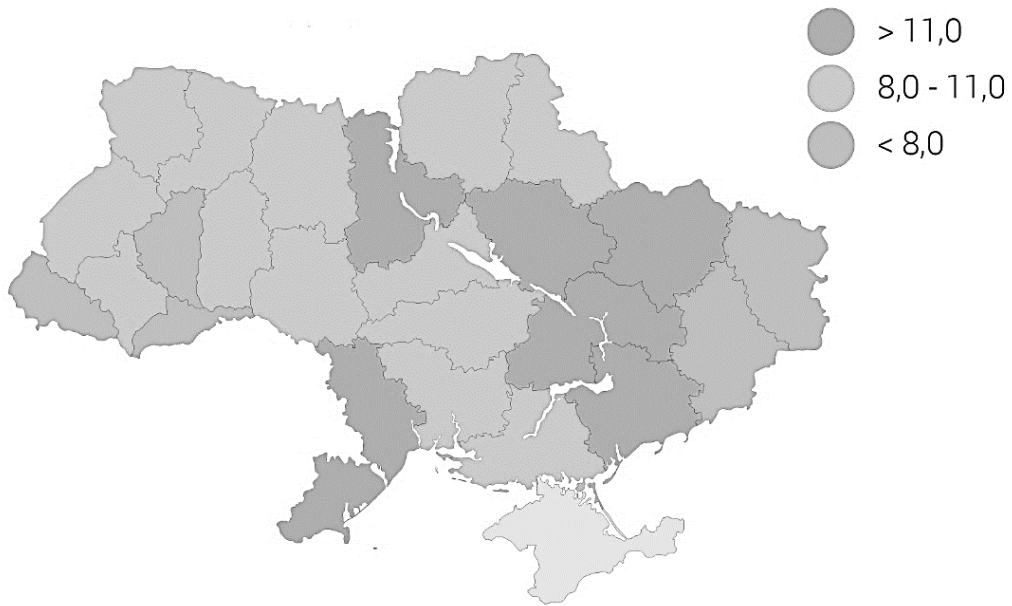
Рис.2.23 – Покриття Інтернет-зв'язком території України у 2023 році

Джерело: [60].

Згідно з рис. 2.23 зазначимо, що в середньому по Україні рівень покриття Інтернетом у 2023 році становив 94,7 %. Таке розширення відбулося внаслідок збільшення покриття 4G населених пунктів України і магістральних доріг.

Отже, технічні загрози, такі як недостатня пропускна здатність мережі або проблеми зі зв'язком, можуть стати перешкодою для успішного розвитку інновацій на кредитному ринку України. Для впровадження передових інноваційних продуктів, що вимагають стабільного та швидкого Інтернет-з'єднання, необхідна відповідна інфраструктура, тобто розширення та модернізація мережі Інтернету в малорозвинених чи віддалених регіонах або розгляд можливостей використання альтернативних технологій зв'язку (наприклад, супутниковий зв'язок) там, де провідний Інтернет недоступний або ненадійний;

5) відсутність інфраструктури та доступу до послуг. Відсутність доступної фінансової інфраструктури та послуг у віддалених та малорозвинених регіонах викликає нерівності в доступі до кредитних послуг. У віддалених районах може бути обмежена кількість банків, кредитних спілок або інших кредитних установ, що призводить до скорочення можливостей отримання кредитів. Однак установи самостійно уникають розвитку інфраструктури в таких районах через низький обсяг попиту й високі витрати на встановлення та підтримку, тим самим гальмуючи розвиток інновацій на кредитному ринку. На низький попит серед населення впливає їх рівень фінансової грамотності в цих регіонах, що призводить до обмеженого розуміння процесів та можливостей кредитування. Оцінити рівень доступності до кредитних послуг по регіонах України дозволяє платіжна інфраструктура країни, що зображена на рис. 2.24.

*Рис. 2.24 – Кількість терміналів на душу населення у 2023 році,
тис. шт./1 млн осіб*

Джерело: [135].

Аналізуючи рис. 2.24, зазначимо, що регіонами з найбільшою кількістю терміналів, а саме понад 11 тис. шт. на 1 млн українців, були Київська, Полтавська, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька та Одеська області, а з найменшою (менше ніж 8 тис. шт. на 1 млн українців) – Луганська, Донецька, Чернівецька, Тернопільська та Закарпатська області. Отже, платіжна інфраструктура України постійно розвивається і вдосконалюється відповідно до потреб ринку, але лише 6 з 24 областей найбільш модернізовані. Стримувальним фактором розвитку платіжної інфраструктури стало повномасштабне вторгнення РФ та окупація територій України. Недостатня розвиненість інфраструктури, такої як віддаленість банківських відділень або відсутність мережі терміналів, ускладнює доступ до кредитних послуг.

Для подолання зазначених перешкод розвитку інновацій на кредитному ринку, необхідно, щоб держава сприяла створенню сприятливого середовища для інновацій та забезпечила правильне регулювання, фінансування та освіти в цій галузі, ліквідувала корупцію і тим самим підвищила інвестиційну привабливість. Також важливо враховувати потреби та інтереси клієнтів та

громади в цьому процесі.

Дослідивши перешкоди розвитку інновацій на кредитному ринку на макрорівні, перейдемо до аналізу перешкод на мікрорівні. На рівні окремих суб'єктів кредитного ринку існують перешкоди для розвитку інновацій, найвагоміші з них зображені на рис. 2.25.

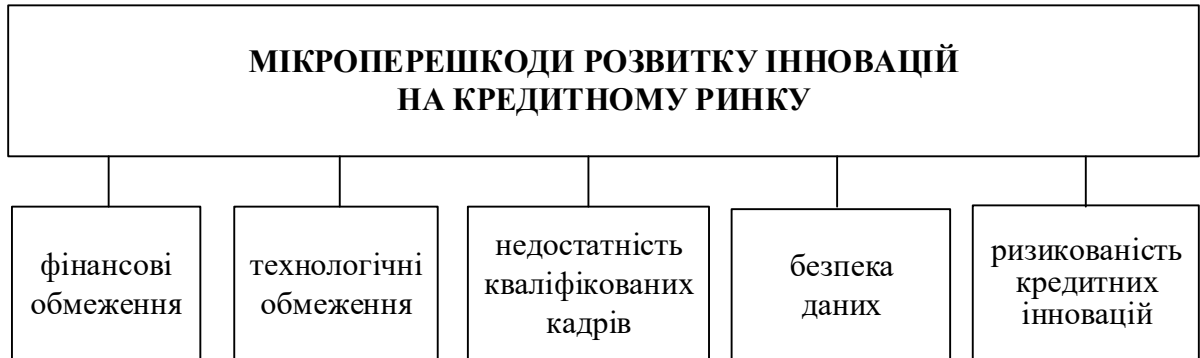

Рис. 2.25 – Перешкоди розвитку інновацій на мікрорівні

Джерело: розроблено авторкою.

Розглянемо більш детально наведені на рис.2.25 перешкоди:

1) фінансові обмеження. Небанківські установи та невеликі банки стикаються з фінансовими обмеженнями для інвестування в інноваційні проєкти через обмежені бюджети та ресурси. Впровадження нових технологій та інновацій може потребувати значних витрат на дослідження та розробку, що можуть бути несорівартісними для більшості установ.

Загалом, витрати на інновації включають у себе витрати на дослідження та розвиток нових технологій, впровадження нових продуктів чи послуг, модернізацію технічних систем, навчання персоналу та витрати на партнерства з технологічними компаніями.

Більшість українських банків не розробляють інноваційні продукти самостійно, а використовують стратегії запозичення кредитних інновацій. Стратегія запозичення кредитних інновацій дає впевненість у захищеності від ризиків ведення інноваційної діяльності. Крім того, такий підхід дає змогу скоротити витрати на розробку та впровадження інновацій, водночас

обмеживши витрати на дослідження адаптивних факторів впровадження інновацій на вітчизняному ринку [75].

ПриватБанк – найбільший та найбільш інноваційний банк України. В установі велика увага приділяється науковим дослідженням та розробкам, стимулюванню розвитку інноваційної діяльності. Зусилля банку в цьому напрямку спрямовані на створення нових продуктів і підвищення доступності послуг для клієнтів. У ПриватБанку модернізовано сервіси для юридичних осіб, а саме: запущено хмарний реєстратор розрахункових операцій в онлайн та наземному еквайрингу; запроваджено хмарний електронний кабінет для продавця Dealer24 для активації партнерських програм з продажу транспортних засобів для бізнесу, сільськогосподарської техніки, обладнання, дорожньої та будівельної техніки; запустив у Google Play Market мобільний додаток «Термінал», який перетворює смартфон продавця під управлінням Android на повноцінний POS-термінал для прийому платежів за товари та послуги; запровадив абсолютно новий платіжний сервіс на основі NFC-стікерів (тегів), який дозволяє приймати платежі за товари та послуги за допомогою ApplePay/GooglePay без наявності (POS-терміналу) [144].

Ще одним напрямком розвитку інновацій у банку стало вдосконалення штучного інтелекту, зокрема чат-бот в Telegram, за що отримав винагороду – 1-ше місце в номінації «Кращий фінансовий чат-бот» у межах престижної нагороди PaySpace Magazine Awards; інтегрував сервіс споживчого кредитування «Оплата частинами» в прикладний програмний інтерфейс (API) Līcraу, що дало можливість клієнтам банку купувати товари в кредит при оплаті через Інтернет. Установа також продовжила роботу над створенням сервісів для здійснення операцій клієнтами самостійно та дистанційно, інтегрувавшись з єдиним порталом державних послуг ДІЯ, що дозволило випускати картки без фізичного відвідування клієнтами відділень. Також банк продовжує розвивати мережу банкоматів і терміналів, оновлюючи самі пристрої, програмне забезпечення та додаючи нові сервісні можливості.

Серед небанківських установ України найбільш інноваційною у 2023 році була кредитна спілка Moneyveo. Установа покращила обслуговування клієнтів, трансформувала бізнес-культуру та процеси, зберігши лідерство в секторі небанківського онлайн-кредитування на ринку України [95].

Таким чином, на українському кредитному ринку є провідні банківські й небанківські установи завдяки розвитку передових технологій у своїй діяльності. Витрати на розвиток інновацій є частиною стратегії з підтримки інновацій та розвитку нових продуктів та послуг для покращення клієнтського досвіду та оптимізації бізнес-процесів;

2) технологічні обмеження. Як банківські, так і небанківські установи мають застарілі ІТ-системи та архітектуру, що робить важким впровадження нових технологій та інновацій. Для їх впровадження потрібна сучасна цифрова архітектура, а це потребує суттєвих витрат часу і ресурсів. Модернізувати цифрову архітектуру можна шляхом створення хмарної інфраструктури, і таким чином швидко вирішити проблему застарілих систем.

Як зазначалося вище ринок хмарних сервісів в Україні стрімко зростає і у 2023 році становив 2,7 млрд грн. Рівень впровадження в свою діяльність хмарних сервісів банківськими установами становив 65 %, що має позитивну тенденцію. Що стосується небанківських кредитних установ, то вони не скористалися можливістю впровадження хмарних сервісів у свою діяльність, що впливає на погіршення ефективності їх діяльності.

Отже, хмарні сервіси на українському кредитному ринку набирають популярності й мають значний вплив на галузь. Використання хмари спрощує процеси у кредитному секторі, забезпечує безпеку даних, підвищує якість і швидкість надання кредитних послуг клієнтам;

3) недостатність кваліфікованих кадрів: недостатній доступ до кваліфікованих кадрів – знавців сучасних технологій може ускладнювати впровадження інноваційних проектів.

Сьогодні до професійно-кваліфікаційного рівня співробітника кредитної установи ставляться високі вимоги, частиною яких є знання основ

інформаційних систем і вміння працювати із сучасними інноваційними технологіями. Наприклад, для роботодавця на кредитному ринку кваліфікованим вважається працівник з вищою фінансово-економічною освітою; досконало знає нормативно-правові акти України щодо діяльності кредитних установ, у тому числі нормативно-правові акти НБУ; є досвідченим та впевненим користувачем персонального комп'ютера; працює в Інтернеті; знає основи функціонування програмного комплексу «Операційний день банку», а також вміє працювати в системі автоматизації банківських операцій, що використовується в банку [168]. Питома вага штатних працівників кредитних установ представлена на рис. 2.26.

Рис. 2.26 – Питома вага штатних працівників на кредитному ринку у 2023 році
Джерело: [113].

Згідно з даними рис. 2.26 кількість працівників банківських установ у 2023 році становила 97,1 тис. осіб, що становить 0,94 % серед загальної кількості економічно активного населення у віці 15-70 років. Питома вага штатних працівників банків на душу населення у 2023 році становила 0,33 %, тобто на 1 працівника припадає 95,7 тис. осіб всього населення, що підтверджує недостатність кваліфікованих кадрів у банківських установах.

Що стосується небанківських кредитних установ, то кількість працівників у 2023 році становила 71,4 тис. осіб, що склала 0,69 % серед загальної кількості економічно активного населення у віці 15-70 років.

Питома вага працівників кредитних установ небанківського сектору на душу населення у 2023 році 0,24 %, що свідчить про низьку чисельність кваліфікованих кадрів.

Отже, за 2022-2023 рр. кількість працівників знизилась на 19,8 %, що пов'язано з мобілізацією призовного віку чоловіків та еміграцією економічно активного населення за кордон. Тому недостатність кваліфікованих кадрів є однією з перешкод для розвитку інновацій на кредитному ринку України. Інновації в індустрії кредитування вимагають фахівців, які розуміють технології, аналітику даних, кібербезпеку та інші сучасні аспекти новітніх технологій;

4) безпека даних: забезпечення безпеки персональних даних важливе для розвитку інновацій на кредитному ринку України, особливо у зв'язку з використанням новітніх технологій та збільшенням обсягу цифрових операцій у кредитній сфері. Дотримання вимог законодавства, такого як Закон України «Про захист персональних даних», є обов'язковим для всіх кредитних установ для забезпечення належного захисту особистих даних клієнтів. Застосування сучасних методів шифрування та захисту даних є необхідним для запобігання несанкціонованому доступу до особистої інформації клієнтів. Використання новітніх інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, для забезпечення безпеки та недоторканості даних.

Національний банк України, піклуючись про захист персональних даних споживачів кредитних послуг, удосконалює норми роботи інтернет та мобільних банкінгів, а також безпеку використання Системи BankID НБУ. Нагадаємо, що в Україні кількість зареєстрованих абонентів в системі у 2023 році становила 39 абонентів банківських установ і 81 абонент небанківських установ.

У липні 2021 року з метою підвищення захисту користувачів від шахрайських дій у Системі BankID НБУ запроваджено багатофакторна автентифікація користувачів (відеоверифікація, кваліфікований електронний підпис клієнта, фотофіксація методом розпізнавання реальності особи, використовуючи пароль OTP тощо), до моменту передачі їхніх персональних даних через систему. Тобто всі дані користувача, що передаються через

Систему, захищені сертифікатом шифрування і передаються з накладенням кваліфікованого електронного підпису або кваліфікованої електронної печатки установи. Передача даних можлива лише за умови успішної автентифікації користувача установою. З метою посилення вимог до роботи Інтернету й мобільного банкінгу, алгоритмів роботи з ними клієнтів Національний банк оприлюднив рекомендації щодо безпеки та моніторингу операцій з використанням платіжних карток, побудови захисту мобільних додатків, інтернет-банкінгу та чат-боти [112].

У 2023 році з метою забезпечення ефективного розвитку системи BankID Національний банк України посилив захист даних користувачів та уточнив низку вимог щодо відповідальності її учасників. Таким чином, НБУ уточнено вимоги до реалізації багатофакторної автентифікації користувачів за абонентами – ідентифікаторами; роз'яснено обов'язки учасників Системи BankID НБУ з метою захисту прав споживачів та їхніх даних, зокрема зобов'язав їх надавати інформацію на запит один одному для вирішення спірних питань, які можуть виникнути між користувачем та абонентом; розширено права НБУ з метою посилення відповідальності абонентів за дотримання умов використання Системи BankID та впорядкування процесів, що в ній діють; збільшено термін зберігання для абонентів інформації про передачу даних користувачів через систему BankID з метою захисту прав абонентів у разі виникнення спірних ситуацій – до 5 років (раніше – не менше 45 днів) [112].

Чітке дотримання всіх вимог Національного банку при дистанційній ідентифікації і верифікації клієнтів гарантує мінімізацію ризиків шахрайства. Здійснюючи нагляд у сфері фінансового моніторингу, регулятор перевіряє дотримання кредитними установами цих вимог. Щоб не потрапити в шахрайські пастки, споживачам кредитних послуг слід дбати про захист свого фінансового номера телефону, а саме заборонити дистанційну заміну SIM-карти у мобільного оператора або перейти на контрактне обслуговування, а також особливо уважно ставитися до публікації персональних даних у соціальних мережах.

Таким чином, розвиток інновацій на кредитному ринку

супроводжується активними заходами щодо захисту особистих даних, але вимагає поєднання технологічних рішень із суворими стандартами безпеки та відповідальним підходом до обробки та зберігання інформації про клієнтів, що не всі установи кредитного ринку можуть забезпечити;

5) зростання ризиків: впровадження кредитних інновацій супроводжується ризиками, якщо не враховані всі можливі наслідки чи не виконано достатню підготовку. Найпоширенішим серед них є кредитний ризик, тобто нові (модернізовані) кредитні продукти або послуги збільшують ризик неповернення кредитів через нестандартні умови або недостатню оцінку кредитоспроможності клієнтів. Не менш важливими є технологічні ризики. Зміни в ІТ-системах та програмних засобах стають вихідним пунктом для помилок, які впливають на безпеку даних та надійність систем. Ще одним найвагомим ризиком при впровадженні кредитних інновацій є потреба у навчанні персоналу. Впровадження нових послуг або технологій вимагає додаткового навчання кредитних спеціалістів, що може зайняти час та ресурси.

Наприклад, найбільш інноваційна установа на кредитному ринку ПриватБанк у своїй діяльності використовує ризик-орієнтований підхід до забезпечення безпеки і процесний підхід до діяльності. У банку впроваджено трирівневу модель управління ризиками з розподілом відповідальності між відділами. На першому рівні захисту від ризиків знаходяться бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки, на другому рівні – Департамент управління ризиками, який координує систему управління ризиками в цілому, напрямок Compliance, який забезпечує контроль за дотриманням законодавства та внутрішніх положень установи, а на третьому рівні – внутрішній аудит, який здійснює оцінку ефективності системи управління ризиками підрозділами першого та другого рівнів захисту, у тому числі оцінку ефективності системи внутрішнього контролю. Комітет з питань технологій, даних та інновацій Наглядової ради належить до першого рівня захисту й бере участь у процесі управління ризиками у сфері інновацій, який на постійній основі оцінює питання інформаційної безпеки та захисту даних, забезпечує підтримку технічних аспектів кібербезпеки і шахрайства, захисту

даних, у тому числі персональних. Також надає консультації та рекомендації Комітету з ризиків Наглядової ради та звітує перед Наглядовою радою про результати своєї роботи один раз на рік [138].

Отже, вважаємо систему управління ризиками ПриватБанку в інноваційній сфері ефективною, оскільки інноваційні проєкти, впроваджені в його діяльність, дозволили банку стати лідером кредитного ринку, отримати світові та національні нагороди за впроваджені інновації, утримувати провідні позиції на ринку протягом тривалого часу.

Для подолання перешкод розвитку інновацій на рівні кредитних установ важливий розвиток чіткої стратегії, яка спрямована на інтеграцію інновацій в діяльність установи; залучення додаткових фінансових ресурсів для впровадження інновацій, можливо, через партнерства чи інвестиції; інвестування в навчання персоналу для підвищення їхньої кваліфікації в сфері інновацій та новітніх технологій і співпраця з регуляторами для розуміння та впровадження інновацій у рамках встановлених правил, норм і стандартів.

Висновки до 2 розділу

1. У межах дослідження сучасних тенденцій розвитку кредитних інновацій проведена діагностика стану функціонування кредитного ринку. В її основу покладено аналіз базових кількісних показників розвитку банківських і небанківських установ, таких як: кількість установ на ринку, активи, пасиви, доходи й витрати кредитних установ, фінансові результати їхньої діяльності, а також досліджено напрями кредитування та проаналізовано загальний обсяг виданих кредитів. Це дозволило встановити, що кредитний ринок України є одним з найбільш динамічних ринків у сфері фінансових послуг і буде розвиватися і надалі, оскільки є стабільний попит з боку клієнтів кредитних установ на позикові кошти.

2. Проаналізовано розвиток інновацій на кредитному ринку й виявлено найбільш інноваційні установи, а саме: ПриватБанк, ОщадБанк, КонкордБанк, Monobank, Moneyveo, Скарбниця, MyCredit. Це дозволило виокремити

загальні тенденції розвитку інновацій на ринку, зокрема: систему дистанційного обслуговування, біометричну ідентифікацію, хмарні сервіси, штучний інтелект та роботизацію процесів, р2р-кредитування.

3. Проведено аналіз напрямів розвитку інновацій на кредитному ринку, в основу якого покладено дослідження рівня впровадження інновацій у діяльність кредитних установ, а також досліджено найкращі практики використання кредитних інновацій. Це дозволило встановити, що банківські установи мають інноваційний потенціал і стають каталізаторами нових змін у розвитку ринку, а також виявити перешкоди впровадження інновацій у кредитні процеси установ.

4. Досліджено перешкоди розвитку інновацій на кредитному ринку, виокремивши проблеми, які формуються на загальнодержавному рівні і рівні окремих кредитних установ. На макрорівні виділено: регуляторні обмеження, корупцію, недостатнє фінансування інновацій, нестабільний інтернет-зв'язок, відсутність доступної фінансової інфраструктури. На мікрорівні виявлено такі перешкоди, як: фінансові, технологічні обмеження, недостатність кваліфікованих кадрів, забезпечення безпеки даних і ризикованість кредитних інновацій. Виявлення зазначених перешкод дозволило визначити шляхи їх подолання.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ

3.1. Світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку

У час інформаційного суспільства та швидкого зростання економічної та технологічної обізнаності людини, кредитні установи впроваджують інновації для задоволення нових потреб споживача. Кредитний ринок кожної країни з ефективно працюючою економікою є осередком інноваційних продуктів і результатів інтелектуальної діяльності людини. Впровадження технологій у країнах з перехідною економікою, у тому числі і в Україні, є досить складним процесом, адже потребує значних фінансових ресурсів [216].

Важливим інструментом для аналізу, порівняння інноваційного потенціалу різних країн і розробки стратегій розвитку інноваційного середовища є глобальний інноваційний індекс, який визначає рівень інноваційності країн і їх здатність створювати та впроваджувати інноваційні технології. У 2023 році найінноваційнішими країнами світу за глобальним інноваційним індексом було визнано такі країни, як Швейцарія, Швеція, США, Великобританія та Сінгапур.

Щодо кредитних ринків світу, то існують дослідження, які проводять всесвітньовідомі компанії у галузі фінансів. Однією із таких компаній є Cornerstone Advisors, що спеціалізується на фінансових послугах, зокрема у сфері кредитування, публікуючи звіти про проведений аналіз.

За дослідженням, проведеним Cornerstone Advisors [183], найпопулярнішими технологіями на кредитному ринку 2020-2023 рр. стали такі:

- відкриття цифрового рахунку;
- відеоспівпраця;
- використання штучного інтелекту та машинного навчання;
- хмарні обчислення;

- кредитування р2р [140, 141, 173, 252].

Відкриття цифрового рахунку передбачає можливість для клієнта дистанційного відкриття рахунку без відвідування кредитної установи. Відкриття цифрового рахунку є найпопулярнішою технологією, що застосовується установами, протягом 2009-2023 років. Глобальна пандемія прискорила перехід до цифрових технологій та зміну підходів до обслуговування клієнтів у кредитній сфері, що призвело до зниження важливості фізичних відділень [285].

Інструментом відкриття цифрового рахунку є інтернет-банкінг. Кредитні установи швидкими темпами освоювали сучасні інноваційні інформаційно-комунікаційні послуги, тому діяльність кредитних установ здійснюється за допомогою мережі Інтернету. Сьогодні головним вектором діяльності кредитних установ є впровадження систем дистанційного обслуговування (Інтернет-банкінгу і мобільний банкінгу) [38]. Подивимося на динаміку частки населення користувачів інтернет-банкінгу Європейського Союзу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка частки населення ЄС, які користувалися internet-banking протягом 2012-2023 рр., %

Країна	Рік											
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ЄС, країни	40	42	44	46	49	51	54	57	58	59	60	64
Бельгія	56	58	61	62	64	67	69	71	75	75	80	80
Болгарія	4	5	5	5	4	5	7	9	13	15	23	25
Чехія	35	41	46	48	51	57	62	68	70	73	77	80
Данія	79	82	84	85	88	90	89	91	95	95	95	97
Німеччина	45	47	49	51	53	56	59	61	65	50	49	58
Естонія	68	72	77	81	79	79	80	81	80	82	84	85
Франція	54	58	58	58	59	62	63	66	69	72	68	73
Нідерланди	80	82	83	85	85	89	89	91	90	91	91	96
Австрія	45	49	48	51	53	57	58	63	66	72	74	78
Польща	32	32	33	31	39	40	44	47	50	52	56	60
Румунія	3	4	4	5	5	7	7	8	12	16	20	22
Фінляндія	82	84	86	86	86	87	89	91	92	93	95	95
Швеція	79	82	82	80	83	86	84	85	85	84	84	85
Великобританія	52	54	57	58	64	68	74	78	80	82	82	82

Джерело: складено автором на основі [263].

Згідно з даними табл. 3.1 64 % населення Європейського Союзу використовують інтернет-банкінг і впродовж досліджуваного періоду спостерігаємо його зростання. Активний розвиток і впровадження даної цифрової інновації зафіксований у Данії, Нідерландах, Фінляндії, Швеції та Естонії. Даний розвиток пояснюється даними індексу DESI (індекс цифрової економіки й суспільства, максимальне значення 100), який узагальнює показники з ефективності цифрових технологій в Європі й відстежує еволюцію держав-членів ЄС в галузі цифрової конкурентоспроможності. Отже, індекс DESI Данії у 2023 році становив – 84,1; Нідерландах – 84,6; у Фінляндії – 91,6; Швеції – 88,2; Естонії – 94,1; що означає високий рівень розвитку цифрових технологій в країні [243]. Найпопулярнішими операціями в системі дистанційного обслуговування відзначено такі, як відкриття рахунків (поточних, депозитних), кредитування, здійснення платежів, замовлення чекової книжки тощо.

Відкриття цифрового рахунку за допомогою інтернет-банкінгу є важливою складовою розвитку кредитного ринку. Дистанційне обслуговування клієнтів відіграє велику роль у діяльності кредитних установ, створюючи конкурентні переваги на ринку. Рушійною силою інноваційного розвитку кредитного ринку стають банківські установи, що сприяють розвитку небанківських установ.

Відеобанкінг – це система спілкування клієнта зі спеціалістом кредитної установи за допомогою послуг відеозв'язку. Пандемія COVID19 сприяла зменшенню взаємодії "віч-на-віч", що пришвидшило впровадження на кредитному ринку відеометодів спілкування з клієнтами. Це дозволило обслуговувати клієнтів без їх присутності у відділеннях та філіях кредитної установи [285].

Кредитні установи в США, Канаді, Китаї, Франції та багатьох інших країнах встановлюють відеокіоски, щоб обслуговувати своїх клієнтів віддалено, намагаючись зменшити кількість місць для оренди та черги в

очікуванні. Наявність послуг відеобанкінгу у великих громадах може надати клієнтам доступ до послуг кредитних організацій миттєво. У багатьох випадках відвідування місцевого відділення кредитної установи може зайняти велику кількість часу. В свою чергу відділення кредитної отримує значну користь від включення відеотерміналів, заощаджуючи час.

Використання відеобанкінгу вимагає впровадження систем, які гарантують безпеку відеозв'язку в секторі кредитних послуг. Ці правила створені для захисту клієнтів і запобігання порушенням конфіденційності. Кожна установа несе відповідальність за забезпечення постійного нагляду та належної перевірки всіх пов'язаних з бізнесом транзакцій під час відносин, а також за покращення ідентифікації та верифікації клієнтів і участь у моніторингу транзакцій для виявлення шахрайства. Крім того, кожна установа зобов'язана повідомляти про будь-яку сумнівну поведінку. Слід запровадити загальні процедури управління ризиками та боротьби з шахрайством для захисту даних клієнтів [297].

Світовий ринок відеобанкінгу у 2023 році становив в 71,4 млрд доларів США. Згідно з дослідженням Allied Market Research 36 % клієнтів зв'язалися зі своєю кредитною установою за послуги відеозв'язку з метою отримання кредиту, а 26 % кредитних установ використовують відеобанкінг для обробки бізнес-кредитів [239]. Регіональна світова структура відеобанківських послуг у 2023 році представлена на рис. 3.1.

Відповідно до рис. 3.1 відеобанкінг переважає в країнах Північної Америки та Європи, що становить 35,6 та 21,9 % відповідно. Найменша частка користувачів відеобанкінгу в Південній Америці. Високий рівень використання відеобанкінгу обумовлюється насамперед активним розвитком інновацій та інформаційних технологій в країнах північноамериканського та європейського регіонів.

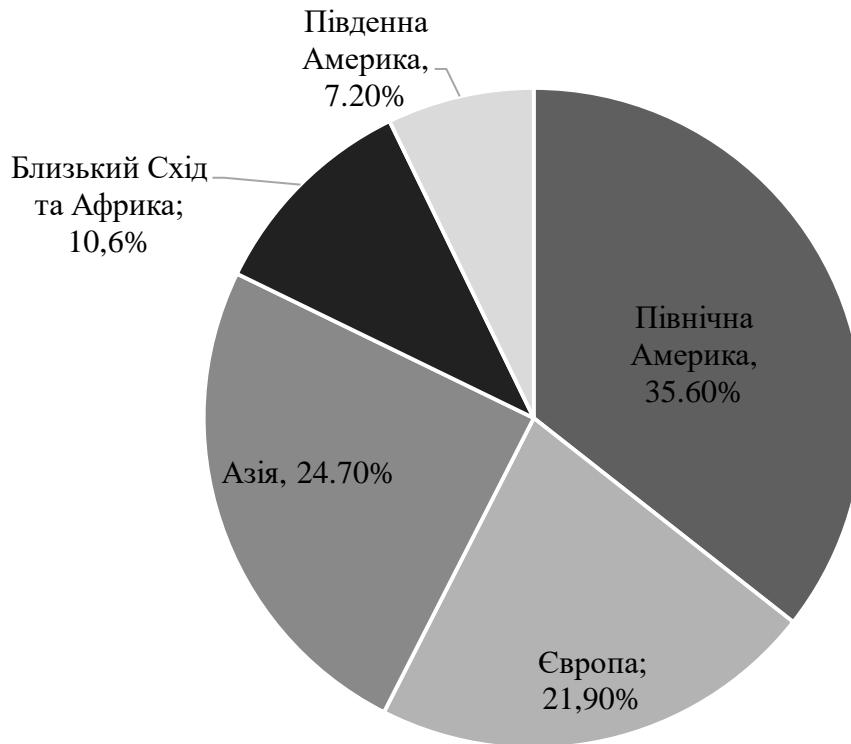

Рис. 3.1 – Регіональна структура відеобанківських послуг у 2023 році, %

Джерело: побудовано автором за даними [239].

Згідно з аналізом Retail Banking Research (RBR) щодо використання відеобанкінгу, кредитні установи можуть пропонувати касові послуги через автомати самообслуговування, які недоступні у звичайних банкоматах. Приклади включають неможливість зняти більші суми з терміналів Nedbank у Південній Африці або неможливість отримати консультацію щодо іпотеки, як у терміналах Bank of America у США. Крім того, відеобанкомати забезпечують вищий рівень конфіденційності: сінгапурський DBS Bank використовує VTM у звуконепроникних кабінках, де клієнти можуть, серед іншого, перевипустити свої картки [297].

Отже, впровадження технології відеобанкінгу істотно полегшує доступ клієнтів до кредитних послуг, підвищує зручність та оперативність отримання послуг, а також розширює географічне охоплення кредитних установ.

Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (МН). З появою технологій і глобальною пандемією фінансовий сектор стрімко розвивався. Масовий перехід на онлайн-платформи зобов'язав кредитні установи впроваджувати інновації у системи віддаленого доступу. Враховуючи сучасні технологічні трансформації, штучний інтелект і машинне навчання в кредитних послугах набувають все більшої популярності, оскільки сприяє оптимізації процесів кредитування, покращенню прийняття рішень, забезпечуючи більш точні та персоналізовані рішення.

Кредитні установи світу активно використовують ШІ та МН у різних аспектах процесів кредитування, щоб оптимізувати операції та покращити обслуговування клієнтів. Такими процесами є:

1) використання ШІ та МН для аналізу великих обсягів даних клієнтів та їхню кредитну історію, що дозволяє кредитним установам ефективно оцінювати кредитний ризик і приймати рішення щодо надання кредитів на основі об'єктивних даних. Найбільшими світовими кредитними установами, які впровадили у даний процес ШІ та МН є JPMorgan Chase & Co. (США), Bank of America (США), Wells Fargo (США), Citigroup (США), HSBC (Велика Британія) [119; 122; 124; 125; 126].

2) аналіз поведінки клієнтів та історії транзакцій, щоб надавати персоналізовані рекомендації щодо кредитних продуктів і послуг. Найбільшими світовими кредитними установами, які впровадили у даний процес ШІ та МН є American Express (США), Capital One (США), Discover Consumer Bank (США), Barclays (Велика Британія) [118; 120; 121; 123].

3) автоматизація рутинних завдань у кредитних процесах, таких як обробка кредитних заявок, аналіз документів і перевірка кредитоспроможності клієнтів. Найбільшими світовими кредитними установами, які впровадили у даний процес ШІ та МН є Wells Fargo (США), Citigroup (США), HSBC (Велика Британія), Chase Bank [129; 122; 124; 126].

4) виявлення підозрілих транзакцій, які можуть свідчити про шахрайство або зловживання, що дозволяє оперативно реагувати на можливі ризики та запобігати збиткам. Найбільшими світовими кредитними установами, які впровадили у даний процес ШІ та МН є HSBC (Велика Британія), Barclays (Велика Британія), Citigroup (США), JPMorgan Chase & Co. (США, Bank of America (США) [119; 120; 122; 124; 125; 126].

5) використання чат-ботів і віртуальних помічників, які можуть відповідати на запитання клієнтів і надавати допомогу в режимі реального часу. Найбільшими світовими кредитними установами, які впровадили у даний процес ШІ та МН є Bank of America (США), HSBC (Велика Британія), Capital One (США), American Express (США) [119; 120; 121; 124].

б) аналіз ринкових даних для розробки стратегії майбутнього зростання та підвищення прибутковості. Найбільшими світовими кредитними установами, які впровадили у даний процес ШІ та МН є JPMorgan Chase & Co. (США, Bank of America (США), Wells Fargo (США), Citigroup (США), HSBC (Велика Британія) [119; 122; 124; 125; 126].

Загалом використання AI та ML дозволяє кредитним установам оптимізувати свої операції, покращити обслуговування клієнтів і знизити ризики, пов'язані з кредитуванням.

Через сильну залежність від постачальників своїх технологічних додатків і відносно невеликі ІТ-магазини, більшість кредитних установ середнього розміру не мають внутрішніх ресурсів для експериментів і розробки рішень на основі ШІ [306]. Згодом це стане менш актуальною проблемою, оскільки штучний інтелект буде асимілюватися в банківських програмах або стане їх невід'ємним компонентом.

Хмарні обчислення. Досліджуючи світовий досвід впровадження хмарних сервісів, з'ясували, що беззаперечним лідером на світовому ринку є США. Графічно світовий територіальний розподіл використання хмарних сервісів представлений на рис. 3.2.

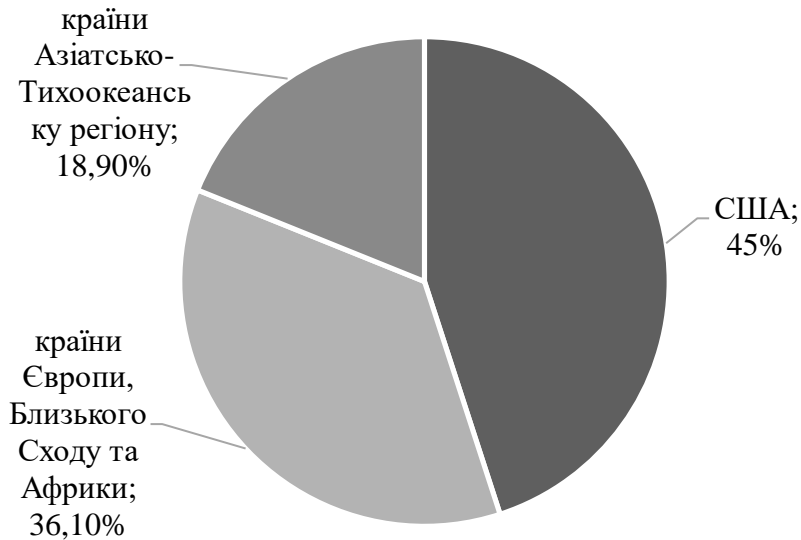

Рис. 3.2 – Впровадження хмарних обчислень на світовому ринку, %
 Джерело: побудовано автором за даними [237].

Згідно з рис. 3.2, частка США на ринку хмарних обчислень становить 45 %, країни Європи, Близького Сходу та Африки займають 36,1 % ринку, країни Азійсько-Тихоокеанського регіону – 18,9 %. У глобальному вимірі ринок хмарних обчислень стрімко розвивається і у 2023 році у хмарі зберігалось понад 80 зетабайт інформації, а активи ринку хмарних обчислень склали 595 млрд дол. США. Розглянемо динаміку обсягу світового ринку хмарних обчислень на рис. 3.3.

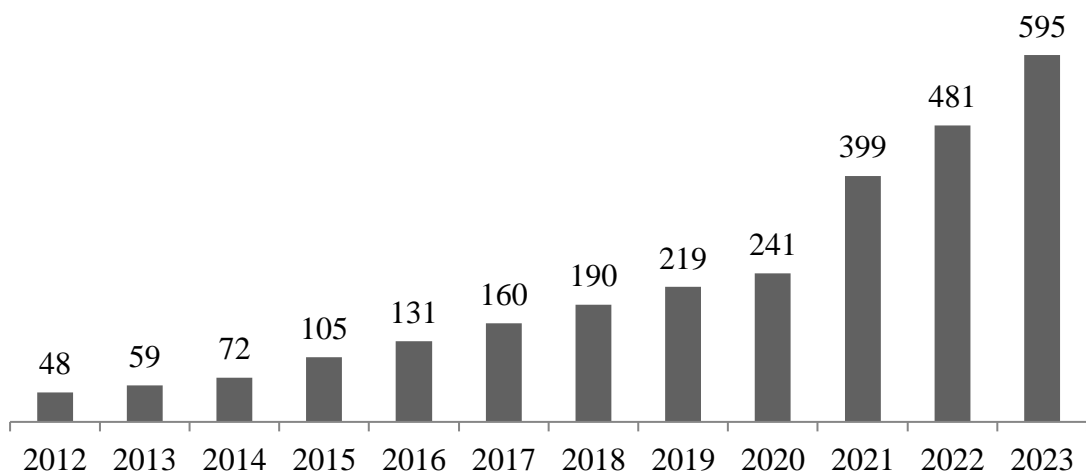

Рис. 3.3 – Обсяг світового ринку хмарних обчислень, млрд дол. США
 Джерело: побудовано автором за даними [222].

Таким чином, виходячи з даних рис. 3.3, світовий ринок хмарних обчислень з 2012 року до 2023 року збільшився у 12 разів, що пов'язано зі збільшенням обсягу даних і зменшення можливості їх зберігати й аналізувати. Хмарні технології стали основною платформою для впровадження нових продуктів і пропозицій, необхідних для сприяння залученню клієнтів. Застосовуючи хмарні технології кредитні установи можуть отримати вищий рівень захисту даних, аварійне відновлення, менші поточні операційні витрати, оскільки нема потреби в значних інвестиціях в нове обладнання та програмне забезпечення.

Кредитування p2p (person-to-person) почало стрімко розвиватися у США та Великобританії. Перша платформа Zora P2P-кредитування була створена у Великобританії у 2005 році, а Prosper – у США у 2006 році [39]. На сьогодні пірингове (P2P) кредитування поширене по всьому світу, і у 2023 році розмір світового ринку P2P-кредитування досяг 188,1 млрд доларів США.

Світовими лідерами пірингового кредитування є Китай, США, Великобританія, Японія, Німеччина [59]. Оскільки платформи P2P працюють у країні, у якій вони створені, то проаналізуємо дані країн-лідерів у даній сфері. На рис. 3.4 показано динаміку обсягів P2P-кредитування на ринку у період 2013-2023 років.

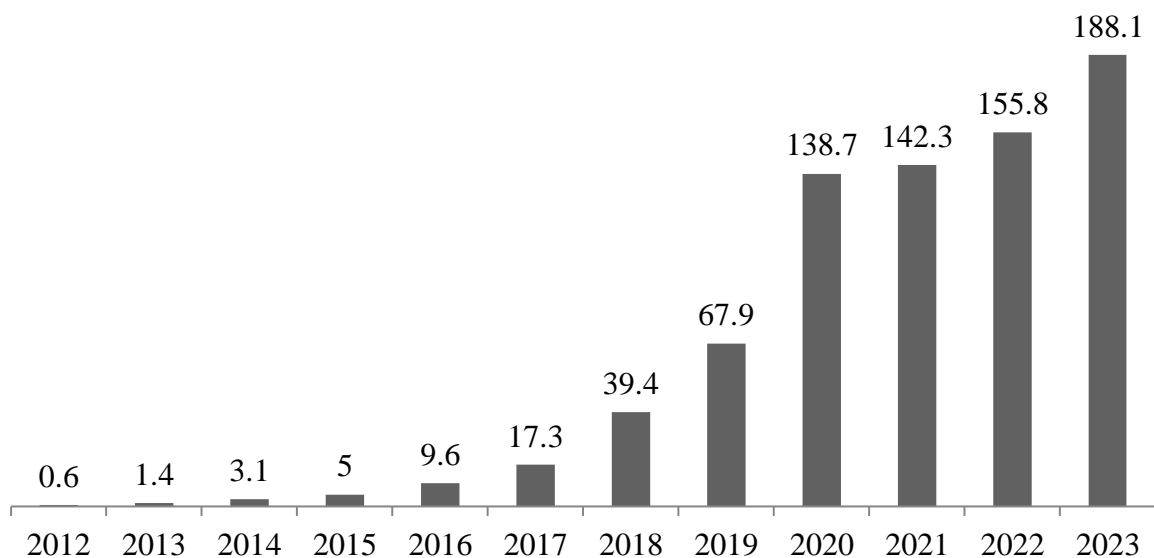

Рис. 3.4 – Динаміка обсягів P2P-кредитування, (млрд дол. США)

Джерело: [280].

Виходячи з даних рис. 3.4, обсяг світового ринку р2р-кредитування за досліджуваний період збільшився у 313 разів, що пов'язано зі зростаючими технологічними можливостями та доступністю Інтернету та постійним вдосконаленням р2р-платформ. Зростання Р2Р-ринку пояснюється багатьма характеристиками такого кредитування (подання заявки та затвердження фінансування відбувається через онлайн-заявки або веб-сайт, і для завершення потрібно менше часу порівняно з банківським кредитуванням), а також зміною структури потреб у фінансуванні окремих суб'єктів господарювання. Послуги кредитування Р2Р, які вважаються незабезпеченою формою кредитних послуг, є досить недорогими за своєю природою. Операційні збори платформ Р2Р-кредитування набагато менші порівняно з традиційними фінансовими послугами.

Як зазначали, Р2Р-кредитування доступне для власних потреб і для ведення бізнесу. На Р2Р-ринку переважають роздрібні інвестори, які не мають спеціальної кваліфікації з оцінки споживчих (особистих) кредитів. Цілі кредитування-Р2Р різноманітні: для консолідації боргу, купівлі нової машини, ремонту будинку чи відкриття бізнесу. В останні десятиліття зміна потреб осіб призвела до того, що у фізичних осіб виникли потреби у фінансуванні навіть незначних сум. Співвідношення обсягів Р2Р-кредитування за цілями у країнах Європи представлено на рис. 3.5.

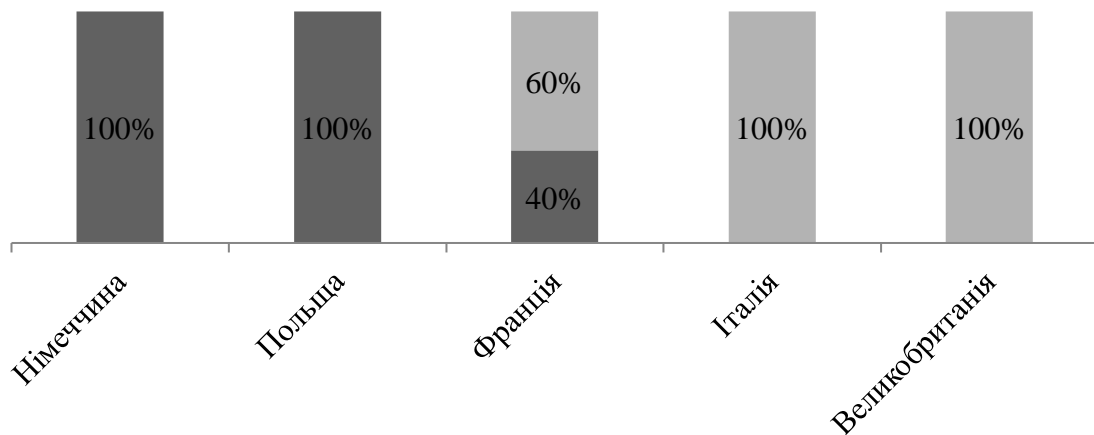

Рис. 3.5 – Обсяг Р2Р-кредитування у країнах Європи у 2023 році

Джерело: [228].

Згідно з рис. 3.5, Німеччина лідирує за споживчим кредитуванням серед інших європейських країн, посилаючись на консервативність банківського сектора щодо таких кредитів. Аналогічна ситуація спостерігається у Польщі, де схвалення кредиту може тривати близько місяця. Ще одна причина неухильного зростання популярності P2P-кредитування – онлайн доступ до кредитування. У Німеччині проникнення Інтернету досягає 96%, що дозволяє більшості населення користуватися онлайн-сервісами та суттєво економити час. Великобританія та Італія є лідерами із кредитування бізнесу. Пріоритетом тут, як і раніше, є швидкість надання послуг, зниження вимог та проведення процесів у режимі онлайн. Це важливо, оскільки основними клієнтами P2P-кредитування є підприємства малого та середнього бізнесу, які розробляють інноваційні проекти та продукти. Такі процеси вимагають значного фінансування та реалізації у стислі терміни [281].

Щодо регіонального розподілу P2P-кредитування, то Китай зберігає своє домінуюче становище у світі з часткою ринку 82,7 % [228]. Графічно територіальний розподіл P2P-кредитування представлений на рис. 3.6.

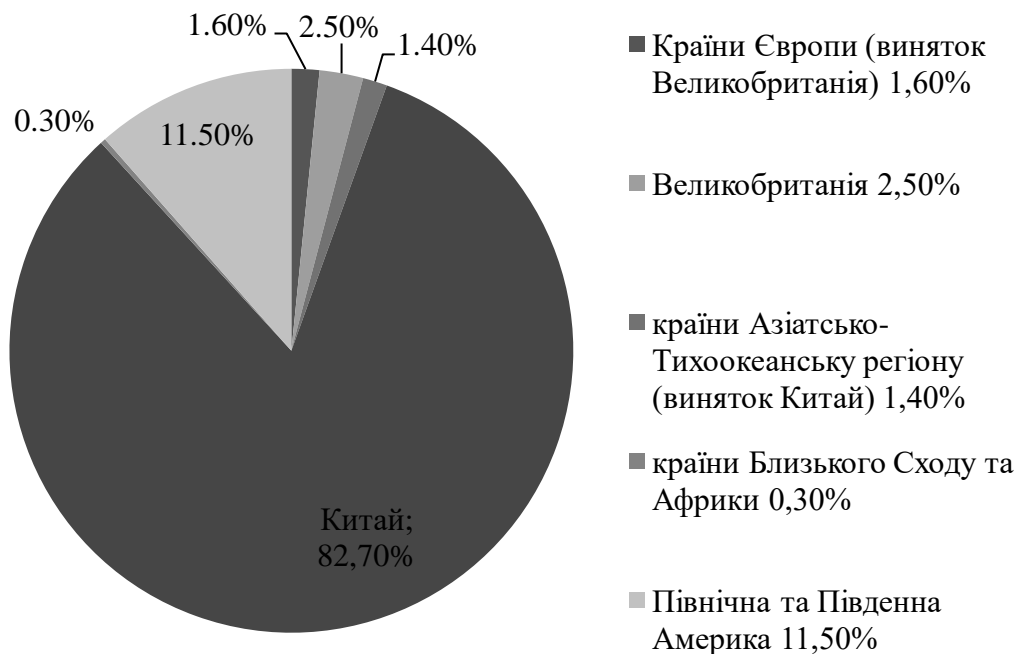

Рис. 3.6 – Регіональний світовий розподіл ринку P2P-кредитування

Джерело: [228].

З 2015 року Китай намагається регулювати ринок P2P-кредитування, встановлюючи інноваційний центрально-місцевий режим спільного регулювання. Проте, місцеве кооперативне регулювання не досягло своєї мети, і після повідомлень про шахрайство в індустрії P2P-кредитування, китайський уряд почав вводити суворі правила щодо операторів платформи. Внаслідок цього кількість платформ значно скоротилася за останні роки.

На рис. 3.7 показано регіональний розподіл світового ринку P2P-кредитування, за винятком Китаю.

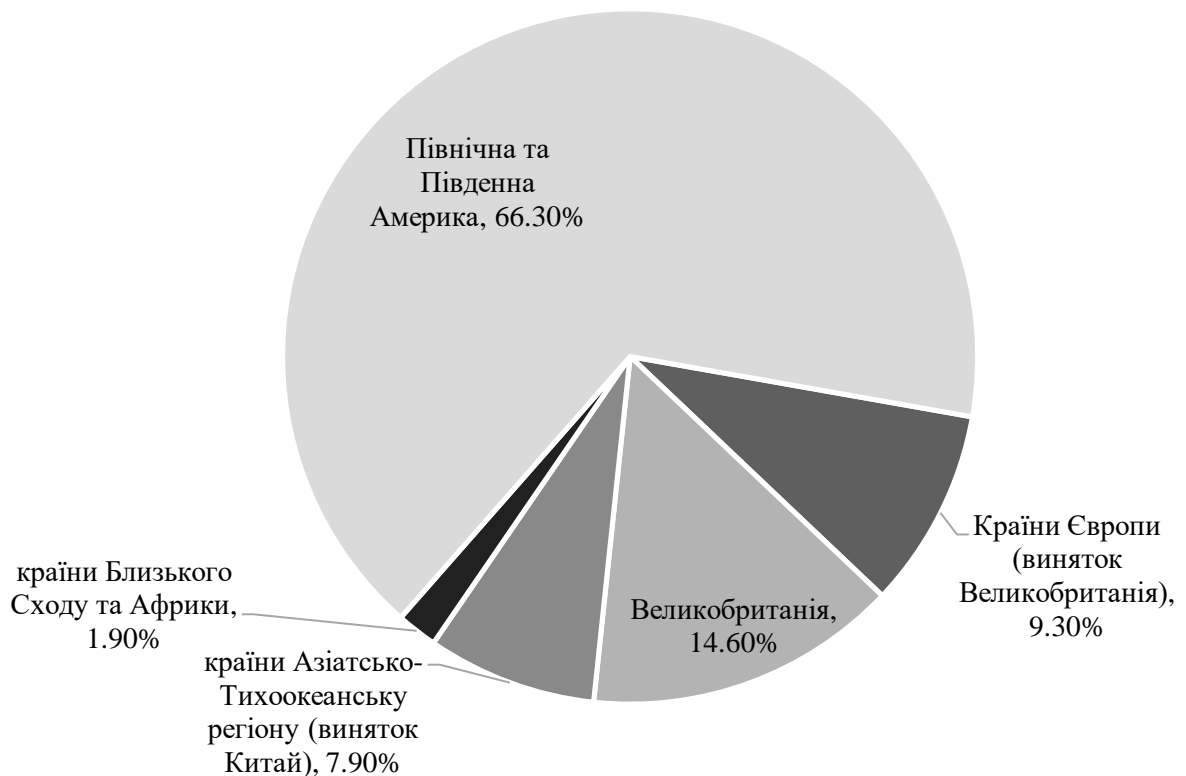

Рис. 3.7 – Регіональний ринок P2P-кредитування, за винятком Китаю

Джерело: [305].

Як видно з рис. 3.7 Північна та Південна Америка, переважно США, домінують на ринку P2P-кредитування. Зростання пояснюється поступовим збільшенням кількості p2p-платформ, що працюють у регіоні, а також швидким впровадженням інноваційних технологій. Крім того, оскільки кредитні платформи P2P зазвичай не беруть участь у прийнятті рішень про надання кредиту і не накопичують депозити, як за традиційного банківського

кредитування, їх посередницькі та транзакційні витрати залишаються низькими [305]. Це сприятиме розподілу використання P2P-платформ, особливо в Північній Америці, де операційні витрати вищі.

Завдяки розвитку інформаційних технологій, які дозволяють інвестору використовувати наявні у нього кошти шляхом кредитування через P2P-платформу, обираючи атрибути позичальника і приймаючи на себе ризики, що виникають. З іншого боку, приватні особи та підприємства, які потребують фінансування для будь-яких цілей, можуть отримати доступ до джерел фінансування з меншими витратами, оскільки платформа P2P-кредитування стягує меншу комісію за своє посередництво.

Таким чином, на сьогодні вдосконалення системи надання кредитів стали однією з найважливіших технологій на світовому кредитному ринку. Вони забезпечують здатність ефективно завойовувати та залучати позичальників упродовж усього процесу кредитування [286]. Ці системи автоматизують і керують наскрізними етапами процесу кредитування – від подачі заявки на кредит, підписання, затвердження, документування, ціноутворення, фінансування та управління [303].

Сьогодні переваги цифрової кредитної системи для кредитних установ включають заповнення позичальником мінімально необхідної інформації для ухвалення кредиту, надання кредиторам автоматизованих методів аналізу кредитоспроможності потенційного позичальника та прийняття рішення щодо видачі кредиту [294].

Інновації в умовах жорсткої конкуренції, інтенсивного розвитку технологій відіграють для кредитних установ надзвичайно важливе значення, оскільки визначають шляхи подальшого їхнього розвитку. Саме на інноваційних технологіях та ідеях базується стратегія розвитку кредитних установ, а отже кредитні інновації виступають метою та необхідною умовою довгострокового функціонування установ на ринку кредитних послуг. Впровадження інновацій забезпечує розвиток кредитного сектору економіки, конкурентоспроможність установ, їх стійкість; дає змогу посісти провідне місце у кредитній сфері.

Таким чином, досліджено основні тенденції розвитку інновацій на світовому кредитному ринку, а саме: відкриття цифрового рахунку, відеоспівпраця, хмарні обчислення, використання штучного інтелекту та машинного навчання і р2р-кредитування, встановлено країни-лідери з розвитку зазначених технологій. Для проведення подальших досліджень обґрунтуємо механізм розвитку інновацій на кредитному ринку.

3.2. Механізму розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в системі національної економіки

Розвиток кредитного ринку постійно перебуває у мінливих умовах. Поява та стрімкий розвиток кредитних інновацій у світі мав значний вплив на функціонування як банківських, так і небанківських установ. Кредитні установи намагалися максимально швидко використати переваги нової технології для покращення власної діяльності, підвищення рівня конкурентоспроможності і розвитку кредитного ринку в цілому.

Функціонування кредитного ринку є важливим для забезпечення стабільного та ефективного функціонування економіки країни. Функціонування кредитного ринку є фундаментальною складовою його розвитку. Коли кредитний ринок працює ефективно та результативно, це сприяє збільшенню доступності фінансових ресурсів, підтримці підприємств та споживачів, стимулює інвестиції та споживчу активність, а також сприяє стабільності та розвитку економіки в цілому. Функціонування кредитного ринку забезпечує механізми перерозподілу капіталу, стимулює підприємництво, інвестиції та інновації, що сприяє зростанню виробництва та зайнятості, підвищенню рівня життя та загальному економічному розвитку.

Проте для інноваційного розвитку кредитного ринку та реалізації заходів щодо розбудови такого ринку, актуальними залишаються питання обґрунтування теоретико-методичних засад реалізації такого процесу. Таким

чином, доцільно дослідити особливості реалізації процесу розробки і використання механізму розвитку інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України. Такий механізм є окремим об'єктом дослідження, який складається з окремих елементів, які взаємопов'язані і обґрунтовують важливі аспекти розбудови кредитного ринку. Наукові підходи до визначення поняття «механізм» представлені на рис. 3.8.

Рис. 3.8 – Наукові підходи до визначення категорії «механізм»

Джерело: узагальнено на основі [1; 30; 166; 193; 4].

Отже, під поняттям “механізм” розглядатимемо сукупність нормативно-правових, економічних та організаційних методів та інструментів, що визначає порядок здійснення процесу. Під терміном «механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку» розглядається сукупність різнобічних політичних, економічних, організаційних, інформаційних інструментів, важелів що визначають порядок розвитку інновацій на кредитному ринку (рис. 3.9).

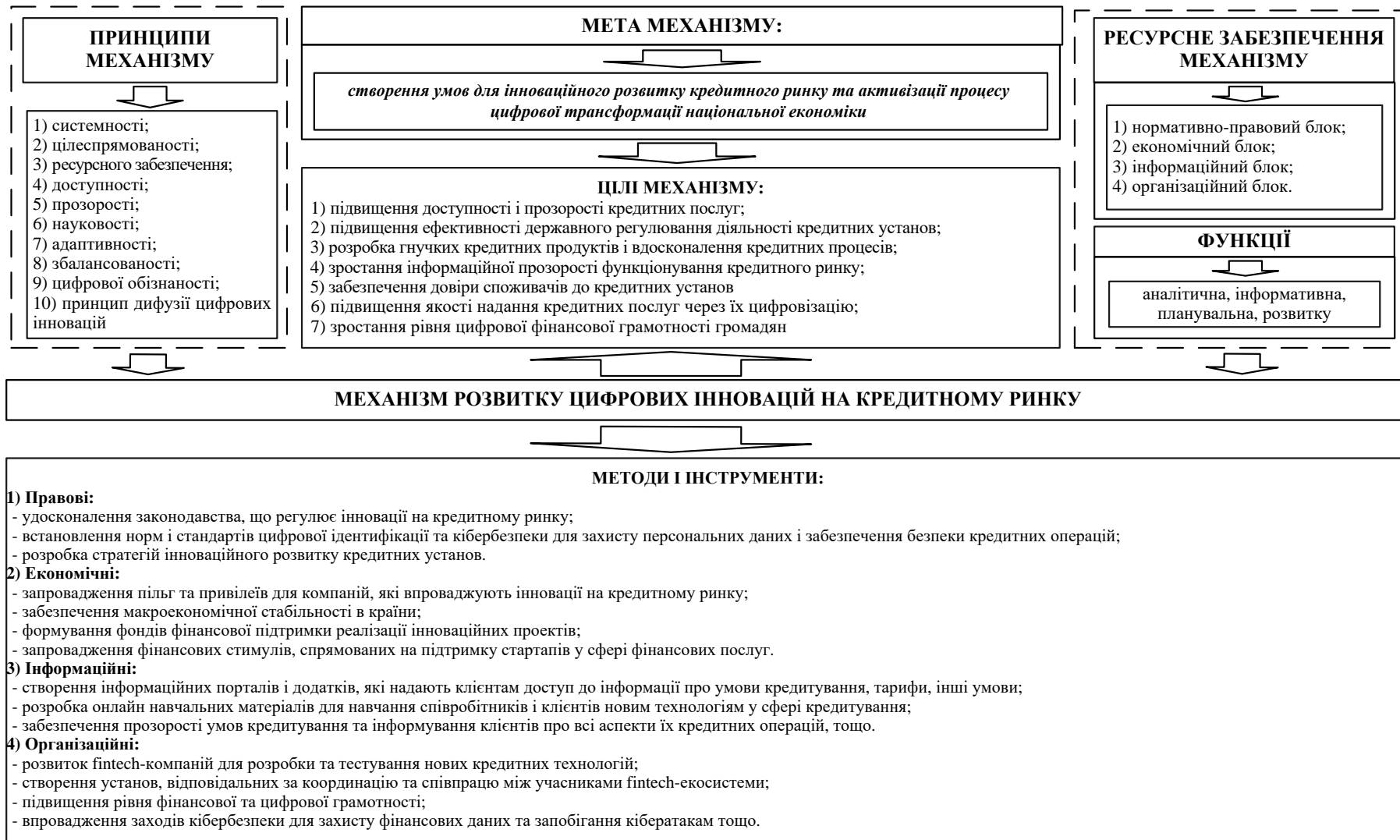

Рис. 3.9 – Механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку

Джерело: розроблено авторкою.

Для розробки й наукового обґрунтування механізму розвитку інновацій на кредитному ринку необхідно визначити основні принципи, на яких він буде формуватися. Тому до основних, принципів побудови зазначеного механізму варто віднести такі: системності, цілеспрямованості, ресурсного забезпечення, динамічності, прозорості, науковості, адаптивності, збалансованості, цифрової обізнаності й дифузії цифрових інновацій. Розглянемо зазначені принципи детально.

Принцип системності полягає в розгляді механізму, як системи із взаємопов'язаними елементами, спроможну протистояти загрозам та досягати поставлених цілей. Такий підхід дозволить отримати максимальний ефект від впровадження розроблених заходів, що є важливим для забезпечення розвитку кредитного ринку.

Принцип цілеспрямованості при побудові механізму підкреслює важливість чітко визначеної мети і формулювання конкретних цілей, які необхідно досягти шляхом впровадження інновацій у сфері кредитування. Цілеспрямований підхід дозволить кредитним установам ефективно впроваджувати на кредитному ринку, одночасно забезпечуючи відповідність їх стратегічним цілям та вимогам ринку.

Принцип ресурсного забезпечення передбачає наявність ресурсів (нормативних, фінансових, технічних, інформаційних, кадрових, організаційних) і умов для ефективної реалізації кредитних інновацій на всіх етапах побудови механізму розвитку інновацій на кредитному ринку.

Принцип динамічності полягає в необхідності постійної адаптації та зміни підходів у зв'язку з розвитком кредитного ринку, технологій та потреб клієнтів. Такий підхід підкреслює важливість гнучкості та швидкого реагування на зміни в навколишньому середовищі для успішного розвитку кредитних інновацій, що дозволяє кредитним установам ефективно адаптуватися до нових умов діяльності та забезпечує конкурентоспроможність у динамічному ринковому середовищі.

Принцип прозорості – необхідність відкритого виконання завдань на всіх етапах побудови механізму розвитку інновацій на кредитному ринку. Даний підхід сприяє підвищенню довіри всіх зацікавлених сторін (клієнтів, інвесторів, регуляторів, фахівців в галузі кредитів) і покращенню комунікації між ними.

Принцип науковості є загалом універсальним для всіх етапів використання механізму розвитку інновацій на кредитному ринку, оскільки всі елементи та взаємозв'язки такого механізму мають бути науково визначені. Використання вже розроблених наукових концепцій у сфері реформування кредитного ринку дозволяє застосовувати більш раціональні та обґрунтовані рекомендації на початкових етапах розробки цього механізму. Це дозволяє підвищити якість його розробки та подальшого впровадження.

Принцип адаптивності полягає в необхідності гнучкості та здатності швидко вносити зміни в процес використання зазначеного механізму у відповідь на зміну кон'юнктури ринку, технологічний прогрес, вимоги клієнтів. Такий підхід передбачає зміну основних методів і інструментів такого механізму, а їх поєднання дозволить максимально досягти поставлених цілей.

Принцип збалансованості – під час створення механізму необхідно підтримувати баланс між цілями, завданнями та засобами їх досягнення. Слід звернути увагу на важливість впровадження заходів та отриманням якісного результату від їх впровадження, що своєю чергою вплине на розвиток кредитного ринку загалом.

Принцип цифрової обізнаності – економічні суб'єкти повинні постійно підвищувати рівень власної цифрової та/або фінансової грамотності, що сприяє підвищенню транспарентності кредитних операцій та впливає на рівень довіри між кредитними установами і їх клієнтами.

Принцип дифузії цифрових інновацій – цифрові інновації на кредитному ринку повинні гармонійно поєднуватися з використанням таких інновацій суб'єктами господарювання в інших сферах національної економіки при здійсненні інших господарських операцій.

Основне призначення механізму розвитку інновацій на кредитному ринку реалізується через сукупність функцій, які він виконує, а саме:

1) аналітична функція відіграє важливу роль у зборі, обробці та аналізі інформації про функціонування кредитного ринку, яка необхідна кредитним установам для прийняття обґрунтованих рішень у процесі розвитку інноваційних продуктів і послуг. Це дозволяє ефективно використовувати наявні дані для розробки та впровадження ефективних стратегій розвитку для забезпечення конкурентоспроможності та стабільності на ринку;

2) інформативна функція забезпечує вичерпну інформацію про розвиток кредитного ринку та його складових, надає статистичний матеріал для проведення комплексних аналітичних досліджень;

3) планувальна функція дозволяє прогнозувати і планувати розвиток кредитного ринку з урахуванням здійснення різнопланових заходів щодо вдосконалення діяльності кредитних установ. А також визначає стратегічні напрями і дії, необхідні для успішної реалізації інноваційних проєктів у кредитній сфері;

4) функція розвитку забезпечує процес трансформації кредитного ринку, що характеризується структурним та функціональним удосконаленням такого ринку.

Побудова системи, що здійснюється на основі механізму її формування, полягає у створенні функціональних блоків механізму, які визначатимуть основні елементи його побудови та реалізації і слугуватимуть ефективному функціонуванню та розвитку системи в цілому. На рис. 3.9 визначено чотири функціональні блоки для підтримки механізму розвитку інновацій на кредитному ринку. До них належать: нормативно-правовий, економічний, інформаційний і організаційний.

Нормативно-правовий блок має забезпечити функціонування кредитного ринку необхідною законодавчою базою, що регулює інноваційну діяльність у кредитній сфері. Саме шляхом прийняття нормативних документів визначаються основні правила функціонування кредитних

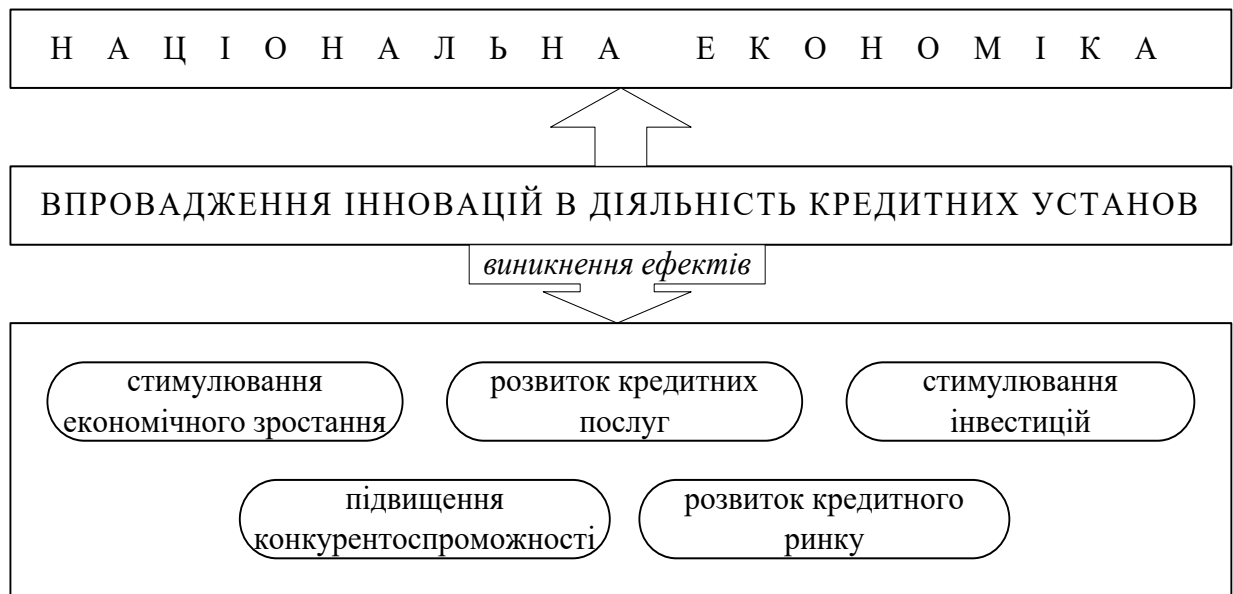
установ і впровадження інновацій у їхній діяльність. Такі правила включають вимоги до капіталу, резервів і ліквідності, процедури кредитування, умови надання кредитів, процедури впровадження інноваційних продуктів і послуг тощо. Сьогодні до нормативних документів належать Конституція України, закони Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України, укази Президента України, накази, розпорядження міністерств, відомств, інструкції, стандарти, норми і правила. Ці нормативно-правові аспекти забезпечують законність, стабільність і відповідність діяльності кредитних установ у процесі впровадження та розвитку кредитних інновацій.

Економічний блок полягає у створенні сприятливих економічних умов для розвитку і впровадження інновацій на кредитному ринку. Економічний блок включає в себе різноманітні методи та інструменти, що стимулюють інноваційну діяльність у кредитній сфері і сприяє розвитку ринку та економіки в цілому

Організаційний блок зазначеного механізму має забезпечити ефективну систему управління інноваціями та систему органів державного регулювання діяльності кредитних установ, яка володіє інструментами організації та координації інноваційних дій, що сприяє успішному впровадженню та розвитку інновацій на кредитному ринку.

Інформаційний блок має забезпечити інформування необхідними та вичерпними відомостями щодо розвитку і впровадження кредитних інновацій всіх учасників інноваційного процесу на кредитному ринку України.

Важливою передумовою побудови механізму розвитку інновацій на кредитному ринку є розуміння важливості реалізації цього процесу та усвідомлення того, що цілісний підхід до вивчення діяльності кредитних установ дозволяє виявити проблеми їх функціонування, вирішення яких сприятиме розвитку цих установ, кредитного ринку та національної економіки, за рахунок виникнення ефектів від покращення умов впровадження інновацій у діяльність установ кредитного ринку (рис. 3.10).

*Рис. 3.10 – Ефекти від впровадження інновацій
у діяльність кредитних установ*

Джерело: розроблено авторкою.

Отже, запровадження кредитних інновацій впливає на розвиток кредитних установ, кредитного ринку, а отже, і економіку країни в цілому, сприяючи стимулюванню її зростання, розвитку підприємництва та підвищенню фінансової стабільності. Однак також важливо враховувати можливі ризики та проблеми, пов'язані з впровадженням нових кредитних продуктів і послуг.

Важливою складовою механізму розвитку інновацій на кредитному ринку є визначення основних напрямів удосконалення діяльності зазначеної системи, реалізація яких матиме значний позитивний вплив на розвиток кредитних установ. Враховуючи наведений детальний аналіз сучасного стану кредитного ринку України, виявлені перешкоди його розвитку, здійснені у другому розділі дисертації та використовуючи отримані наукові результати щодо зазначеного механізму, до найважливіших напрямів удосконалення умов розвитку інновацій на кредитному ринку (рис. 3.11) належать:

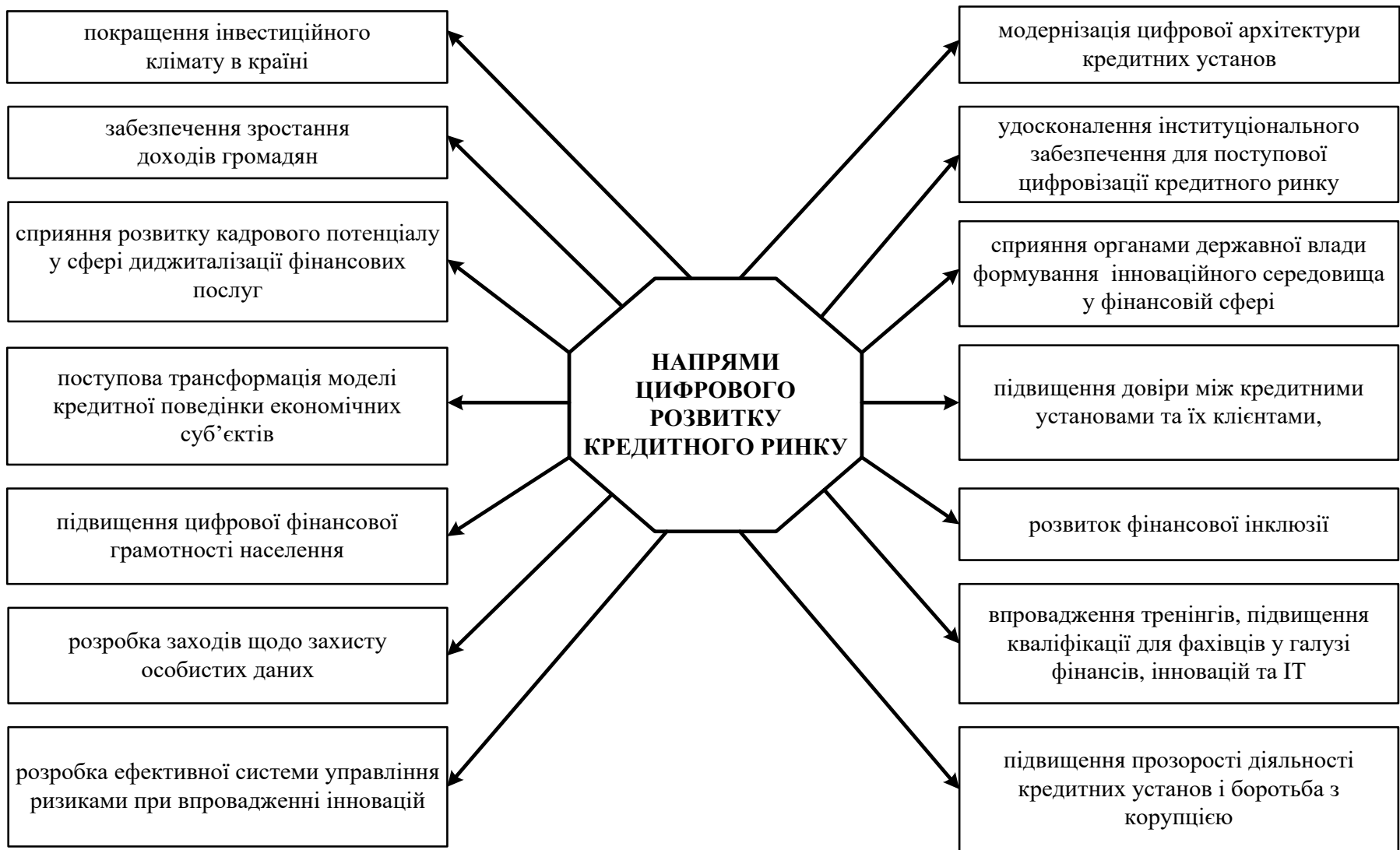

Рис. 3.11 – Напрями цифрового розвитку кредитного ринку

Джерело: розроблено автором.

Розглянемо їх суть докладніше:

1) *Підвищення прозорості діяльності кредитних установ і боротьба з корупцією*, тобто забезпечення транспарентності діяльності кредитних установ є ключовим фактором зростання довіри між кредитними установами та їх клієнтами можливо досягти за допомогою:

- надання кредитними установами зрозумілих умов кредитування, включаючи процентні ставки, комісії, строки кредитування тощо;
- кредитні установи повинні забезпечити належний захист прав споживачів, включаючи право на інформацію (активно спілкуватися зі своїми клієнтами), захист від шахрайства, а також забезпечення консультацією з проблем, що можуть виникнути у процесі кредитування;
- забезпечення обізнаності і проведення тренінгів з питань етики, принципів кредитування та антикорупційних процедур для співробітників кредитних установ;
- проведення зовнішніми аудиторами й рейтинговими агентствами та інших наглядових органів оцінки прозорості діяльності кредитних установ зі звітом щодо покращення їх функціонування та виявлення потенційних корупційних ризиків;
- забезпечення відкритості і прозорості процесів управління, в тому числі аналіз ризиків і стратегічного планування;
- ведення антикорупційної політики в діяльності кредитних установ, що унеможливорює присутність корупції в установах, запровадження механізмів нагляду та жорсткого покарання за порушення.

2) *Сприяння органами державної влади формування інноваційного середовища у фінансовій сфері*, що може сприяти їх розвитку та поширенню. Для цього необхідно ввести такі заходи:

- фінансування досліджень і розробок. Органи влади та приватні інвестори мають сприяти/надавати фінансову підтримку проектам в інноваційно-дослідницькій сфері, що впливають на розвиток новітніх технологій на кредитному ринку;

- популяризація інкубаторів та акселераторів у сфері кредитних розробок, що надаватимуть стартапам доступ до фінансових ресурсів, консультування та забезпечення взаємозв'язку для пришвидшення розвитку та впровадження на ринок;

- забезпечення грантами та субвенціями інноваційних проєктів на кредитному ринку для їх реалізації та розвитку;

- створення урядових стимулів (податкові кредити, знижені ставки податку на прибуток) для інвесторів, які спонсоруватимуть інноваційні проєкти на кредитному ринку;

- розширення кола інвесторів шляхом організації програм та конкурсів на найкращий інноваційний проєкт в діяльності кредитних установ.

3) *Модернізація цифрової архітектури кредитних установ* відіграє велику роль у підвищенні їх ефективності, забезпеченні безпеки й покращенні взаємодії з позичальниками. Цього можна досягти наступним чином:

- використання хмарних технологій, що спонукає кредитні установи ефективніше зберігати, оцифровувати та аналізувати великі дані;

- створення і популяризація мобільних додатків, онлайн-платформ для клієнтів кредитних установ, що пришвидшить здійснення операції, забезпечить задоволеність клієнтів;

- впровадження аналітичних інструментів і штучного інтелекту дозволить кредитним установам аналізувати дані позичальників, прогнозувати ризики і надавати персональні пропозиції;

- вдосконалення заходів з кібербезпеки для захисту персональних даних позичальників і створення системи захисту для запобігання кібератакам;

- інтеграція з Fintech-екосистемою, що сприятиме розширенню можливості надання позичальникам більше послуг, тобто охоплювати продуктами кредитних установ своїх клієнтів;

- створення ефективнішої і пластичної інфраструктури, здатну миттєво адаптуватися як до змін ринкових умов, так і вимог позичальників.

4) *Розвиток фінансової інклюзії є важливим фактором просування кредитних інновацій. Фінансова інклюзія передбачає забезпечення доступу до кредитних послуг для всіх верств населення, тим більше для тих, хто раніше не міг ними скористатися. Для розвитку фінансової інклюзії необхідно:*

– розширити доступ до кредитних послуг шляхом впровадження цифрових технологій (мобільні додатки, інтернет-банкінг), які нададуть доступ до кредитних послуг позичальникам, які мешкають у віддалених місцевостях;

– розробка персоналізованих кредитних послуг для різних категорій населення (малозабезпеченим громадянам, молодим підприємцям, сільським жителям);

– усунення перепон для отримання кредитів (мінімальні вимоги до документів, застави);

– розвиток онлайн-кредитування, за допомогою якого отримання кредиту стане можливе для осіб із низькими доходами чи кредитним рейтингом.

5) *Сприяння розвитку кадрового потенціалу у сфері диджиталізації фінансових послуг за допомогою впровадження і проведення тренінгів, підвищення кваліфікації для фахівців у галузі фінансів, інновацій та ІТ. Забезпечення освіти та навчання спеціалістів у сфері фінансів, інновацій та ІТ є ключовим елементом для розвитку сучасного інноваційного сектору кредитування. Для цього можна використати кілька способів:*

– розробка нових освітніх програм з інновацій у сфері фінансів та в ІТ, які включають отримання теоретичних та практичних навичок в питаннях сучасних цифрових технологій;

– створення курсів та тренінгів (як очних, так і дистанційних) для працівників кредитних установ з метою осучаснення компетентностей;

– організація та участь у конференціях, семінарах та інших заходах інноваційної кредитно-технологічної сфери, що дозволить працівникам кредитних установ налагодити співпрацю з колегами та експертами;

– популяризація розвитку освіти та навчання органами влади, створюючи програми іменних стипендій та грантів для студентів і молодих дослідників у сферах фінансів, інновацій та ІТ.

6) *Підвищення цифрової фінансової грамотності населення та економічних суб'єктів, як поступової трансформації їх моделі кредитної поведінки*, що можливо досягти за допомогою:

– впровадження освітніх програм у школах. Включення предмета «Фінансова грамотність», що допоможе дітям підготуватися до власного управління своїми фінансами в майбутньому;

– проведення тренінгів для дорослих, що сприятиме підвищенню рівня фінансової/цифрової грамотності серед різних верств населення;

– просування онлайн програм і платформ фінансової/цифрової грамотності (вебсайти, мобільні додатки, відеоуроки та блоги);

– налагодження співпраці з кредитними установами для надання спеціалізованих програм і ресурсів для підвищення фінансової/цифрової грамотності;

– створення програм фінансової грамотності для осіб з особливими потребами, що забезпечить рівноправний доступ до фінансової освіти для всіх груп населення.

7) *Розробка заходів щодо захисту особистих даних*. Захист персональних даних споживачів кредитних послуг є важливою частиною забезпечення конфіденційності клієнтів і довіри до кредитних установ, яке вимагає поєднання технологічних рішень із суворими стандартами безпеки та відповідального підходу до обробки та зберігання інформації про клієнтів. Для забезпечення цього захисту можна вжити наступних заходів:

– розробка політики конфіденційності, яка точно описує, типи персональних даних, які збираються, та яким чином вони будуть використовуватися та захищатися;

– впровадження шифрування персональних даних для захисту від несанкціонованого доступу;

- збір мінімально необхідної інформації, що потрібна для ухвалення рішень про кредитування;
- ведення моніторингу систем захисту даних для виявлення та усунення потенційних вразливостей;
- перевірка на несанкціонований доступ до інформації, що зможе виявити слабкі місця в системі захисту даних і вжити заходів щодо їх усунення;
- забезпечення обізнаності позичальників щодо політики конфіденційності та захисту даних, інформування клієнтів про будь-які загрози безпеки даних.

8) *Розробка ефективної системи управління ризиками при впровадженні інновацій* в діяльність кредитних установ є ключовим аспектом забезпечення стабільності та успіху інновацій у кредитній галузі. Для створення такої системи можна вжити наступних заходів:

- проведення аналізу ризиків, пов'язаних з інноваціями в кредитній сфері (оцінка технологічних, ринкових, репутаційних та інших видів ризиків);
- за результатами аналізу ризиків розробити стратегію управління ризиками, яка визначає методи та інструменти виявлення, оцінки, моніторингу та мінімізації ризиків;
- розробка процедур управління ризиками на всіх етапах розробки цифрових інновацій, включаючи їх впровадження та функціонування;
- ведення звітності про ризики на всіх рівнях організації для зрозуміння потенційних загроз та впровадження заходів для їх управління;
- моніторинг та аналіз результатів, що дозволяє виявити нові ризики, а також оцінити ефективність вжитих заходів;
- розробка сценарного планування для виявлення та оцінки можливих наслідків великих ризикових подій та оновлення стратегій управління;
- використання штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації процесів прийняття рішень щодо кредитування, аналізу кредитного ризику та підтримки клієнтів.

9) *Покращення інвестиційного клімату в країні* сьогодні можливо досягти за допомогою:

- насамперед, стабілізації політичної ситуації в країні, тобто припинення збройного конфлікту;
- реформування нормативно-правового забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку;
- формування стабільного економічного середовища для приваблення інвестицій.

10) *Забезпечення зростання доходів громадян* можливо досягти за допомогою:

- створення нових робочих місць;
- контроль макроекономічних показників, а саме впровадження стримуючих важелів зростання інфляції, збільшення рівнів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму;
- сприяння розвитку кадрового потенціалу, а саме підвищення кваліфікації.

11) *Удосконалення інституціонального забезпечення для поступової диджиталізації кредитного ринку* можливо досягти за допомогою:

- розбудова цифрової інфраструктури, що забезпечуватиме обмін досвідом між суб'єктами кредитного ринку щодо впровадження інновацій;
- модернізація нормативно-правового забезпечення у сфері інноваційного цифрового розвитку кредитного ринку;
- створення відомства, що здійснюватиме нагляд і аналіз процесу диджиталізації кредитного ринку.

Таким чином, подальший розвиток інновацій на кредитному ринку полягає у реалізації зазначених напрямів удосконалення його діяльності, серед яких ми виділили такі: забезпечення інформаційної прозорості діяльності кредитних установ і боротьба з корупцією; впровадження заходів надання фінансової підтримки для інноваційних проєктів; модернізація цифрової архітектури кредитних установ; розвиток фінансової інклюзії; підвищення кваліфікації для фахівців у галузі фінансів, інновацій та ІТ;

сприяння фінансовій грамотності; розробка заходів щодо захисту особистих даних; розробка ефективної системи управління ризиками при впровадженні інновацій. Реалізація цих заходів призведе до суттєвого покращення функціонування кредитного ринку, що позитивно вплине на розвиток кредитних інновацій та активізує процес впровадження новітніх технологій у діяльність кредитних установ, що сприятиме ефективному розвитку національної економіки.

Отже, обґрунтовано механізм розвитку інновацій на кредитному ринку, що враховує мету, цілі та функції, основні принципи побудови механізму, ресурсне забезпечення його формування і реалізації, а також методи та інструменти. А також запропоновано заходи щодо удосконалення умов розвитку інновацій на кредитному ринку України. Для проведення подальших досліджень проаналізуємо формування інституційного забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку.

3.3. Інституційне забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку

Забезпечення стійкого розвитку кредитного ринку є необхідною передумовою для забезпечення фінансової стабільності, стимулювання інвестицій та сприяння економічному зростанню. Інституційне забезпечення відіграє вирішальну роль у формуванні і розвитку кредитного ринку в Україні і охоплює сукупність заходів, спрямованих на створення та підтримку умов для зростання інновацій у сфері кредитних послуг. Оскільки формування інституційного забезпечення в країні відбувається хаотично, то такий стан стримує подальший розвиток інноваційної діяльності. Для ефективного функціонування кредитного ринку потрібна модернізація інституційного забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку, а також розробка заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для впровадження інноваційних рішень.

Інституційне забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку включає в себе оптимізацію роботи установ, а саме відповідних органів державної влади, а також удосконалення та розробку нормативно-правового забезпечення стимулювання створення та використання інновацій у діяльності кредитних установ. Системний підхід щодо постійного покращення інституційного забезпечення у зазначеному напрямку дійсно може призвести до ще більш якісних змін у функціонуванні кредитного ринку через активне використання цифрових технологій банківськими й небанківськими установами.

Інституційне забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку – це сукупність державних і недержавних інститутів, які забезпечують наявність правових, організаційних і економічних умов, необхідних для провадження і розвитку інноваційної діяльності [78].

Загалом інститути розглядаються як система правил і норм, що визначають стимули та обмеження, які встановлюють умови розвитку ринку та суспільства. Їх діяльність має бути спрямована насамперед на створення умов, що сприяють безперешкодному перебігу інноваційного процесу, програм, проєктів, а також підтримці стабільного функціонування кредитного ринку та його складових. Регулювання кредитного ринку призводить до формування інституційного середовища, в якому відбувається розвиток кредитних відносин між основними учасниками такого ринку [65].

Основними суб'єктами інституційного забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку є організації, установи та структури, які взаємодіють для створення сприятливого середовища і розвитку інновацій у сфері кредитування. Серед них виділяють: державні регулятори (Національний банк України, Верховна Рада України, Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Антимонопольний комітет України), кредитні установи (банківські і

небанківські установи), Fintech-компанії, академічні та дослідницькі установи (університети, наукові установи та центри), інноваційні платформи (фінансові інкубатори та акселератори, технологічні хаби). Ці суб'єкти відіграють важливу роль у створенні умов для розвитку кредитних інновацій та забезпеченні стійкості і конкурентоспроможності кредитних установ. Взаємодія та координація між ними є ключовим елементом успіху в цьому напрямку.

Перейдемо до розгляду основних завдань ключових суб'єктів регулювання та розвитку інноваційної діяльності в межах кредитного ринку. Вони відіграють неоднакові ролі у загальному макроекономічному розвитку кредитного ринку, але сприяють формуванню сприятливого середовища для його інноваційного стабільного розвитку. Серед завдань таких суб'єктів варто виокремити такі:

1) регулювання і створення нормативно-правового середовища – розробка точних нормативів, які врегулюють використання новітніх технологій у кредитній сфері, ідентифікація та просування інноваційних підходів у сфері кредитування через створення сприятливих умов для їх створення;

2) ліцензування та впорядкування кредитної діяльності – контроль над процесом надання ліцензій кредитним установам для забезпечення їх стабільності та платоспроможності, а також моніторинг ризиків, пов'язаними з інноваціями в кредитному секторі;

3) стимулювання фінансування – запровадження фінансових інструментів для розвитку інноваційних кредитних стартапів, а також створення венчурних фондів для проєктів у сфері цифрових інновацій;

4) участь у розробці та впровадженні новітніх технологій – розробка стандартів і правил для використання інноваційних технологій в кредитній сфері, взаємодія з технологічними компаніями для впровадження новаторських рішень;

- 5) формування макроекономічної політики – забезпечення стабільності фінансової системи через впровадження дієвої моделі монетарної політики;
- 6) забезпечення інформаційної безпеки – впровадження стандартів і правил для здійснення ефективного захисту даних кредитних установ [69].

Зазначені вище завдання відображають різні аспекти ролі суб'єктів інституційного забезпечення у розвитку інновацій на кредитному ринку, забезпеченні стабільності й ефективності кредитного сектору.

Інституційне забезпечення інноваційного розвитку України формує нормативно-правова та законодавча база, оскільки вона закладає правові основи його забезпечення. Крім того, правовою базою інституційного забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку України є як законодавчі та нормативно-правові акти загального характеру, які регламентують загалом діяльність кредитних установ в країні, так і законодавчі та нормативні акти у сфері виключно інноваційної діяльності.

До законодавчих та нормативних актів, які регламентують загальні принципи здійснення кредитної діяльності, відносяться: Конституція України, Закони України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про споживче кредитування», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» та інші. Законодавчі та нормативні акти, які спрямовані на підтримку та стимулювання інноваційного розвитку, а саме: Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про інвестиційну діяльність» та ін.

Отже, інституційне забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку – це сукупність інститутів, правил, підходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для впровадження інноваційних продуктів і послуг у сфері кредитування, ключові компоненти якого показані на рис. 3.12.

Рис. 3.12 – Інституційне забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку України

Джерело: узагальнено на основі [19; 20; 41, 43; 145; 146; 151, 157; 113; 190; 209, 223, 304].

Згідно з рис. 3.12 інституційне забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку представлено в чотирьох основних блоках, а саме: нормативно-правового забезпечення, інфраструктурного забезпечення,

освітньо-наукового забезпечення і fintech-екосистеми. До кожного блоку відносяться відповідні суб'єкти інституційного забезпечення, які виконують відповідні функції щодо регулювання кредитного ринку, що представлені на рис. 3.13.

Рис. 3.13 – Суб'єкти інституційного забезпечення кредитного ринку України

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення

Отже, представлені на рис. 3.13 суб'єкти інституційного забезпечення, виконують покладені на них функції і керуються у своїй діяльності відповідними нормативно-правовими актами, які згруповані відповідно до блоків (рис. 3.13). Розглянемо таких суб'єктів більш детально:

1. Нормативно-правове забезпечення.

Державні установи, які встановлюють правила та норми для кредитних установ і здійснюють нагляд за їх діяльністю з метою забезпечення стабільності

і безпеки фінансової системи. Суб'єктами даного блоку є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Антимонопольний комітет України. Зазначені урядові установи виконують відповідні функції, які представлені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Функції суб'єктів державного регулювання кредитного ринку України

Суб'єкт державного регулювання	Законодавчі акти, якими керується регулятор	Функції регулятора на кредитному ринку
1	2	3
Верховна Рада України	Конституція України, Закони України "Про Верховну Раду України", "Про Регламент Верховної Ради України", Положення про Апарат Верховної Ради України, Закони України "Про Національний банк України", "Про банки та банківську діяльність".	1) прийняття нормативно-правових актів; 2) захист прав споживачів; 3) регулювання кредитної системи країни.
Національний банк України	Конституція України; Закони України "Про Національний банк України", "Про банки та банківську діяльність", Постанови і рішення Національного банку України та інші нормативні акти НБУ.	1) ведення грошово-кредитної політики; 2) регулювання валютного ринку; 3) реформування кредитного ринку; 4) макроекономічний аналіз і прогнозування; 5) нагляд за кредитними установами.
Кабінет Міністрів України	Закони України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", "Про банки та банківську діяльність" та інші.	1) формування економічної політики; 2) стимулювання інвестицій; 3) регулювання економічної конкуренції.
Міністерство фінансів	Закони України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", "Про банки та банківську діяльність", "Про Державний бюджет України"	1) управління державним боргом; 2) заохочення інвестицій; 3) бюджетна політика.
Міністерство економіки	Закони України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", "Про банки та банківську діяльність" та інші закони у сфері економіки та фінансів:	1) економічний аналіз і прогнозування; 2) регулювання галузей економіки; 3) координація з іншими підрозділами.

Закінчення табл. 3.2

1	2	3
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	Закони України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", "Про фінансові послуги та фінансові компанії", Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку та інші	1) участь у розробці законодавчих актів; 2) регулювання іпотечного кредитування; 3) регламентування діяльності рейтингових агентств; 4) регулювання інвестиційних фондів; 5) захист прав інвесторів.
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", Рішення ФГВФО "Про затвердження Положення про порядок і умови виплати коштів з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб", Закон України "Про банки та банківську діяльність" та інші.	1) захист інтересів вкладників; 2) підтримка фінансової стабільності; 3) участь у вирішенні питань проблемних банків, в тому числі їх кредитного портфелю; 4) участь у розвитку регуляторного середовища.
Антимонопольний комітет України	Закони України "Антимонопольний комітет України", "Про захист економічної конкуренції", "Про фінансові послуги та фінансові компанії", "Про банки та банківську діяльність", "Про захист прав споживачів", Антимонопольні рішення і постанови.	1) запобігання антиконкурентним операціям; 2) фінансовий моніторинг; 3) запобігання і припинення; недобросовісної конкуренції; 4) захист інтересів споживачів; 5) вирішення конфлікту інтересів.

Джерело: узагальнено на основі [145; 147; 149; 150; 152-155; 157; 81; 136; 148; 137].

Розглянемо більш детально зазначені в табл. 3.2 функції:

Верховна Рада України (ВРУ), як законодавчий орган країни, виконує функції, що впливають на регулювання кредитного ринку, до яких відносять:

- 1) прийняття нормативно-правових актів і внесення змін до чинного законодавства, що пов'язано з регулюванням кредитного ринку;
- 2) приймає закони, що стосуються прав захисту споживачів кредитних послуг, забезпечуючи їх права на кредитному ринку;
- 3) регулювання кредитної системи країни: ВРУ встановлює загальні принципи регулювання кредитної системи, але конкретні завдання регулювання покладені на спеціалізовані органи [145; 152; 153; 78; 81; 65; 69; 113; 137].

Прийняття нових законів і зміни чинного законодавства змінюють правові умови діяльності кредитних установ та інших учасників кредитного ринку. Отже, роль Верховної Ради України є суттєвою для формування законодавчого середовища, в якому функціонує кредитний ринок. Безпосередній нагляд за кредитним ринком здійснюється Національним банком України.

Національний банк України (НБУ) виконує низку важливих функцій з регулювання кредитного ринку, спрямованих на забезпечення стабільності кредитної системи і підтримку її розвитку, а саме:

1) ведення грошово-кредитної політики: визначення ключових ставок рефінансування, які впливають на рівень процентних ставок на ринку, запровадження програм стимулювання кредитування підприємств і населення для підтримки економічного зростання;

2) здійснення валютного регулювання для підтримки стабільності національної валюти, а також втручання в валютний ринок з метою управління валютним курсом;

3) розробка і реалізація реформ, спрямованих на розвиток кредитного ринку для забезпечення більшої доступності і ефективності кредитних послуг;

4) проведення макроекономічного аналізу і використання отриманих даних для формулювання ефективних рішень, запровадження заходів щодо управління системними ризиками;

5) нагляд за фінансовою стабільністю і діяльністю кредитних установ, встановлення вимог до капіталу і ліквідності [145; 152; 81].

Ці функції в сукупності визначають роль Національного банку України в регулюванні кредитного ринку з метою забезпечення стабільності й розвитку економіки країни.

Функції *Кабінету Міністрів України (КМУ)* щодо регулювання кредитного ринку визначаються передусім економічною і фінансовою політикою держави. Основними функціями впливу КМУ на кредитний ринок є:

1) формування економічної політики: розробка стратегій для стимулювання економічного розвитку, яка включатиме заходи підтримки кредитного ринку;

2) розробка заходів щодо залучення інвестицій і підтримки проєктів, які впливають на попит на кредити;

3) встановлення політики, спрямованої на забезпечення конкурентоспроможності кредитних установ і забезпечення чесної конкуренції на кредитному ринку [145; 157].

Важливо враховувати, що КМУ тісно співпрацює з Національним банком України та іншими регуляторами для досягнення спільних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Міністерство фінансів України (МФУ) відіграє ключову роль у регулюванні фінансового сектору, в тому числі кредитного ринку, основними функціями якого є:

1) управління державними борговими зобов'язаннями, включаючи випуск та обслуговування державних облігацій, а також розробка стратегії зменшення боргового навантаження і забезпечення стабільності фінансового, а значить і кредитного ринку;

2) розробка і реалізація ініціатив щодо залучення інвестицій, підтримка програм розвитку інфраструктури і створення сприятливого інвестиційного клімату;

3) розробка і виконання бюджетної політики держави, включаючи управління державними витратами та доходами, а також встановлення фінансових пріоритетів і виділення бюджетних коштів на розвиток кредитного ринку (наприклад, пільгове кредитування). Сьогодні в Україні діють програми пільгового кредитування населення (пільговий іпотечний кредит внутрішньо переміщеним особам, «Оселя»), а також програми доступних кредитів для бізнесу (Доступні кредити 5-7-9%) [145; 147; 157].

Ці функції дозволяють МФУ впливати на різні аспекти кредитного ринку і сприяти стабільності економіки України.

Важливу роль у формуванні та реалізації економічної політики країни відіграє *Міністерство економіки України*. Щодо регулювання кредитного ринку до функцій Мінекономіки відносять:

1) проведення економічного аналізу й макроекономічних прогнозів для розуміння стану економіки і визначення можливих ризиків для кредитного ринку;

2) визначення економічної політики для різних галузей, яка впливає на попит і пропозицію кредитів у різних секторах економіки.

3) співпраця з іншими відомствами, такими як НБУ і МФУ для вирішення спільних завдань фінансової та економічної політики [145; 157].

Цими функціями Міністерство економіки України впливає на кредитний ринок і сприяє його розвитку, а також стабільності, економічному зростанню.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) в Україні відповідає за регулювання та нагляд за фондовим ринком, включаючи деякі аспекти кредитного ринку, а саме у сфері іпотечного кредитування, інвестування, діяльності рейтингових агентств. Основними функціями впливу НКЦПФР на кредитний ринок є:

1) участь у розробці й вдосконаленні законодавства, що регулює кредитний ринок;

2) здійснює державний нагляд і регулювання іпотечного кредитування та емісії іпотечних сертифікатів, встановлює порядок ведення реєстру іпотечного покриття;

3) веде Державний реєстр рейтингових агентств, видає Свідоцтво про включення до Державного реєстру рейтингових агентств і встановлює порядок подачі звітності про їх діяльність;

4) нагляд за діяльністю інвестиційних та пенсійних фондів, які можуть бути активними учасниками ринку кредитування;

5) встановлення правил і стандартів захисту прав інвесторів, які можуть вплинути на довіру до кредитних інструментів, у тому числі цінних паперів, що використовуються у кредитуванні [157; 154; 137].

Хоча основна функція Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку пов'язана з ринком цінних паперів, деякі ініціативи цього органу можуть мати важливий вплив на загальну фінансову систему.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) в Україні створений з метою захисту прав і законних інтересів вкладників банків та зміцнення довіри до банківської системи України. Основними функціями ФГВФО, що впливають на кредитний ринок є:

1) захист інтересів вкладників: депозитні кошти є ресурсною базою банківських кредитів;

2) створення умов для забезпечення фінансової стабільності шляхом недопущення паніки на ринку та втрати довіри до банків;

3) участь у процесі розгляду і вирішення ситуацій, пов'язаних зі злиттям, поглибленням, ліквідацією чи реорганізацією банків. При виведенні неплатоспроможного банку з кредитного ринку ФГВФО приймає рішення (продаж, реструктуризація, консолідація чи передача проблемних активів іншим установам) щодо подальшого управління кредитного портфеля;

4) участь у розвитку і вдосконаленні регуляторного середовища, спрямованого на підвищення стабільності фінансового, в тому числі кредитного ринку [155; 148].

Отже, хоча функції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб безпосередньо не регулюють кредитний ринок, його діяльність впливає на фінансову стабільність, довіру і захист вкладників, що є важливим аспектом кредитного середовища.

Основну відповідальність за забезпечення конкуренції на ринках і захист від недобросовісної конкурентної практики покладено на *Антимонопольний комітет України* (АМКУ). На кредитному ринку Антимонопольний комітет виконує такі функції:

1) моніторинг і розслідування можливих антиконкурентних угод між банками або іншими кредитними установами, які можуть обмежити конкуренцію на ринку кредитування;

2) впровадження заходів, спрямованих на відстеження, аналіз і протидію антимонопольних порушень на кредитному ринку;

3) здійснення заходів щодо виявлення і припинення недобросовісної конкуренції, яка порушує рівні умови на ринку кредитування;

4) забезпечення захисту інтересів споживачів на кредитному ринку, а саме встановлення справедливих і прозорих умов кредитування;

5) забезпечення вирішення конфліктів інтересів і уникнення ситуацій, які можуть призвести до зловживань на ринку [145; 149; 150; 157].

Таким чином, незважаючи на те, що Антимонопольний комітет України не є прямим регулятором кредитного ринку, його дії спрямовані на забезпечення чесної конкуренції та захист інтересів різних учасників, у тому числі споживача.

Зазначені вище функції визначають роль урядових інститутів у створенні сприятливого нормативно-правового середовища для розвитку інновацій на кредитному ринку України.

2. Інфраструктурне забезпечення.

Банки і небанківські установи, бюро кредитних історій, колекторські компанії, рейтингові агентства, кредитні брокери забезпечують стимулювання розвитку кредитування суб'єктів господарювання, виконуючи наступні функції:

- створення інноваційних кредитів, адаптованих до потреб ринку, враховуючи його особливості та виклики;

- забезпечення безпеки кредитних операцій, а саме вживання заходів щодо захисту клієнтів від шахрайства, використання сучасних цифрових технологій для забезпечення безпеки кредитних операцій;

- інвестування в стартапи, технологічні компанії та інші інноваційні підприємства, створення власних інноваційних відділів для розробки нових ідей і технологій;

- використання Fintech-технологій для автоматизації процесів видачі кредитів, оцінки ризиків та обслуговування клієнтів, а також доступу до кредитних послуг 24/7;

- взаємодія з інноваційними компаніями для спільного впровадження і розробки нових кредитних продуктів, надання фінансової підтримки технологічним стартапам та проектам;

- проведення аналізу та оцінки ризиків для визначення стабільності й доцільності фінансування інноваційних ідей;

- надання клієнтам порад та консультацій щодо використання кредитних інновацій та оптимізації фінансових стратегій [145; 157].

3. Освітньо-наукове забезпечення.

Заклади освіти, дослідницькі центри лабораторії, технопарки, індустріальні парки, бізнес-інкубатори, венчурні фонди займаються вивченням інновацій у фінансах і розвитком нових методів кредитування. Зазначені установи відіграють важливу роль у розвитку кредитних інновацій, оскільки вони готують висококваліфікованих, конкурентоздатних фахівців з необхідними знаннями, навичками і практичним досвідом для їх використання у розвитку кредитних установ. Основними функціями інститутів освітнього і дослідницького забезпечення є:

- навчання фінансової і цифрової грамотності, а саме підготовка фахівців у сфері кредитування та ІТ, навчання основам фінансів, економіки, програмування, що створює основу для розуміння кредитних інструментів та інновацій;

- проведення наукових досліджень у сфері цифрових технологій і кредитних інновацій;

- розробка та впровадження новітніх кредитних послуг, методів оцінки кредитоспроможності й управління ризиками;

- проведення наукових конференцій і семінарів для обміну досвідом, ідеями між науковцями та практиками;
- співпраця з суб'єктами підприємництва і органами влади, тобто налагодження партнерства з бізнес-структурами та державними органами для розвитку кредитних інновацій;
- дослідження впливу кредитних інновацій на кредитну поведінку споживачів та економіку в цілому;
- фінансова та наставницька співпраця, а саме надання фінансової допомоги та консультування стартапів у сфері кредитних інновацій [20; 146].

Отже, заклади освіти виступають ключовим партнером у формуванні фахівців та розвитку інтелектуальних ресурсів для створення та впровадження інновацій на кредитному ринку. Вищезазначені функції допомагають впливати на розвиток інновацій, вирішувати проблеми та сприяти зростанню національної економіки, а також створенню сприятливого середовища для розвитку інновацій та допомагати молодим компаніям у фінансовому секторі прискорювати свій розвиток.

4. Fintech екосистема.

До складу інститутів FinTech екосистеми входять великі технологічні компанії, діяльність яких зосереджена на індустрії кредитних послуг і за її межами (наприклад, Apple, Google); компанії, які надають інфраструктуру або технологію, яка полегшує транзакції кредитних послуг, зокрема MasterCard, Fiserv, First Data; великі кредитні установи, такі як Bank of America, Chase, Wells Fargo, Allstate; стартапи, які зосереджені на певній інноваційній технології чи процесі. Найуспішнішими серед них є Betterment (автоматизоване інвестування), Prosper (p2p-кредитування), Moven (роздрібний банківський бізнес) [304]. Схематично fintech-екосистема кредитного ринку зображена на рис. 3.14.

Рис. 3.14 – Fintech-екосистема кредитного ринку України

Джерело: розроблено авторкою на основі [44, 56, 304]

Згідно з рис. 3.14 суб'єктами fintech-екосистеми кредитного ринку є fintech-стартапи, кредитні установи, технологічні платформи, інвестиційні фонди, аналітичні та кредитні бюро, установи-партнери, споживачі кредитних послуг і регулятори кредитного ринку. Результатом взаємодії зазначених суб'єктів є створення інноваційних технологій для кредитних установ, що сприяє інноваційному розвитку кредитного ринку в цілому. Функціями fintech-екосистеми визначено такі, як:

- інноваційна – суб'єкти екосистеми створюють і впроваджують нові цифрові кредитні продукти, які відповідають мінливим потребам клієнтів;
- інклюзивна – розширення доступу до кредитних послуг для тих, хто раніше не міг ними скористатися;
- забезпечувальна – fintech-компанії створюють умови для спрощення процесу отримання кредиту, розвиваючи цифрові кредитні інновації;
- технологічна – використання автоматизованих процесів і технологій для миттєвої, ефективної обробки кредитних заявок, встановлення кредитного рейтингу позичальника та ухвалення рішень щодо видачі кредиту;
- захисту даних – застосування сучасних методів кібербезпеки, що стає надзвичайно важливим у цифровому кредитному середовищі;
- взаємодії – fintech-компанії співпрацюють з іншими учасниками екосистеми (стартапи, технологічні платформи), щоб об'єднати свої ресурси та надати комплексні рішення з кредитування.

Отже, fintech-компанії, виконують різні функції, спрямовані на надання інноваційних кредитних послуг та полегшення доступу до фінансових ресурсів, а саме поширення онлайн-кредитування, роботизоване обслуговування клієнтів, використання аналітики та штучного інтелекту, поширення хмарних сервісів. Зазначені функції показують, як fintech-компанії створюють інноваційні рішення, спрямовані на полегшення кредитних операцій і покращення доступу до фінансових послуг.

Таким чином, забезпечення стабільного і сприятливого середовища для інновацій на кредитному ринку вимагає співпраці між суб'єктами державного регулювання кредитного ринку, кредитними установами, закладами освіти і науки, а також суб'єктами fintech-екосистеми. Врахування потреб ринку та стимулювання інноваційного підходу до кредитування є запорукою розвитку національної економіки в цілому.

Проте, попри розгалуженість суб'єктів інституційного забезпечення і значну кількість прийнятих законодавчих і нормативних актів, спрямованих на підтримку розвитку інновацій, формування нормативно-правової бази інноваційної діяльності на кредитному ринку є незавершеним, оскільки не враховує всі аспекти впровадження інноваційних кредитних послуг.

Таким чином, модернізація інституційного забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку потребує комплексного підходу та низки заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для впровадження інноваційних рішень. Серед основних заходів можна відзначити такі:

1) *створення сприятливого нормативно-правового середовища*: вдосконалення законодавства, що регулює кредитний ринок, зокрема, забезпечення чіткості та стабільності правових норм, що регламентують використання цифрових технологій у кредитному секторі. Це є основним завданням для створення ефективного і надійного нормативно-правового середовища, яке може бути досягнуто шляхом:

- розробки системних та комплексних заходів регулювання цифрових технологій на кредитному ринку з урахуванням усіх аспектів використання інновацій, зокрема штучного інтелекту, хмарних сервісів та ін.;

- забезпечення гнучкості та модернізації законодавства для адаптації до швидких темпів зміни цифрових технологій;

- стандартизація технічних і правових аспектів цифрових технологій для створення єдиної системи правил і процедур;

- формування спеціалізованих експертних центрів, які вивчали б та оцінювали вплив нових технологій на кредитний сектор;

- залучення експертів у сфері диджиталізації фінансів до процесу розробки і вдосконалення законодавства для забезпечення практичності та актуальності стандартів. А також проведення консультацій для узгодження регуляторних підходів та забезпечення взаєморозуміння інтересів;

- проведення аудиту та моніторингу впровадження нових технологій для виявлення можливих ризиків та необхідності внесення змін до законодавства.

Зазначені заходи сприятимуть забезпеченню чіткості та стабільності нормативно-правового регулювання використання нових технологій на кредитному ринку та створенню сприятливого середовища для інновацій.

2) *стимулювання інновацій за допомогою фінансових інструментів*: впровадження фінансових інструментів для стартапів і компаній, що розвивають цифрові кредитні інновації, розробка грантів для досліджень у сфері фінансових технологій та кредитних інновацій, а також запровадження податкових пільг для компаній, які здійснюють інноваційну діяльність та розробляють технології, які системно важливі для розвитку фінансової сфери країни загалом.

3) *розвиток Fintech екосистеми* є важливим аспектом стимулювання інновацій на українському кредитному ринку. Для її ефективного розвитку необхідно враховувати:

- розвиток інноваційних кластерів та хабів, що сприятимуть обміну досвідом і взаємодії між суб'єктами кредитного ринку;

- популяризація інкубаторів та акселераторів для підтримки стартапів у сфері кредитних інновацій;

- розробка системи автоматичної ідентифікації та моніторингу кіберінцидентів для забезпечення високого рівня захисту персональних даних позичальників.

4) *підвищення кваліфікації учасників інноваційного кредитного процесу*: проведення тренінгів для фінансистів, юристів та інших учасників, які взаємодіють з технологічними новинками на кредитному ринку, запровадження тісної співпраці між суб'єктами господарювання і закладами вищої освіти.

5) *участь у міжнародних ініціативах*: співпраця з міжнародними установами і провідними країнами (США, Великобританія, Японія) для обміну досвідом і впровадження передового досвіду у сфері цифрових технологій на кредитному ринку, розширить можливості для розвитку інновацій і сприятиме створенню глобальних інноваційних екосистем.

Отже, запропоновані заходи спрямовані на створення умов для ефективного розвитку кредитних інновацій, забезпечуючи стабільність функціонування кредитного ринку України. Слід зазначити, сьогодні інституційне забезпечення розвитку інновацій на кредитному ринку України можна вважати досить розвиненим, але фрагментарним, а тому не відповідає сучасним вимогам щодо якісного забезпечення розвитку новітніх технологій на кредитному ринку, яка потребує її модернізації. Особливо це стосується нормативно-правової бази, яка визначає ефективність розвитку інновацій на кредитному ринку. Удосконалення системи інституційної підтримки шляхом створення сприятливого правового середовища, запровадження фінансових інструментів для стимулювання інновацій, розвиток Fintech екосистем, підвищення кваліфікації спеціалістів і співпраця з провідними країнами світу у сфері інновацій може значно покращити середовище для розвитку інновацій на кредитному ринку та виходу на якісно новий рівень надання кредитних послуг.

Таким чином, досліджено формування інституційного забезпечення для розвитку інновацій на кредитному ринку, запропоновані заходи, спрямовані на створення умов для ефективного розвитку кредитних інновацій.

Висновки до 3 розділу

1. Досліджено світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, виокремлені їх основні тенденції, а саме: відкриття цифрового рахунку, відеоспівпраця, хмарні обчислення, використання штучного інтелекту та машинного навчання і р2р-кредитування. Це підтвердило важливість цифровізації кредитної діяльності банківських і небанківських установ у розвитку національної економіки.

2. Обґрунтовано механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, що враховує мету, цілі та функції, основні принципи побудови механізму, ресурсне забезпечення його формування і реалізації, а також методи та інструменти механізму. Система принципів з урахуванням сучасних тенденцій диджиталізації кредитного ринку, була доповнена принципами, а саме: принципом цифрової обізнаності (економічні суб'єкти повинні постійно підвищувати рівень власної цифрової та/або фінансової грамотності, що сприяє підвищенню транспарентності кредитних операцій та впливає на рівень довіри між кредитними установами і їх клієнтами) та принципом дифузії цифрових інновацій (цифрові інновації на кредитному ринку повинні гармонійно поєднуватися з використанням таких інновацій суб'єктами господарювання в інших сферах національної економіки при здійсненні інших господарських операцій).

3. Розроблені основні напрями удосконалення умов цифрового розвитку кредитному ринку, а саме: покращення інвестиційного клімату в країні, забезпечення зростання доходів громадян, сприяння розвитку кадрового потенціалу у сфері диджиталізації фінансових послуг, поступова трансформація моделі кредитної поведінки економічних суб'єктів, підвищення цифрової фінансової грамотності населення, розробка заходів щодо захисту особистих даних, розробка ефективної системи управління ризиками при впровадженні інновацій, модернізація цифрової архітектури кредитних установ, удосконалення інституціонального забезпечення для

поступової цифровізації кредитного ринку, сприяння органами державної влади формування інноваційного середовища у фінансовій сфері, підвищення довіри між кредитними установами та їх клієнтами, розвиток фінансової інклюзії, впровадження тренінгів, підвищення кваліфікації для фахівців у галузі фінансів, інновацій та ІТ, підвищення прозорості діяльності кредитних установ і боротьба з корупцією.

4. Проаналізовано інституціональне забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України. Виділено ключових суб'єктів інституційного впливу на діяльність кредитних установ та їх функції. У результаті було визначено такі складові: нормативно-правове забезпечення, інфраструктурне забезпечення, освітньо-наукове забезпечення. Беручи до уваги сучасні тенденції цифрової трансформації національної економіки та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сфері фінансових послуг, запропоновано віднести до складу інституційного забезпечення Fintech-екосистему кредитного ринку.

5. Розроблено структурну схему Fintech-екосистеми кредитного ринку, в якій ідентифіковано суб'єкти, їхні функції, напрями діяльності і кінцевий результат їх взаємодії, що дозволяє краще зрозуміти екосистему фінансових технологій кредитного ринку, визначити ключових гравців та їх відносини.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано теоретико-методичні положення забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки та запропоновано практичні рекомендації активізації такого розвитку. До основних науково-практичних результатів дослідження можна належать такі.

1. Розкрито сутність кредитних інновацій та їх роль в інноваційному розвитку національної економіки. А саме, проведено дослідження змісту категорій «інновація», «фінансова інновація» та виділено наукові підходи до визначення поняття «кредитна інновація» (новий кредитний продукт, процес розробки кредитного продукту, нова ідея у сфері кредитування), яке нововведення, яке використовується кредитними установами у процесі надання позик економічним суб'єктам й пов'язане з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а саме нових методів, підходів, процесів, продуктів та моделей для роботи з інформаційними ресурсами, які виникають у результаті діяльності цих установ.

2. Поглиблено теоретико-прикладні положення функціонування кредитного ринку в структурі національної економіки, що дозволило описати особливості функціонування такого ринку, його важливість для розвитку економічних суб'єктів. Це, у свою чергу, дало можливість на основі отриманих результатів сформулювати зміст цифрового розвитку такого ринку – процес якісних трансформацій простору кредитних відносин, які виникають між економічними суб'єктами щодо руху фінансових відносин у результаті надання кредитних послуг та зумовлені активним використанням фінансовими установами інформаційно-комунікаційних технологій у кредитній діяльності з метою удосконалення якості зазначених послуг та підвищення ефективності такої діяльності.

3. Виокремлено та систематизовано види інновацій на кредитному ринку, які були згруповані за такими ознаками: за технологічною ознакою; за глибиною змін; за масштабами впровадження; за темпами здійснення

інновацій; за результативністю; за ефективністю; за фактом наступності; за інноваційним потенціалом; за причинами виникнення; за часовою ознакою; за силою впливу; за сутністю потреб, які необхідно задовольнити; за джерелами виникнення. Це дало можливість виокремити в системі типів кредитних інновацій нові класифікаційні ознаки, за якими можливо розрізняти такі інновації (*специфікою діяльності кредитної установи; впливом на розвиток національної економіки; рівнем цифровізації*). Такий підхід дозволив поглибити розуміння сутності цифрових інновацій та визначити специфічні риси, які їм притаманні.

4. Сформульовано теоретико-методичні положення впливу процесу запровадження інформаційно-комунікаційних технологій кредитними установами на розвиток цифрової економіки, що реалізовано через обґрунтування моделі *впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки*. У межах такої моделі виокремлено два підходи до розгляду такого впливу: 1) процес цифровізації кредитного ринку є одним із напрямів цифрової трансформації економіки країни; 2) процес цифровізації розглядається як окрема складова, у межах якої відбувається взаємодія між кредитними установами та розробниками інформаційно-комунікаційних технологій і яка формує нові імпульси до розвитку національної економіки, активізує інноваційний розвиток окремих її галузей та сфер.

5. Проведено діагностику сучасного стану функціонування кредитного ринку України й виявлено головні тренди розробки та впровадження інновацій кредитними установами, серед яких виокремлено такі: застосування інновацій у системі дистанційного обслуговування, реалізація біометричної ідентифікації клієнтів (система НБУ BankID), впровадження штучного інтелекту та роботизація кредитних процесів, використання хмарних сервісів і розвиток пірингового кредитування. Результати дослідження жали змогу зробити висновок, що сучасний стан кредитного ринку спрямований на диджиталізацію процесів кредитування, роботизацію внутрішніх управлінських процесів кредитних установ при видачі позик

економічним суб'єктам. Встановлено, що потенціал використання цифрових технологій у сфері кредитування не вичерпаний і впровадження таких інновацій банківськими й небанківськими кредитними установами залишається одним з пріоритетних напрямів їхньої роботи і є невід'ємною складовою формування належного рівня їхньої конкурентоспроможності.

6. Конкретизовано та систематизовано основні перешкоди впровадження цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України. Зокрема, їх було поділено на дві групи залежно від рівня впливу на діяльність кредитних установ, а саме: *перешкоди макrorівня* (нормативно-правові обмеження, тіньова економіка, макроекономічна нестабільність, низький рівень цифровізації економічних відносин, відсутність стабільного інтернет-зв'язку, негативне ставлення домогосподарств до кредитних послуг); *перешкоди мікрорівня* (недостатні обсяги фінансування розробки та впровадження цифрових інновацій, відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів, необхідність забезпечення високого рівня безпеки персональних даних, недостатній рівень довіри громадян до діяльності кредитних установ).

7. Розглянуто світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, що дало можливість виокремити такі провідні інформаційно-комунікаційні технології в розвитку банківських та небанківських кредитних установ: відкриття цифрового рахунку, відеоспівпраця, хмарні сервіси, використання штучного інтелекту та машинного навчання, пірингове кредитування. Дослідження зазначених тенденцій підтвердило важливу роль цифровізації кредитної діяльності зазначених установ у розвитку національної економіки, формування передумов для її інноваційної трансформації.

8. Досліджено та обґрунтовано механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки, що реалізовано через визначення його мети, цілей та основних функцій. Також було визначено базові принципи такого механізму, серед яких виділено такі:

системності; цілеспрямованості; ресурсного забезпечення; доступності; прозорості; науковості; адаптивності; збалансованості. Окреслена система принципів з урахуванням сучасних тенденцій цифровізації кредитного ринку, була доповнена такими принципами: *принцип цифрової обізнаності* (економічні суб'єкти повинні постійно підвищувати рівень власної цифрової та/або фінансової грамотності, що сприяє підвищенню транспарентності кредитних операцій та впливає на рівень довіри між кредитними установами і їх клієнтами); *принцип дифузії цифрових інновацій* (цифрові інновації на кредитному ринку повинні гармонійно поєднуватися з використанням таких інновацій суб'єктами господарювання в інших сферах національної економіки при здійсненні інших господарських операцій);

9. Обґрунтовано сутність та основні складові інституційного забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, що дало змогу виокремити основних суб'єктів та конкретизувати їхні функції у сфері регулювання та підтримки діяльності кредитних установ. У результаті визначено такі компоненти такого забезпечення: нормативно-правове забезпечення, інфраструктурне забезпечення, освітньо-наукове забезпечення. Відповідно, враховуючи сучасні тенденції цифрової трансформації національної економіки, тренди впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сфері фінансових послуг, запропоновано до складу зазначеного виду інституційного забезпечення віднести Fintech-екосистему кредитного ринку, розкрито її сутність та особливості функціонування в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. Розвиток інноваційних банківських послуг у сфері кредитування. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2021/100.pdf.
2. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2009. 299 с.
3. Андрєєва А.В. Роль фінансових інновацій в розвитку ринку банківських послуг. *Банківські послуги*. 2010. № 6. С. 31-35.
4. Аранчій В. І. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2004. 304 с.
5. Базілінська О. Стратегічне управління кредитним потенціалом банківської установи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3(35). С. 173–182.
6. Базілінська О. Я., Панченко О. І. Іпотечне кредитування як складова економічного зростання. *Наукові записки НаУКМА*. 2020. Т. 5, вип. 1. С. 3-9.
7. Банківський менеджмент. підручник / кол. авторів, під ред. д-ра екон. наук, проф О. І. Лаврушина. URL: <http://reci.pp.ua/bankovskiymenedjmentuchebnik-kol-avtorov-pod.html>.
8. Белінська Г. В. Ринок фінансових інновацій: сутність, особливості та передумови створення. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 1(74). С. 137-148.
9. Берлач А. І. Організаційно-правові основи біржової діяльності : навч. посіб. Київ : Фенікс, 2000. 336 с.
10. Білик О. Управління інноваційною діяльністю підприємства. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/6_2020/103.pdf.
11. Біржа позик. URL: <https://minfin.com.ua/credits/articles/birzha-zaymov>.
12. Благун І. І. Механізм формування стратегій управління банківською системою України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Івано-Франківськ, 2015.
13. Борисов І. Послуга в умовах використання цифрових технологій. URL: <https://old.apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Borysov17.pdf>.

14. Бречко О. Детермінанти цифрової трансформації національної економіки. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 4. С. 7–24.
15. Бригадир В. Вплив діджиталізації на суспільний добробут населення країни. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки*. 2019. № 20 Том 1. С. 79-81.
16. Бурячок В. Основи інформаційної та кібернетичної безпеки. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27370/1/V_Buriachok_Posibnik_2019_FITU.pdf.
17. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. Київ : НІОС, 2000. 416 с.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
19. Верховна рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
20. Види бізнес-інкубаторів та стан їхнього розвитку в Україні. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/18592889.pdf>.
21. Вишневський В. Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал : монографія. Київ : Академперіодика, 2020. 188 с.
22. Вікулов В. С. Типологія банківських інновацій. *Фінансовий менеджмент*. 2004. № 6. С. 14.
23. Волгіна Н. Фінансовий ринок. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11321998.pdf>.
24. Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 107-111.
25. Гальчинський А. Теорія грошей : навч. посіб. Київ : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. 411 с.
26. Гаман М. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід. Київ : Вікторія, 2004. 311 с.
27. Гаррі Марковіц. Вибір портфелю. URL: <https://fintraining.livejournal.com/833335.html>.
28. Глущенко С. В. Кредитний ринок : інститути та інструменти. Київ : НаУКМА, 2009. 153 с.

29. Гонта О. І., Дубина М. В., Пархоменко І. А. Особливості функціонування кредитної системи та її сучасний розвиток в Україні. *Фінансові дослідження*. 2017. № 2. С. 27–38.

30. Гонта О. І., Дубина М. В., Пілевич Д. С. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки : монографія. Чернігів, 2013. 184 с.

31. Грибіненко О. М. Диджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. *Міжнародні відносини. Серія. Економічні науки*. 2018. № 16. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523/3197.

32. Гриньов А. Дослідження розвитку уявлень про інноваційні процеси. *Економіка розвитку*. 2003. № 1. С. 5–9.

33. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика. Київ : Основи, 1997. 438 с.

34. Гусєва О. Ю., Легомінова С. В. Диджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 33-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_1_7.

35. Добров Г. М. Прогнозирование и оценки научно-технических нововведений / за. ред. В. Б. Мусиенко ; АН УССР. Центр. исслед. научн.-техн. потенциала и истории науки. Київ : Наук. думка, 1989. 280 с.

36. Дорофєєв Д. А. Сутність і класифікація фінансових інновацій у фінансовому секторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22(1). С. 91-97.

37. Демчишак Н., Глутковський М. Розвиток цифрової економіки в Україні: концептуальні основи, пріоритети та роль інновацій. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6. С. 43-48..

38. Дубина М. Розвиток e-banking: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2 (18). С. 154-162.

39. Дубина М. В. Світовий досвід розвитку пірингового (P2P) кредитування. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С.145-151.

40. Дубина М., Забаштанський М., Роговий А. Роль фінансово-кредитних установ у стратегічному розвитку сфери охорони здоров'я. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 4(24). С. 64–73.

41. Дубина М., Попело О., Тарасенко О. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 1(25). С. 91–110.

42. Дубина М. В., Садчикова І. В., Чийпеш Н. М. Концептуальні положення розгляду сутності дефініцій «інновація», «фінансова інновація» та «кредитна інновація». *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4(20). С. 320-334. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4\(20\)-320-333](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4(20)-320-333).

43. Демчишак Н., Лоїк Р., Лоїк А. Розвиток цифрових технологій у банківській системі України: інновації в кредитуванні, ризики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61

44. Дубина М., Холявко Н., Попело О. Цифровізація ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 2(25). С. 160–177.

45. Дубина М., Чийпеш Н. Особливості виникнення інновацій на ринку кредитних послуг. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 86-89.

46. Дубина М., Чийпеш Н., Осторовська Н. Розвиток ринку кредитних послуг України. *Розвиток ринку фінансових послуг в умовах становлення цифрової економіки* : [колективна монографія] / за заг. ред. М.В. Дубини. Чернігів : ЧНТУ, 2022. С.126-152.

47. Економіка та організація інноваційної діяльності : підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін. Третє видання. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 662 с.

48. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес, 2007. 719 с.

49. Еш С. М. Фінансовий ринок : навч. посіб. [2-ге вид.]. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 528 с.
50. Єгоричева С. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти: монографія / ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. 348 с.
51. Жаворонок А. Тенденції розвитку ринку кредитних послуг в Україні. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/63/817.pdf>.
52. Живко З. Б. Економічне підґрунтя корупції. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія / керівник авт. кол. доц. І. О. Рєвак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. С. 36-52.
53. Жукова Ю. Розвиток цифрової економіки на основі платформізації. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1532/1473>.
54. За 2021 рік учетверо зросла кількість успішних ідентифікацій через Систему BankID НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-2021-rik-uchetvero-zroslo-kilkist-uspishnih-identifikatsiy-cherez-sistemu-bankid-nbu>.
55. Забаштанський М., Євтушенко Ю. Розвиток житлового будівництва на основі активізації банківського кредитування домогосподарств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-69>.
56. Забаштанський М., Євтушенко Ю. Роль кредитно-інвестиційних інститутів у активізації розвитку підприємств житлового будівництва. *Трансформаційна економіка*. 2023. №5 (05). С. 41-46.
57. Забуранний С. В. Інституційне забезпечення інноваційної діяльності в аграрній сфері. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4316>.
58. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. Львів : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2005. 238 с.
59. Заруцька О. П., Синюк А. О. Міжнародний досвід та вітчизняна практика розвитку платформ P2P-кредитування: проблеми та перспективи. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2017_25_11%281%29__20.
60. Звіт НКЕК. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/662/10077/Dodatok_do_rishennia_27_01.04.2022.pdf.

61. Іванова В. В. Дослідження теорії поняття інновації. *Економіка промисловості*. 2009. № 4. С. 80-86.
62. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підручник. Тернопіль : Картбланш, 2005. 527 с.
63. Іващенко А., Гонта О. Розвиток інновацій на ринку кредитних послуг України в системі національної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №4 (36). С.207–224.
64. Ілленкова С. Інноваційний менеджмент. URL: <https://library.if.ua/books/138.html>.
65. Ільченко Н. М. Методологія дослідження проблем державного управління: інституціональний підхід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 1. С. 56-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2011_1_8.
66. Інвестиційна та інноваційна діяльність : монографія / за наук. ред. проф., д-ра екон. наук О. Є. Кузьміна. Львів : Вид-во ЛБІ НБУ, 2003. 233 с.
67. Індекс інвестиційної привабливості. Поточна інформація Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua>.
68. Інноваційна діяльність. Терміни та визначення понять. ДСТУ ГОСТ 31279:2005. URL: https://www.ksv.biz.ua/GOST/DSTY_ALL/DSTU4/dstu_gost_31279-2005.pdf.
69. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / заг. ред. В. М. Геєць та ін.; НАН України. Київ, 2015. 336 с.
70. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Л. І. Михайлова, О. І. Гуторов, С. Г. Турчина, І. О. Шарко. Вид. 2-ге, доп. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 234 с.
71. Інноваційні процеси в Україні / за ред. Ковалевського М. С. Київ, 2002.
72. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України.: URL: <http://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitokfinansovih.html>.
73. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 400 с.

74. Кальченко О., Зеленська О., Лесун С. Фінансова поведінка домогосподарств у контексті розвитку поведінкових фінансів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №4 (36). С. 280–290.

75. Карчева І. Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банк 3.0. *Фінансовий простір*. 2015. № 3. С. 299–305.

76. Касяненко І. Реалізація стратегії розвитку цифровізації економіки України в умовах індустрії 4.0: міжнародний досвід країн ЄС. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/254838/253900>.

77. Кичко І., Забаштанський М. Новітні підходи до залучення персоналу бізнес-структур в умовах цифрової економіки: економічна та соціальна ефективність. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3(31). С. 7–18.

78. Коваленко Ю. М. Сутність інституційного середовища фінансового сектора економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 1(23). – С. 92-97.

79. Колінець Л. Б. Фінансові інновації як чинники трансформації світового фінансового порядку. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 28-32.

80. Комарова Н. Віддалене обслуговування: „де факто” та „де юре”. *Банківський огляд*. 2005. № 8. С. 52-57.

81. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

82. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України. URL: <https://eufordigital.eu/uk/library/adopting-the-digital-economy-and-development-concept-of-ukraine-for-2018-2020-and-action-plan-for-its-implementation>.

83. Корнеєв В. Регулювання кредитних ринків і перспективи стабілізації фінансової системи України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2011. № 5. С. 28-36.

84. Корнеєв В. Розвиток ринків фінансових послуг небанківських посередників. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 79–97.

85. Костюченко О. А. Банківське право : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 168 с.
86. Котуранова Т. В. Інтернет-банкінг в Україні - інноваційний розвиток банківської сфери. *Економічний простір*. 2019. № 146. С. 43-56.
87. Креді Агріколь Банк. Офіційний сайт. URL: <https://credit-agricole.ua>.
88. Кривич Я. М. Управління інноваційним потенціалом банку : дис.... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2010. 284 с.
89. Круглов В. Державна політика трансформації ринку праці: виклики цифрової епохи. *Науковий вісник: Державне управління*. 2021. № 1(7). С.140-161.
90. Кульчицький М. І. Розвиток кредитного ринку як передумова інтеграції вітчизняної економічної системи у світовий фінансовий. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 21.13. С. 43–51.
91. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу : підручник / за ред. Б. Д. Лановика. Київ : Вікар, 1999. 737 с.
92. Ліпич Л. Розвиток компетентностей працівників, як основа розвитку інноваційності підприємств. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_77_1_2020_ukr/18.pdf.
93. Любохимець Л., Шпуляр Є. Цифрова трансформація національної економіки: сучасний стан та тренди майбутнього. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 4. С. 213-217.
94. Лютий І. О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. Київ : Атіка, 1999. 239 с.
95. Манівео. Офіційний сайт. URL: <https://moneyveo.com.ua>.
96. Марченко В. Поняття та правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 279-282. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/68.pdf.
97. Маслова С. О. Фінансовий ринок : навчальний посібник. Київ: Каравела, 2003. 344 с.

98. Меренкова О.В. Інноваційні технології банківської діяльності як елемент сучасного економічного мислення. *Сучасна картина світу: Природа, суспільство, людина* : збірник наукових праць. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. С. 186-194, 190.

99. Миськів Г. Структуризація та класифікація кредитного ринку. URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/5091/1/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%93..pdf>.

100. Миськів Г. Функціонування і розвиток кредитного ринку України : дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / ДВНЗ «Університет банківської справи». Київ, 2016. 539 с.

101. Михайловська І. М., Ларіонова К. Л. Гроші та кредит : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2006. 431 с.

102. Міжнародні фінанси / за ред. О. М. Мозгового. Київ : КНЕУ, 2015. 515 с.

103. Міщенко В. І. Удосконалення дії каналів трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в Україні в умовах переходу до таргетування інфляції. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 421-428.

104. Міщенко С. В. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки. *Вісник Національного банку України*. 2012. С. 32.

105. Міщенко С. В. Нові тенденції в монетарній політиці і регулювання фінансових систем. *Фінанси та кредит*. 2010. С. 27.

106. МоноБанк. Офіційний сайт. URL: <https://www.monobank.com.ua>.

107. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг. *Фінансовий ринок України*. 2011. № 12. С. 21-30.

108. Муравйова А. В. Банківські інновації: факторний та структурний аналіз інформаційних технологій. *Банківські послуги*. 2004. № 9. С. 2-37.

109. Мурашківська І., Барилко А. Теоретичні положення здійснення банківського кредитування домогосподарств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №4 (36). С.325–337.

110. Назарова Г. В., Руденко В. О. Цифрова економіка: етимологія та інституційна структура. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19 листопада 2021 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. С. 92.

111. Науменкова С. В. Підвищення доступності фінансових послуг: актуальні питання регуляторної практики. *Фінанси України*. 2013. № 10. С. 20–33.

112. Національний банк посилює захист прав і безпеку персональних даних споживачів фінансових послуг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-posilyuye-zahist-prav-i-bezpeku-personalnih-danih-spojivachiv-finansovih-poslug>.

113. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.

114. Ніколенко Ю. В. Політична економія : підручник. Київ : ЦУЛ, 2009. 632 с.

115. Новак І. Трансформація менеджменту персоналу в цифровій екосистемі організації. *Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку* : зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф.; 11–12 листопада 2020 р. Київ : КНЕУ, 2021. С. 218–220.

116. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти). Київ : КНЕУ, 2004. 240 с.

117. Орлюк О. П. Фінансова енциклопедія. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 470 с.

118. Офіційний сайт American Express. URL: <https://www.americanexpress.com>.

119. Офіційний сайт Bank of America. URL: <https://www.bankofamerica.com>.

120. Офіційний сайт Barclays. URL: <https://home.barclays>.

121. Офіційний сайт Capital One. URL: <https://www.capitalone.com>.

122. Офіційний сайт Citigroup. URL: <https://www.citigroup.com/global>.

123. Офіційний сайт Discover Consumer Bank. URL: <https://www.discover.com>.
124. Офіційний сайт HSBC. URL: <https://www.hsbc.com>.
125. Офіційний сайт JPMorgan Chase & Co. URL: <https://www.jpmorganchase.com>.
126. Офіційний сайт Wells Fargo. URL: <https://www.wellsfargo.com>.
127. Офіційний сайт Законодавства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/d>.
128. Офіційний сайт НБУ. Платежі та розрахунки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments>.
129. Офіційний сайт Chase Bank. URL: <https://www.chase.com>.
130. ОщадБанк. Офіційний сайт. URL: <https://oschaws.com>.
131. Павленко І. І., Варяниченко О. В., Навроцька Н. А. Міжнародна торгівля та інвестиції : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
132. Пантелеєва Н.М. Фінансові інновації в банківській системі: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 540 с.
133. Парандій О. р2р-кредитування та його особливості. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/36_2_2018/18.pdf.
134. Пахомов В. І., Стрільчук Л. В. Гроші та кредит : навч.-метод. посіб. Київ : МАУП, 2004. 56 с.
135. Платіжна інфраструктура. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-2023-rik>.
136. Положення про Апарат Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#n9>.
137. Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011#Text>.
138. Положення про систему управління ризиками. URL: https://static.privatbank.ua/files/22092022_InformationSecurity.pdf.
139. Попело О. В., Тарасенко А. В. Розвиток цифрових інновацій на ринку кредитних послуг України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 108-114.

140. Попело О. В., Холявко Н. І. Закордонний досвід стимулювання впровадження інноваційно-інформаційних технологій фінансовими установами. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Том 2, № 19. С. 119-130.

141. Попело О. В., Холявко Н. І., Тарасенко А. В. Світові тенденції диджиталізації ринку фінансових послуг. *Бізнес Інформ*. 2022. № 4. С. 58-64.

142. Поповенко Н. С. Інноваційні процеси у банківській. *Економічний простір*. 2008. № 15. С. 99-104.

143. Посилюється захист даних користувачів та вимоги до учасників Системи BankID НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/posilyuyetsya-zahist-danih-koristuvachiv-ta-vimogi-do-uchasnikiv-cistemi-bank-id-nbu>.

144. ПриватБанк. Офіційний сайт. URL: <https://privatbank.ua>.

145. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

146. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

147. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>.

148. Про затвердження Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами : Рішення ФГВФО. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1548-12.#Text>.

149. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.

150. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

151. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

152. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

153. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

154. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>.

155. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

156. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.

157. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>.

158. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text>.

159. Провайдинг інновацій / [Денисенко М. П., Гречан А. П., Гаман М. В. та ін., за ред. проф. М. П. Денисенка]. Київ : Видавничий дім “Професіонал”, 2008. 448 с.

160. Проект Закону України «Про цифровий Порядок денний України». URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>.

161. Проект Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України та затвердження плану заходів щодо її реалізації». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321>.

162. P2p кредитування: що це таке і чи працює воно в Україні? URL: <https://finance.ua/ua/credits/r2r-kreditovanie>.

163. p2p-кредитування. URL: <https://finance.ua/ru/credits/r2r-kreditovanie>.

164. Райффайзен Банк. Офіційний сайт. URL: <https://raiffeisen.ua>.

165. Рейтинг доступності мобільного інтернету. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/rejting-dostupnosti-mobilnogo-internetu-ukrayina-na-31-misci.html>.

166. Рибак С. О., Лазебник Л. Л. Таксономія дефініцій фінансової сфери. *Економічна теорія*. 2007. № 2. С. 34-45.

167. Рівень покриття України інтернетом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2824491-fedorov-nazvav-riven-pokritta-ukraini-internetom.html>.

168. Робота в Україні. URL: roбота.ua.

169. Роговий А., Євтушенко Ю. Теоретичні аспекти обґрунтування сутності кредитної послуги та особливості її надання фінансовими установами. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3(35). С. 141–151.

170. Родін Д. Я. Формування і просування фінансових інновацій банківського інституту на банківському ринку кредитних послуг. *Фінансова аналітика: проблеми і рішення*. 2015. № 22. С. 20.

171. Савлук М. І. Гроші та кредит / за ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2006. 744 с.

172. Сацик В. Антициклічне регулювання економіки України в сучасних умовах волатильності і міжнародних ринків. *Міжнародна економічна політика*. 2009. № 1–2 (10–11). С. 129–156.

173. Світовий досвід та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. Науково-аналітичні матеріали. Київ : Національний банк України, Центр наукових досліджень, 2008. Вип. 10. 145 с.

174. Семеног А. Цифрові фінансові послуги як основний продукт діяльності фінтех-компаній. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/4_2021/17.pdf.

175. Серебряков С. В. Фінансові інновації: необхідність та достатність. *Організація та управління*. 2001. № 4. С. 6.

176. Семеног А. Ю. Склад та структура фінтех ландшафту як простору з надання цифрових фінансових послуг. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2022. № 25 (53). С. 110-116.

177. «Скарбниця» стала одним із переможців ТОП-100. Рейтинги найбільших. URL: <https://varianty.lviv.ua/69775-skarbnytsia-stala-odnym-iz->

peremozhstv-top-100-reityny-naibilshykh.

178. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. Київ : Наш формат, 2018. 736 с.

179. Смолянська О. Ю. Фінансовий ринок: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 384 с.

180. Старостенко Г. Г. Національна економіка. Київ : Ліра-К, 2011. 432 с.

181. Статистика. <https://www.statista.com>.

182. Струтинська І. Дефініції поняття «цифрова трансформація». *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 48-2. С. 91-96.

183. Сутність і напрями розвитку банківських інновацій. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13191/1/Ек%2В8-2022_St9.pdf.

184. Сухораба І. В. Сутність кредитного ринку та прояви його змісту в умовах трансформації суспільства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2009. № 2. С. 13–17.

185. Тебенко В. Сутнісна характеристика інновацій та інноваційних процесів URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_1/page30.html.

186. Трахтенберг И. А. Современный кредит и его организация. Москва : Изд. Коммунистической академии, 1929. 310 с.

187. Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html>.

188. Україна знову опустилася в індексі сприйняття корупції. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/25/7321598>.

189. УкрСиббанк. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrsibbank.com>.

190. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.

191. Федоренко В. Г. Инвестознавство : підручник. 3-тє вид., доповн. Київ : МАУП, 2004. 480 с.

192. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : підручник. Київ : Либідь, 2006. 480 с.

193. Філософський енциклопедичний словник онлайн. URL: <https://1701.slovaronline.com/5467-%D0%BC%D0%B5%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC>.

194. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
195. Фінансові компанії з видачі кредитів. URL: <https://loando.ua/status/finansovi-kompanii-z-vidachi-kreditiv-onlajn-u-2023-roci-de-zvertatis>.
196. Ходаківська В. П., Данілов О. Д. Ринок фінансових послуг : навчальний посібник. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 501 с.
197. Холявко Н., Попело О., Дубина М., Тарасенко, А. Сучасні інформаційні технології на ринку фінансових послуг України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 1(29). С. 77–87.
198. Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс»: веб-сайт. URL: <http://finpuls.com>.
199. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти / Центр Разумкова. Київ : Видавництво “Заповіт”, 2020. 274 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.
200. Чечоткін В. В., Пристемський О. С. Альтернативне кредитування в аграрному секторі економіки України: P2P-кредитування фермерів. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 98–103.
201. Чийпеш Н. Інновації на ринку кредитних послуг. *Соціально-трудова відносина в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку* : матеріали VI міжвуз. наук.-практ. конф. (Чернігів, 5 груд. 2019 р.). Чернігів, 2019. С. 45-47.
202. Чийпеш Н. Наукові аспекти класифікації інновацій на ринку кредитних послуг України. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я* : тези доповідей ХХІХ Міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є. І. Харків: НТУ «ХПІ». С. 231.
203. Чийпеш Н. Наукові підходи до класифікації інновацій кредитних установ. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 2(21). С.155-162. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-155-162](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-155-162).
204. Чийпеш Н. Поліморфність інноваційної діяльності та її вплив на соціум. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти*

розвитку суспільства : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 687-689.

205. Чийпеш Н. Р2Р-кредитування – інноваційна технологія ринку кредитних послуг. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України* : збірник тез доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Мукачєво, 24 березня 2021 р. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2021. С. 68-71.

206. Чийпеш Н. Тенденції розвитку інновацій на ринку кредитних послуг України. *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку* : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 9 жовтня 2020 р. Маріуполь, 2020. С. 112-114.

207. Чийпеш Н. Теоретичні аспекти впровадження інновацій в діяльність кредитних установ. *Реалізація економічного потенціалу України: теоретичні та практичні аспекти* : [монографія до 60-річного ювілею Чернігівського національного технологічного університету] / за заг. ред. М. М. Забаштанського. Чернігів: ЧНТУ, 2020. С. 78-91.

208. Чийпеш Н. Штучний інтелект у розвитку ринку кредитних послуг. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). Чернігів: НУЧП, 2023. С. 62-64.

209. Чийпеш Н., Белінській Ю. Інституційне забезпечення інноваційного розвитку кредитного ринку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4 (36). С. 352-365. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-352-364](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-352-364)

210. Чийпеш Н., Заєць О. Хмарні сервіси у діяльності кредитних установ. *Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (м. Ірпінь, 22 лютого 2024 р.). Ірпінь : ДПУ, 2024. С.

211. Чийпеш Н., Поцелуйко І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку кредитного ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-78>.

212. Чмерук Г. Цифрова трансформація як нова форма трансформації фінансових відносин суб'єктів господарювання. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2019. Т. 24, Вип. 4. С. 164-169.

213. Чуб О.В. Розвиток Інтернет-банкінгу в глобальному середовищі. URL: nbuv.gov.ua.

214. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : навчальний посібник. 2-ге вид., випр., доп. Київ : Знання, 2008. 535 с.

215. Шиманська К. В., Бондарчук В. В. Пріоритетні напрями та механізми розвитку цифрової економіки в Україні. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 1 (95). С. 17–22.

216. Шуба М. Світові тренди банківських інновацій. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/34.pdf.

217. Шумило І., Лисенко Р. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 3. С. 6–11.

218. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Йозеф А. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – 2-е вид., доп. – Київ : Видавничий дім “КиєвоМогилянська академія”, 2014. – 246 с.

219. Щетинін А. І. Гроші та кредит. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 440 с.

220. Що таке хмарні сервіси і чому вони так стрімко розвиваються. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/tech/id/hmari-dlja-biznesu-2003>.

221. Що чекає на ринок хмарних послуг в Україні. <https://speka.media/shho-sekaje-na-rinok-xmarnix-poslug-v-ukrayini-pjkq19>.

222. Як розвивається стратегія CLOUD FIRST в різних країнах світу. URL: <https://denovo.ua/blog/cloud-first-v-mire>.

223. Яремко Л. Проблеми інституційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. *Наукові праці ДонНТУ*. 2006. Вип. 103-3. С. 164-169.

224. A review paper of e-services, technology concepts / Taherdoost H. et al. *8th International Conference Interdisciplinarity in Engineering*, INTER-ENG 2014, Romania, 2014.

225. Ansoff I. *Strategic Management*. Wiley : NY, 1979. 236 p.

226. Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) Use Cases in Banking. URL: <https://www.zucisystems.com/blog/future-of-ai-and-machine-learning-in-banking>.

227. Bhatt V. *Title Financial systems, innovations and development*. SAGE Publications, 1995. 226 p.

228. Cambridge Centre for Alternative Finance. URL: <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance>.

229. Campbell Tim S. *Money and Capital Markets*. Glenview, Illinois [u.a.] : Scott, Foresman, 1988. P. 357.

230. Carmen M. Reinhart, Kenneth S. Rogoff *This time will be different. Eight centuries of financial recklessness*. Career Press, 2011. 528 p.

231. Chesbrough Henry. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Harvard Business Press, 2003. 227 p.

232. Chiipesh N. M. Innovations as a basis for development of the credit services market of Ukraine. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р.). Чернігів : НУЧП, 2021. С. 435-437.

233. Chong S. Success in Electronic Commerce Implementation: A Cross-Country Study of Small and Medium Sized Enterprises. *Journal of Enterprise Information Management*. 2008. Vol. 21, Issue 5. Pp. 468–492. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/17410390810904247>.

234. Chun Hai, J., Ibrahim. *Fundamental of Development Administration*. Selangor: Scholar Press, 2007.

235. Chyipesh N. Innovative development of the credit services market as a basis sustainability in Ukraine. *The Baltic University Programme VIII PhD Students Training*: Lodz. Poland, November 24-28, 2021. Pp. 8-9.

236. Chyipesh N. Prospects for innovative development in the credit market. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 755-757.

237. Cloud Computing in Banking in 2022: Challenges, Benefits, and Solutions URL: <https://www.compatibl.com/insights/cloud-computing-in-banking-2022>.

238. Cloud Usage Risks And Opportunities Survey Report. URL: https://downloads.cloudsecurityalliance.org/initiatives/collaborate/netskope/Cloud_Usage_Risks_and_Opportunities_Survey_Report.pdf.

239. Data Shows that Video Banking Generates Positive ROI. URL: <https://www.popio.com/category/video-banking/page/2>.

240. David-West O., Iheanachor N., Kelikume I. A resource-based view of digital financial services (DFS): An exploratory study of Nigerian providers. *Journal of business research*. 2018. Vol. 88. Pp. 513–526. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.01.034>.

241. Definition of e-service / European Justice. 2015. URL: <https://ejustice.europa.eu/contentMaximisation.do?legalnotice=1&plang=sk&init=true>.

242. Digital Development Dictionary. URL: <https://data.org/resources/digital-development-dictionary>.

243. Digital Economy and Society Index 2018. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

244. Digital financial inclusion. CGAP. 2015. URL: <https://www.cgap.org/research/publication/digitalfinancial-inclusion>.

245. Digital financial services (DFS) - glossary. ITU-T: Focus Group on

Digital Financial Services, 2018. 26 p. URL: https://www.itu.int/dms_pub/itu-t/opb/tut/T-TUT-ECOPO-2018-PDF-E.pdf.

246. Digital financial services / C. Pazarbasioglu et al. World Bank Group, 2020. 42 p. URL: <https://pubdocs.worldbank.org/en/230281588169110691/Digital-Financial-Services.pdf>.

247. Digital quality of life index 2021. URL : <https://surfshark.com/dql2021>.

248. Digital transformation: online guide to digital business transformation. URL: <https://www.i-scoop.eu/digital-transformation>.

249. Digitization, digitalization and digital transformation: the differences. URL: <https://www.i-scoop.eu/digitization-digitalization-digital-transformation-disruption>.

250. Directive on VAT Law on Value Added Tax (VAT) § 16 paragraph. 18, Annex II / European Commission. 2006.

251. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. Harper & Row, 1985. 293 p.

252. Dubyna M., Zhavoronok A., Nitchenko K., Sadchykova I., Chiipesh N., Murashkovska I. Current Trends in the Development of the Credit Services Market of the European Union. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21(10). Pp.59-66. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.10.8>.

253. Felix Janszen. The age of innovation. Making business creativity a competence, not a coincidence. URL: https://www.researchgate.net/publication/40141036_The_age_of_innovation_Making_business_creativity_a_competence_not_a_coincidence.

254. FinAwards-2023. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/FinAwards-2023>.

255. Foster R. Innovation: The Attackers Advantage Macmillan. London : Pan Books, 1986. 316 p.

256. Gokhberg L. Developing and using indicators of emerging and enabling technologies. Handbook of Innovation Indicators and Measurement. URL: https://www.academia.edu/19046260/Developing_and_using_indicators_of_emerg

ing_and_enabling_technologies.

257. Greenstein Sh. Innovation at the edges. URL: https://www.researchgate.net/publication/220290547_Innovation_at_the_Edges.

258. Haider H. Innovative financial technologies to support livelihoods and economic outcomes. Brighton, UK : Institute of Development Studies, 2018. 13 p. URL: https://gsdrc.org/wpcontent/uploads/2018/07/Digital_financial_services.pdf.

259. Hamermesh M. Economy is everywhere. McGraw -Hill/Irwin, 2016. 264 p.

260. Hans-Ulrich Doerig. Universalbank, Banktypus der Zukunft: Vorwärts- und Überlebensstrategien für Europas Finanzdienstleister (Bank- und finanzwirtschaftliche Forschungen). Haupt German Edition, 1996. 340 p.

261. Hippel V. U.S. high technology trade and competitiveness. Staf-freport. U.S. Department of Commerce, 1985. P. 19.

262. Howells P. The economics of money, banking and finance, K. Bain. NY: Pearson Education Limited, 2002. 576 p.

263. Individuals using the internet for internet banking. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TIN00099/default/table?lang=en&category=isoc.isoc_i.isoc_iiu.

264. Israel H. Repositioning the checking account. URL: <http://www.bai.org/bankingstrategies/product-management/deposit-products/repositioning-the-checking-account>.

265. Ivashchenko A., Kovalenko Y., Hubanov O., Lutsenko I., Fialkovska A. Digital tools in cross-cultural analysis of SME financial state support in the conditions of pandemic crisis. *Journal of Information Technology Management*. 2021. № 13. C. 142–162. DOI: 10.22059/jitm.2021.82614.

266. Joseph F. Sinkey, Jr. Commercial bank financial management: second ed. Macmillan, New York and Collier Macmillan, London, 1986. 696 p.

267. Knight K. “A Descriptive Model of the Intra-Firm Innovation Process. *The Journal of Business*. 1967. Vol. 40, no. 4. Pp. 478–96.

268. Malady L., Buckley R. P. Building consumer demand for digital financial services the new regulatory frontier. *SSRN electronic journal*. 2014. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2478482>.

269. Mansfield E. *The Economics of Technological Change*. New York : W.W. Norton & Company, 1968. 240 p.

270. Merton R.C. A Functional Perspective of Financial Intermediation. *Financial Management*. 1995. Vol. 24, № 2. Pp. 23-41.

271. Metodický pokyn na použitie odborných výrazov pre oblasť informatizácie spoločnosti / Finance Ministry of Slovak Republic. 2006. URL: <http://www.informatizacia.sk/terminologia/3480s>.

272. Miller M. H. Financial Innovation: The Last Twenty Years and the Next. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*. 1986. № 12. Pp. 459–475.

273. Ministry of Communication of Slovak Republic. 2006. *Zakon 275/2006 Z. z. o informacnych systemoch verejnej spravy a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.

274. Mishkin F., Serletis A. *The economics of money, banking and financial markets*. 4th Canadian ed., 2008. 880 p.

275. Napoli R. Innovation in the Financial Sector: Persistence and Schumpeterian Hypotheses. *Journal of Service Science and Management*. 2008. № 1. Pp. 215–226.

276. *Obsolete Government regulation in the Face of Innovative Technologies: A Review of Financial Regulations in the United States*. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/obsolete-government-regulation-face-innovative-review-kameir>.

277. Onikienko S., Polishchuk Y., Ivashchenko A., Kornyluk A., Demchyshak N. Prior credit assessment of long-term SME projects with non-standard cash flows. *Banks and Bank Systems*. 2021. Vol. 16(2). Pp. 148–158. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.16\(2\).2021.14](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.16(2).2021.14).

278. *Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data*. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oslo-manual_

9789264013100-en.

279. Ostrovska N., Popova L., Pylevych D., Panchenko O., Kozlianchenko O., Bazilinska O. Development of the Financial Services Market in the Conditions of Economic Turbulence. *International Journal of Computer Science and Network Security*. January 2022. Vol. 22, № 1. Pp. 509-516.

280. P2P Investing Statistics. URL: <https://swaper.com/blog/en/p2p-investing-statistics>.

281. P2P loans increase competition with traditional banks. URL: business-money.com.

282. Perlman L. An introduction to digital financial services (DFS). SSRN electronic journal. 2018. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3370667>.

283. Rana N. P., Luthra S., Rao H. R. Key challenges to digital financial services in emerging economies: the Indian context. *Information technology & people*. 2019. Vol. 33, no. 1. Pp. 198–229. URL: <https://doi.org/10.1108/itp-05-2018-0243>.

284. Riggs H. *Managing high technology companies* Blmont. N.Y., 1983. P. 7.

285. Ron Shevlin The 5 Hottest Technologies In Banking For 2021. URL: <https://www.forbes.com/sites/ronshevlin/2021/01/18/the-5-hottest-technologies-in-banking-for-2021/?sh=476b954d35c4>.

286. Ron Shevlin. The 5 Hottest Technologies In Banking For 2022. URL: <https://www.forbes.com/sites/ronshevlin/2021/12/31/the-5-hottest-technologies-in-banking-for-2022/?sh=142b393d77dc>.

287. Shkarlet S., Prokopenko V., Dubyna M. Directions of development of the financial services market of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4(5). Pp. 412-420.

288. Sinkey J. Jr *Commercial Bank Financial Management in the Financial-services Industry*. Prentice Hall, 2002. 1024 p.

289. Sombart W. *Der moderne Kapitalismus*. 1902. Bd. 1. 380 s.

290. Szántó B. Innováció, a gazdaság fejlesztésének eszköze (A műszaki fejlesztés elméleti módszertani vizsgálata). Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1995. 264 p.

291. The digital financial services ecosystem. ITUFGDFS (T Focus Group Digital Financial Services), 2016. 18 p. URL: https://www.itu.int/en/ITUT/focusgroups/dfs/Documents/09_2016/FINAL%20ENDORSED%20ITU%20DFS%20Introduction%20Ecosystem%2028%20April%202016_formatted%20AM.pdf.

292. The Role of AI and ML in Banking. URL: <https://recosenselabs.com/blog/the-role-of-ai-and-ml-in-banking>.

293. Tidd J., Bessant J. Managing Innovation Integrating Technological, Market and Organizational Change. URL: https://www.researchgate.net/publication/344237753_Managing_Innovation_Integrating_Technological_Market_and_Organizational_Change.

294. Top 3 Hidden Benefits of a Digital Loan Origination System. URL: <https://www.numerated.com/ngtblog/top-3-hidden-benefits-of-a-digital-loan-origination-system>.

295. Tufano P. Financial innovation. Handbook of the Economics of Finance. *JAI Press, Inc.*, 2003. Pp. 307–336.

296. Twiss B. Science and Technology Innovation Management. Longman, 1974. 237 p.

297. Video Banking Service Market. URL: <https://www.alliedmarketresearch.com/video-banking-service-market-A31651>.

298. Volkova A. Digital Economy: Essence of the Phenomenon, Problem and Risks of Formation and Development. URL: https://www.researchgate.net/publication/333771801_Digital_Economy_Essence_of_the_Phenomenon_Problem_and_Risks_of_Formation_and_Development.

299. Voronko R. Management control and modern decentralized technologies. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6(4). Pp. 98–102.

300. Wagner G., Schramm-Klein H., Steinmann S., Mau G. Understanding the New Online Customer Journey: The Multichannel E-Commerce Framework.

Marketing at the Confluence Between Entertainment and Analytics. 2017. Pp. 109–110. DOI: 10.1007/978-3-319-47331-4_20.

301. Wen H. J., Chen H. G., Hwang H. E-commerce Web Site Desing: Strategies and Models. *Information Management & Computer Security*. 2001. Vol. 9, Issue 1, Pp. 5–12.

302. Westerman G., Bonnet D., McAfee A. Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation. USA: Harvard Business School Publisher, 2014. 292 p.

303. What is a Loan Origination System (LOS)? URL: <https://www.abrigo.com/blog/loan-origination-system-los-what-is>.

304. What is FinTech? URL: <https://www.pwc.com/us/en/financial-services/publications/viewpoints/assets/pwc-fsi-what-is-fintech.pdf>.

305. What is Peer-to-Peer (P2P) Lending? How it works? URL: <https://p2pmarketdata.com/articles/p2p-lending-explained>.

306. What's Going On In Banking 2021. URL: <https://www.crnstone.com/banking-2021>.

307. Wilson M. NIST-Special-Publication-800-16, Information Technology Security Training Requirements: A Role and Performance Based Model. National Institute of Standards and Technology: Gaithersburg, 1998.

308. Zeithaml V., Bitner M.J. Services Marketing. Integrating Customer Focus across the Firm. 3rd ed. New York: McGraw-Hill, 2003.

309. Zhavoronok A., Popelo O., Shchur R., Ostrovska N., Kordzaia N. The Role of Digital Technologies in the Transformation of Regional Models of Households' Financial Behavior in the Conditions of the National Innovative Economy Development. *Ingénierie des Systemes d'Information*. 2022. Vol. 27, Issue 4. Pp. 613. DOI: 10.18280/isi.270411.

ДОДАТКИ

Наукові підходи до трактування сутності категорії «інновація»

Автор поняття	Визначення поняття
Шумпетер [218]	зміна з метою впровадження і використання нових виглядів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості
К.Найт [267]	впровадження чого-небудь нового щодо організації або її безпосереднього оточення, особливий випадок процесу зміни в організації
Е.Менсфілд [269]	винахід, який починає застосовуватися на практиці
Дж. Тідд, Дж. Бессант [293]	процес перетворення можливостей в ідеї, які широко впроваджуються в практику.
Х. Рігс [284]	комерційне освоєння нової ідеї
В. Хіпель [261]	застосування нового продукту або процесу на практиці.
Л. Гохберг [256]	кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого процесу, що використовується в практичній діяльності чи в новому підході до соціальних послуг
С.Ілленкова [64]	перетворення потенційного науково-технічного прогресу на реальний, такий, що втілюється в нових продуктах і технологіях
А. Гриньов [32]	будь-які технічні, організаційні, економічні й управлінські зміни, відмінні від існуючої практики в даній організації
М.Гаман [26]	нововведення «під ключ»
Н.Поповенко [142]	заміна старого об'єкта (явища) новим
М.Йохна [73]	кінцевий результат креативної діяльності, втілений у виведеному на ринок новому або вдосконаленому продукті, технологічному процесі, який використовується у практичній діяльності, або новому підході в наданні споживчих послуг
Б. Твісс [296]	процес, у якому інтелектуальний товар винахід, інформація, «ноу-хау» або ідея, набуває економічного змісту
Б.Санто [290]	суспільний, технічний, економічний процес, практичне використання ідей, винаходів, яке призводить до створення кращих по своїх властивостях виробів, технологій, орієнтоване на економічну вигоду, прибуток, додатковий дохід, охоплює весь спектр видів діяльності від дослідження і розробок до маркетингу
«Керівництво Осло» [278]	введення у вжиток якого-небудь нового або значно поліпшеного продукту (товару чи послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язках
Євразійська рада зі стандартизації, метрології та сертифікації [250]	нові або вдосконалені технології, види продукції або послуг, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що сприяють просуванню технологій, товарної продукції та послуг на ринок.

Наукові підходи до визначення категорії «цифрова послуга»

Сутність поняття	Джерело
1	2
Послуга, що надає можливість споживачу створювати, обробляти, зберігати та поширювати дані у цифровій формі або отримувати доступ до таких даних, а також здійснювати будь-які інші дії з даними у цифровій формі, що були створені чи завантажені споживачем або іншими користувачами такої послуги. До цифрових послуг належать, зокрема такі, що дають змогу створювати, обробляти, отримувати доступ або зберігати дані в цифровій формі, включаючи хостинг файлів, обробку текстів або гри, які пропонуються в середовищі хмарних обчислень і соціальних мережах	Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text [158]
Послуги, які надаються через інформаційно-телекомунікаційну систему і не складають окремого виду в системі договорів про надання послуг.	Борисов І. Послуга в умовах використання цифрових технологій URL: https://old.apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Borysov17.pdf [13]
Послуги, надані громадянам та організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та включають надання цифрової інформації (наприклад, даних або контенту) і (або) послуги розрахункового обслуговування. Вони можуть бути як державними, так і приватними	Проект Розпорядження КМУ Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України та затвердження плану заходів щодо її реалізації. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321 [161]
Послуги або ресурси, до яких можна отримати доступ та/або які надаються через цифрову транзакцію	Buchanan and McMenemy, 2012; Williams et al., 2008
Послуги в Інтернеті, де можна здійснювати операції купівлі-продажу, на відміну від традиційних вебсайт, де доступна лише описова інформація.	Chun Hai, J., Ibrahim. (2007). Fundamental of Development Administration. Selangor: Scholar Press. [234]
Вебпослуги, що надаються через Інтернет.	Zeithaml, V., Bitner, M.J. (2003). Services Marketing. Integrating Customer Focus across the Firm. 3rd ed. 2003, New York: McGraw-Hill. [308]
Діяльність або серія дій, які відбуваються під час взаємодії між постачальником і клієнтом через електронний канал	Wilson. (1998). NIST-Special-Publication-800-16, Information Technology Security Training Requirements: A Role and Performance Based Model, M.Wilson, D.E.d. et al, Editors. 1998, National Institute of Standards and Technology: Gaithersburg [307]

1	2
Використали характеристики електронних послуг і підсумували наступним чином: невідчутність, характер процесу, однорідність, нероздільність, відсутність власності, взаємодія, самообслуговування, неконкурентність.	Taherdoost, H. et al. (2014). A review paper of e-services, technology concepts. 8th International Conference Interdisciplinarity in Engineering, INTER-ENG 2014, Romania [224]
Послуги, що надаються в електронному вигляді за допомогою засобів інформації та комунікації	Finance Ministry of Slovak Republic. 2006. Metodicky pokyn na pouzitie odbornych vyrazov pre oblast' informatizacie spolocnosti. URL: http://www.informatizacia.sk/terminologia/3480s [271]
Електронний зв'язок із зобов'язаними особами при роботі з адміністрацією, повідомлення, доступ до інформації та надання, або участь громадськості в управлінні державними справами	The Law (Ministry of Communication of Slovak Republic, 2006 Ministry of Communication of Slovak Republic. 2006. Zakon 275/2006 Z. z. o informacnych systemoch verejnej spravy a o zmene a doplnení niektorých zákonov [273]
Послуга або ресурс в Інтернеті, який був створений для покращення спілкування між громадянами та підприємствами, з одного боку, та європейськими установами, з іншого	European Justice, 2015 European Justice. 2015. Definition of e-service. URL: https://ejustice.europa.eu/contentMaximisation.do?legalnotice=1&plang=sk&init=true [241]
Послуга, яка надається через Інтернет (або електронну мережу, яка покладається на Інтернет або подібну мережу для її надання) та значною мірою залежить від інформаційних технологій для їх надання - тобто послуга по суті автоматизована, передбачає мінімальне людське втручання та за відсутності інформаційних технологій не має життєздатності	Регламент Ради (Європейська комісія, 2006 р.) Council Regulation European Commission. 2006. Directive on VAT Law on Value Added Tax (VAT) § 16 paragraph. 18, Annex II. [250]

Наукові підходи до розгляду сутності категорії «цифрова трансформація»

Зміст	Джерело
1	2
Культурна, організаційна та операційна зміна організації, галузі чи екосистеми шляхом розумної інтеграції цифрових технологій, процесів та компетенцій на всіх рівнях та функціях поетапно та стратегічно	Digital transformation: online guide to digital business transformation. URL: https://www.i-scoop.eu/digital-transformation [248]
Політика і процес впливу держави на суспільство загалом, його інституції, апарат самої держави, економіку і бізнес із метою впровадження цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в їх життєдіяльність	Марченко В. Поняття та правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> . 2019. № 6. С. 279-282. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/68.pdf [96]
Організаційні чи суспільні зміни на основі впровадження цифрових технологій в усі аспекти взаємодії з людиною	Круглов В. Державна політика трансформації ринку праці: виклики цифрової епохи. <i>Науковий вісник: Державне управління</i> . 2021. № 1(7). С.140-161 [89]
Зміна культури та мислення організації при переході від традиційних процесів до цифрових технологій у внутрішній, орієнтований на персонал (employee-facing), і зовнішній, орієнтований на клієнта (customer-facing), функціях компанії, та дозволяє адаптувати організацію до швидкого розвитку технологій	Новак І. Трансформація менеджменту персоналу в цифровій екосистемі організації. <i>Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку</i> : зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф.; 11–12 листопада 2020 р. Київ : КНЕУ, 2021. С.218–220 [115]
Процес світового рівня, який включає цифрову трансформацію галузей економіки, цифрову модернізацію механізмів управління та інтеграційних процесів, формування цифрового ринку та розвитку цифрової інфраструктури	Любохимець Л., Шпуляр Є. Цифрова трансформація національної економіки: сучасний стан та тренди майбутнього. <i>Вісник Хмельницького національного університету</i> . 2019. № 4. С. 213-217 [93]
Перехід компанії до цифрового бізнесу за допомогою зміни організаційної культури, впровадження сучасних інформаційних технологій, які розширюють межі організації	Чмерук Г. Цифрова трансформація як нова форма трансформації фінансових відносин суб'єктів господарювання. <i>Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка</i> . 2019. Т. 24, Вип. 4. С. 164-169 [212]
Унікальний інструмент цифрової революції, за своєчасного і правильного використання якого вітчизняні підприємства зможуть відтворити втрачені лідерські позиції в новій цифровій економіці	Бречко О. Детермінанти цифрової трансформації національної економіки. <i>Вісник Тернопільського національного економічного університету</i> . 2020. Вип. 4. С. 7–24 [14]
Незворотний процес упровадження цифрових технологій в умовах розвитку ери цифрової економіки для вдосконалення життєдіяльності людини, бізнесу, суспільства і держави загалом	Струтинська І. Дефініції поняття «цифрова трансформація». <i>Причорноморські економічні студії</i> . 2019. Вип. 48-2. С. 91-96 [182]
Процес переходу на новий рівень ведення бізнесу, зі зміною моделей функціонування, управління і бізнес-процесів, з використанням сучасних цифрових технологій, в усіх сферах діяльності	Воржаківа Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. <i>Економіка та держава</i> . 2021. № 9. С. 107-111 [24]

1	2
Перманентний процес, що стосується розвитку різноманітних ІТ-секторів з метою стимулювання створення інноваційних технологій для співпраці та розвитку на міжнародному рівні	Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти / Центр Разумкова. Київ : Видавництво “Заповіт”, 2020. 274 с. [199]
Якісні, революційні зміни, які полягають у цифрових перетвореннях окремих процесів і у принциповій зміні структури економіки, у перенесенні центрів створення доданої вартості у сферу цифрових ресурсів і наскрізних цифрових процесів	Назарова Г. В., Руденко В. О. Цифрова економіка: етимологія та інституційна структура. <i>Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики</i> : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19 листопада 2021 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. С. 92 [110]

Наукові підходи до визначення категорії «цифрова фінансова послуга»

Сутність поняття	Джерело
1	2
Відносно новий, недорогий засіб цифрового доступу до транзакційних фінансових послуг, що є одним з основних рішень для стимулювання фінансової інклюзії та забезпечення вкрай необхідного недорогого доступу до фінансових послуг у країнах, що розвиваються»	Perlman L. An introduction to digital financial services (DFS). <i>SSRN electronic journal</i> . 2018. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.3370667 [282]
Ключовими фінансовими рішеннями для покращення фінансової інклюзії в бідних країнах	Malady L., Buckley R. P. Building consumer demand for digital financial services the new regulatory frontier. <i>SSRN electronic journal</i> . 2014. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.2478482 [268]
Цифрові фінансові послуги надають послуги малозабезпеченим, використовуючи передові навички, цифрові платформи та моделі електронних грошей	David-West O., Iheanachor N., Kelikume I. A resource-based view of digital financial services (DFS): An exploratory study of Nigerian providers. <i>Journal of business research</i> . 2018. Vol. 88. P. 513–526. URL: https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.01.034 [240]
Цифрові фінансові послуги можуть запропонувати низку розумних та безпечних банківських послуг для незаможних людей у країнах, що розвиваються, з урахуванням інноваційних технологій, серед яких – фінансові послуги на основі мобільних телефонів, цифрових платформ та моделей електронних грошей	Rana N. P., Luthra S., Rao H. R. Key challenges to digital financial services in emerging economies: the Indian context. <i>Information technology & people</i> . 2019. Vol. 33, no. 1. P. 198–229. URL: https://doi.org/10.1108/itp-05-2018-0243 [283]
Більш зручними та доступними, ніж традиційні банківські послуги, що дає змогу людям з низьким рівнем доходів і бідним людям у країнах, що розвиваються, заощаджувати та брати позики в межах офіційної фінансової системи, отримувати фінансову віддачу та покращувати своє споживання	Haider H. Innovative financial technologies to support livelihoods and economic outcomes. Brighton, UK : Institute of Development Studies, 2018. 13 p. URL: https://gsdrc.org/wpcontent/uploads/2018/07/Digital_financial_services.pdf [258]
Сприяння скороченню бідності та залучення бідних в офіційну економіку через стабільне надання доступних фінансових послуг	The digital financial services ecosystem. ITUFGDFS (T Focus Group Digital Financial Services), 2016. 18 p. URL: https://www.itu.int/en/ITU/focusgroups/dfs/Documents/09_2016/FINAL%20ENDORSED%20ITU%20DFS%20Introduction%20Ecosystem%2028%20April%202016_formatted%20AM.pdf [291]
Цифровий доступ до офіційних фінансових послуг для незабезпечених верств населення	Digital financial inclusion. CGAP. 2015. URL: https://www.cgap.org/research/publication/digital-financial-inclusion [244]

1	2
Цифрові послуги, що «включають різні методи електронного зберігання та переказу коштів; дозволяють здійснювати та отримувати платежі; брати в борг, заощаджувати, страхувати та інвестувати; а також управляти особистими фінансами людей чи фінансами підприємств	Digital financial services (DFS) - glossary. ITU-T: Focus Group on Digital Financial Services, 2018. 26 p. URL: https://www.itu.int/dms_pub/itu-t/opb/tut/T-TUT-ECOPO-2018-PDF-E.pdf [245]
«фінансові сервіси та послуги, що покладаються на цифрові технології для доставки та використання споживачами (веб-, мобільні, хмарні сервіси, машинне навчання, цифровий ідентифікатор та інтерфейси програмного забезпечення (API))	Digital financial services / C. Pazarbasioglu et al. World Bank Group, 2020. 42 p. URL: https://pubdocs.worldbank.org/en/230281588169110691/Digital-Financial-Services.pdf [246]
Вид економічної діяльності в умовах цифрової економіки, що стосується купівлі-продажу фінансового продукту у формі цифрової транзакції, в основу якого покладено процес створення та розподілу цінності для споживача у матеріальній чи нематеріальній формі за допомогою цифрових технологій	Семенов А. Цифрові фінансові послуги як основний продукт діяльності фінтех-компаній. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/4_2021/17.pdf [174]

Наукові підходи до визначення категорії «цифровий розвиток»

Сутність поняття	Джерело
1	2
Виконання комплексу завдань, що позитивно вплинуть на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни в цілому.	Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text [156]
Сучасна економічна форма, заснована на цифрових технологіях, з інформацією, знаннями та інтелектуальним капіталом як його елементами, інформаційними мережами як його носієм і оцифруванням як його особливістю.	Volkova A. Digital Economy: Essence of the Phenomenon, Problem and Risks of Formation and Development. URL: https://www.researchgate.net/publication/333771801_Digital_Economy_Essence_of_the_Phenomenon_Problem_and_Risks_of_Formation_and_Development [298]
Створення ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення.	Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України. URL: https://eufordigital.eu/uk/library/adopting-the-digital-economy-and-development-concept-of-ukraine-for-2018-2020-and-action-plan-for-its-implementation/ [82]
Зміна, здійснену організацією, суспільством, сферою або країною для переходу на вищий рівень розвитку завдяки технологіям, минаючи проміжні стадії, які є природними в інших випадках.	Україна 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html [187]
Впровадженням цифрових комунікаційних технологій і платформ, для яких Інтернет і мобільні пристрої є основою.	Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf [199]
Складний і неоднозначний процес, пов'язаний як із безпрецедентно великими можливостями, так і з суттєвими ризиками, та істотно впливає на загальну економічну динаміку, структурні зрушення в різних сферах світового господарства та в економічному, інвестиційному розвитку	Касяненко І. Реалізація стратегії розвитку цифровізації економіки України в умовах індустрії 4.0: міжнародний досвід країн ЄС. URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/254838/253900 [76]
Модернізація методів організації та управління діяльністю, створюючи можливості для автоматичного управління всією системою (або окремими компонентами), що дозволяє підвищити ефективність управління діяльністю суб'єктів господарювання та національною економікою в цілому	Жукова Ю. Розвиток цифрової економіки на основі платформізації. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1532/1473 [53]

1	2
Цифрове «стирання кордонів» внаслідок розвитку інтернеткомерції, що потенційно дає можливості знизити бар'єри виходу українських компаній на міжнародні ринки.	Шиманська К.В., Бондарчук В.В. Пріоритетні напрями та механізми розвитку цифрової економіки в Україні. <i>Економіка, управління та адміністрування</i> . 2021. № 1 (95). С. 17–22 [215]
Поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всіх секторах бізнесу для підвищення продуктивності.	Westerman G., Bonnet D., McAfee A. <i>Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation</i> . USA: Harvard Business School Publisher, 2014. 292 p. [302]
Використання та застосування технологій та цифрових інструментів у розвитку економічних відносин.	Digital Development Dictionary. URL: https://data.org/resources/digital-development-dictionary/ [242]

Наукові підходи до визначення категорії «цифровізація»

Сутність поняття	Джерело
Шлях до цифрового бізнесу і цифровий трансформації, а також до створення при цьому нових - цифрових - потоків доходів і пропозицій.	Digitization, digitalization and digital transformation: the differences. URL: https://www.i-scoop.eu/digitization-digitalization-digital-transformation-disruption [249]
Впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо.	Проект Закону України «Про цифровий Порядок денний України». URL: https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf [160]
Процес переходу від аналогової до цифрової форми сигналів, тобто перетворення інформації з фізичних носіїв на цифрові.	Вишневський В., Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал : монографія. Київ : Академперіодика, 2020. 188 с. [21]
Початкове створення нового продукту в цифровій формі.	Бригадир В. Вплив діджиталізації на суспільний добробут населення країни. <i>Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»</i> . 2019. № 20 Том 1. С. 79-81 [15]
Трансформація та проникнення цифрових технологій щодо оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, підвищення продуктивності та покращання комунікаційної взаємодії зі споживачами.	Гусева О. Ю., Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. <i>Економіка. Менеджмент. Бізнес</i> . 2018. № 1 (23). С. 33-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_1_7 [34]
Сучасний інноваційний етап його розвитку, в основі якого лежить інтеграція фізичних і цифрових ресурсів у сфері виробництва і споживання.	Chong S. Success in Electronic Commerce Implementation: A Cross-Country Study of Small and Medium Sized Enterprises. <i>Journal of Enterprise Information Management</i> . 2008. Vol. 21, Issue 5. Pp. 468–492. http://dx.doi.org/10.1108/17410390810904247 [233]
Підвищує результативність діяльності суб'єкта господарювання та формує додаткові конкурентні переваги, завдяки оперативній гнучкості бізнесу.	Грибіненко О. М. Діджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. <i>Міжнародні відносини. Серія. Економічні науки</i> . 2018. № 16. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523/3197 [31]
Нова стадія розвитку управління виробництвом товарів і самого виробництва на основі «наскрізного» застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), починаючи від інтернету речей і закінчуючи технологіями електронного уряду.	Wagner, G., Schramm-Klein, H., Steinmann, S., Mau G., 2017. Understanding the New Online Customer Journey: The Multichannel E-Commerce Framework. <i>Marketing at the Confluence Between Entertainment and Analytics</i> , pp. 109–110. DOI: 10.1007/978-3-319-47331-4_20 [300]
Зміна бізнес-процесів підприємства, щоб вони більше відповідали новим інструментам і технологіям.	Wen H. J., Chen H. G., Hwang H. E-commerce Web Site Desing: Strategies and Models. <i>Information Management & Computer Security</i> . 2001. Vol. 9, Issue 1. Pp. 5–12. [301]
Трансформація, що спричинена широким впровадженням цифрових технологій.	Digital Economy Європейська обсерваторія трудового життя при Європейській Комісії 2018

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ
НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Таблиця В.1

Показники функціонування кредитного ринку

Показники	Роки										
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Обсяг наданих кредитів банківських установ	815,3	911,4	1006,4	1009,8	1005,9	1036,7	1118,9	1033,4	960,6	1065,3	1036,2
Капітал банківських установ	169,3	192,6	148	103,7	123,8	161,1	154,9	199,9	209,5	255,5	215,9
Обсяг наданих кредитів небанківських установ	40,13	56,75	44,69	42,59	51	89,4	140	180,8	195,6	257,9	159,8
Капітал небанківських установ	21,5	19,9	17,2	27,1	25,3	28,5	26,1	29,7	27,1	43,9	71,2

Таблиця В.2

Показники розвитку цифровізації в країні

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Глобальний індекс інновацій	36,1	35,78	36,26	36,45	35,72	37,62	38,52	37,4	36,32	35,6	31
Індекс мережевої готовності	55	55,28	55,28	57,14	60	48,83	48,9	48,91	49,43	55,7	55,71
Рейтинг світової цифрової конкурентоспроможності	46,88	54,23	59,14	59,14	56,51	58,7	58,7	57	51,86	50,01	-

Макроекономічні показники розвитку національної економіки

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ВВП, млрд грн	1404,7	1465,2	1568,9	1988,5	2385,4	2981,2	3560,3	3977,2	4222	5450,8	5239,1
Середньо- місячна заробітна плата, грн	3041	3282	3480	4195	5183	7104	8865	10497	11591	14014	14847
Золотовалютні і резерви, млрд грн	196,2	163,2	118,8	319,2	401,8	505,2	520,9	700,6	823,3	841,8	1042,0
Обсяг експорту, млрд грн	717,3	681,9	770,1	1044,5	1174,6	1430,2	1608,9	1636,4	1637,4	2224,7	1840,6

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ

MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14035,
Україна

тел. +38(0462) 665-103;
факс +38(0462) 665-105
E-mail: cstu@stu.cn.ua
www.stu.cn.ua
Код ЄДРПОУ 05460798

CHERNIHIV POLYTECHNIC
NATIONAL UNIVERSITY

95, Shevchenko str., Chernihiv, 14035,
Ukraine

24.03.2024 № 600/24-529/BC

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Чийпеш Наталії Миколаївни на тему:
«Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі
національної економіки України»

Окремі результати дисертації Чийпеш Н.М. у напрямі проведення досліджень сучасних тенденцій цифрового розвитку кредитного ринку та його ролі у розбудові національної економіки (теоретичні концепції, аналітичні матеріали, методичні підходи до аналізу стану кредитного ринку) використовуються у навчально-методичному забезпеченні викладання наступних дисциплін для здобувачів вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка», 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»: «Макроекономічний аналіз» (Тема 5 «Споживання, заощадження та інвестиції»; Тема 7 «Економічне зростання»); «Банківські операції» (Тема 3 «Кредитні операції комерційних банків»); «Фінансові технології» (Тема 1 «Фінансово-технічна революція: основні поняття та особливості», Тема 4 «Сегменти ринку FinTech»).

Ректор

Олег НОВОМЛИНЕЦЬ

Вих. № CG1- 50.4/122
від 06.03.2024 р.

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи
Чийпеш Наталії Миколаївни*

Теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України, що були розроблені та обґрунтовані у науковому дослідженні Чийпеш Н.М., представляють практичний інтерес для ПУМБ.

У роботі ПУМБ використовуються окремі висновки та пропозиції дисертантки щодо напрямів удосконалення умов для активізації розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку та результати, які були отримані під час реалізації аналізу сучасних тенденцій функціонування кредитного ринку. Розроблені Чийпеш Н.М. рекомендації також були враховані при оновленні стратегії розвитку банку та використовуються у процесі впровадження цифрових інновацій в кредитній діяльності банку.

Керівник відділення № 1
ПУМБ в м. Чернігів

Крапивницька О.М.

вул. Краснова, 6/1
м. Одеса, 65059, Україна
Контакт-центр: 0 800 30 70 30
307030@pivdenny.ua

Вих 2407/2407/3245/2024
вс 05.03 2024р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Чийпеш Наталії Миколаївни

на тему «Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в
структурі національної економіки України»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка»

Теоретичні і прикладні засади, які були отримані дисертанткою під час дослідження розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України є актуальними для функціонування сучасної кредитної системи України.

Розроблені пропозиції використовуються у роботі АБ «Південний», зокрема методичні рекомендації щодо удосконалення системи управління ризиками при впровадженні цифрових інновацій. Також в роботі АБ «Південний» були враховані рекомендації дисертантки щодо впровадження і проведення тренінгів, підвищення кваліфікації кредитних спеціалістів.

Начальник
Регіонального відділення
АБ «Південний» в м. Чернігів

Андрій Жерибор

КРЕДИТНА СПІЛКА «ЧЕРНІГІВСЬКА»

вул. Шевченка, 105а, оф. 107, місто Чернігів, 14027
тел.: (0462) 67-02-64; (0462) 95-90-38
Код ЄДРПОУ 25620363

Вих. № 17/05
від 11.03.2024

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження на тему
«Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку
в структурі національної економіки України»

Видана Чийпеш Наталії Миколаївні про те, що результати її дисертаційної роботи, які стосуються дослідження теоретико-прикладних засад розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України, зокрема розроблені автором методичні рекомендації щодо підвищення прозорості функціонування кредитних установ та пропозиції, які стосуються розвитку фінансової інклюзії, використовуються у діяльності КС «ЧЕРНІГІВСЬКА». Сформульовані висновки та пропозиції сприяють підвищенню якості надання кредитних послуг кредитною спілкою та формують простір для зростання довіри між установою та її клієнтами. Також важливими виявилися результати аналізу світового досвіду запровадження цифрових технологій у роботу кредитних установ.

Директор
КС «ЧЕРНІГІВСЬКА»

Грінченко В.М.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації****розділи у монографіях:*

1. Дубина М., **Чийпеш Н.**, Осторовська Н. Розвиток ринку кредитних послуг України. *Розвиток ринку фінансових послуг в умовах становлення цифрової економіки* : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. В. Дубини. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 126-152. URL: <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/26918> (1,06 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено стан функціонування ринку банківських кредитних установ в Україні (0,7 д.а.).

*статті в закордонних та наукових фахових виданнях України,
включених до міжнародних наукометричних баз:*

2. Dubyna M, Zhavoronok A., Nitchenko K., Sadchykova I., **Chiipesh N.**, Murashkovska I. Current Trends in the Development of the Credit Services Market of the European Union. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21(10). Pp. 59-66. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.10.8> (0,67 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено стан функціонування кредитних спілок Європейського Союзу (0,15 д.а.) (*представлено в таких наукометричних базах даних: Web of Science, Electronic Journal Service, ProQuest, Cite Factor, Thomson Reuters*)

3. Дубина М., Садчикова І., **Чийпеш Н.** Концептуальні положення розгляду сутності дефініцій «інновація», «фінансова інновація» та «кредитна інновація». *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4 (20). С. 320-334. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4\(20\)-320-333](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4(20)-320-333) (0,97 д.а.). Особистий внесок здобувача: розглянуто розвиток теоретичних підходів до визначення категорії «інновація» (0,51 д.а.) (*представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), URAN, Google Scholar, Національна бібліотека України імені*

В. І. Вернадського)

4. Чийпеш Н. Наукові підходи до класифікації інновацій кредитних установ. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 2 (21). С.155-162. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-155-162](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-155-162) (0,56 д.а.) *(представлено в таких наукометричних базах даних: Google Scholar, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського)*

5. **Чийпеш Н.**, Поцелуйко І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку кредитного ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-78> (0,5 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено сучасні тенденції розвитку інновацій в дистанційному обслуговуванні, біометрична ідентифікація (BankID), хмарні сервіси (0,4 д.а.) *(представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus, Directory Indexing of International Research Journals (CiteFactor), Scientific Indexing Services (SIS), Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського)*

6. **Чийпеш Н.**, Белінській Ю. Інституційне забезпечення інноваційного розвитку кредитного ринку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4(36). С. 352-365. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-352-364](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-352-364) (0,6 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено функції органів державного регулювання кредитним ринком (0,47 д.а.) *(представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), URAN, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського)*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Чийпеш Н. Інновації на ринку кредитних послуг. *Соціально-трудова відносина в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку: матеріали VI міжвуз. наук.-практ. конф.* (Чернігів, 5 груд. 2019 р.). Чернігів, 2019. С. 45-47 (0,11 д.а.).

8. Чийпеш Н. Поліморфність інноваційної діяльності та її вплив на соціум. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти*

розвитку суспільства : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 687-689 (0,13 д.а.).

9. Дубина М., **Чийпеш Н.** Особливості виникнення інновацій на ринку кредитних послуг. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 86-89 (0,2 д.а.). Особистий внесок здобувача: розглянуто особливості виникнення інновацій в діяльності кредитних установ (0,14 д.а.).

10. Chiipesh N. Prospects for innovative development in the credit market. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.). Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2020. С. 755-757 (0,18 д.а.).

11. Чийпеш Н. Тенденції розвитку інновацій на ринку кредитних послуг України. *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 9 жовтня 2020 р.). Маріуполь, 2020. С. 112-114. (0,13 д.а.).

12. Чийпеш Н. Наукові аспекти класифікації інновацій на ринку кредитних послуг України. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я* : тези доповідей ХХІХ міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків : НТУ «ХП», 2021. С. 231 (0,06 д.а.).

13. Чийпеш Н. P2P-кредитування – інноваційна технологія ринку кредитних послуг. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України*: збірник тез доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Мукачєво, 24 березня 2021 р.). Мукачєво : Вид-во МДУ, 2021. С. 68-71 (0,12 д.а.).

14. Chiipesh N. Innovations as a basis for development of the credit services

market of Ukraine. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р.). Чернігів : НУЧП, 2021 (0,16 д.а.).

15. Chiipesh N. Innovative development of the credit services market as a basis sustainability in Ukraine. *The Baltic University Programme VIII PhD Students Training*: Lodz, Poland, November 24-28 2021. Pp.8-9 (0,07 д.а.).

16. Чийпеш Н. Штучний інтелект у розвитку ринку кредитних послуг. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). Чернігів : НУЧП, 2023. С. 62-64 (0,12 д.а.).